

Publications of the
Carnegie Endowment for International Peace
Division of International Law
Washington

THE CLASSICS OF INTERNATIONAL LAW

EDITED BY

JAMES BROWN SCOTT

Member of the Institute of International Law

President of the American Institute of International Law

HISPANICAE ADVOCATIONIS LIBRI DVO

BY ALBERICO GENTILI

VOL. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1661, with an Introduction by Frank Frost Abbott, and a List of Errata.

VOL. II. A Translation of the Text, by Frank Frost Abbott, with an Index of Authors prepared by Arthur Williams.

This volume with Vol. II constitutes No. 9 of "The Classics of International Law." A list of the numbers already published is given at the end of this volume.

PREFACE

The republication of the classic works connected with the history and development of international law was undertaken by the Carnegie Institution of Washington in 1906, at the suggestion of the undersigned, then Solicitor for the Department of State, under whose supervision as General Editor the series has since been published. On January 1, 1917, the project was transferred to the Carnegie Endowment for International Peace and the publication of the series is being continued by the Endowment's Division of International Law.

The present volume, Gentili's *Hispanica Advocatio*, is edited with an Introduction by the distinguished classicist, Professor Frank Frost Abbott, who has also made the English translation of the text of Gentili's treatise.

The reasons for including Gentili's treatise are sufficiently set forth by Professor Abbott in his introduction. The original text, issued in 1613 by the brother of the author, and five years after his death, is exceedingly hard to get, for, although search was made, no copy was to be had in London, Paris or Leipzig. The photographic reproduction made from a copy of the second edition, appearing in 1661, in the possession of the Library of Congress, places the work within the hands of any and all countries, and Professor Abbott's faithful translation of a text which abounds in difficulties and which has not hitherto been translated into English makes its mastery an easy matter to the English-speaking world.

One reason for republishing the classics of International Law is the difficulty of procuring the texts in convenient form for scientific study; the libraries in the United States have been searched with the result that few of the earlier works were to be found. Another reason is that some of the works selected for republication have never been translated into English. The American publicist is therefore at a disadvantage in consulting works of admitted authority, and when found they are, as it were, sealed books to all but trained Latinists. The specialist is thus forced to rely upon summary statements and references to them to be found in treatises on International Law, or is driven to examine them in European libraries, often a difficult task, while the general reader is practically barred from the stores of knowledge locked up in the earlier works on the Law of Nations. The same difficulty exists in Latin America, Japan, and in a lesser degree in many European countries.

Eminent publicists, European and American, who have been consulted as to the usefulness of the plan to republish the Classics, have indorsed the project and have pledged their personal cooperation. The works to be included in the series have not only been approved but suggested by them, so that the undertaking is international in scope, in selection, and in execution.

The underlying principle of selection has been to reissue those works which can be said to have contributed either to the origin or to the growth of International Law and the term classic has been used in the broad rather than in the narrow sense, so that no work will be omitted which can be said to have contributed to the origin or growth of the Law of Nations. The masterpieces of Grotius will naturally be the central point in the series, but the works of his leading predecessors and successors will likewise be included. The text of each author will be reproduced photographically, so as to lay the source before the reader without the mistakes which creep into a newly printed text. In the case of the early authors the photographed text will be accompanied by a revised text whenever that course shall seem desirable. An Introduction will be prefixed to each work, giving the necessary biographical details and stating the importance of the text and its place in International Law; tables of errata in the original will be added, and notes deemed necessary to clear up doubts and ambiguities or to correct mistakes in the text will be supplied. Variations in successive editions of the text published in the author's lifetime will be noted, but little or nothing in the nature of historical commentary will be furnished.

Each work will be accompanied by an English version made expressly for the series by a competent translator.

It is hoped that the series will enable specialists as well as general readers to trace International Law from its faint and unconscious beginnings to its present ample proportions and to forecast with some degree of certainty its future development into that law which Mirabeau tells us will one day rule the world.

JAMES BROWN SCOTT,
General Editor.

Washington, March 1, 1920.

HISPANICAE ADVOCATIONIS LIBRI DVO

BY
ALBERICO GENTILI

VOLUME ONE

THE PHOTOGRAPHIC REPRODUCTION
OF THE EDITION OF 1661

WITH AN INTRODUCTION

BY FRANK FROST ABBOTT

Kennedy Professor of Latin in Princeton University

Property of

CLoA
Please return to

Graduate Theological

Union Library

NEW YORK

OXFORD UNIVERSITY PRESS

AMERICAN BRANCH: 35 WEST 32ND STREET
LONDON, TORONTO, MELBOURNE, AND BOMBAY

1921

10769

COPYRIGHT 1921
BY THE
CARNEGIE ENDOWMENT FOR INTERNATIONAL PEACE

THE QUINN & BODEN CO. PRESS
RAHWAY, N. J.

CONTENTS

VOLUME I.

Introduction	AGE 11a-44a
Photographic Reproduction of the 1661 Edition of Hispanicae Advocationis Libri Duo	i-xii, 1-272
Errata in the Edition of 1661	273-274

VOLUME II.

Translator's Prefatory Remarks	9a-11a
Translation of the 1661 Edition of Hispanicae Advocationis Libri Duo	i-x, 1-262
Index of Subjects	263-274
Index of Authors Cited by Gentili	275-284

INTRODUCTION.

I.

THE HISPANICA ADVOCATIO.

There are two periods in the active life of Alberico Gentili.¹ Twenty years of it he spent at Oxford, teaching civil law and writing on the Law of Nations. The last eight years of it he passed mainly in London, in the practice of his profession. Within these eight years the *Hispanica Advocatio* falls. The book therefore represents Gentili's final judgment on many weighty matters. It contains the application to concrete cases of the legal principles which he had been teaching for a score of years. No other jurist of his time has left us this double record, of his theory of the law and of his practice of it.

But it is not merely the theoretical and the practical methods followed by Gentili in approaching legal questions which we find illustrated in this twofold record of his activity as a jurist. The relation between the two parts is much more intimate. In the greatest of his books, in his treatise *On the Law of War*, he had set down the principles which should govern the conduct of war. In the *Pleas of a Spanish Advocate* he is concerned with war again, but this time he is applying the principles which he had laid down in the earlier work to the actual questions arising out of a great war of his own time. During the last part of the sixteenth century and the early days of the seventeenth, Spain and the Netherlands were fighting each other. Out of

¹ Alberico and his brother Scipione followed the practice of their day in using Latin in their writings, and the Latinized form of their family name, Gentilis, may represent either Gentili or the commonly accepted form, Gentile. But one of the works of Scipione, an annotated edition of Tasso, published at Genoa in 1590, and reprinted thereafter several times, bears an Italian title and in it the editor's name is spelled Gentili. Consequently this orthography of the family name seems preferable.

this conflict there developed between the Spanish and the Dutch a great many difficult questions of international law, in which England as a neutral nation was concerned, and, as Gentili's brother Scipione remarks in his preface to the *Advocatio*, James I "could not help allowing the controversies and quarrels which these people had referred to him to be settled in accordance with the principles of law and equity." The cases at issue were heard by the English Court of Admiralty, and Alberico Gentili, with the approval of King James, represented the interests of Spain at the hearings. He acted in this capacity from 1605 up to his death in 1608. His appointment to this post testifies to the high esteem in which he was held as a jurist and to the reputation throughout the world which his writings on international law had brought him. Perhaps the opinion which he rendered to the English court in the case of the Ambassador Mendoza also made the King of Spain look with favor on his appointment. Mendoza had been involved in the Throgmorton plot directed against Queen Elizabeth, and inquiry was made of Gentili if he could be sentenced to death in England. Although public feeling ran high, and although many men would have yielded to the popular demand for the exemplary punishment of an ambassador who had violated the elementary principles of hospitality in supporting the plot of assassins and revolutionists, he bravely replied that no other action could be taken against Mendoza than dismissal from England.

The arguments which he made in support of Spanish claims and the opinions which he wrote on other matters of international and of private law were published in the *Hispanica Advocatio*. Perhaps among legal works of this period this book is unique. It seems unique in two respects. The jurists who preceded Gentili or were his contemporaries composed treatises on general subjects or wrote comments and observations on particular laws or on cases largely fictitious. In this book, as we have intimated above, Gentili presents the arguments actually made before the court and arguments made where important issues were at stake. Dealing as it does largely with decisions, precedents and usage, it is conceived more in the spirit of modern discussions of the subject than any of the other legal writings of the time. It is unique also in the fact that the letters which

it contains, addressed by the author to the Spanish Ambassador and to others on certain cases after the decision on them had been rendered, give it a personal note which is lacking in other legal works, and throw some light on contemporary conditions and practices.

Having been disappointed in his purpose of publishing the collection himself, Alberico instructed his brother, Scipione, to edit it, and it appeared five years after his death. Scipione appropriately dedicates the work to Don Baltasar de Zúñiga, a kinsman of Don Pedro de Zúñiga who, as Spanish Ambassador in England, had invited Alberico to act as the advocate of Spain. The cases involving the Law of Nations are collected in the first book. The second book is of a more informal character than the first one, and is devoted almost exclusively to private law, and it is doubtful if many of the pleas which it contains are in defense of Spanish clients.

The contents of the first book are varied. The presence in it of one class of questions illustrates some of the important changes which civilization has undergone since the sixteenth century. The pirate, the privateer, the Berber and the Turk figure largely in it. What constituted piracy? This was a delicate question in the days of Sir Francis Drake and the "Sea Beggars," and the line between piracy and legal warfare was not an easy one to draw. If one bought property directly from pirates, could he acquire legal ownership of it? Gentili thought that he could not, but if one bought through the *fiscus* of Barbary property taken by pirates, the case was more difficult because of the quasi-legal standing of Barbary among the States of the world.² So far as the Turk was concerned, ecclesiastical tradition and canon law taught that there was a perpetual state of war between the believer and the infidel and that the Christian might have no dealings with the infidel. Gentili boldly challenges this doctrine in the name of the Law of Nations which, as he says, makes no distinction between nations. He challenges it in the name of England, because England has no perpetual enemies.³ But he still retains a vestige of the old prejudice against the Turks in holding that their testimony may not be taken against Christians.⁴

² Bk. I, Ch. 12; Bk. I, Ch. 15.

³ Bk. I, Ch. 20.

⁴ Bk. I, Ch. 24.

To the old régime belongs also the practice of granting letters of marque, a practice which Gentili roundly condemns both in his Spanish pleas and in his treatise *On the Law of War*. War carried on by these means is "*latrocinium verius quam bellum*,"⁵ as he puts it, and in taking this position he is in advance of Grotius who did not formally disapprove of letters of marque. In this category of questions which have been settled once for all since Gentili's time should probably be placed the important case with which the book opens. A Spanish vessel, which had been captured by the Dutch, was being navigated by them through English waters, when the English authorities took possession of it, and the case was heard before the Admiralty. The questions at issue were fundamental and were much in dispute. Did the authority of a State extend beyond its coast-line, and, if it did, to what point did it reach? If the subjects and the property of one belligerent Power were brought by the subjects of another belligerent Power within the jurisdiction of a State friendly to both, did they regain their original status or not? These two questions Gentili discusses at great length with much acumen and learning. Territory, he says, covers water as well as land, and he quotes without dissent the claim which the Venetians and the Genoese made to jurisdiction up to one hundred miles from the coast.⁶ It is reasonably clear, however, that although the principle was recognized that jurisdiction extended beyond the coast-line, the limit of its extent had not been fixed. On the point of ownership Gentili maintained that ownership could not be acquired by a belligerent until the captured property had been brought within fortified lines,⁷ and that furthermore, as soon as the Spanish prisoners and the captured Spanish property came under the English jurisdiction, Spain automatically acquired ownership again. In this connection he drew an interesting analogical argument from the canon law. If a culprit, he says, be taken into a church or a graveyard by a sheriff, the secular control over him lapses, and he may not be taken therefrom by force.⁸ If a place within the territory of a sovereign power may in this way exercise exclusive jurisdiction within its confines, much more will the rights of a monarch over persons and property brought into his dominions cancel

⁵ Bk. I, Ch. 8.

⁶ Bk. I, Ch. 8.

⁷ Bk. I, Ch. 2.

⁸ Bk. I, Ch. 7.

all other claims over such persons and property. Probably Gentili's arguments on these matters contributed largely to settle, for the future, phases of these two great questions, of jurisdiction beyond the coast-line and of the rights of belligerents in neutral territory.

The majority of the cases which he pleads, however, involve questions that in one aspect or another are still much under discussion. A friend inquires of him, for instance, if the naturalization of a Dutchman in England will make the Dutchman's son, who was born in Holland, a British subject.⁹ The Spanish Ambassador's right to intervene in civil actions in the English courts in behalf of Spanish subjects is questioned, and the Ambassador appeals to Gentili for advice.¹⁰ The author urges repeatedly in one form or another the English doctrine of the freedom of the high seas. "*Et iter marinum, non est liberrimum?*" he says. On the other hand, the rights of a harbor must be protected at all costs. One case which he argues is that of a Spanish vessel, carrying troops or supplies to the Netherlands, which had been attacked off an English port and had taken refuge in the harbor. The Dutchmen seem to have been lying off the port when the trial opened, waiting for the Spaniards to come out.¹¹ Gentili maintains that the course pursued by the Dutch is in violation of English sovereignty, that the King of England should give the Spaniards a safe conduct, not to Spain, but to Belgium, whither they had set out, and should hold the Dutch back until the Spaniards had gone a safe distance.

In one argument in defense of maritime rights he takes even a more advanced position than is commonly assumed today. The Tuscans and the Turks were raiding each other, although Gentili says that a state of legal warfare did not exist between them; a Tuscan ship of war attempted to stop an English merchant vessel carrying Turks and Turkish property, and the Englishmen resisted. Gentili claims damages for the loss suffered by the English and in the course of his argument says: "The defense made by the English in behalf of the Turks, who certainly would have been molested by the Tuscans on board the ship of our countrymen was honorable. Thus wrong is done to us when it is done to another who is in our home, for a ship herself is

⁹ Bk. I, Ch. 7.

¹⁰ Bk. I, Ch. 18.

¹¹ Bk. I, Ch. 14.

comparable to a home.”¹² In general he regards the right of search at sea as of doubtful validity, and only to be exercised off the coasts of the prince who owns the warship claiming it.¹³ Another interesting point is raised by the plight of some Englishmen who have been recruited in a neutral country, England, for service under the Spanish flag, and captured, while on their way to join the Spanish forces, by the Dutch. A maritime question somewhat analogous to this is whether a vessel is piratical which is manned by neutrals but is under the command of a citizen of one of two belligerent Powers.¹⁴

One of the cases which he pleads has a double interest for us, because it illustrates his method of argumentation and concerns a subject which is much discussed at the present time. In a passage in one of his speeches he tells us that before appearing in court it was his practice to turn over in his mind everything which could be said in support of his opponents. Indeed the early part of most of his arguments consists of a categorical statement of the case of the opposite side, supported by the laws and text-writers who could be cited in its defense. In illustration of this characteristic scholastic method, and because of the present-day interest of the issue involved in the suit in question it may be worth while to give an abstract of his argument.

An English ship while *en route* to Constantinople with a cargo of general merchandise and powder, “*pulvis tormentarius*,” as Gentili calls it, was seized by the Sardinians and Maltese and the cargo confiscated.¹⁵ Gentili appeared for the English owners to contest the right of confiscation. Let us present his conclusions in the same systematic way in which he sets them forth in his plea in court. At the outset come the arguments, marshalled firstly, secondly, and so forth, from the standpoint of the Sardinians and Maltese: (1) The civil law, as it stands in the Code of Justinian, prescribes capital punishment for anyone who shall furnish the barbarians with munitions of war. (2) The canon law imposes excommunication upon Christians who send arms to the Saracens, and the Saracens are amalgamated with the Turks. (3) The precedent of the Hanseatic cities which were forbidden to furnish munitions of war to the Span-

¹² Bk. I, Ch. 27.

¹³ Bk. I, Ch. 27.

¹⁴ Bk. I, Ch. 11.

¹⁵ Bk. I, Ch. 20. For a full summary of this chapter, see the *Analysis of Book I* below.

iards, when Spain and England were at war, shows that it is contrary to the Law of Nations for a neutral people to send arms to belligerent nations with whom they are at peace, and in this connection he coins the apothegm: "Do not unto others what ye would not that they should do unto you." (4) The treaty between England and Spain forbids either people to furnish aid to the enemy of the other, and Spain is the ally of the Emperor who is at war with the Turks. Therefore the English may not aid Turkey. Indeed Christians are at all times at war with the Turks.

In reply to his own formulation of the arguments of his opponents Gentili maintains: (1) Part of the cargo was made up of lawful merchandise, and that at least is exempt from confiscation, unless it can be shown that the owners of the lawful merchandise were cognizant of the unlawful goods. (2) The English were *en route*. They might have turned back before reaching Constantinople. The offense had not been committed until the act was complete. (3) The powder may have been intended for the ship's defense. Even in those States where the exportation of grain is forbidden, a man going abroad may take enough with him for his journey, and if the English had any powder left over it would have been lawful for them to sell it at their journey's end. (4) The carriage of powder would not be unlawful *per se*. The powder might have been used by one faction of the Turks against another. (5) The English owners made out manifests before the proper English officials and, under the Orders in Council of Queen Elizabeth, may carry their goods anywhere. The English have therefore observed the English statutes and they can not be held amenable to the laws of any other sovereign. (6) The treaty between England and Spain does not apply in this case, because Spain is not at war with Turkey, and the naming of the King of Spain among the allies of the Emperor is a formality without meaning. Accordingly Gentili concludes that the Maltese may obstruct the trade of England with the Turks, but may not punish English shipowners in person or in property.

The serious tone of the arguments in the *Advocatio* is relieved now and then by confidential letters of comment on topics connected with some of the cases. These letters sometimes reveal the shrewdness of Gentili or throw light on contemporary condi-

tions. Thus, in writing to the junior counsel in one of the cases in which they both appeared, he says:

Your arguments were outside the present inquiry. Most learned man, always remember to notice the form which the question takes, although you can include, and perhaps also at times ought to include, what either may not be pertinent to the matter, or may be of no weight. By such things some judges are often more influenced than they are by appropriate and sound considerations.¹⁶

In another personal letter he says of a judge before whom he had recently appeared:

At eight o'clock in the evening he was asked by me to examine all the points, at sunrise the next morning he gave a judgment against us; and on another occasion after hearing the representations of six advocates on the other side up to the hour for dinner, right after dinner he gave an interlocutory decree, without examining other statements (I believe this at any rate) or the opinion of Cravetta (this I know for sure), on which our strongest argument was based.¹⁷

In presenting his arguments Gentili shows a thorough acquaintance with the facts in the case and with the principles which underlie it. He has a logical mind and his method of argumentation is keen. Sometimes, indeed, his shrewdness is carried so far that his reasoning lacks the note of sincerity. In attempting an appreciation of the literary form of his pleas, it is only fair to bear in mind two considerations. He was addressing a seventeenth not a twentieth century court, and he did not see this book through the press. Gentili was a very learned man, and not only the weight but the actual number of authorities which an advocate cited counted heavily in the mind of a judge. It was natural, therefore, for Gentili, out of his wide reading, to multiply references to earlier jurists. It is not impossible too that he may have felt a pride in doing so, but this display of learning is somewhat tedious to the present-day reader, and interferes with the continuity of the argument. He errs also on the side of completeness by arraying too many arguments in support of his cause. Some of them will not bear close examination, and a clever opponent would have been able to make a specious case against him by directing the attention of the court to arguments of this sort. Here again he is merely following contemporary practice in bringing in every consideration which

¹⁶ Bk. II, Ch. 31.

¹⁷ Bk. II, Ch. 15.

has a bearing on the question at issue, and he should be judged by the usage of his own time.

It was unfortunate that the *Advocatio* was not published in Gentili's own lifetime. Had it been, he would probably have improved its form at many points. His brother doubtless brought it out exactly as it stood in the manuscript. Many of his sentences are obscure, awkwardly expressed and involved, and not infrequently we find memoranda rather than fully expanded arguments. These characteristics make certain passages very hard to understand. Gentili had a reasonably clear style, as one can see in his treatises *On Embassies* and *On the Law of War* and probably the form of this book would have been much improved, if the author had had an opportunity to revise it.

The attitude which Gentili took toward the different branches of law and the method which he followed in establishing judicial principles are more clearly shown in the *Advocatio* than in any of his other writings, and perhaps in that fact the primary importance of this work lies. In the first place he broke away from ecclesiastical tradition. Most of his predecessors, men like Covarruvias, Suarez, Molina and Soto, who were Catholic theologians, carried over into their discussions of international law the principles of the canon law and the method of *a priori* reasoning. Gentili was a jurist by profession; his adherence to Protestantism released him from ecclesiastical preconceptions, and the bent of his own mind seems to have led him to the practice of examining concrete cases of his own time and of drawing practical rules from them. He may therefore with propriety be called the founder of the modern historical school of international law. It is characteristic of this change of attitude in the study of the Law of Nations that probably not one in fifty of his own references in the *Advocatio* is to the canon law, and when the usages of the Law of Nations and the teachings of the canon law come into conflict, as they do in the discussion given above of the right of the English to trade with the Turks, canon law must yield.

He broke away from his predecessors also in giving up largely the attempt to cast the Law of Nations in the mould of the Roman civil law. As he remarks at one point,¹⁸ the ancient

¹⁸ Bk. I, Ch. 23.

world constituted a single State, and Roman law was drawn up for the citizens of this one State. But in the modern world there are many independent sovereignties, and the Law of Nations covers questions at issue between the citizens of these different States. To this purpose the civil law, in view of the circumstances in which it grew up, is not adapted. The civil law, commentators on it and precedents from antiquity are frequently cited, but rather by way of confirming or illustrating rules derived from contemporary usage. At the same time Gentili stands between the ancient and the modern world, and his inheritance from the ancient world is evident in many ways. It comes out in the scholastic form of his argumentation, which carries us back to the schools of the Middle Ages. It appears occasionally in a casuistical argument, as it does in the fanciful distinction which he tries to make in one passage¹⁹ between the meanings of certain words, or in the insistence in another connection on an exact analogy between physical and legal processes.²⁰

Great as were his achievements in the field of international law, yet in stemming the tide in England which was setting toward the common law he was doomed to failure. He fought earnestly in this cause, but it was a lost cause, as he himself seems to recognize at the close of one of his speeches recorded in the *Advocatio*:

Granted that these pettifoggers of the common law have pushed their way into marriage cases, into testamentary, ecclesiastical and maritime cases, and into others of this sort, which still have always been held to be the peculiar province of those versed in the civil law, but granted that they have pushed their way in, simply because those cases had to do with Englishmen, with English concerns, with transactions carried on in England; on this account, pray, shall they rush in and seize these cases involving foreigners? Even though this state of affairs is in part to be explained by the daily increasing power of those who study the common law, still the old landmarks should be preserved.²¹

In one of the two tasks then to which he devoted himself, he in part failed, I mean in maintaining the supremacy of the civil law over the common law in regulating those transactions in which the civil law seemed to him especially applicable. In the other he succeeded, for he set forth once for all in his

¹⁹ Bk. I, Ch. 22.

²⁰ Bk. I, Ch. 9.

²¹ Bk. I, Ch. 21.

writings the correct method to be employed in establishing the principles of the Law of Nations, and he illustrated in the *Advocatio* its practical application in settling the actual controversies which had arisen between the peoples of his time.

II.

ANALYSIS OF BOOK I.¹

CHAPTER I.—*Whether there is postliminium in the domain of a common friend.*

“The question at issue is whether certain Lusitanians, who have been taken prisoners by Dutch enemies on the Spanish sea, become free here in England, by way of which they were being taken to Holland.” The law bearing on the case reads that “it is understood that a person is back again from the moment when he reaches our friend,” and “our” should be understood as properly used of a friend to both belligerent parties, i.e., a neutral. If the word were restricted in its application to a people friendly to one of the belligerents and hostile to the other, it would be superfluous, since it would state a self-evident truth, whereas law deals with cases in which doubt may arise. The historical argument that captive Romans, sold by Carthaginians in Greece, were not set free by Greece is not to the point, because friendly relations between Rome and Greece had not been set up at the time the incident in question occurred, and there had been little previous intercourse between the two countries. It may even be said that in the particular case of Greece and Rome, postliminium would not exist, because the man who bought a particular slave would have the right of ownership. Many doctors might lead us astray in this matter because in discussing the application of the law they are thinking of fugitives from justice who have fled from one State to another, and not of the subjects, in a neutral territory, of one of two belligerent powers.

¹ To preserve the directness of Gentili's arguments and the personal note in them, it has seemed wise to summarize his pleas without comment, to quote his own words, where it is possible, and to use the first person singular. The title of each chapter is given in italics at the head of the summary. Book II has not been analyzed, because it is devoted almost entirely to questions of private law.

CHAPTER II.—*That property does not belong to the enemy who takes it until it has been brought within his fortified lines.*

The property mentioned in the last chapter does not pass into the ownership of the enemy until it has been brought within his fortified lines, no matter how long it may be in his possession. The fleet of the Greeks standing off Troy may have constituted a fortified line, but a single ship does not, and there was but one ship in this case. The rule that a capture is effective only after the captured property has been brought within fortified lines is supported by such doctors as Angelus and Salycetus. In the case before us the Spanish owners have not even lost possession. They retained it by means of the Spanish sailors who were left on board the captured Spanish vessel. Not only was this property not brought within fortified lines, but the Spaniards had a fair chance of escaping.

CHAPTER III.—*On the judgment passed by soldiers and on the varying practice in the matter of things captured by the enemy.*

It is said to be the practice of soldiers "to regard captured property as theirs, if they have kept it with them for a night." The phrase, "with them," probably means within their fortified lines, so that this military usage is in harmony with the law which I have discussed in the last chapter.

CHAPTER IV.—*That property sure to be taken is not held as taken and acquired by the enemy.*

Cephalus holds that "a thing is called captured when it can not escape capture," and he applies this dictum to a certain case of pirates. Molina applies it to wild beasts which have been injured by one hunter and ultimately taken by another. But "to pirates and wild beasts no territory offers safety." Now this principle is not true in war, of our Spaniards, for instance, who are safe in neutral territory. If a wild boar falls into a snare which I have set and you let him go free, he ceases to be mine. The boar might have been able to free himself. But whatever the usage in hunting may be, it does not determine the law of war. Usage must be established for the kind of case under discussion, and we must remember too

that usages vary from one period to another and from one place to another.

CHAPTER V.—*Whether it is lawful to capture the enemy in the territory of another.*

One may pursue a wild beast into a neighbor's field or a fugitive from justice into another's territory, and one may hold with the ancients that "war is a hunt," and with the doctors that "a territory is nothing else than a domain," drawing the conclusion therefrom that a public enemy may be captured in another's territory. But this conclusion is false. "The territory of another insures safety, and, when territory changes, control changes." It is commonly held that when a fugitive flees into a church, he is safe. This privilege is opposed to the public interest and to the theory of the common law, but if the doctrine holds in the case of a church, it is still more applicable when there is a complete change of territory. If it holds for a fugitive from justice, it should surely hold under the laws of war. But what shall we say to the principle of law which I have laid down in my books *On the Law of War* that "anybody and everybody is bound to hand over to the victor the property and the person of the vanquished?" I reply that "this doctrine may be affirmed in the case of a complete victory, not in the case of a small success." "It may not be lawful *per se* for the victor to take the spoils, and he who rules a territory may not always be required to turn them over to the victor."

CHAPTER VI.—*Whether it is lawful to conduct an enemy captive through another's territory.*

"The Spanish Ambassador opposes the action of the Dutch in taking property captured from their Spanish enemies . . . through the British sea and along these shores, and he asks the magistrate here that all the property be stopped and be released." Various arguments may be urged in opposition to this request. For instance, it is lawful to transport grain through a place from which it is unlawful to export it. Some doctors also hold that if a criminal is being conducted through the graveyard of a church, or even through territory under another

jurisdiction, he is not set free by virtue of this fact. It may also be argued that "if in another's territory it is not lawful to seize what belongs to the enemy, neither should what has been seized elsewhere be released there." Again it is urged that "traveling is unrestricted" and "the sea and seashore are the common property of everybody." May the King of England take from his friends, the Dutch, to aid his friends, the Spanish? Furthermore the carriage of corpses through the territory of a town is expressly permitted under the law.

The parallel drawn between our case and that of the carriage of grain will not bear investigation, because "it does not concern a city, if grain which has not been grown in its territory . . . be carried through it." In transporting dead bodies through a territory no force is applied, and no wrong is done to the territory concerned. Above all "these captured possessions have not yet been made the property of the enemy, and therefore here in the territory of the King, who is the friend of both parties, no force should be brought to bear on the things captured." "Force is brought to bear not only at the time when a person and when a thing is seized by force, but then also when they are taken along by force." Thus, as Barbatia says, "a thief who flees with stolen property to a church is said to commit a new theft there because of the newly occurring act of stealing." "Now it concerns a territory that there be no one but the ruler of the territory to inspire fear in it." "It is of importance that no captives whatever be taken, held, or dragged off except by order of the ruler of the territory, for these acts derive from jurisdiction, and jurisdiction in the territory of our king does not belong to any foreigner."

CHAPTER VII.—*The opinion of Archidiaconus with reference to a captive conducted through a church is examined.*

Against our defense offered in the last chapter the opinion of Archidiaconus is cited to the effect that, if a person seized by a bailiff, and being conducted through a church, be taken therefrom by force, the immunity of the church is not violated. But it is not clear that Archidiaconus held this view, and other doctors hold the opposite opinion. It is maintained by our opponents that the church grants immunity to those who flee

to it, but that the case of a person being conducted through a church stands on a different basis. I assert, however, that it is not the mere flight to the church, as a place of refuge, but our reverence for the sanctity of the church which brings safety.

In a question involving the immunity of a church, we should follow canon law, and canon law makes no distinction between the case of the man who flees to a church and that of him who is being conducted through a church, and this theory of the situation is upheld by usage and by decisions of the courts.

CHAPTER VIII.—*The protection of sea-territory.*

In this case the Dutch were intercepted by an officer of the King of Great Britain and made to come to on the high seas with booty taken from Spaniards. The word territory (as I have shown in my books on war) applies to both land and water. Scholars state that the Venetians and the Genoese claim sovereignty and jurisdiction to a point one hundred miles from their ports, if their shores are not near another State. The jurisdiction of the English King is, therefore, immeasurable to the south, north and west. The Dutch, however, maintain that by an English royal edict certain boundaries were laid down beyond which the King refuses to have his territorial power extended to cover these acts of war between the Dutch and the Spaniards. They maintain also that they were intercepted beyond these boundaries. But a treaty of peace between the British and Spanish Kings requires each to protect subjects of the other anywhere within his territories, and the edict must be interpreted in the light of the treaty which is a contract. Otherwise a wrong would be done one of the contracting parties, because the peace agreement provided that each sovereign was to allow no violence to subjects of the other in his territory. The Dutch assert that the edict merely fixed in permanent form boundaries which had long been recognized by usage. The King took no account of usage in making the treaty. Probably he did not know of it, and most certainly the Spanish King did not. Further the captor was really committing piracy under letters of marque, and not carrying on war. This predatory warfare is waged

in accordance with no discipline or custom of war. It is a war against non-combatants, harmless merchants and others, far from the battle lines. The King can not have intended to show any kindness to pirates of this kind. This can not be the interpretation of the edict.

Besides, this captured ship was brought within those boundaries which they mention, rode here at anchor, and even lay in port. Also prisoners were brought on land and then taken back on board. Now my contention is that on the instant when the ship came within British territory she was safe.

CHAPTER IX.—*Whether we may lawfully put to death those who set out to serve with our enemies.*

Certain Britons who had given their names to a Spanish representative and received money from him, while on their way to join the Spanish forces, have been captured by the Dutch. May the Dutch put them to death? Now I hold that no one has become a soldier until he has satisfied the three conditions of being enrolled, equipped and stigmatized. The penalty attaching to an offense may not be imposed on one who has merely shown a willingness to commit the offense, or has even taken steps toward committing it. (Furthermore these Britons have not yet had their right to an appeal satisfied.) "Potentiality approaching actuality is not regarded as actuality" in prejudicial matters. Thus one who kills a person elected to a bishopric is not punished so severely as if he were to kill a bishop. Almost all doctors hold this opinion. The case of Lanuvium, cited by my opponents, is not parallel to that of the Britons. They had set out to give aid to the Latins against the Romans, and had just passed out of their gates, when, on hearing that the Latins were defeated, they turned back. They looked for severe treatment from the Romans, because they were an organized body acting under the authority of the State of Lanuvium. The Britons in this case were unorganized private citizens.

CHAPTER X.—*Of the ship that makes a raid under convoy of another.*

A sloop manned by Britons alone, but under the convoy of a Dutch ship, captures a Spanish vessel. Shall the booty

be taken away on the ground that the Britons were pirates, inasmuch as Spain and Britain are at peace, or shall it be left untouched, on the ground that it was won by the Dutch?

The case centers about the interpretation of a Spanish decree which lays down the principle that, when a ship has more Britons than foreigners in its crew, it is to be regarded as piratical, if it attack a Spanish ship. My opponents may maintain that the Dutch vessel stood by, while the capture was being made, that the two vessels therefore constituted a unit, and that when so regarded the Britons were in the minority. Consequently this was not an act of piracy.

I reply that the Dutch have no legal claim to any booty, because the property was not brought within their fortified lines.¹ Besides the Dutch vessel's share can come only from what the British ship has. The capture was made by the British ship, and in the intent of the Spanish decree she was clearly a pirate, so that the Dutch have no claim whatsoever.

CHAPTER XI.—*Of money received from pirates and of their partner.*

"An enemy of the Spaniards who was on a piratical vessel belonging to the British, either as leader or soldier, received from the pirates money or property in some other form." May it be recovered?

Even the man who buys stolen property in good faith must restore it to its rightful owner. This enemy of the Spaniards was a pirate because he was associated with the crew of a piratical vessel, and he can not plead that he did not know the character of the vessel. Finally he had not brought this captured property "within the fortified lines" of his countrymen.¹

CHAPTER XII.—*Of property captured by pirates and afterwards bought by friends in the enemy's country.*

Property taken from the Spaniards by pirates has been bought in Barbary by friends and allies of Spain. "May the merchants who bought it recover from the Spaniards the price which they paid?" If property is bought back from a legal

¹ Cf. Bk. I, Ch. 1.

enemy, this would be the case, but it is not true of property bought from pirates.

CHAPTER XIII.—*Articles sold in Brazil in violation of the law are sought in England by the Spanish fiscus.*

“A sale was made to Dutch enemies and to other aliens in contravention of the laws of the Portuguese kingdom, which forbids commerce there with those who are not Portuguese.” Therefore its confiscation by the Spanish fiscus automatically followed, inasmuch as the illicit sale was made by Spaniards. This property, which is now in England, Spain asks to have turned over to her. Personal property is under the control of the judge who confiscates it, even if it be outside of his territory. Ownership was not transferred to the buyers, because the law forbids commercial transactions of this sort. Consequently also, the purchaser loses the purchase money.

The Dutch buyers can not claim to hold it, on the ground that they have acquired it from their Spanish enemies, until they have brought it within their fortified lines. But the property is in England. It may be urged that “it is not lawful to summon to court a foreigner passing through the country with any property, nor to have any property taken from him.” This principle does not apply if the judge who has jurisdiction over the fugitive, in this case the King of Spain, brings the suit.

CHAPTER XIV.—*Whether the King may rightfully decide that Spaniards who have been roughly handled by the Dutch off a port of, the King may sail in safety to Belgium.*

Spaniards were attacked by the Dutch off an English harbor and are now blockaded in the harbor. It is not lawful to commit such acts in foreign territory. The heat of battle and the plea that the Dutch did not recognize the fact that they were in English territorial waters can not excuse them. “The blockaded man is a man held captive,” and the doctors teach, and usage shows, that, “if one has been captured in a place where he ought not to have been captured, he should even be allowed to make his way to a place of security with such safeguards that pursuit would be difficult.”

The Spaniards ask to be permitted to cross to Belgium, whither they had set out, under a royal safe conduct. It would not be real redress to them, and it would not be a penalty to the Dutch, for the offense which they have committed against England's sovereignty, to send these Spaniards back to Spain, because this disposition of the case is exactly what would please the Dutch. It may be urged that the King of France at one time sent Spaniards, who were on their way to Ireland as enemies of England, back to Spain. The two cases are not parallel, however. The Spanish do not seem to have committed the offense against French sovereignty which the Dutch have committed against English sovereignty, and being sent to Spain they would be on the direct route to Ireland.

CHAPTER XV.—*Of the English who through the assistance of the treasury of the King of Barbary have bought property taken from the Spaniards by pirates.*

[The argument in this chapter supplements Chapter XII.] English merchants claim to have bought the goods in controversy from the fiscus of Barbary, and they claim legal ownership under a constitution of Zeno's, which enunciates the principle that a prince may take the property of his subjects. But the King of Barbary does not recognize the Justinian Code. Consequently this constitution would not hold good in Barbary. It is not even clear that a formal purchase was made from the fiscus. The right of the fiscus to sell such property is open to question, and the bad faith of the merchants is proved by their effacement of the marks of the original owners.

There is no redress to be had from Barbary, and if the procedure there is recognized as legal, the pirates will have a convenient place, close to the Spanish lines of trade, to dispose of their booty.

CHAPTER XVI.—*Of the edict of the King, binding those unaware of it.*

England and Spain had made a treaty and under a royal edict all hostile actions against Spaniards after April 24 were forbidden. An English privateer made a capture on the high seas after the date mentioned. Shall the English be required to restore the property captured? It may be premised that the

King could make the law applicable at once, and that ignorance of it would not make the English secure in their claim to what was taken. Three cases present themselves: The act may have occurred, (1) before April 24, (2) after peace was concluded, (3) between these two limits. In the first case the booty belongs to the privateer. In the second case it must be given back. The third case, and this is ours, is uncertain, because the edict says that "account must be rendered of acts committed after April 24." "To render an account" does not naturally mean "to restore property taken." The question is left to the discretion of the judge, who in this case will probably take into consideration the fact that the privateer was on the high seas and presumably did not know of the edict, so that the attack was not unjust. He will also probably remember that the English vessel was maintained at private expense, and that the profits went to private persons, and will therefore perhaps hesitate to take from them the fruit of their toil.

CHAPTER XVII.—*On various questions, addressed to the illustrious jurisconsult, Robert Taylor.*

The commonly accepted opinion is that in criminal cases a judge may not admit the defendant to bail. This is certainly true of a defendant charged with a serious crime. The admission to bail of a slave charged with a capital offense sets him free from chains, but does not release him from prison. Chains are used on slaves only.

The phrase *dare operam* ("to take care") in the peace articles implies the exercise of the greatest care on the part of the prince, even to the use of armed force.

If a civil action has been brought and sustained to recover property, not to inflict punishment, a criminal prosecution may follow.

A man born in Holland is a British subject, provided his father has been naturalized in England. This is the case even if the son has not yet given his consent to naturalization, and was not mentioned in the naturalization papers.

If Brukus was a pirate, the edict of the King does not allow him to appeal, without depositing the money which he has been condemned to pay. Ordinarily the oath of a

defendant of good character to the effect that he has not sufficient means to make the deposit required, or similar evidence, may lead the judge to remit the deposit, but the character of Brukus will not make this possible.

CHAPTER XVIII.—*Of an ambassador acting for the subjects of his king.*

It is not ignoble for an ambassador to manage the lawsuits of his nationals, because in doing so he is the representative of his king. The ambassador need not appear in court in person, but may appear by a deputy. The ambassador, like a sovereign, is bound to protect the person and property of his fellow-countrymen. The laws forbid the governors of provinces to be involved in disputes of their own or of others, but the functions of an ambassador, while comparable to those of a provincial governor in many respects, differ from them in the fact that a Roman provincial governor was amenable to the laws which applied to his fellow-subjects, whereas an ambassador is responsible to his sovereign only.

CHAPTER XIX.—*Of punishing the fault of a magistrate.*

A Spanish ship in charge of an English Vice-Admiral has been taken by the Dutch. In the case of officials the general presumption is that they have done their duty with diligence and fidelity, but in this instance negligence or even suspicion of complicity is evident. Although the Vice-Admiral knew that the Dutch were near at hand, he left no proper guard when he went away, and he has taken no steps to punish the Dutch.

CHAPTER XX.—*Of an English ship sailing to Turkey with a quantity of powder and other merchandise.*

An English ship laden with some powder and much other merchandise, when on the way to Constantinople, was captured by the Sardinians and Maltese. Was the capture justified? The case against the Englishmen seems a strong one. The civil law forbids sending supplies or ammunition to the heathen,

and the Turks are not only heathen, but they are alien heathen, because they are not subjects of the Emperor. The canon law forbids furnishing Saracens with munitions of war, and the Turks are Saracens. The Law of Nations also seems to be against the English, because, as I have said in my books *On the Law of War*, it was unlawful for the Hanseatic cities to furnish supplies and war material to the Spaniards, when Spain and England were at war.

Under the articles of peace and the treaty of alliance between England and Spain, the English seem to be in the wrong, because these documents forbid the subjects of one of the sovereigns to furnish munitions of war to enemies of the other or to rebels against the other's authority. Now Spain is one of the allies of the Emperor, who is fighting the Turks, and the Emperor is mentioned as one of the supporters of Spain in the treaty of peace, and furthermore Spain has the right of succession to the lands over which the Emperor and the Turks are fighting. It would seem to follow therefore that the Turks are enemies of the Spaniards, and consequently of the Sardinians and Maltese.

In spite of the general arguments mentioned above, certain considerations make me feel that the Sardinians and Maltese are wronging the English. First, concerning the lawful goods on the English ship, if their owners did not know that the vessel carried contraband, as the great writers teach, or if they did not consent to its presence on the ship, as most doctors hold, the owners of lawful goods should suffer no loss. In this case it can not be shown that they were aware that the vessel carried contraband.

In the second place, the law applicable in this case reads: "If anyone shall have sold." It requires a completed act. The Englishmen were captured *en route*.

Thirdly, the powder and other war material were being carried for the ship's use. Even where the exportation of grain is forbidden, a traveler is allowed to carry enough for his own use. If the quantity of powder on board seem large, it must be remembered that it is not safe to make too careful a calculation in such a matter, and if any of the munitions of war, carried for the ship's use, were left over, the English could lawfully sell them. If it be objected that the law forbids the carrying of even a *soupçon* of such articles to the Turks,

we must bear the fact in mind that the Turks are not unacquainted with these articles and are not living without them, as they were three hundred years ago.

To mention the fourth point, the Turks are at war with one another, at the gates of Constantinople and elsewhere, and it is more probable that this powder would have been used against heathen than against the Christians who are much farther away from Constantinople. Further, the powder and iron were a mere makeweight, and were actually used as ballast, and in reality the English wished to sell it to the Spaniards. It should be noted also that the evil intent has not been shown, and that in fact it was lawful to take these things to the Turks under the Orders in Council of Queen Elizabeth. The Englishman follows the law of his native land, not the canon or civil law.

The fifth point is that the English merchants have made a manifest of these articles with an official, and under the Orders in Council of Elizabeth. Now the King of England is a sovereign prince and the head of ecclesiastical affairs in his own domain, and he can not permit his people to be made subject to the laws either of the Emperor or the Pontiff. Under the Law of Nations only a completed act calls for punishment. Under it the Maltese may interfere with those who are on their way to sell contraband to an enemy but may not punish them. The case of the Hanseatic cities is not parallel, because they were warned in advance, and were asked to give up their trade for a time only. The English would be asked to give up their trade forever, because the Spaniards and Turks are always at war.

So far as the treaty between England and Spain goes, it contemplates a defensive war, but this is an offensive war which is being waged against the Turks, and the mere fact that the Emperor, who is fighting the Turks, is the relative and supporter of the King of Spain, does not make the Spaniards and Turks enemies. Kinship and private interests do not determine public policy, and the naming of the Emperor among the supporters of Spain is an empty form. It is said that the Spaniard and the Turk are enemies, because the lands for which the Emperor and the Turk are fighting are Spanish home-lands, but they are only so by remote anticipation.

CHAPTER XXI.—*On holding to the civil law in appeals from a judge of the Admiralty.*

When an appeal is taken from an Admiralty judge, shall those who profess the English common law, as well as those who profess the English civil law, sit on the appellate bench?

My opponents say that note should be taken of the common law in the Admiralty Court, that this court is ordered to give its decisions in accordance with "our law," and that it is customary to put on the appellate bench those versed in either law, according to the discretion of the person making the appointments. I maintain that the function of appellate judges is to determine whether the judge in the first instance gave a righteous decision under the law which he professes. Civil law is followed in the Admiralty Court. Consequently the appellate judges should all be professors of English civil law.

In the second place, the civil law and the common law have different and even conflicting basic principles, and those who practice the two kinds of law are unfriendly to each other, so that a common agreement would be difficult, and frequent reversals of the decision of the Admiralty Court would be inevitable.

In the third place, the English common law is not suitable in meting out justice to foreigners. What statute of the common law, for instance, would give the formula for a transaction in Spain between a Frenchman and an Italian, so that in judicial proceedings instituted here, a verdict could be given in accordance with the common law? But everyone accepts the civil law as a Law of Nations, so to speak. Indeed, the principles of the Law of Nations come from the civil law.

In reply to the arguments urged by my opponents, I may say that if note is taken of the common law by the civil law judges of the Admiralty, civil law judges in the appellate court can likewise take it into consideration. Since the judge appointed to administer the law in the Admiralty Court is a civil law judge, "our law" would seem to be the English civil law. The argument from usage is invalid because it would have to be proved that each of the two foreign parties to the suit had a common usage. "Granted that these petti-

foggers of the common law have pushed their way into marriage cases" and into similar actions at law, "shall they rush in and seize these cases involving foreigners?"

CHAPTER XXII.—*On the absence of right to take away or transfer possession from those who are said to have bought property stolen by pirates and even to have bought it from the pirates.*

Certain Englishmen have bought property stolen from Venetians by English pirates. May the English buyers recover the price which they paid? The law covering the situation is based on the case of a woman sentenced to the salt pits who was seized by foreign brigands and sold. The purchaser recovered from the fiscus the price paid for the woman. From this law the commentators draw the conclusion that the man who buys a stolen article, or an article taken by brigands, may recover the price of it from the owner. The fact that the law speaks of foreign brigands may not be urged against this conclusion, because the jurist uses the word "foreign" on account of a situation peculiar to the case before him. The law is of general application, as the commentators recognize. Furthermore "the law thinks of the nation of the robbers as foreign, not from the point of view of him who pays the ransom . . . but from the point of view of the party from whom the woman had been stolen, that is, the fiscus." We have in this case, therefore, the exact situation contemplated in the law, viz., foreign robbers, the English, and Venetian owners. It makes the case stronger that the English purchasers got this property from a foreign source, viz., the Tunisian prefect. In any case the property should not be transferred, because, even if ownership of stolen property can not be acquired, the right to possess it is recognized.

CHAPTER XXIII.—*Whether the purchasers of plunder may keep it for themselves.*

Supplementing the argument in Chapter XXII, it should be noted that the English merchants bought the property at issue from the fiscus of Tunis, and one is secure in his rights who buys from the fiscus of any prince. This case differs from the case in which Spaniards and the fiscus of Barbary

were concerned¹ in two fundamental points: (1) Barbary and Spain were enemies, but Turkey and Venice have treaty relations. Consequently the Venetians may bring action against Turkey. (2) In the former case the fiscus of Barbary interposed only as a matter of form. My second general argument is that the Roman laws which have been cited were applicable to the citizens of a common State, the Roman Empire. They can not apply to conditions today when, as in this case, the litigants are citizens of different States. Thirdly, piracy must be distinguished from theft. The rule of the Law of Nations is that "it is lawful to buy anything and from anyone." "Even wares taken by pirates belong to unrestricted commerce." In the fourth place the Venetians must prove the identity of their property and the property which they claim. As a fifth point I note that when the robbers belong to a foreign nation there is no ground for recovery, because pirates who are likewise enemies may acquire ownership, and the treaty between Turkey and Venice does not cover pirates. Finally the trade of the English with Tunis, Algeria and many other States is taken from them by the Venetian claim that these States are piratical retreats, and that the people and even the magistrates in them are pirates.

CHAPTER XXIV.—*Of inquisitions and the testimony of Turks.*

Two direct questions arise in this case: (1) When may torture be used to ascertain the truth, and (2) what weight should be given to the testimony offered by Turks? Slave witnesses may not be tortured, if the question is one of money only, and if the truth can be ascertained otherwise. Freemen may be tortured only when they are charged as accomplices, and give inconsistent evidence. The matter is left to the discretion of the magistrate. So far as the second point goes, the testimony of Turks is not accepted against Christians. In addition to the two direct questions just mentioned, two points are indirectly involved in the case. What is the value of testimony given by witnesses under torture, and how should perjury on their part be treated? What bearing has this and other evidence on the ownership of the property in

¹ Cf. Bk. I, Ch. 15.

controversy here? Testimony given under torture is inconclusive, and if perjury was committed under torture, witnesses should not be punished. The invoices in the bundles of goods seem to favor the Turks, but this evidence is shown to be worthless¹ by the fact that they are written on Christian, not on Turkish paper, and, consequently, were not made out in Turkey. Likewise the theft of the records from the Englishmen raises a presumption against their opponents.

CHAPTER XXV.—*Of commerce with the Turks.*

The Tuscans have objected to the carriage of Turks on an English vessel, and the payment by the Turks of passage-money. They say that the law forbids commerce with the Turks. I would say that the Law of Nations makes no distinction between nations in the matter of trade, and that "between a prince and the subject of another nation it is the practice that the civil law should not apply, but rather the Law of Nations alone." In further reply on this case I would note that the King of England approves of these commercial relations, that the English had not completed the transaction, that the trade was not forbidden, because it was of no direct help to the Turks, that it was free from evil intent against Tuscans or other Christians, that it was a case of conveyance from, not to Turkey, that contraband goods were not involved, that there was no legal state of war between Tuscany and Turkey, and that Tuscany will not wish to make this attack on English commerce. The case of the Hanseatic peoples which I once argued is not parallel to this case, because here we are dealing with mere raids which go on forever and constantly interfere with trade.

CHAPTER XXVI.—*Of an English ship seized for the use of the Tuscans and then lost.*

An English ship on the Tuscan coast was requisitioned, sent to war, and lost on her way back to Tuscany. The English owners claim compensation. The Tuscans offer as a defense that their contract called on them only to make good any loss incurred in warfare, and that, therefore, loss in any other way

¹ Cf. supplement at the end of Chapter 28.

was by implication excluded. Furthermore, they maintain that a lessee is not responsible for accidents. There is a clear precedent against them. A certain prince took a ship for his own use from his own subjects. The ship was lost, and the doctors explicitly teach that the prince is under obligation to return to his subjects what he has taken from them. Consequently, a prince, in a similar case, will be under greater obligation to the subjects of another prince. Passing to the first point in the defense offered by the Tuscans, I observe that the inclusion in the lease of one chance occurrence, viz., loss in warfare, which was expressly mentioned because most likely to take place, does not exclude other risks which in ordinary procedure would have been mentioned. It would be more natural to regard the clause covering loss in warfare as superfluous than to suppose that a departure from the law was contemplated, because a contract under the Law of Nations, and especially a contract with a prince, presupposes good faith. The second argument put forward by the Tuscans is worthless. The ship was not leased. It was requisitioned, and he who took it must make good any accident. Responsibility for the safety of the ship rested especially on the Tuscans, because they removed the experienced English sailors and put their men aboard the vessel.

CHAPTER XXVII.—*Of an English ship which fought with a Tuscan ship and was captured.*

An English merchant vessel was captured by the Tuscans, and a Florentine court confiscated it on the ground that it attacked a Tuscan warship. In placing the responsibility for a conflict, he is presumed to be the aggressor who is armed, who is stronger, whose profession is one of arms, who comes off victor, and who has thought himself wronged, as the Tuscans may have done, because of the English trade with the Turks. The conclusion to be drawn from these considerations is confirmed by the fact that the Tuscans were the attacking party, that other vessels had undergone a similar experience, and that this incident began with the firing of two broadsides from the Tuscan man-of-war. The Tuscans wished to search our vessel, and it may be claimed that custom permits such an examination, but the custom is of

doubtful validity, and would hold only off the coasts of the prince who owns the warship claiming the right of search. Defense on the part of the English was justified, because they feared harm to themselves and to the Turks, who were their traveling companions and whom they had undertaken to carry. "Wrong is done to us when it is done to another who is in our home, for a ship herself is likened to a home." If defense was justifiable, even if the Tuscan attack was justified, preference should be given to defense over offense. It is true that a partial state of war exists between the English and the Tuscans, but this does not make the goods taken the property of the Tuscans, because they were not owned by the sailors, who, in fighting, were not acting under the instructions of the owners, and under the public laws of war the sailors may not be regarded as pirates.

CHAPTER XXVIII.—*Passage-money is owed for the Turks captured by the Tuscans on an English ship.*

The passage-money, which the Turks were to have paid for their transportation in the English ship captured by the Tuscans,¹ must be paid by the Tuscans, because "the victor takes the place of the vanquished," and "claims upon property go with it when it changes hands."

¹ Cf. Bk. I, Ch. 27.

III.

OBITER DICTA.

The observations which Gentili makes in the course of his arguments, on general principles of law and on matters of contemporary usage, illustrate his practical wisdom and his grasp of the doctrines on which the Law of Nations rests. For that reason a few of them have been set down here.

The law is intended for cases in which doubt may arise. It is to be interpreted on this basis (Bk. I, Ch. 1).

A legal enemy is not like a fugitive from justice (Bk. I, Ch. 1).

The law governing pirates and wild beasts is not applicable to enemies, i.e., there are laws of war (Bk. I, Ch. 4).

A usage does not admit extension in the matter of place, persons, situations, or time (Bk. I, Ch. 4).

War is not a hunt. Political territory is something more than a private domain (Bk. I, Ch. 5).

The immunity of a church is opposed to the public interest and to the common law (Bk. I, Ch. 5).

A neutral is called upon to hand over the spoils of war to the victor only after a complete victory (Bk. I, Ch. 5).

The jurisdiction of a church differs from that of a prince, because to be exempt from local jurisdiction is not the same as to be outside a territory (Bk. I, Ch. 5).

The doctrine of continuous stealing is based on the fact that not only the seizure of the property of another but also the retention of it is an act of theft (Bk. I, Ch. 6).

The case of a man who flees to a church and of a man being forcibly taken through it are identical (Bk. I, Ch. 7).

"Whatever stands in the original is implied in full in the citation" (Bk. I, Ch. 7).

"The dicta of learned men should be interpreted in accordance with the laws and the authorities which they have cited" (Bk. I, Ch. 7).

The last statement of a writer is to be preferred to an earlier one (Bk. I, Ch. 7).

"A view which is stated carelessly is not the real view of a doctor" (Bk. I, Ch. 7).

"Expressions used to cover a common occurrence do not limit the application of the law" to those occurrences (Bk. I, Ch. 7).

"The word *territory* applies equally to land and water" (Bk. I, Ch. 8).

Venetians and Genoese claim sovereignty to a point 100 miles from their coasts, if the coasts are not near another State (Bk. I, Ch. 8).

An edict of a monarch affecting the subjects of another monarch must be interpreted in accordance with the treaty between the monarchs (Bk. I, Ch. 8).

A skipper sailing under letters of marque is rather committing piracy than carrying on war. He does not follow the laws of war and he directs his efforts against non-combatants (Bk. I, Ch. 8).

"Let everyone remember that there are limits to a journey by sea as well as to every other journey," limits set by the jurisdiction of a sovereign (Bk. I, Ch. 8).

A man has not been fully mustered into service until he has been enrolled, equipped and stigmatized (Bk. I, Ch. 9).

"Potentiality approaching actuality is not regarded as actuality" in prejudicial matters (Bk. I, Ch. 9).

A man under sentence may not be punished until the time-limit allowed for an appeal has expired (Bk. I, Ch. 9).

A man in partnership with the crew of a piratical vessel is a pirate (Bk. I, Ch. 11).

A neutral may acquire ownership of property bought from the subjects of one of two belligerent powers, but he may not acquire ownership of property bought from pirates (Bk. I, Ch. 12).

"Ownership can not hang in the air" (Bk. I, Ch. 13).

"Movable property is connected with a person" (Bk. I, Ch. 13).

"The law, which is based on natural reason, both teaches that justice should be rendered to everybody, . . . and holds everywhere" (Bk. I, Ch. 13).

"Permission does not imply obligation" (Bk. I, Ch. 14).

"Redress is that which pains, not that which pleases" (Bk. I, Ch. 14).

A man born in Holland is a British subject, provided his father has been naturalized (Bk. I, Ch. 17).

It is lawful and not unbecoming for an ambassador to manage the lawsuits of his nationals (Bk. I, Ch. 18).

Ambassadors are comparable with the governors of Roman provinces, but this parallel must not be pressed too far (Bk. I, Ch. 18).

"Do not unto others what ye would not that they should do unto you" (Bk. I, Ch. 20).

The Englishman follows the law of his native land, not the canon or civil law (Bk. I, Ch. 20).

The kinship of princes does not determine public policy (Bk. I, Ch. 20).

He who gives aid in war is in a state of war, but is not carrying on war on his own account (Bk. I, Ch. 20).

"The civil law, especially in maritime cases, is a sort of Law of Nations" (Bk. I, Ch. 21).

Roman law was drawn up for the citizens of a single State. Consequently it is not always applicable when the citizens of several States are involved (Bk. I, Ch. 23).

Under the Law of Nations "it is lawful to buy anything and from anyone" (Bk. I, Ch. 23).

The Law of Nations allows trade in times of peace with any nation, even with the Turks (Bk. I, Ch. 25).

"Between a prince and the subject of another nation . . . the Law of Nations should apply" (Bk. I, Ch. 25).

The inclusion of one chance occurrence in a lease does not exclude other risks (Bk. I, Ch. 26).

"Contracts with princes . . . imply good faith" (Bk. I, Ch. 26).

He is presumed to be the aggressor, who has thought himself wronged, who is armed, who is stronger, whose profession is one of arms and who comes off victor (Bk. I, Ch. 27).

The right of search at sea is of doubtful validity, and would hold only off the coasts of the prince who owns the warship claiming the right (Bk. I, Ch. 27).

"Wrong is done to us when it is done to another, who is in our home, for a ship herself is likened to a home" (Bk. I, Ch. 27).

In the payment of a debt, "the victor takes the place of the vanquished" (Bk. I, Ch. 28).

IV.

IMPORTANT DATES IN GENTILI'S LIFE.¹

1552	Date of birth at San Ginesio (January 14)
1572	Receives degree of D. C. L. at Perugia
1579	Leaves San Ginesio, under compulsion of Inquisition
1579-80	Residence in Germany
1580	Arrival in England
1581	Registered as Scholar in Christ Church, Oxford
—	Received as a Doctor of Civil Law; Lector Iuris Civilis at St. John's College, later at New Inn Hall ²
1584	Consulted by English government in Mendoza case
1585	Date of publication of his books <i>De Legationibus</i> ³
1586	Accompanies a mission to the Elector of Saxony ⁴
1587	Made Regius Professor of Civil Law at Oxford
1588	<i>Prima Commentatio de Iure Belli</i>
1589	Second and third books <i>De Iure Belli</i>
1600	Becomes a member of Gray's Inn
1605-8	Advocate to the Spanish Embassy
1608	Date of death in London (June 19)
1613	Posthumous publication of the <i>Hispanica Advocatio</i>

FRANK FROST ABBOTT.

Princeton University, March 1, 1919.

¹ The interest which has been awakened in recent years in Gentili, and our appreciation of the great service which he rendered in the development of international law, date from the inaugural lecture delivered on his life and writings by Professor Sir Thomas Erskine Holland in 1874 at Oxford.

² Exact dates unknown. When St. John's College was established on a permanent foundation in 1558, theology, philosophy, civil law and canon law were declared to be the subjects to which the scholars were to devote themselves, and of the fifty Fellows and Scholars twelve were to study civil and common law; cf. W. H. HUTTON, *S. John Baptist College* (London, 1898), p. 15. The teaching was conducted by the Readers, and an account book of the College (*op. cit.*, p. 59) reveals the fact that the *Lector Iuris Civilis* received a salary of twenty-five shillings for the first term of the year 1583.

³ Only the principal writings of Gentili are included in this list.

⁴ While on this mission Gentili lectured at Wittenberg, and there renewed his acquaintance with his countryman, Giordano Bruno, for as Bruno testified later at his trial in Venice, "He (Gentili) gave me his support, and introduced me to lecture on the *Organon* of Aristotle"; cf. D. BERTI, *Giordano Bruno da Nola: Sua Vita e Sua Dottrina* (Rome, 1868), Appendix, Document IX. The two men had undoubtedly met in Oxford. Both of them were friends of Sir Philip Sidney. To Sidney, Gentili dedicated the treatise *On Embassies*, and Bruno, his two important works on moral subjects, viz., *Spaccio della bestia trionfante* and *Gli eroici furori*. Bruno's two books appeared about 1585. Furthermore, in the work of Bruno which bears the title *De l'Infinito Universo e Mondi*, published in 1584, there are five dialogues which show the direction to be taken by science. In these dialogues he introduces real people as interlocutors, and in the fifth dialogue Alberico Gentili is introduced; cf. W. BOULTING, *Giordano Bruno: His Life, Thought and Martyrdom* (New York, 1916), p. 139. All these facts would seem to point to an intimate acquaintance between the two Italian scholars.

ALBERICI
GENTILIS
JURISCONS.

HISPANICÆ ADVOCATIONIS

(In quo tractatu diversæ illustres quæstiones
maritimæ secundum jus gentium & hodiernam
praxin quam nitide perlustrantur &
deciduntur)

LIBRI DUO.

Ad Illustriss. & Excellentiss. Dn.

DON BALDASSAREM
A ZUNICA, CATHOL. MAJEST.
LEGATUM.

Cum Indice Capitum, Rerum & Verborum.

Editio secunda priori emendatior.

AMSTELREDAMI,
Apud JOANNEM RAVESTEINIUM,
Civitatis & Illustris Scholæ Typographum
Ordinarium, cl^o 166 LXXI.

ILLUSTRISS ET EXCELLENTISS.

DOMINO,

DON BALDASSARI
DE ZUNICA,

Cathol. Majest. Sanctioris
Concil. Consiliario, & ad Sac. Cas.
Majest. Legato, S.P.D.

SCIPIO GENTILIS.

 Uod frater meus, Albericus Gentilis, facere ipse constituerat, si vixisset, id moriens, ut ego facerem, testamento suo mihi mandavit.

* 2

Nam

EPISTOLA

Nam relictis compluribus de jure civili commentariis, cum eos omnes supprimi vel aboleri jussisset, hunc solum excepit, quem, quod minus, quam cæteri, imperfectus, minusque impolitus esset, in lucem à me edi voluit. Continet autem hic liber disceptationes earum controversiarum, quas in regno Angliæ Hispani alii-que Cathol. Majest. subditi, cum externis & fere Hollandis agitavere, ex eo tempore, quo Serenissimus & Sapientissimus Rex Jacobus I. florentissimi illius regni possessionem accepit. Nam pace cum Hispanis facta, initisque foederibus, cum quasi medius interjectus, inter duas gentes bello gravissimo ac pene internecino diffidentes, utrique tamen amicus, & foederatus esset, non potuit, quin de controversiis quoque earum, querelisque, quas ad sese detulissent, æquo

DEDICATORIA.

quo jure disceptari pateretur. Nec privatae illae causae omnes, vel ad privatos modo pertinentes, sed quaedam etiam publicae, de jure belli, de jure regnorum ac foederum erant. Omnium autem cura, ac sollicitudo pro Hispanis suis necessario incumbere ei, qui illo tempore in Anglia Cathol. Regis vestri nomine Legatum agebat. Is tum erat gentilis tuus, Illustrissimus & Excellentissimus Don Petrus de Zunica, vir supra splendorem natalium, quo principibus totius Hispaniae familiis vestra annumeratur, maximis quibusque in Republ. muneribus exercitatissimus, ad hoc virtute, prudentia, magnificentia, atque humanitate inprimis insignis. Ab eo appellatus frater meus humanissime fuit, ut omnium illarum, quas dixi, causarum advocationem in se, honorifico salario constituto, pa-

E P I S T O L A

trociniumque reciperet. quod cum ab illo impetravisset adcedente præsertim consensu atque permissu Regis magnæ Britanniae, cujus in imperio frater erat, non mediocres utilitates se hominibus gentis vestrae, fratris mei opera, attulisse, nec se animi judicii que, quod de ejus diligentia, fide, integritate præstantique doctrina conceperat, re ipsa cognovit, expertusque est. Triennium in eo munere versatus frater cum esset, diem suum obiit, maximo, ut accepi, Illustrissimi Legati, qui illum summe diligebat, & omnium bonorum dolore. Me quidem cum ille casus supra modum afflixisset, ut necesse erat, in tanta naturæ, studiorum, rerumque omnium conjunctione; non ita tamen me domestica jactura, quam publica literarum, inprimisque Jurisprudentiæ calamitas accepta movit. Ut enim
nihil

DEDICATORIA.

nihil de aliis ejus scriptis, lucubrationibusque dicatur, quas partim vivus edidit, partim inchoatas, vel affectas habebat, quantus cumulus nobilissimarum caussarum, quanta juris scientiæ nostræ, quæ nimis angustis privati juris cancellis claudi ac circumscribi videtur, amplificandæ facultas, illo extincto, periit? Cujus rei argumentum si nullum aliud haberemus, hic certe liber amplissimum, nisi fallor, clarissimumque testimonium præbere possit. Sed verissimum profecto est, quod dicitur, semper præmature mori videri claros homines, & literis ac Reipubl. juvandæ natos. Hunc igitur librum Tibi, Illustrissime Domine, mitto dedicoque justissimis, ut opinor, de caussis. Nam Hispanicæ advocationis in externis regnis obitæ scriptio cui justius debetur, quam Hispanico Legato?

EPISTOLA

Cui actarum pro Hispanis in Confistorio Regio caussarum liber, quam summi Hispaniarum Regis, apud Cæsaream Majestatem, Oratori? In cujus clientelam potius confugiat hic liber, quam ejus, qui ex ea familia natus est, ex qua is fuit, cui originem suam ac vitam hic liber debet? Accedit huc tua incredibilis humanitas, quæ unumquemque ad se amandum colendumque allicit, cum singulari virtute, summoque splendore vitæ conjuncta. Vidimus ipsi sæpe coram in Urbe hac Imperii maxima clarissimæque Norimberga; teque videntes, ipsum quodammodo intueri Regem maximum videbamus, & magnitudinis Hispanicæ molem. Quid est enim Legatus aliud, quam os & facies ejus, à quo missus est, cujusque ob id personam sustinere existimatur? Bene feliciterque valeat Illustrissima
Digni-

DEDICATORIA.

Dignitas tua , nostrumque hoc officium æqui bonique consulere dignetur. Datum Norimbergæ Cal. Februariis c13 100 XIII.

A D
CLARISSIMUM
E T
CONSULTISSIMUM
VIRUM,

DN. SCIPIONEM GENTILEM, IC.

Reipubl. Norimbergensis Consiliarium,
& Antecessorem celeberrimum, Com-
patrem & Collegam carissimum :

*De scriptis fratris ipsius, Viri item Clarissi-
mi, & IC. Praestantiss. Dn. Alberici Gentilis,
Profess. & Advoc. Regiæ, &c.*

I Viris peritorum decus clarissimum, &
Princeps Lycei gloria hujus, SCIPIO:
Vt fama primum advenit è Britannia,
Liquisse vitæ isthanc Tragico-comædiam
Fratrem tuum ALBERICUM (at ô quantum virum!)
Patremque Mattheum sequutum illa via,
Cunctis terenda quæ semel mortalibus,
Tam regibus regumque natis inclytis,
Quam plebis imæ fece quîs nasci datum est
Prope obrutum memini doloris impetu, &
Vitam tibi esse visum acerbam ducere,
Vt parte qui tui altera illo mortuo
Carendum haberes, cordis & sinu altero.
Affectuum vis atque naturæ hæc erat,
Cui se obsequentem accommodat sapiens quoque,

Nec

Nec corneam vel saxeam fibram gerit :

Nec bella natura facit, velut Gigas.

Sat est dolori jam datum, sat luctui,

Suus cui est, ut omnibus rebus, modus.

Nunc praevalens regina ratio se exerit,

Et mortuum superstitem sibi, ut est, facit :

Superstitem, inquam, tot meritis ingentibus

Et eruditionis omnimoda libris,

Vitam quibus sibi paravit alteram

Hoc ipso in orbe : ne quis alterius putet,

Quam gratuitam dat DEUS mortalibus,

Et ALBERICO jam dedit, ac porro dabit,

Corona ei beatitatis addita.

At ô quibus digne vehent te laudibus

Iurisperiti, istius ordinis decus

Clarissimum GENTILIS, aut quas gratias

Prout mereris, solvere poterunt tibi?

Quod scripta fratris posthuma in lucem eruis :

Vt Advocationens Ibericam jam nunc tuae

Industria debemus. O in posterum

Fac debeamus plura scripta ejusmodi,

In queis utriusque fama florens posthuma

GENTILIUM concordiam fratrum probet,

Dulcissimum vitae bonum concordiam.

A D

A D E U N D E M.

HUmano generi sua post quoque funera prodest
Vir bonus & sapiens.
Exemplo tuus est, Clarissime **SCIPIO**, frater,
Laudibus ille meis
Major, & in toto meritis celeberrimus orbe.
Quos dedit ille libros
Dum vixit, decies & castigavit ad unguem,
Hos probat ipsa Themis.
Ipsa Themis probat hos etiam, quos morte vetante
Edere non potuit.
Posthuma jam in lucem proferre volumina, mentem
Cura tuam extimulet.
Hinc, velut auctori debetur gratia fratri,
Te quoque magna manet.
Fraternæ hoc specimen fidei præclarum & amoris
Secula fera canent:
Gentilesque vehet cœli inter sydera fratres
Gloria morte carens.

Cunradus Rittershusius I. C. f.

INDEX

INDEX CAPITUM

In hujus Hispanicæ Advocationis
Libros I I.

L I B. I.

C A P. I.	P ostliminium an sit apud amicum communem pag. 1
II.	Rem non fieri hostis capientis ante deductionem intra ipsius præsidia 5
III.	De judicio militum & varia consuetudine in rebus ab hoste captis. 11
IV.	Capienda non haberi pro captis, & quæsitis hosti 14
V.	An hostem liceat capere in territorio alieno 18
VI.	An hostem captum liceat ducere per territorium alienum 21
VII.	Archidiaconi sententia examinatur, de capto ducto per Ecclesiam 26
VIII.	De marino territorio tuendo 32
IX.	Utrum cædamus juste eos, qui proficiuntur ad militiam nostrorum hostium 37
X.	De navi, sub præsidio alterius excurrente 44
XI.	De pecunia accepta à piratis, & de eorum socio 47
XII.	De re per piratas capta, mox per amicos empta in terra hostium 50
XIII.	Vendita contra leges in Brasilio, peti in Anglia per fiscum Hispanicæ 54
	XIV. An

I N D E X

XIV.	<i>An Rex jure velit, Hispanos tuto in Belgium navigare, qui male habiti ab Hollandis ad portum Regis fuerunt</i>	61
XV.	<i>De Anglis, qui per piratas Hispa- nis rapta emerunt interventu fisci Regis Barbariae</i>	66
XVI.	<i>De Edicto Regis, ligante ignoran- tes</i>	68
XVII.	<i>De variis quaestionibus ad Clariss. I. C. Rob. Tailerum</i>	72
XVIII.	<i>De Legato agente pro subditis Re- gis sui</i>	74
XIX.	<i>De magistratus culpa punienda</i>	77
XX.	<i>De navi Anglica, ad Turcas profi- ciscente cum mercibus aliis, & nonnullo pulvere tormentario</i>	80
XXI.	<i>De jure civili tenendo in appella- tionibus à Iudice Admiraltatis</i>	95
XXII.	<i>De possessione his non auferenda vel movenda, qui emisse dicuntur res raptas per piratas, atque etiam ex ipsis piratis</i>	101
XXIII.	<i>Si emptores raptorum retinere illa possint sibi</i>	105
XXIV.	<i>De quaestionibus & testimonio Tur- carum</i>	112
XXV.	<i>De commercio cum Turcis</i>	114
XXVI.	<i>De navi Anglica capta in usum E- trusci, perditæ</i>	116
XXVII.	<i>De navi Anglica, quæ cum Etrusca pugnavit, capta</i>	119
XXVIII.	<i>Naulum deberi pro Turcis ab Etru- sco captis in navi Anglica</i>	122

I N D E X.

L I B. I I.

C A P. I.	Π Εὐὶ τῆς ἐκμαρτυρίας	125
II.	De pecunia testidata	134
III.	De testibus instructis.	137
IV.	De testimonio litigatoribus prædicto	139
V.	De testibus criminosis	142
VI.	De testibus singularibus, & probatione tempestatis	145
VII.	De ignorantie & scientie probatione	148
VIII.	Suspectum calumnie tertium non ad- mitti tardandæ executioni sententiæ late contra alium	153
IX.	De probatione incontinenti	159
X.	De marquis literisque mercatorum & publicanorum aliis : & domini & possessionis probatione	162
XI.	Res inter alios judicata quando aliis noceat, ex l. sæpe. ff. de re jud.	166
XII.	In eodem argumento, de re inter alios judicata, nocente aliis	175
XIII.	Quatenus noceat res judicata tertio, & de hujus appellatione & executione non moranda	181
XIV.	De instrumento debiti faciendo, & de liberandis fidejussoribus ad Ornatiss. Lop. Sedegnum	183
XV.	De suspecto iudice recusando	185
XVI.	De appellatione ab interlocutione & re- tractatione ejusdem	188
XVII.	De possessorio retinendæ, sequestro tol- lendo, cautione juratoria, & non- nullis fidejussoribus recipiendis	197
	XVIII. De	

C A P I T U M.

XVIII.	<i>De non appellando à sententia lata in possessorio</i>	202
XIX.	<i>De certitudine pretii in emptione, & de irrevocabili procuratore in rem suam</i>	210
XX.	<i>De venditione rerum tempore periturarum</i>	212
XXI.	<i>De eadem re, ad Dn. Iudicem</i>	215
XXII.	<i>Epistola ad Theologum, Legato à Sacris. Suadet vendires litigiosas</i>	217
XXIII.	<i>De transactione per modum factæ quadam, & per dolum</i>	221
XXIV.	<i>Epistola ad Legatum. De quodam judicis decreto in casu possessionis</i>	222
XXV.	<i>Epistola ad Legatum. De actis in possessorio</i>	224
XXVI.	<i>De nullitate Decreti. Illustris Domine</i>	227
XXVII.	<i>De exceptione quadam adversus executionem</i>	229
XXVIII.	<i>Ad idem, & de exceptione nullitatis</i>	231
XXIX.	<i>De venditione rerum, quæ pondere, numero & mensura constant</i>	234
XXX.	<i>De contractus perfectione ante instrumentum confectum</i>	241
XXXI.	<i>De appellatione ab incidenti in momentaneo & fidejussione idonea probanda, &c.</i>	251

FINIS INDICIS CAPITUM.

ALBE-

A L B E R I C I
G E N T I L I S I . C .

P R O F E S S O R I S R E G I I

H I S P A N I C Æ A D V O C A T I O N I S

L I B E R P R I M U S .

Postliminium an sit apud amicum
communem.

C A P U T I .

Postliminio ^a redisse videtur, qui & in a ^{l. 19.}
civitatem sociam, amicamve, aut ad ^{§. 3. de}
regem socium, vel amicum venerit. ^{capt.}
quia ibi primum nomine publico tutus
esse incipiat. : ^b inquit lex. & alia: ^{b l. 5.}
Tunc reversus intelligitur, si aut ad amicos nostros ^{princ. de}
perveniat, aut intra præsidia nostra esse cœpit. Fuit ^{capt.}
autem quæstio, an Lusitani quidam, ab Hol-
landis hostibus capti in Hispanico mari, fierent
hic liberi in Anglia, qua in Hollandiam duce-
bantur. Atque videbatur, apud amicum com-
munem non fieri hic liberos, quoniam lex non
de communi amico loquitur, sed de nostro no- ^{c Bar. a-}
minatim exprimit. ^{lii l. 5.} ^{§. 1. l. 41.} ^{§. 2. de}
Nostrum autem vere nihil ^{leg. 1.}
sit, quod est commune. ut ita est opinio docto- ^{d las. l.}
rum communis. ^{ult delu-} ^{risdict.}
^d Et ita doctores accipiunt de
foederatis propriis, hostibus alterius partis, le-
ges illas : qui docent, posse civitatem statuere,
ut suus hostis occidi in civitate foederata possit, ^{Bal. l. 3.}
per illas leges. Quod est manifeste falsum in ci- ^{C. de ere.}
vitate communiter foederata. Etiam Baldus ex- ^{re. jud.}
presse accipit de hostibus alterius partis. Etiam ^{Mench.}
^{1. de arb.}
^{ult.}

A

idem

idem Baldus accipit easdem leges de amicis populi Romani : ^e qui soliti sic obstringi, ut haberent amicos, & inimicos eosdem cum illo populo imperioso. Amplius potest videri, quod nec Romani sic redirent postliminio, si venirent ad amicum communem. aut quid est, ^f quod in Græcia plurimi essent Romani servi, quos illuc abduxit fortuna Punici belli? Achæi autem redemptos donarunt Quintio? Non Græcia amica, sed inimica Romanis erat? ^g Tandem vero, quod postliminium apud communem amicum non sit, hoc ipsum in specie definit Antonius Gama in suis decisionibus Lusitanicis : auctor Lusitanicus, qui valere contra Lusitanos plurimum debet : etsi nihil habeat supra dictorum. omnino nihil habet ille, unde intellectum hunc legibus, suamve definitionem adfirmet. Nos autem contrarium in disputando contendebamus. Et illud vulgare adferebamus, quod, ubi lex non distinguit, ibi nec nos distinguere debeamus. Et quod non dicit, aut distinguit lex de amico proprio. Itaque dicere de proprio nos non debeamus. Dicit de amico lex, ^h dicit de nostro. ^h atque is differt à proprio. Et ⁱ nostrum itaque intelligetur & de non proprio. Et itaque & de communi. ⁱ Atque sane sic & multi tradunt, imo nostrum intelligi, quod non modo est proprium, sed & quod est commune. ^k Et pro certo ita est in individuis. itaque liber-
tus meus dicitur, qui mihi, & alii est communis. Amicus autem & socius procul dubio idem est quid individuum, ut libertus. Etiam in causis favorabilibus commune adhuc intelligitur appellatione *nostri*. Et postliminium favorabile est : quod habet favorabilem causam liberationis. Atque sic sunt alias plura, & recepta communiter :

^e *Alb. 3. de jur. bel. 18.*

^f *Plut in Flam. & in apoph.*

^g *Gam. decis. 384*

^h *Com. l. 5. de leg.*

ⁱ *Zaf. Alex. ret. Alex.*

^k *Rebuff. l. 56. 139.*

^l *de V. S.*

^m *Devia. 2.*

ⁿ *conf. 43.*

^o *Alc. d. l. 5. §. La-*

^p *teo.*

muniter : quæ & probent nobis , amicum communem non excludi legibus , quæ tribuunt postliminium nobis , pervenientibus ad amicos nostros. Adde , quod si intelligimus illas leges solum de amico proprio , jam essent de indubitabili : certe esset de minus dubitabili. ^{l. l. 1. ad municip. l. 9. de Carb. Flor. l. cum quis. §. Titia. de leg. 3. Panor. c. 33. de ele. Ceph. cons. 431. Menoch. 3. Grib. 1. de ra. stu. 5. m Soc. ju. l. 1. n. 71. de adq. pos. n l. 24. de capt. Alc. l. 5. de ju. & ju. Soc. l. 1. de adq. pos. last l. addi- vo Pio. §. sententiam n. 13. de re jud. *} Cum tamen lex esse debeat de dubitabili , & in casu intelligi debeat magis dubitabili. Quis vero dubitet , an sit postliminium apud amicum , & socium proprium , id est , etiam (quod Gama ipse ait) hostem partis alterius ? Sed & contra rationem legis est Gamæ interpretatio : ^m quæ ratio facit postliminium illic , ubi tuti sumus. Tutos autem nos esse apud socium , sive amicum communem , non inficietur homo quisquam , qui oculos habeat. Neque urget , quod dixi aliud de majestate imperiosi populi Romani , ⁿ quoniam leges illæ imo pertinent ad alios omnes , quorum etiam non fuerit ea majestas , nec eadem socios obligandi ratio. Etiam non obstat quod attuli de captivis , & servis in Græcia. Nam esset ostendendum , venisse eos ad amicos ; item in bello venisse. cum Romani negent postliminium in pace. At illud Quintii tempus , Græcis parum quicquam intercefferat cum Romanis , sed consuetudo tum primum est rebus gerendis contracta : ut Plutarchus scribit. Quid si quoque dixeris , venisse Romanos illos in Græciam ad amicos per commercia , & à Pœnis venditos ? ^o Potest defendi , nec esse eo casu postliminium : & quidem esse emptori jus pignoris : bona ratione , ne , si aliter statueretur , occasio hostibus daretur , aut saviendi in captivos , quos emere focii , & amici communes non possent , utpote illico recepturos libertatem apud se : aut occasio fieret transmittendi

eosdem captivos ad remotiores, & barbaros, & alios hostes sæviores, unde multo difficillimus reditus sit. ^{p Feli. c. 11. de In. da.} ^p Felinus eleganter, *istud specialius procedere in captivis infidelium, ne forte vi, vel dolo traheremur ad eorum cultum.* Tandem vero contra Gamam, & contra inauditam ejus distinctionem notare oportet, quod loquitur ille etiam contra rem à Collegio judicatam. ^{q Non. conf. 23. 53. Odd. 8. Menoc. 11. 34. Rip. 3 de ca. po. & pr. 1 Menoc. con. 329 n. 27. Ro. Ge. Charf. decis. 106. f Bar. q. 1. Mynf. conf. 21.} Et sententiæ Collegiorum pluris sunt, quam vel illustrissimi Jurisconsulti. ^r Idem, quod Rota Genuensis objicit adversus scriptorem decisionum Rotæ Avenionensis, quod decisio esset ipsius scriptoris, non Rotæ. Idem de Afflicti decisione alii, quod sit contra reliquos Collegii. Idem alii, de similibus aliis. Nunc porro de aliis doctoribus, & Baldo dicam, quod & Ge. Charf. vacillat iste, & loquuntur omnes de bannito, id est de hoste propter delictum: ^r qui par est transfugæ. non autem loquuntur de hoste per bellum: qualis hic est: & qui cum altero habet differentias latissimas. ^r Etiam tradunt illa, cum ita conventum inter fæderatos est. vel fœdus sic habet, unicum ut sit territorium fœderatorum. Et Baldus ait, quod confœderatio non operatur plus, vel minus, quam dicunt ipsa pacta. Etiam dico, quod aliud est in poena, re videlicet odiosa: & quæ nisi in territorio fœderati proprii possit infligi. Aliud hic dicendum in liberatione, re favorabili. Sic ego contra disertissimos & doctissimos viros atque Advocatos disputabam. neque tamen adeo huic argumento innitebar, ut, contra quam fieri sciam, res jam & præda Hollandorum, iis in amico regno amitteretur.

CAPUT II.

*Rem non fieri hostis capientis ante deduc-
tionem intra ipsius præsidia.*

Aliud igitur disputavi audenter, & conclu-
si contra Antonium Gamam efficaciter,
quod res hosti capta non prius ei quæreretur,
quam & intra ejusdem præsidia perducta esset,
quamvis ea diu possessa esset, per duos amplius
menses in mari habita. ^a Scilicet desiderat lex, ^{a l. 5. de}
ut & capta sit, & perducta intra præsidia, ^{cepe- capr.}
^{runt,} & intra præsidia perduxerunt, inquit. Ubi
notandum est verbum *perduco*, quo & usa plu-
ries lex est. & quod consummationem operis
significat. ^b *PER* enim totum significat. ^c Utitur ^{b l. 166.}
lex isthuc sæpissime & verbo perveniendi, ^{de V. S.}
^d quod & accipiendum est cum effectu. Si non ^{Bar. l. 51.}
profunt capienti menses duo, non prodesse ^{de leg. 1.}
mille. Capta, & perducta bona intra præsidia ^{Soc. l. 47.}
esse oportet. Nihil est tempus : de quo nihil ^{de cond.}
considerat lex. Et vero nihil sit tempus hic, ^{Fulg. l. 1. ff.}
ubi semper incerta præda est, quamdiu intra ^{quis. C. de}
præsidia perducta non est. Vulgo dicitur, ^{postul.}
multa cadere inter calicem, supremaque labra. ^{c l. 1. 5.}
quod bellica ratio & fors valde probat : ^{12. 22. 23.} ^{ut ego}
alibi adprobavi late. In quæstione, quæ ^{de ar.}
mihi erat pro Hispanis, captis ab Hollan- ^{Ro. 7.}
dis, quibus erat nonnihil maris arandum :
erant radenda littora inimica, eaque adver-
sus prædationes has intenta, & instructa :
erant timendæ cœli marisque ruinæ. Et
merito igitur lex vult, esse bona perducta
intra præsidia. Præsidia vero non esse navim,
ad quam perducta erant bona capta, certum est :

f Me-
noch. 1. de
re m. 43.
Bud. l. 8.
de re mil.
l. 1. §. 4.
de vi et vi
arm. f quæ inter mobilia numeratur : præsidia au-
g Gel. 10.
c. 26. Cat.
nup. Pel. tem sunt stationes ^g Navis non sedet, at ambu-
Hor. 4. od.
4. Plau.
Ru. ult.
Negus. 2.
de pign. lat : & vehiculo confertur, imo equo ; *Per Si-
culas equitavit undas*, Horatius : *Equo ligneo per
vias cœruleas estis vectæ*, Plautus. ^h Præsidia sunt
g Gel. 10.
c. 26. Cat.
nup. Pel. locus intra fines : & ille verisimiliter tutus, quod
Hor. 4. od.
4. Plau.
Ru. ult.
Negus. 2.
de pign. Salycetus hic. declarant Castrensis, Angelus.
4. n. 41.
h Saly. l.
12. C. de
postl. item ⁱ Ego tamen dixerim præsidia classem Græco-
Castr. 1.
cons. 445.
Ang. disp.
renovata
guerra.
col. 4. rum stantem ad Trojam, etiam castra in finibus
i Sira. de
navi. p. 2.
num. 5.
h Aret. l.
1. de ad-
qui. poss. hostium posita, etiam hostium classem vagan-
l Ang. de
disp. ren.
gu. tem. Cæterum casus noster erat, cum navis
Ang. de
disp. ren.
gu. Hollandica ceperat, & captam attrahebat Hi-
Ang. de
disp. ren.
gu. spanicam in Hollandiam, & jam raptaverat
Ang. de
disp. ren.
gu. per mare menses (ut dico) duos. Videamus
Ang. de
disp. ren.
gu. si qua sunt fundamenta Gamæ, cur necesse non
Ang. de
disp. ren.
gu. sit capta esse perducta intra præsidia. **ST A-**
Ang. de
disp. ren.
gu. **TI M**, & incontinenti fit (inquit) hostium,
Ang. de
disp. ren.
gu. quod iidem ceperunt. & Angelus, & Socinus,
Ang. de
disp. ren.
gu. & Ripa sic habent. ^k **ST A T I M** est proti-
Ang. de
disp. ren.
gu. nus, mox, incontinenti, ut hic Aretinus ex-
Ang. de
disp. ren.
gu. ponit hunc articulum : & ego Gamæ addo,
Ang. de
disp. ren.
gu. Attamen Angelus, & Socinus, de quæstione,
Ang. de
disp. ren.
gu. si sit necesse, res esse perductas intra præsidia,
Ang. de
disp. ren.
gu. qui. poss. verbum in libris meis nullum de hac re habent,
Ang. de
disp. ren.
gu. loco citato Gamæ. ^l Angelus alibi : *Dico ergo
quod tunc præda capta hostium facta est, si conducta
est in hostium capientium præsidia. Appello autem
præsidia loca tuta, ut quia muris, & aliis artificijs,
ut stipatis palatijs circumdatis inclusa sunt, & ad de-
fensam apta. quia tunc præda directa est ad loca de-
stinata, & tuta. Antequam sit intra præsidia su-
prascripta, vel ad alia loca tuta, ad loca amicorum,
vel ad loca confœderata, non refuto, prædam trans-
iisse in dominium capientium, licet in territorium
capientium ducta sit : tamen de facili virtute belli
possit restitui, & eam tenentes de hoc debent verisimi-
liter*

liter dubitare. Et sufficit dictus timor. Sic Angelus sane. ^m Ripa autem : Capta in bello, statim ^{m Rip. 2.} efficiuntur capientium. Sed quæritur, quomodo hoc ^{1. n. 4. de} loco intelligatur verbum STATIM? Videtur ^{adquis.} poss. dicendum intra triduum. vel postquam is, à quo fuerunt capta, diverit ad extraneos actus : & sic postquam desinit possidere, suspicando, non posse recuperare. Sed glossator & Salycetus, & Angelus intelligunt verbum STATIM, postquam bona capta fuerint redacta intra præsidia. Ibidem addit, quod sequatur id alibi quoque Angelus, & legem alleget : sed se allegare meliorem. Et allegat Ripa leges, quas nos induximus. Frustra lex dixisset, eperunt, & intra præsidia perduxerunt. Si censebat satis esse cepisse. ^{n l. 21. de} Omnia verba legis ^{mil. test. l.} utique impleta esse debent. Et copula (quod vulgi verbum est) exigit concursum copulatum. Lex (quod urget Angelus) vult, rem in tuto esse, ut sit effecta capientium. Et igitur ^{5. de jur.} vult, deductam esse intra præsidia : ubi ^{inm. Rip.} de- ^{2. de leg.} mum est tuta. ^{o l. 1. de} Verba intelligenda sunt cum effectu, ut item vulgaris est regula. Atque ita si ^{Dec. l. 1.} statutum dat præmium capienti bannitum, intelligitur, quando cepit cum effectu, & præsentavit superiori. Cepisse Hollandi debent cum effectu, ut adquisierint : sed cum effectu non ceperunt, quæ nondum perduxerunt intra præsidia. Ergo nec adquisierint ista : Sic Ripa est pro nobis. & idem adfirmat Angelus nobis, ^{p l. 1. de} quod & Iason facit. Citat Ripa & glossator ^{de adquis.} rem. ^{poss.} Et glossator differte notat, non esse rem hostis capientis, nisi ducta sit intra præsidia. ^{q Gl. l.} Idem citatus Salycetus : Attende, inquit, quod ^{12. C. de} non efficiuntur capientium, nisi postquam ducti sunt ^{possl. ubi} intra præsidia hostium. Et idem de rebus aliis ^{etiam Sa-} mobilibus omnibus, quod antequam sint ductæ intra

præsidia hostium, non efficiuntur eorum, sed remanent sub dominio eorum, sub quo erant ante capturam. Non enim in eis est isto casu diversa ratio. Et hæc de rebus verba aurea mihi fuerunt contra adversarios, qui audebant separare causam per-

*1 Soc. ju.
l. 1. n. 66.
de acquir.
poss.*

sonarum captarum, & captarum rerum. ¹ Nam etsi leges ipsæ tradant pariter de acquisitione hic utrarumque, & de postliminio utrarumque; tamen vix obtinuissem, nisi & hæc Salyceti adduxissem in terminis. Nunc dicamus alios hic

*1 Aret. 5.
item ea.
Inst. de
ver. div.*

nostros. ¹ Angelus alter, ubi legit, capta ex hostibus fieri nostra statim. *Intellige id*, inquit, *secundum legem illam: quæ & deductionem intra præsidia desiderat.* Idem tradit de postliminio, non esse satis evasisse ab hostibus, nisi & reditum sit ad suos: quia lex utrumque desideret. Sic

*1 Bell. 3.
de ju. be.
3. num. 12.*

alter Angelus. ¹ Sic & Bellus; quid enim si lateret hostis in sylvis, vel alibi cum præda, triduum, quatrimum (inquit) dum reverti ad suos non va-

*u Mol. de
ju. & jur.
to. 1. tr. 2.
disp. 118.*

let? ^u Sic doctissimus Molin. Præsidium is murum, aut castra interpretatur. Is etiam amplius, quod nec pernoctatio captorum apud hostes, nec deductio intra castra sufficiat, si domini persequuntur, nec desistunt à recuperatione, nec enim amittant isti dominium, nec possessionem. Non amiserunt Hispani hic possessionem, ubi nec intra navim hosticam perducta bona ipsorum sunt: at relictæ in navi capta: & hæc attrahebatur, seu ducebatur per

*x las. l. 1.
§. 4. n. 4. de
adq. poss.
Crauv. cons.
319. col.
35.*

Hollandos, qui in ipsam se trajecerunt. ^x Retinet autem etiam expulsus dominus possessionem per hominem suum non expulsus, qui etiam teneatur invitus. Et qui casus hic fuit, ubi & capti Hispani in navi capta manserunt. Per quos captivos nautas & procuratores hic rerum retinuerint domini sua, & possessionem.

^y Hi

¹ Hi nec amittant possessionem, etsi deferat y *Rip. l. 1. n. 74. de adq. poss. x l. 1. §. pen. ubi An. de vi & vi ar. lmo. l. 29. de adq. poss. Alb. l. 19. ex qui. ca. ma. Alex. Bar. l. 3. de lib. & possib. Bal. l. 11. num. 66. C. de ius, qui al. non po. a Aya. 1. de ju. be. b Alb. 2. de ju. be. 16.*
 eam homo suus. ² Si ipsi tenerentur, certe de-
 jecti possessione intelligerentur. Verum de do-
 minio agimus in præsentia. Idem autem Moli-
 na pulchre ad casum nostrum maris docet, quod
 etsi pernoctatio, vel spatium viginti quatuor
 horarum videtur quibusdam satis: tamen si res
 geritur mari, tum acquisitæ res hosti capienti
 non intelligantur antea, quam ad locum tutum
 perductæ sint. Et sane est aliqua diversa ratio
 (ut ego exposui ad casum hunc nostrum) re-
 rum marinarum. ^a Tandem Ayala quoque sic
 est nobiscum: audi: *Illud tamen sciendum est,*
inquit, prædæ tum demum fieri hostium, ut pri-
 mum intra præsidia delata est, ante nondum facta
est hostium. neque desit esse ejus, cujus fuit. ^b Etiam
 ego sic scripsi, non nunc dixi primum, in li-
 bris bellicis, & quidem verbo uno adfirmavi,
 velut certum. Et sic omnes sunt nobis auctores,
 nullus Gamæ. Aut num pro Gama illa Angeli
 dicimus? ^c *Quod si per tantum temporis intervallum*
dicta præda sit in campo retenta, licet non sit renissa
inter præsidia, quod qui perdiderit eandem, verifi-
 militer debeat deposuisse animum recuperandi, is
quoque & perdidisse intelligatur. Quantum au-
 tem tempus labi debeat, ut dictus animus præsuma-
 tur, hoc totum relinquendum judicis arbitrio: qui
arbitrari debet secundum consuetudinem locorum, &
virorum. Et audi vi quosdam armorum expertes asse-
 rere, inter eos consuetudinem vigere, quod si per
unam diem præda fuerit in campo detenta per
hostes, quod intelligitur capientium facta. Et est
consuetudo satis rationabilis: quia ut plurimum
adsolet perditæ prædæ eodem die rescui. eo au-
 tem lapso, qui perdiderunt, eandem se commu-
 niter perdidisse dicunt: unde communiter per
 lapsum

lappsum dici videtur deponi animus recuperandi. Non hæc tamen Angeli valent pro Gama, quia dicta sunt magis ad aliam quæstionem, de receptis bonis reddendis domino, vel non. Et quia capti Hispani animum verisimiliter non deposuerint, & spem liberationis, ducendi per incerta maria, per amica littora; ante ora suorum. Ipse Angelus ad hanc rationem addit, quod nec longum intervallum quam plurimum dierum facit intervallum, si, qui perdiderunt, prosequuntur prædatores. Etiam de consuetudine loquitur Angelus, utcunque rationabili. Sed jus ordinarium est de perductione intra præsidia. Etiam dico ego, rationabilitatem istam hic non probari argumento optimo illinc, quod lex ait, feras desinere esse nostras, quæ nostram evaserint custodiam. Nam magna est differentia inter perditionem suarum rerum, & liberationem ferarum. Facilius hoc fit, & liberationi favetur, & reditioni in statum naturalem. Quid? An desinunt nostræ res esse nostræ, si evadant custodiam nostram? Dicit Angelus, & esse casum illic, ubi dicitur fur manifestus, qui fuerit adprehensus prius quam eo loci rem pertulerit, quo destinaverat. At ego casum nostrum illic non video. Scilicet desinat fur esse manifestus ex perlatione furti in locum destinatum; Sed an ita desinet res esse nostra ex perlatione in locum ab hoste destinatum? Non hæc Angeli obstant nobis ullo modo. Et aliud nihil obstat defensionis nostræ hic.

d lmo.

Soc. l. 1. §.

1. de V.

O. l. 1. §.

105. eo.

Arch. c.

constat. 1.

g. 1. Rui. 4.

conf. 43.

Alb. disp. Mash. 3.

c Alb. 3. de ju. bel. 9.

d Et non obstat articulus **STATIM**, qui & alibi, & hic suscipit moras alias. Res capta fit *statim*, id est, postquam capiens voluerit, factam esse suam. ^cquod alibi ego exposui.

g. 1. Rui. 4. conf. 43. Alb. disp. Mash. 3. c Alb. 3. de ju. bel. 9.

HISPAN. ADVOCAT. LIB. I. II

posui. Quid ni ita? ^f Quæ in favorem alicujus ^f Me-
 inducta sunt, tacitam conditionem habent, ^{si} ^{nuch.com.}
 illi placuerit. Idque valet etiam, quum quid ipso ^{20. l. 1. l.}
 jure fieri dicitur. ⁸ Res capta fit capientis ^{statim,} ^{de bon.}
 id est, postquam & duci præsentata est. De ^{poss. ca.}
 quo & Socinus, & Socinus junior & alii. ^h Et ^g ^{Soc. alii}
 Ruinus, qui statim, ipso jure facit mobilia ca- ^{l. 1. de ad-}
 pientium, apprehendentium, sic de præsentat- ^{q. n. poss.}
 tione. ⁱ Etiam isti ipsi articuli præcisi recipiunt ^{Aret. d. 5.}
 limitationes per alias leges. Et de jure in hoc ^{item ea.}
 puncto satis. Res, nondum ductæ ad locum ^{Salv. l. 12.}
 verisimiliter tutum, non sunt adhuc capientium: ^{n. 6. C. de}
 nec perditum est earum dominium. Idem di- ^{postl.}
 cendum, quum milites nostri continuo sunt ^h ^{Rui. 5.}
 hostes infecuti, etiam intra præsidia, quia nec ^{conf. 31.}
 isto casu res censentur fuisse capientium, dum ⁱ ^{Castr. l.}
 apparet locus non tutus: sed nec ipsa præda ^{104. de}
 fugerit præsentiam nostrorum: etiam nec ca- ^{V. O.}
 ptæ intelligantur, quæ sunt in continenti recu-
 peratæ. Conclusio Salyceti est, & nostra. ^k ^{Soc. ju.}
^k Et sic nihil hic de postliminio agatur, ubi nec ^{l. 1. n. 65.}
 quæsitum hosti quidquam est. ^{de adq.}
poss.

CAPUT III.

De judicio militum, & varia consuetu- dine in rebus ab hoste captis.

NON ^a est Ripa cum judicio militum in re- ^a ^{Rip. l.}
 bus hosti captis: etsi illud recitet ultimo ^{1. n. 4. de}
 sic: *Milites tamen nostri dicunt, sua esse bona ca-* ^{adquir.}
pta, si apud se pernoctarint: nam Ripa adfirmat ^b ^{Imo. l.}
 aliud judicium Angeli allata meliore lege. ^{74. §. 1.} Et ^{ad Treb.}
 nec dicitur opinio doctoris, licet ultimo loco ^{l. 134. n.}
 posita, quando is ita scribit: *Quidam alii dicunt:* ^{4. de V. O.}
l. 1. a
vel, divo Pia

vel, *secundum quosdam*, & non verisimile est, ut in sua ipsorum causa iudicium militum, Ripa censuerit iudicium æquum. Etiam in iudicio militum quæro, quid illud sit, *APUD SE?* forte enim idem est, quod intra sua præsidia.

el. 9. l. 12. c. ut sic dicitur, apud hostes susceptus filius, *apud*
de capt. l. ult. de off. pr. vi. l. 2. de adq. rer. dom. *hostes decedere, apud se esse.* Atque ita iudicium militum juri consonet: dissentiat autem illis, qui triduum exigent; & illis, qui volunt eum oportere divertisse ad extraneos actus, qui fuerunt capta bona. Et sic Anglica lex, & lex Castellæ sint, quæ itidem acquisitionem definiunt in pernoctatione *apud hostes*, aut in mora horarum viginti quatuor. Et promptum est, leges legibus concordare. Milites tamen nec ipsi censent acquisita bona sibi ex eo solo, quod perducta intra præsidia sua sint, nisi & pernoctaverint, in quo dissentiant illi à jure: quod facit rem capientis statim, ac ducta illa fuit intra præsidia, & itaque recuperata ante noctem, adquiratur rursus ipsi recuperatori: ut Bellus explicat. Nisi forte in causa hac subitæ recuperationis probes jure milites: ^d quoniam nec

d Ang. disp. re. novata guerra. col. 3. c. Alc. l. 1. de adq. poss. l. Ang. Bal. l. 12. C. de possi.

videatur captum, quod est illico recuperatum. ^c & censeatur illico recuperatum, quod adhuc apud hostem non pernoctaverit. Sicque vulgo observant ^e *militares præfecti*: inquit Alciatus. Et sic fuit doctrina Salyceti: quam retuli in calce capitis superioris. ^f At de eodem iudicio militum audi Angelum: cujus & eadem ipsissima omnia (sæpe id factum) Baldi verba sunt hæc in questione: Dicunt isti sodales, quod numquam præda dicitur fuisse perfecte eorum, nisi postquam pernoctavit sub dominio eorum. Cum enim cum præda fugiunt, antequam sint in loco *TUTO*, non est præda sub eorum protectione. Et dicunt veritatem.

rem.

tem. Cum ergo reduci fuerint intra præsidia, licet non pernoctaverint, tamen domini prædæ facti sunt. Sic isti ex ratione militum reducant eorundem militum dictum ad sensum juris. Etiam consideremus, quæstiones esse duas diversas: unam, quando hosti quæsitæ bona capta intelligantur? alteram, quando hoste recepta, priori non sint domino restituenda? Ecce scribit Ayala, quæ quæst. posterior torfit varie admodum omnes fere interpretes; at prior habeat jus non dubium. Et igitur non fiet illatio de altera ad alteram quæstionem. Potest res acquisita hosti esse; & recuperata deberi tamen priori domino. ut, quicquid rerum est, quod redit postliminio. ^{g Navar. con 2. tit. 36. lib. 5. Mol. de ju. & ju. 10. 1. tr. 2. disp. 118. Plat. Inst. de rer. div. las. l. 9. de leg. 1. Covar. reg. pec. catum. p. 2. §. 11.} hæ namque acquisitæ hostibus, amissæ dominis prioribus, recuperatæ his redeunt. Quid, quod principes nostri, milites, qui recuperant, tenebantur & tueri nostra, & nos vindicare? Contra potest nec acquisita res hosti esse, & recuperata non tamen restitui priori domino, at cedere recuperanti. ut scilicet animentur ad pugnandum omnes: & virtuti accedat pretium: & dominus ille prior non ferat, cujus contrarium in casu contrario ferre nollet: sumptus, & damna, quæ alius esset passus pro re ejus recuperanda, & quam nec recuperasset. ^{h Quæ h Io. An. Spec. de ra. Alb. 3. de ju. bel. 17. i Rip. l. 1. de adq. poss. n. 4. §} Quæ alique hic disceptant: & ego alibi recitavi. Sic duæ sunt diversæ hæ quæstiones. ⁱ Sic & alii ipsas distinguunt. Et quas tamen si mi-

sces, etiam sic concludes, ut à jure nec discrepet aut judicium militum, aut lex alia vel consuetudo, nisi in hoc forte, quod cetera etiam moram desiderant aliquam, nec satis habeant perductione intra præsidia, ut declaravi. Perductionem omnino desiderant omnia.

Sic

Sic & Joannes Andreæ in bonis ductis intra hostium districtum ponit quæstionem alteram de recuperatis. Non mihi Joannes Andreæ, non
^{k Ang.} quæstio de recuperatis objiciatur, quum dico,
^{d. disp. re-} rem non fieri hostis capientis ante deductionem
^{novata.} intra ipsius præsidia. Et notes, quod hæc hu-
^{Salyc. l.} jus capitis, & superioris valent in captis, non
^{12. C. de} in deditis. ^k Deditorum aliud sit judicium.
^{postlim.}

CAPUT IV.

*Capienda non haberi pro captis, &
 quasitis hosti.*

QUOD si autem capta, non ducta intra præsi-
 dia, pro non captis sunt, & quæsitæ hosti
^{a Ceph.} non censentur; ^a quid est quod Cephalus re-
^{conf. 136.} spondit, etiam nec capta, sed pro certo capiend-
 a, effecta hostium videri? *Considero* (ait ille)
dubium non esse, quin capta ab hostibus, fiant sta-
tim PRIUS capientium. Sed tota difficultas con-
sistere videtur, quomodo intelligatur verbum CA-
PERE: & sic, quando res ita dicatur capta, ut
fit capientis. Ego autem puto, tunc rem captam dici,
quando aufugere non potest, quin capiatur. Igitur
& concludit in suo casu, fugatos piratas à trire-
mibus Melitenfibus, eosque ita pressos, ut om-
nino in manus Melitenfium essent perventuri,
omni spe evadendi destitutos, & ejectos in in-
fulam Corficam, captos à Corfis, restituen-
dos esse Melitenfibus, aut teneri Corfos saltem
^{b Alc. l.} ad damna, & interesse: tanquam qui fuerunt
^{1. n. 53.} in causa, quo minus Melitenfes consequeren-
^{de adq.} tur finem laboris, ac præmium. ^b Etiam Alciaz-
^{poss. Mo-} tus in feris sic censet, quæ (certum) non pos-
^{lin. de ju.} sunt
^{disp. 42.} sint

sint evadere. etiam Ludovicus Molina. Is hoc
 amplius, quod etsi dominium, & possessio ad-
 quiritur capienti, cum percussio alterius non est
 satis ad capiendum, si tamen causa sit, ut ca-
 perentur ab alio, utique sit jus percutienti, ut
 pro qualitate datae causae & ipse aliquid in captis
 habeat emolumenti, ac juris. ^c Retuli ego de *Alb. 1.*
 illo Cephali responso in libris de armis Roma- ^{de ar.}
 nis: & idem illic ornavi, & auxi pluribus. De ^{Rom. 7. &}
 opinione Trebatii, feram capiendam pro ca- ^{lib. 2. c. 7.}
 pta haberi, adprobata tunc dixi, ^d & alii dicunt. ^{d Alc. 11.}
^e Ratio recepti olim diversi juris non adversare- ^{Pare. 2.}
 tur, quum accidere possit nihil multum, cur ^{Bar. l. 5.}
 non capiatur. ^f Et potentia in habitu idem ope- ^{de adq.}
 retur, quod potentia in actu. Coeterum & re- ^{rer. dom.}
 spondi Cephalo in iisdem libris & confutavi ^{c Alc. l. 1.}
 (opinor) hanc illi opinionem. Hic addo, di- ^{n. 53. de}
 versam censendam Cephalo quaestionem de pi- ^{adq. poss.}
 ratibus a quaestione nostra de hostibus justis. etiam ^{f Decia. 2.}
 consuetudinem in feris vulneratis, juri contra- ^{conf. 64.}
 riam, non extendi ad hostes oportere, qui ^{n. 40. q. 1.}
 (pone casum) ejecerint se, ut piratae illi, in
 Corficam; Piratis, & feris territorium nullum
 praebet securitatem. ^g Piratae sunt hostes omni- ^{g Str. a. de}
 um, & impune offenduntur ab omnibus, & c. ^{han. p. 3.}
 Sic & libera venatio est ferarum. Itaque in Pi- ^{Alb. 1. de}
 ratibus dici possit, evadere eos non potuisse, sem- ^{ju. bc. 4.}
 per capiendos ubique. at non idem in hostibus ^{lib. 3.}
 dici possit, qui non ubique sunt capiendi, non
 apud amicum communem: Hispani non hic
 capiendi in magna Britannia, in Gallia, in alia
 parte Christiani orbis ab Hollandis. Sic Hi-
 spani vel capti evadere potuerint modis multis.
^h Num capti potuerint capi? ⁱ Quum autem lex ait, ^{h Virg.}
 feram, nobis vulneratam, sive captam, eva- ^{En. 7.}
 dentem custodiam nostram, in conspectu no- ^{i l. 3. 5. de}
 stro ^{adq. rer.}
 dom.

stro tamen existentem; nec in persecutione difficili, non recepisse se in libertatem naturalem; non idcirco etiam ait, manere ejus, qui cepit. Sed etsi ejus maneret recipienda non difficulter; non propterea & capienda non difficulter pro capta sit. Scilicet est semper pronius, ut quid retineatur, quam, ut quæratur. Et de ista difficili persecutione videndum est per conjecturas sane multas, ac varias. Non videbitur autem bene (quod ridicule quidam dicebat Advocatus mihi) per repositionem receptæ navis Hispanicæ illic, ubi recepta est. Et neque in

^k l. 18. de fera sic observatur. ^k Et neque illic, ubi alia ^{adq. poss.} ait lex, non desisse me possidere statim, atque alius animo possidendi agrum meum intraverit, quem facile sim expulsurus. non n. de ista facili expulsionem jubet lex judicium fieri ex deductione in agrum, & in rem præsentem.

¹ Hotom. ¹ Barbaricam dicit Hotomannus veterum Germanorum, & ex moribus Romanorum sublatam, qua illi utebantur simili in vindictis: & quam Romani simulabant per vim festucariam, & manu confertam. Recito aliam legem:

^m l. 55. ^m In laqueum, quem venandi causa posueras, aper incidit: cum eo hæreret, exemplum eum abstulit. ^{de acq. ver. dom.} num tibi videor tuum aprum abstulisse? & si solum eum in sylvam dimissem, eo casu tuus esse desisset, an maneret? videamus, utrum in eo hæserit aper, ut expedire se non possit ipse; an diutius luctando, expediturus se fuerit. Et, si in meam potestatem pervenerit, meus factus est. Si autem in suam naturalem laxitatem dimisisses, eo facto meus esse desisset. Noto autem, nec mihi quæsitum, quod non in meam potestatem pervenerit, etsi est captum. Non est meum, nisi manualiter capiatur; inquit ibi Bartolus, & glossatores com-

HISPAN. ADVOCAT. LIB. I. 17

communiter , etſi de conſuetudine ruſtica-
 (ſcribit Albericus) ſervatur opinio Martini ,
 & Hugolini , qui faciunt meum imo ſtatim
 atque ſe expedire aper nequit. Et nunc de
 conſuetudine , quod etſi hæc dicitur eſſe in
 venatione , non eadem tamen legem dicit in
 bello. Non ſic habetur pro capto , qui eſt
 capiendus : non ſic habebitur pro adquiſito ,
 & ſub dominium capientis redactus , qui eſt
 captus. ⁿ Conſuetudines ſunt facti : & non ⁿ Bal. 1.
 recipiunt igitur extenſionem neque loci , ne- ^{con. 7.}
 que perſonæ , neque caſus. ^{Decia. 2.} Et itaque pro- ^{conf. 29.}
 banda conſuetudo ſit in ſpecie caſus , qui ve- ^{lib. 3.}
 nit in controverſiam. ^p Et nimis magnæ dif- ^{conf. 19.}
 ficultatis eſt , probare conſuetudinem. ^q Et ^{Ruin. 1.}
 controverſum eſt valde , an Doctori creden- ^{capite 19.}
 dum ſit , teſtanti de conſuetudine : imo , an ^{Schurp. 3.}
 credendum ſit pluribus , id conteſtantibus. ^{conf. 7.}
 Et adfirmativa opinio non valet aliter quam ſi ^{Crav. con.}
 teſtentur illi de ſuo tempore , & de ſua regione. ^{30. Iaſ. l.}
 Et hæc ego in quæſtione hac notabam , & in ^{de qui-}
 altera de iudicio illo militum capitis præce- ^{bns : ubi}
 dentis. Etiam in caſu Cephali , erant illi ca- ^{add.}
 pti : & quæſtio erat , à quibus ^{o Crav.} P R I U S capti ^{conf. 96.}
 eſſent dicendi. ^{Mench.}

Fulg. conf. 6. Crav. 183. 886.

q Per. 1. com. op. 24. Vin co.

Doſtori. Mynſ. 6. obſ. 68. Iaſ. 1. de quib. add. no. Ceph. conf. 299.

Mench. 34. 54. 911. Sira. de deco. p. 5.

*54.
p Bal. c.
alt. de
conſues.*

CAPUT V.

An hostem liceat capere in territorio alieno.

Licitum videtur, capere hostem in territorio alieno. ^a scilicet liceat ingredi alienum agrum, venandi feras causa, itaque liceat quoque alienum ingredi territorium, venandi hostes causa. ^b nam bellum venatio est. ^c & territorium nihil est aliud quam dominium. Etiam invito domino ingressus agrum facit prædam suam. Quid si persecutio capiendi fuerit cœpta in territorio permissio, hostis vero continuata fuga in alieno est captus. ^d In delinquente, qui ita fugerit, & ita captus sit, adfirmatur licitum per Mynfingerum in observationibus Camerae Imperialis ex Angelo, aliisque. ^e Et adfirmatio potest generalis esse ex illa regula, quod attendendum sit ad principium licitum, non ad finem illicitum. Cæterum hæc conclusio falsa est in hoste. ^f Et sic docui in libris meis bellicis. Alienum territorium securitatem præstat. Et mutato territorio mutatur potestas, &c.

^g Etiam relaxandum delinquentem, qui capiatur in alieno territorio, etsi principium fugandi fuit in permissio, quoniam in fine jam sit diversa ratio, tradunt Baldus, Romanus, Alexander, Jason, Cagnolus. ^h Et Cephalus: captum vel in territorio domini inferioris recuperare licite de superioris domini territorio, unde licitum tamen factum fuit initium persequendi. Et is adfert huc Doctores alios, & Angelum; quem nominat pro sua diversa illa opinione Mynfingerus. At etiam de violatore pacis publicæ

cæ Mynfingerus loquitur : quem liceat sic capere in territorio alieno. Et de quo etiam sic concedit Cephalus. Extra autem illum casum non procedit observatio Mynfingeri. ut & notatum ad eam est. ⁱ Et ita ad eam dicunt, & alii di- ^{Gail. 1. de pa. pu. 16. 1. Wur. 1. obser. 2.} cunt similium observationum scriptores Germani, quod qui sic per licitum principium capit in territorio alieno, ille violat territorium alienum : & teneatur injuriarum, de vi publica, majestatis. Sed & observatio Mynfingeri est de variis quidem territoriis, conjunctis tamen in unum Germanici Imperii corpus. Et unum territorium reputatur quoad ipsum Imperatorem. ^k ut in similibus ajunt Doctores. ^{k Dec. 1. ult. de jurisd.} Respondet & Cephalus varie ad id, quod attendi principium debeat. & quod secundum ^{omnes} tunc principium licitum spectetur, quando militat eadem potestatis ratio : ut si principium, & finis sint in eodem territorio, &c. ¹ Delinquens, si in Ecclesiam aufugit, tutus sic est. ut certe verior, & magis communis opinio dicitur, & recepta usu, & adfirmata est novissime à magnis practicis. Et Covarruvias, quod non videat rationem, qua defendi contraria huic sententia possit. Et igitur, si illud de principio licito non concludit in Ecclesia, minus concludet in territorio. ^m Nam est Ecclesia de territorio laici magistratus. Itaque sit & jus singulare, & privilegium Ecclesiæ, illa, quam dixi, immunitas. ⁿ Scio, esse, qui tradunt, paria esse, locum esse exemptum, & esse extra territorium. Sed scio, simul dici, idem esse magni periculi, imo falsum. ^o Esse extra territorium, est esse penitus extraneum : non idem est, esse exemptum. itaque responsum est, posse consentiri in judicem, à quo est

exemptio, non item in extraneum. Et ratio redditur, quoniam res de facili redit ad naturam suam : & Ecclesia de facili redeat ad naturam non exemptam olim suam. ^p Etiam est odiosum hoc privilegium Ecclesiæ, atque contra publicum bonum, si publice expedit nocentes requiri & puniri ; & de criminoso agitur liberando in Ecclesia. Et illud privilegium contra rationem juris communis est semper. At in casu hostis & territorii alieni favorabile vertitur jus commune, distinctio territoriorum, quod est fortius, & tollitur difficilius : item de calamitoso agitur, & libero hic, in casu Ecclesiæ sæpe & de damnato, ac servo poenæ. Et igitur si in Ecclesia illud est, in territorio id magis est ; omnino idem est. Et responsum sic est quoque argumentis, quæ supra attuli contraria. ^q Illi primo de agro alieno responderet Socinus, quod domini agri prohibitio non exhibeat publicam securitatem, sicut facit territorium. & ego in proximo superiore capite respondendi. ^r Sed quid respondemus ad jus, quod idem ego posui alibi, res victi, & corpus ejusdem à quocunque dedi oportere victori ? sane sic non videtur debere territorium alienum auxilio victis esse. Sed ibidem à me est responsum, in victore universali illud posse dici, non in particulari. Et hic non sequitur, quod si licet victori ea petere, etiam & liceat per se eadem capere : vel etiam, ut dominus territorii semper teneatur ea tradere.

CAPUT VI.

*An hostem captum liceat ducere
per territorium alienum?*

SCribunt, communiter omnes, non esse illi-^a *las. l.*
 citum portare frumentum per locum ali-^{43. de leg.}
 quem, de quo illicitum sit tamen exportare.^{i. Clar. §.}
 Ut dici possit, licere quoque capta ducere ho-^{Menoch.}
 stica, & captum hostem per illud territorium,^{conf. 901.}
 de quo capere non liceret tamen.^b *Certum* etiam *de merca.*
 ait Decianus, quod si quis captus ducatur ad ^{num. 49.}
 carceres per cœmeterium Ecclesiæ, eum non ^b *Decia.*
 ideo tutum fore, at inde abduci posse; Et hanc ^{6. pr. 28.}
 esse sententiam Archidiaconi, Oldradi, & alio-
 rum plurium: & veriore; & tenendam,
 & consuetudine observatam.^c Atque alii addi ^c *Alb.*
 autores possunt autoribus Deciani, Alberi-^{rub. C. de}
 cus, Cæpolla, & alii. Cæpolla in terminis ^{his qui ad}
 quod malefactor captus in territorio permisso ^{Ecc. Ca-}
 duci possit per alienum, nec ibi relaxetur. ^{pol. l. 17.}
^d Solus transitus non ita sonat protectionem: ^{de adil. ed.}
 inquit Felynus in quæstione simili, quum ^{Leomin.}
 quis prohibetur esse in Ecclesia, ut non sit ^{conf. 56.}
 ei prohibitum transire per Ecclesiam: & quod ^{Ever. Lo.}
 ibi sic sit tutus, Etiam, si in territorio alie- ^{à vir. fi.}
 no non licet capere hostica, nec ibi liberen- ^d *Felyn.*
 tur capta alibi. Si illic non fiunt serva, illic ^{c. 2. de}
 neque fiant libera. & contrariorum eadem sit ^{except.}
 disciplina, & æquabile jus in omnibus. Et ^{num. 5.}
 itinera non sunt libera? Et iter marinum
 (in hoc fuit quæstio mihi) non est liberri-
 mum? Mare etiam est commune omnibus,
 & littus maris. ^c mare communissimum ^e *las. l. 1.*
 dicit Jafon. Hac per mare Britannicum, ^{n. 11. C.}
 & per ^{de su. tri.}

& per hæc littora ducentibus Hollandis capta Hispanorum hostica, objicit se Legatus Hispanicus : & petit hic à magistratu sisti omnia, ac liberari. ^f An honestum Regi, magistratuive nostro, competentia compendia Hollandis amicis, vel debita, vel parata avertere, ut Hispanis itidem amicis subveniat? Negat Theologus & Jurisconsultus Ambrosius : quia, si non possit alteri subveniri, nisi alter lædatur, commodius sit, alterum non juvari, quam gravari alterum. ^g Vulgare est, non debere discoopari unum altare, ut aliud cooperiatur. ^h Etiam illa cogitabam : ^h *Qui inferendi mortuum jus habet, non prohibetur inferre. prohiberi autem inferre videtur, si in locum inferre prohibeatur, si in itinere arceatur.* ⁱ Amplius, mandatur, ne corpora detinerentur, aut vexarentur, aut prohiberentur per territoria oppidorum transferri. Et amplius adhuc, nullam poenam meruisse eos, qui transvexerunt : quamvis talia fieri sine permisso illorum, quibus permittendi jus est, non debeant. Et delictum sine poena est : ^k ut ibi addit glossa. Et ita non liceat Hollandis hac transire cum ista præda sine permisso Regis nostri : sed iidem si tentent transire sine permisso hoc, poenam non patiantur, non hanc certe gravissimam amissionis prædæ. Saltem jus detur ipsis, quod datur vel furibus, qui cum furto recipiunt se in aliud territorium : ^l nam fures hi ejiciuntur. hac igitur fini poena stet. Et hæc ego ipse mihi proposui contra partem, cui sum Advocatus. Et his tamen non obstantibus, defendi sic partem meam : Capta hæc nondum sunt effecta hostium. & itaque vis nulla captis fieri debet in territorio hic Regis amici communis. Nemo autem neget, vim fieri captivis, & eorum rebus

^f *Ambr.*
^{3. de off. 9.}

^g *Corn. 4.*
^{cons. 27.}
^{cons. 2.}

^h *l. 1. §. 1.*
^{de mort.}
^{infer.}

ⁱ *l. 3. §. 4.*
^{de sepul.}
^{viol.}

^k *item in*
^{l. 12. de}
^{usufr. leg.}

^l *Clar. §.*
^{fr. 9. 38.}
^{n. 16. fr.}

bus captis, si cum his illi hinc abducantur inviti. Neque enim tum solum fit vis, cum quis, & cum quid per vim capitur : sed & tum, cum per vim ducitur. ^m Vis commissa dicitur utro- ^{m gl. c.} bique, & ubi capitur, & ubi detinetur. ut sic ^{ubi de} est communis opinio. ⁿ Furtum sæpe sic fit ^{poss. ag. ep.} contrectatione continuata : sic furti est conti- ^{Ang. conf.} nuatio, sic assidua contrectatio dicitur furis in ^{363. in fi.} re semel capta. ^o Et sic Barbatia, quod fur, ^{n l. 6. 9.} qui cum furto fugit ad Ecclesiam, dicitur no- ^{17. 50. 67.} vum ibi furtum committere ex nova contrecta- ^{de fur.} tione. & itaque etiam impune valeat illinc ab- ^{Rui. 4.} duci. Quod & verum sit per prædicta. Et si ^{conf. 82.} Clarus non credat id verum : ideoque nec se- ^{Mantu. l.} quitur Bartoli opinionem, ^p dicentis, furem, ^{eos. C. de} hic inventum cum re furtiva, alibi furto ablata, ^{fur.} etiam puniri hic posse. nam ut mutatione do- ^{o Barb. 4.} mini addita assiduæ contrectationi nascitur actio ^{conf. 33.} nova furti ad pœnam applicandam parti : ita ^{p Bart. l.} mutatione territorii, & jurisdictionis nascatur ^{48. de} nova accusatio ad vindictam publicam. Bar- ^{fur. &c.} toli opinionem servari ab assessoribus, velut Reipublicæ utilem, & pro Euangelio : præ-
sticari per totum mundum : fecisse suspendi
centum millia hominum : probari concilio
Neapolitano : esse communem : & alia apud
Clarum relata, & in additis Claro adfirmata.
^q Quicquid & multi contra censeant, & con- ^{q Marf.} tra dicant, immerito in publicam utilitatem, ^{l. ult. de} & communem opinionem. Nec tamen opus ^{jurisdic.} hic est, de ea opinione contendere. nam ^{Soarez.} hoc sentiunt omnes, quod (de pœna quic- ^{recept.} quid sit, furi infligenda in novo territorio) ^{Sens.} ^{r Bald. c.} ^{1. §. 2. de} ^{pa. in fi.} ^{Fulg. l. si} ^{abducta.} ^{C. de fur.} ⁱⁿ

in faciendo pergitur, est hæc præsens quæstio. Nam hac per mare Anglicum, & per novam jurisdictionem vis producitur: quæ alibi cœpta licite, hic exercetur illicite. Vi possidet, qui per vim manet in possessione, non tantum is, qui nactus est possessionem per vim. Hollandi hic definant ab omni vi, & quæ adhuc sunt libera Hispanorum bona, hinc vi ab iis non abducantur. ^{f Covar.} Etiam in supradicta quæstione admittunt adversantes Bartolo, remittendum furem ad locum delicti. etiam ei rem auferendam, & hanc domino restituendam. In quibus & nos hic adquiescimus. Et ratio horum etiam hic facit, ne territorium alienum videatur tueri furta, &c. ^{t Castr. 1.} Castrensis pulchre, quod & actio competat spoliato contra loci dominum, qui furem recepit. ^{conf. 423. num. 3.} Do nunc in terminis Imolam, qui sic respondit, & certum dicit, non licere captum ducere per territorium alienum. Et quidem concludit sic generaliter: etsi casus specialis illi propositus fuit in capto injuste, & qui erat territorii originarius. ^{x Bel. 2.} Et quidem accipit Imolam generaliter sic Bellus quoque: qui pereundem ita scribit, quod territorium tertii tutum esse debet etiam per transitum. Delinquunt, qui per territorium alienum duxerunt, & igitur tenentur ad exhibendum, vel aliter satisfaciendum: inquit Imola. Et in præsentī nostra quæstione igitur, quando resque, hominesque hic sunt, servantur in sua libertate: inquam ego. Nam si hac transducti jure repeterentur, multo justius retinebuntur. Et id dictum Imolæ, & belli in ipsis terminis quæstionis notetur: non in illis Cæpollæ de malefactore; qui ducetur facilius, & justius. Etiam dicit illud Cæpolla eam ob causam, quia eadem sit ratio

ratio Ecclesiæ, & territorii, quod falsum est: ut exposui in capite præcedente. Sed & illud est falsum, quod de jure nullo hic Ecclesiæ dicit Decianus: ut exponam in capite sequente. Illud verum est, quod notabamus de frumento.

Cæterum quæstio illa non est huic nostræ similis. Cum civitatis non intersit, per eam duci frumentum, quod natum in civitatis territorio non est, aut aliter non est factum civitatis.

^y Quæ est ratio allata Jasoni, & alii, cur liceat ^{Alen.} id ducere per civitatem. Qui transit per civi- ^{4. conf. 86} tatem, ille non potest dici extrahere (quod vetat statutum) de civitate. ^z Transire est in-

trare, & exire. At vero interest territorii, non ^{z Fed. de} conspici alium, qui illic terreat, nisi domi- ^{Sen. conf.} num territorii. hujus domini interest, non ^{127. &} videre alium, qui in suo terreat territorio ^{173. Bal.} quemvis. Interest, non videre capi, captos ^{L. 18. §. 2.} teneri, aut trahi quosvis, præterquam per do- ^{de st. ser.} minum territorii. nam hæc sunt jurisdictio-

nis, & jurisdictio non est ullius externi in territorio Regis nostri. ^a Ut sit crimen privati ^{a Clar. §.} carceris, & læsæ majestatis, si alius tenet ca- ^{fin. q. 68.} privos in territorio non suo. Hæc vindicatur ^{Decia. 7.} in præsentī casu nunc; & adferitur majestas, ^{pr. 10.} & jurisdictio: non autem avertuntur Hollan-

dis compendia, non favetur Hispanis. Quæ de cadavere dixi transvehendo, illa non sunt hujus rationis. Nulla ibi fit territoriis injuria: nulla cuiquam fit vis. Et favorabilissima illa est causa religionis. Quid? etiamne non punietur hoc Hollandorum factum, quia illud transvecti cadaveris non punitur? Etiam non impiedietur vis hæc fieri ab Hollandis, quoniam factum illud, quod dixi, transvectionis ^{cadaveris} non revocatur? Imo etiam illud

fieri impediretur : nam fieri est vetitum. Vanum istud argumentum est hic. Vanius ultimum de furibus : quod Mediolani dicitur factum aliquando : quod refutatum : quod inconcludens. quæ enim inderatio consequentiæ ad propositam nobis quæstionem, ut etiam vi trahere Hollandi possint secum & prædam per territorium alienum, quantumvis amici, & foederati Regis?

CAPUT VII.

*Archidiaconi sententia examinatur,
de capto ducto per Ecclesiam.*

CONtra defensionem nostram superioris capituli urgebant Advocati adversarii sententiam Archidiaconi : quam illic notavi in principio : & (quod adversarii non fecerunt) aliis adfirmavi & testimoniis, & subscriptoribus. Cæterum respondi primum, opinionem communem esse contra istam sententiam Archidia-

^a Remig. con. ^a Ut sic dicit communem Remigius in ^{de imm.} tractatu de immunitate Ecclesiarum. ^b Sic Clar. ^{Eccl. fall.} rus : Fortius dico, quod si aliquis condemnatus, ^{30.} dum ad supplicium ducitur, transi per Ecclesiam, ^b Clar. ^{§. fi. q. 30.} vel cœmeterium, gaudeat immunitate Ecclesiæ, neque potest inde violenter extrahi. Et hæc est communis opinio. Et quidem hanc opinionem tenuit Johannes de Monte-Sperello. ^c quem re-

^c Soc. l. ^{18. de in} fert mihi Bartholomæus Socinus. ^d & quem ^{jus voc.} idem nominat semper egregium, elegantem, ^d Odd. ^{conf. 18.} excellentissimum, insignem, integerrimum. ^{Soc. l. i. de} ^c doctorem suum, integerrimi judicii Corneus ^{mil. l. cum} Eandem ^{anus.}

^{conf. poss. lect. ad Trebe.}

^c Corn. 2. conf. 159. & lib. 3. conf. 4.

Eandem Socinus refert teneri à Mariano patre.
 f quem dicit excellentissimum Alexander, & f *Alex. 2.*
 celeberrimum. Et eandem ipse tenet Bartho- *conf. 210.*
 lomæus, excellentissimus, & maximus Juris- *lib. 5.*
 consultus. g Ut ita hunc nominat vel ipsius g *Dec.*
 æmulus Decius. ne dicam testimonia aliorum, *consil. 38.*
 & Mantuæ, qui Socinum hunc nuncupat Ju- *55.*
 risconsultorum facile principem. Etiam Man-
 tua tenet istam opinionem. quem vocat infi-
 gnem Decianus, & clarissimum : & hic eun-
 dem advocat. Hac quoque stat, non (quo
 utitur Decianus verbo) *videtur*, Johannes Vi-
 fchius *de immunitate Ecclesiarum.* h Atque hic h *Mynf.*
 obiter, quod opiniones Doctorum in tractatio- *6. obser.*
 nibus anteponuntur traditis in aliis scriptioni- *60.*
 bus. i Etiam Gonzalus Suarezius hanc tenet i *Suar. pr.*
 opinionem in sua praxi Ecclesiastica : & addit *Eccles. 10. 1.*
 alium : & de Remigio (quod & Clarus fa- *p. 5. c. 3. §.*
 cit) ait communem. Et nos communem cer- *3. n. 45.*
 nimus : quam teneri à novem (k sunt alio k *Odd.*
 quin septem satis) Doctoribus cernimus. Sed *conf. 46.*
 & addam Romanum, Jasonem, & alios, pa-
 ce Deciani. l Hæc est opinio, quam viderit l *Chass.*
 Chassaneus servari Pictaviis : & quæ (dicen- *consuet.*
 te eodem) servaretur. quam viderit Gigas ser- *Burg. de*
 vari Venetiis ; ut ipse recitat Decianus. Jam *just. §. 5.*
 ad Archidiaconum respondet Socinus, quod *num. 121.*
 non videatur ille firmare pedem, si recte inspi-
 ciatur. m Et vero Archidiaconus sic ait : Si m *Arch.*
 quis à justitiario extra cœmeterium, vel Ecclesiam *c. sicut.*
 capiatur & ducatur per Ecclesiam, & inde violenter *17. 2. 4.*
 extrahatur, non videtur Ecclesiæ immunitatem
 violare. ar. op C. de æd. pr. l. si quis. arg. contra. 1.
 quæst. si quis contu. & c. definivit. in princ. ubi
 audis dubitativum verbum *videtur* : & argu-
 mentum dici tantum. etsi etiam optimum. Con-

tra opinio alia proponitur postea: & gemino
 argumento ex Canonico in terminis iure ad-
 signata. ⁿ Opinio autem auctoris censetur po-
 tius, quæ ultimo prolata est. ^o etiam, quum
 nihil de ea firmat auctor. Quod si Archidiacono-
 nus, cui innituntur reliqui omnes, aut sentit
 contrarium, aut definit nihil: reliquorum no-
 mina qualia erunt? ^p Nihili esse dicit illorum
 talia Doctor meus Oddus, qui se fundabant
 in autoritate quadam Baldi: *Pro responsione* (in-
 quit) *sufficit ponderare diligenter dictum Baldi.*
^o Odd. *in quo solo omnes se fundant. Et Baldus nihil de-*
^{conf. 6.} *terminat. &c.* ^q Sic & alter Doctor meus Cl.
^p Odd. Nonius contra Alexandrum, contra Corneum:
^{conf. 37.} quod nec videatur quis dicere, qui se fundat
^{99.} in alio dicente, si imo ille alius non dicit.
^q Non. ^{conf. 19.} Sic Menochius contra multos: quod eorum
^{23. 27.} autoritatibus non sit constituendum funda-
^{1. num.} mentum, qui parum considerate loquuti sint,
^{474.} insequentes Speculatorem, non de iure lo-
^f Menoch. quentem, sed de consuetudine. ^t Et is alibi
^{conf. 5.} paria. ^t *Et qui indeterminate ad aliorum doctrinam*
^{95.} *se refert, is censetur eo tenore sensisse, quo sensere ii,*
^{2 Myns.} *qui referuntur.* ^u Et nota ac trita regula sic est,
^{conf. 21.} *ut Alb. de* quicquid est in relato, idem sit omnino
^{abu. me.} etiam in referente. ^x Illud pertritum, dicta Do-
^{c. 1.} ctorum intelligi secundum leges, & autori-
^{conf. 166.} tates allegatas: etiam si verba aliter dicere vi-
^{Ceph. 192.} deantur. ^y Isti errasse videantur, & nihil de-
^{45. 747.} finire, qui referunt, quod non reperitur in
^{Menoch.} relato. ^z Autoritas istorum nihili est. Ut
^{35. 90.} minimum possimus hic dicere cum Socino,
^{4. adip. n.} quod nihil illi omnes Archidiaconeis determi-
^{870. De-} nent. nam certe nihil determinat Archidiao-
^{cia. 1. conf.} nus.
^{2. & lib.}
^{2. conf. 32.}
^{41. & lib.}
^{3. conf. 123.} ^y Crav. conf. 762. num. 1. ^z Navar. c. si quando,
^{excep. 13. de rescript.}

nus. ^a Nihil determinat (scribit Alciatus) qui ¹ *Alc. 2.*
loquitur argumentando. Et isthic sic loquitur ^{conf. 9.}
Archidiaconus. Aut si quid determinat, qui ^{lib. 8.}
ita loquitur, jam determinat (ut dixi) pro ul-
timo. ^b Idem in sententia quadam Innocen- ^b *Panor.*
tii notat Panormitanus: etiam quum posuit ^{1. conf. 42.}
Innocentius secundam opinionem illis verbis;
sed alii contrarium dicunt. ^c quæ verba non so- ^c *1. Alc.*
lent tamen sententiam habere loquentis, etsi ^{Spec. de}
ultimo sint posita. Sed id fit, cum prior ad- ^{pro.}
firmata omnino est. Ultima autem in re ^{Mand. ad}
pari evalent. ^d Pulchre ad aliud Baldi Rolan- ^{Rom. 516.}
dus, illum non videri firmare id, contra Do- ^{Menoch.}
ctores tenere refert idem ultimo: imo tenere ^{3. res.}
& hoc ipsum, quod ita refert ultimo. At- ^{765. A-}
que idem Rolandus, non esse faciendum fun- ^{ret. l. 21.}
damentum in dictis quibusdam Iasonis, fun- ^{prin. de}
dantis se in dicto alterius, qui expresse tenet op- ^{testa.}
positum. ^e Et hæc certe sunt frequentissima. ^d *Rol. de*
^{14. 20.} *l. do. q.*
¹ *Totus mundus*, (de glossa quadam scribit Fe- ^c *Menoch.*
lynus) *citat eam: quæ potius probat contrarium.* ^{conf. 2. 13.}
^{37. 99.} *quia immediate arguit contra: & cum isto contrario* ^f *Fely.*
remanet. Non idem dicemus in loco hic Ar- ^{conf. 3.}
chidiaconi? *Ut dicam libere, quod sentio, ad-*
miratus (inquit Oddus) *sum Doctores, qui sic*
citant Baldum, &c. ^g Et in alio casu Meno- ^g *Menoch.*
chius contra Decium, Parisium, Socinum, ^{conf. 306.}
Vasquinum, Covarruviam: *mirum est certe,*
quod celebres ii juris interpretes tam inconsiderate,
non perpensis locis, ab eis allegatis, in hanc iverint
opinionem. Et sic horum Menochius dispellit
autoritates. Et de Archidiacono sic, & secta-
toribus ejus universis. Sed neque Oldradus (iti-
dem respondente Socino) videtur illud dice-
re, si bene consideretur. ^h Oldradus enim: ^h *Oldr.*
Quid de eo, inquit, qui ducitur captus per Ecclesiam: si. ^{conf. 54.}
dic,

dic, quod extrahitur. not. Arch. 17. q. 4. sicut antiquitus. Et sic in appendicula consilii, & quasi aliud agens dicit, & nihil ad consilii casum

i Non.

conf. 23.

44. Decia.

7. conf. 2.

ipsum. ⁱ Non est opinio Doctoris, quæ posita est perfunctorie. Hæc vero dicta sunt & ad

Albericum, Cæpollam, alios. ad Decianum hoc amplius, sic eum scripsisse in illa sua practica, opere posthumo, imposito, imperfecto: ubi nec meminit aliorum, & Clari, quos ego

k Odd.

conf. 63.

citavi contra sententiam Archidiaconi. ^k Clarus oculatissimus, fidelis relator & solidus Doctor. Cæterum quod non etiam expenderint

adversarii, si lex, cui adversa incumbit opinio, eam probat. ^l De civitate ad rura non

l l. 6. C. de

edif. pri.

licet marmora, & alia ædium monumenta transferre: at licet ex alia in aliam, & per mediam civitatem. hoc ait lex. Archidiaconus

vero argumentum dicit optimum, quod & ita liceat per Ecclesiam ducere reum captum.

Quod tamen non est optimum argumentum sane. Quoniam urbium deformationem solam

vetat lex: atqui deformitas nulla civitati contingit, si per civitatem ornamenta illa ducuntur, nisi forte ea sint talia, qualium meminit in

panegyrico Plinius: *immanium transvectione saxorum urbis tecta quatiantur: non stant securæ*

domus: & templa nutantia sunt. ^m Immunitas autem Ecclesiæ est propter reverentiam

m Alc. 3.

præsu. 33.

n l. 7. §.

ult. de in-

jur.

jur.

Ecclesiæ. ⁿ quæ læditur, si cuiquam vis illic fit in conspectu ipsius. Et quæ vis est in eum, qui per Ecclesiam trahitur: & qui oculis, oreque tendit ad Ecclesiæ auxilium, si manibus non licet. Salycetus, qui ad eam legem scribit, permitti per transitum, quod alias non permetteretur, aptat cum aliis quæstionem illam convenientiorem de frumento: de qua explicavi

in

in capite præcedente. Alia ratio contraria, quod Ecclesia non recipit eum hominem liberum, nec premit : quia in loco exempto cesset potestas, quæ extra locum valet. ^o Ligantur ^o *Flor. 1.* nunc manus ipsius, qui ducebat & ligatum te- ^{sicuti. 8.} nebat. Ecquo fine, nisi ut alter, qui teneba- ^{Arist. si serv.} tur, missus abeat? Etiam alia Deciani ratio infirma : quod Ecclesia tuetur confugientes ad ^{vind. Cap. l. 17. de adil. ed.} ipsam : & , qui per ipsam ducitur, non ad ipsam confugit. Nam (inquo ego) non confugium hominis, sed loci religio invocata præsens affert securitatem. Vere is à templo (inquit Covarruvias) violenter non evellitur, sed extra captus ducitur per templum. Adde (inquam ego) violenter ducitur : & itaque evellitur. ^p Satis, illic exclamare. Generaliter ^{p C. de his qui ad Eccles.} & dictum est, ne quis illinc extrahatur. Quod si de confugis exprimitur, id fit, quia & de his plerunque quæri & agi solet. at de ductis est valde rarum. Expresa vero pro usu crebriore, jus non restringunt. ut in simili notat glossographus ad legem ejus tituli primam, ^q & est ubi- ^{q Alb. 9. Virg. Man. 3. conje. 19 Bellon. conf. 52.} que verum. Bartolus quoque sic sumat legem secundam : *Qui sunt in Ecclesiis, inviti extrahi non possunt*, nec distinguit, quomodo ibi sint. Pone, qui non eo confugiunt, at ibi sunt, accipientur, extrahantur? Regula est, ne quis illinc extrahatur, & casus iste ductionis non apparet expresse exceptus : ergo nec fit per nos ^{r Decia. 3. conf. 80. l. Cap. can. 2. Contra- m. m. Car- dinales. t. c. 6. c. 35. 27. q. 4. u Fran. Mar. 1. decif. 987.} excipiendus. ^r quo utitur argumento in hac ipsa materia ipse aliquando Decianus rectissime. ^t Quid, ut Cardinali factus obvius damnatus, qui ducitur ad supplicium, liberetur : & non liberetur sanctitate atque interventu templi? ^t Sed nec Jure Canonico est ulla talis isthic distinctio. ^u Et itaque per Jus Canonicum relinqu-

tur

^x *Covar.* tur & hoc casu Ecclesiæ immunitas. ^x Quod &
^{2.} *resol.* servandum in materia immunitatis Ecclesia-
^{20.} rum. Et sic stat opinio, quam nos defendimus,
 & quam dicimus communem: & cui adjun-
 gere quoque Romanum possumus, & Iaso-
 nem, & alios, qui vim fieri vetant in Eccle-
 sia, etsi de confugis loquantur. Hanc opinio-
 nem, licet non esset communis, dico tenendam:
^y *Decia.* ^y veluti faventem religioni, & immunitati Ec-
^{2.} *conf.* clesiarum: ^z veluti consuetudine comproba-
⁸⁰ ^{81.} tam, & judiciis controversis. Quam enim ja-
^z *Decia.* ctat Decianus contrariam nobis consuetudi-
^{2.} *conf.* nem, eam negamus nos. Nec erit consuetu-
^{52.} *Myns.* do, si ducti per Ecclesiam non exclamaverint:
^{conf.} ^{21.} at se duci (juris immemores, vel ignari) passi
² *Royas* fuerint patienter. ² Opinio pro religione, et-
^{sing.} ^{143.} iam posita primo loco, probata censetur. Ma-
 xima enim ratio est, quæ pro religione facit.

CAPUT VIII.

De marino territorio tuendo.

Valde exclamabant Hollandici, quod inter-
 ciperentur à magistratu Regio in mari, &
 sisterentur in mari cum præda, quam confe-
 cissent de Hispanis hostibus. Vim eam esse
² *Alb.* ^{3.} injustam. Se restituendos turbatos, spoliatos.
^{de jur.} Etiam audiendos sic & contra Hispanos ipsos,
^{bel.} ^{17.} qui captivi sic solverentur cum captis rebus.
¹ *Castr.* ² Atego, quod olim scripsi in libris bellicis,
^{Bart.} territorium & de terris dici, & de aquis. ^b *Et*
^{Ang.} ^{1.} ^{9.} dicunt Doctores, quod domini Veneti, & Ge-
^{Fulg.} ^{de jud.} ^{1.} ^{9.} nuenses, & alii habentes portum, dicuntur ha-
^{Bar.} ^{de} ^{insu.} ^{vers.} bere jurisdictionem, & imperium in toto mari sibi pro-
^{Nullius.} pin-

pinquo per centum miliaria, vel etiam ultra, si
 non propinquant alteri provinciae. Et sic possunt Do-
 mini Veneti animadvertere in piratasibi deprehen-
 sos. Et ita dicit Bartolus, fuisse servatum Pisis,
 tempore suo, de consilio suo, & domini Francisci
 Tigrini. ^c Et sic quidem Bartolus de centum
 illis miliaris, licet dicatur, quod mare est
 commune. Et sic alii incunctanter, si Co-
 manum illum excipis refractarium. Et vides,
 quam protendatur Regis nostri imperium lon-
 ge in meridiem, septentrionem, occasum.
^d Britanniae septentrionalia nullis contra terras,
 vasto, atque aperto mari pulsantur. Et Hiber-
 niae meridionalia terminantur ad Hispaniam:
 occidua ad Hispaniae regna Indica. Et sic est
 immensum lata jurisdictio Regis nostri mari-
 na. Nec eam cogit secutum quoddam Regis
 Edictum, quo sint fines quidam notati, ultra
 quos nolit Rex potestatem porrigi territorii sui
 in bellicis his gestis Hispanorum, & Hollan-
 dorum. interceptos autem à magistratu dicunt
 Hollandos extra hos fines. Nam & per pa-
 cta pacis nuper inter nostrum, & Regem Hi-
 spaniae tueri alter subditos alterius debet ubi-
 que regnorum suorum. Et igitur sic debet tueri
 per immensam illam uterque jurisdictionem.
^e Sunt scilicet fines juris, & sunt fines conven-
 tionis. atque de illis dictum non procedit in
 istis. Et hic sequi debemus fines juris, de qui-
 bus pro certo pacta pacis, ac foederis capi
 debent. quoniam alii postea positi fines non
 in cogitatione tum erant. Edicti autem po-
 testas ad praeiterita non porrigitur: ^f Leges & con-
 stitutiones futuris certum est dare formam negotiis,
 non ad facta praeiterita revocari. Neque hæc est de-
 claratio juris regii (^g itaque admittenda facilius)

C

facta

c Bal. l. 1.

C. de se. ex

br. re. l. 1.

D. de

const. pr.

Fely. c.

ult. de

refc. Cap.

de se. ru.

26. Decia.

3. conf.

123. Com.

l. 15. de

publica.

d Tacit.

Agric. &

Cas. de

bu. Gal. 5.

e Menoch.

conf. 14.

f l. 7. de

leg. Non.

conf. 110.

111.

g Grav.

conf 642.

facta in Ediçto, sed nova prorsus dispositio, &
^h *Decia.* lex. ^h Nam declaratio nihil novi inducit &
^{1. conf. 8.} nihil mutat : at Ediçtum hoc mutat multum,
^{*Oldr.* 318.} si multo ultra fines illos nunc constitutos porri-
^{*Imo, conf.*} git se vis territorii Regis. ⁱ Etiam possit respon-
^{67. f.} deri, quod tradunt omnes, nec valere decla-
^{i *Decia.*} rationem in alterius præjudicium, quod hic
^{1. conf. 7.} fieret interceptæ navi : cui jus quæsitum ex
communi lege erat ; item ex singulari pacto pa-
cis, ut Principes nullam paterentur in territo-
riis suis fieri vim subditis alterutrius. & ex sin-
gulari adhuc potentius, quasi nec deceat obli-
gatione imminuere contractus : & quæ nunc
imminueretur tamen, si sic imminutum dare-
tur territorium, intra quod solum tueri Hispa-
nos Rex noster posset. Etiam non nocet,
quod objicitur, & longe antehac longo usu ser-
vatos in hujusmodi quæstionibus hos esse fines,
qui expressi nunc sunt Ediçto. Nam, ut præ-
teream, quæ traduntur difficillima in probando
^{k' *Rui.* 1.} usu, ^k mens certe Regis nostri in contractu fœ-
^{*conf.* 74.} deris non videbitur respexisse aut ad usum illum,
^{*num.* 10.} si quis fuit, aut etiam ad statutum, quod & hic
vetustum exstare perhibetur. Neque enim sunt
^{1 *Taf.* l. 1.} isthæc communia, & intellecta Principi alteri
^{n. 32. C.} fœderato : ^l intellecta forsitan nec ipsi Regi
^{*de su. tri.*} nostro ; res nimirum facti, novo in regno.
^{*Decia.* 1.} Et sic quidem dicuntur paria, siue Ecclesia
^{*conf.* 18.} vacet, siue habeat Prælatum de recenti crea-
^{*Rol. de lu.*} tum. Quid ad externos jus nostrum Angliæ
^{14.} proprium ? Etiam in scrinio pectoris nostrorum
^{m *Fely.*} Judicium esse multum Anglicani juris dicitur,
^{c. 19. n. 5.} ubi non se patientur concludi externi Reges.
^{*de accus.*} ^{n *Liv.*} ^{lib. 36.} ⁿ Pulcre Romani fecerunt de novo integram
^{*Alb.* 3. de} rem Ætolis : qui in fœdere decepti fuerant à
^{*rup.* 6. &} Consule Aeolio per formulam juris Romani
^{2. de ju.} ^{bel. 17.} ipsis

ipsis non intellectam, ut alibi de eo facto exposui. Ut tanto minus teneat alterum ex æquo foederatum sive consuetudo, sive lex Anglica, non modo non intellecta, sed nec audita quidem ipsi. Addo aliud in casu proposito, quod qui navim cepit Hispanicam, hostis quidem est Hollandus, sed hoc casu bellator improbus; nam per literas MARQUE latrocinium gerit verius, quam bellum. ^{o l. ult.} ut sic de similibus lex: ^{de colleg.} *ἐὰν δὲ ναῦταιρ, ἢ σύνσιγι, ἢ ἐπὶ ΛΕΙΑΝ οἰχόμενοι.*
P Et de præcipuo Mithridatis duce historia, ^{p App.} *ΔΗΣΤΕΥΟΝΤΙ* ^{Mithrid.} *μυλλον, ἢ πολεμῶνι ἰοικώς*: quoniam per insulas vagaretur populabundus, &c. Bellum hoc prædatorum, geritur per nullam disciplinam, aut morem belli. Bellum contra inermes, & innoxios mercatores, & alios positos longe ab aciebus. ^{q l. 18. de} Cum illud tamen ^{excus.} vere videatur factum in bello, quod sit in acie. ^{x Alb. 2.}
¹ Ut id trado ampliter de recto contra armatos ^{de ju. bel.} belli jure in libris de jure belli. Quos libros non ^{21. 22.} cito invecunde, at fini huic, ut intelligatur, me harum opinionum fuisse semper. ¹ Scio ^{f l. 191.} autem Regis æstimationem esse, quem ^{de reg.} ^{jur.} modum esse beneficii sui velit: & ausim tamen adfirmare, non his prædatoribus ipsum voluisse tribuere ullum beneficium, & fines jurisdictionis coarctare per istud Edictum. Non arctaverit se Rex istis abominandis, qui sic possent grassari latius. ^{t Crav.} Et nec igitur sic sit interpre- ^{conf. 118.} tandum Edictum, ut his profit, quibus auctor ^{n. 25.} Edicti Rex prodesse pro certo noluit. Atque ^{conf. 984.} tandem quid hic disceptetur: eadem navis ca- ^{n. 85. Me-} ^{noch. 603.} ^{n. 2.} priva ducta intra novos hos, quos appellant, fines fuit, & in anchoris hic stetit, & in portu stetit. Etiam captivi deducti in terram, & re- ^{u Ceph.} ^{conf. 229.} ducti rursus sunt in navim. ² Ergo magistra-

tus potuit non modo intra hos fines , verum usque intra præsidia prædatorum persequi istos : qui vim fecerunt intra hos fines navi captivæ , & captivis hominibus. Statim scilicet , ut

x l. 5. prin. l. 19. §. 3. de capt. l. 1. C. de legi. Dec. 3. conf. 1. Fely. c. ult. n. 31. de re-script. u. Clar. §. 2. q. 68. Decia. 7. pr. 10. a l. ult. ubi Fulg. C. de passul. b l. 7. 10. de vi ar. c l. ult. de adq. po. l. 1. in fi. uti. po. l. 3. si quis cant. l. 5. ubi Bar. de usucap. d Port. 2. comm. op. 44. Com. l. 1. de no. op. nun. Gail. 1. obs. 72. Menoch. conf. 143. 439. Alc. 5. conf. 132. fuit navis captiva intra hos fines , eadem tuta fuit ab omni vi. ^x Ut sic statim intelligitur rediisse quis postliminio , atque intraverit fines amicos. Et noto ego verba illa , statim intelligitur : y quæ significant ipso jure : & nihil hic esse opus sententia Judicis. Aio , quod sicut id fit in postliminio , ita etiam fiat in jurisdictione aliena : quam ingressi , tuti à vi sint. Et quam jurisdictionem defendere debuit magistratus : aut speciem adprobasse visus esset privati carceris suo cum maximo malo. nam hæc erat species privati carceris , quum in territorio Regis nostri captivos Hispanos detinerent Hollandi. Sic juste vim injustam prohibuit magistratus noster , & vindicavit. ^a Officiales , non prohibentes attentari illicita , puniuntur. Etiam quid ad captivos , si vis ulla à quovis illata sit Hollandis ? ^b Cum à te vi dejectus sim , si Titius eandem rem possidere coeperit : non possum cum a-
lio , quam tecum interdicto experiri. Si de fundo proprietarium & fructuarium prædo expulerit , atque ob id fructuarius , constituto tempore non usus , perdiderit jus suum : nemo dubitat , quin dominus , sive experiat cum fructuario adversus prædonem , sive non experiat , retinere debeat reversum ad se usum fructum. & quod fructuarius perdidit , id ad damnum ejus pertineat , cujus facto periit. ^c Et sic sunt alia jura , & documenta. Atque illud adversariorum vanissimum est de restitutione spoliatorum. nam Hollandi poterant impune offendî. Vim passî non sunt , sed à vi abstenti. ^d &c ; quæ sunt exceptio-

exceptiones plurimæ etiam ad regulam, quod spoliatus debeat restitui ante omnia tantum abest, ut (quod ajunt adversarii) nulla exceptione obstante fieri istud oporteat. ^c Etiam in ar- ^{e Gail. de arrest. c. 1.} restis non aliam rationem observant Officiales, quam hanc de facto extrajudicialem. Fruantur Hollandi, fruantur mari omnes, sed citra injuriam alienæ jurisdictionis. ^f Sed & me- ^{f Alb. 1. de ju. be. 19. g Panor. q. 7.} minerint omnes, esse & modum marini, atque omnis itineris. ^g Meminerint, alia olim indistincta, quæ distincta sunt hodie. & cautiissime servandam distinctionem juris gentium, dominiorum atque jurisdictionum.

C A P U T IX.

*Utrum cadamus juste eos, qui profici-
scuntur ad militiam nostrorum hostium?*

ET videtur, jure posse ab Hollandis capi cædique omnes velut hostes, qui ad militiam hostium proficiantur. Nam sunt isti militaturi hostibus statim, itaque idem sit, ac si in præsentia militent. ^a Ut paria sunt, ali- ^{a Inf. l. 3. de adq. poss. Dec. 2. conf. 64.} quid esse de præsentia, & expectari de proximo. Et potentia propinqua actui reputatur pro actu, &c. Dubium autem non est, quin liceat cædere militantes omnes. Atque hic mihi notes, quæri de his, qui nomen quoque dederunt hosti: pecuniam in stipendium præceperunt ab hoste: itaque iter faciunt & quidem necessano ad hostem. Et ergo succedit aliud argumentum ^b à regula attendendi principium, ^{b Ever. lo. a visi} cum finis necessarie principium sequitur. Et

tertio facit in terminis, de milite quod dicitur,
c l. pen. de mil. test. d l. 1. 2. C. de inoff. testam. ^c quod cingi confestim iussus pro cincto habetur. ^d Quarto magis in terminis facit decisio Castrensis : quam alii recitant mihi, & sequitur etiam Jason : quod ut bannitus hostis potest impune occidi, ita & banniendus de proximo. Quinto, videntur & Romani sic censuisse in casu minus digno adversum Lanuvinos. ^e Cum enim isti ad auxilium Latinis irent contra Romanos : & tantum portis egressa essent signa prima, audirent autem de Latinis jam victis, atque ideo convertissent retro in urbem signa : tamen audierunt à prætore suo, *pro tantula via*
f Alb. 1. de ju. bel. 14. ^f *magnam mercedem Romanis esse solvendam.* ^g Sexto illa faciunt, quæ nos pro utili defensione collegimus aliquando : quod parantem offendere nos, illum nos offendimus licite, &c. Septimo facit, quod frustra post tumultuarentur Hollandi, quum Britanni hi nostri pervenerint ad castra Hispanica. ^h Et sic Clarus, quod punietur, qui inventus in itinere trahendi frumentum extra territorium, cum certum sit, quod, postquam exiit, non possunt Officiales eum persequi. Et itaque servetur, ut deprehensus in itinere, perinde puniatur, ac si exportasset. ⁱ Atque ad id Baldus subtiliter : videri & delictum consummatum, quia per ipsum non stetit : etiam quia nec sola translatio, sed mercimoniorum impositio punitur, si constat, quod animo se transferendi ad loca prohibita fecerit : itaque & delictum formatum (quale debet esse omne quod sit punibile) jam sit, & consummatum, &c. Cæterum, his, aut aliis similibus non obstantibus, quæ vere non obstant, contrarium esse verius puto : quod Hollandi nequeant cædere Britannos, in militiam pro-

proficiscentes Hispanicam. Et moveor firmis-
simo argumento, quod isti Britanni non sunt
aliter hostes, quam si sint milites hostis. atque
non sint milites hostis, dum adhuc non sint re-
lati in numeros. ⁱ ecce lex: *Qui nondum in nu-* i l. 42. de
meris sunt, licet etiam lecti sint, & publicis expen- mil. test.
sis iter faciunt, nondum milites sunt. ^k Nondum Baml. l. 1.
electus miles est, qui tria non habuit, ut esset C. de ti-
relatus in numeros, cinctus, stigmatizatus. ron.
Ut in qualibet electione requiruntur tria scili- k Cy. l.
cet: electio, confirmatio, ingressus officii. benc. C. de
Et nec ante istum ingressum sit jus plenum. qua pra-
Non est constitutio personæ naturaliter, nisi scr.
per tria: generationem, formationem, nati-
vitatem. Ergo nec sit constitutio personæ ci-
viliter, nisi per tria (nam civiles actus imitan-
tur naturam) quæ dicta sunt. Cum heres scri-
bitur, est generatio; cum testator moritur, est
formatio; cum aditur hereditas, est nativitas.
Sic ante additionem non est heres. Et sic sunt
alia. quæ Jacobus de Arena disputat apud Cy-
num in illa vetusta quæstione, si Imperator an-
te coronationem possit omnia. Et quanquam in
Imperatore concludant illi contrarium, faciunt
hoc per alias rationes, & has nobis firmas relin-
quunt. In favorabilibus (inquiunt) pro com-
pletis habentur cœpta. Et hoc favorabile po-
testatis imperialis. Et ergo (inquam ego) in
odiosis cœptum non habebitur pro completo.
& hoc odiosum fit jus hostilitatis exercendæ.
Et non his obstat, ^l quod & dare se militem sit l. 2. q. 8.
crimen, nec interfit, quod positus non sit in nu- 11. rlt. de
meris. ut & Trajanus ad Plinii dubitationem 7c. mil.
rescripsit. Nam idem Imperator ostendit illic Plin. 10.
diversam rationem, quod dies, quo dicit ille ep. 38. 39.
militari sacramento, & probatur, veritatem

ab eodem causſæ ſuæ exigit. Etiam nota, quod hi noſtri necdum probati ſunt. Et duo ſic ſunt argumenta pro hac noſtra parte. Et tertium ad fine ſecundo, quod non ſufficit habitus, & po-

m laſ. l. 1. tentia, ubi requiritur actus. ⁱⁿ Ut ſic regulam
2. C. de inoff. teſtam. format, & ornat Jaſon. Sed procul dubio requiritur actus, id eſt, ut ſit quis actu hoſtis, ut poſſit, ſicut hoſtis offendi. Scilicet res odioſa eſt offenſio. itaque quod de actu illic dicitur, non accipietur de potentia. Eſt quartum

n laſ. l. 3. de adq. poſſ. argumentum de quæſtione ſimili: "quod repertus in domo animo furandi, non poteſt furti puniri, ſi nondum quid cœperit contrectare. hoc enim de furti eſt eſſentia. Et ita hic eſt neceſſe, ut iſti cœperint militare hoſti, ſi hoſtes dici habent. Nec ſatis ſit, ſi etiam perveniſſent in terram hoſtium. adhuc enim nequeant cædi illic quaſi hoſtes. nec aliter queunt certe cædi:

o Com. l. 1. fi. qua ſe. ſi. ap. reſc. qui aliter non ſunt hoſtes. ^o Eſt quintum argumentum ex eo, quod Baldus, & alii communiter tenent in terminis fortioribus, quod

Anch. c. 7. de ap. 6. c. 2. de ſe. p. xc. eo. bannitus nec poſſit offendi poſt ſententiam, a qua ſit appellatum, imo & cum appellatum nec eſt, ſed eſt intra tempus appellandi. ^p Eſt ſextum, quod ſtatuto, quod occidatur, qui vul-

Soc. l. 3. de ad. po. Clar. 5. homicid. diuin. neravit aliquem mortifere, non poteſt accuſari, & damnari de homicidio iſ, qui vulneravit aliquem mortifere, niſi ſecuta morte, etſi

p laſ. l. 8. in illa. de p. o. certum ſit, quod vulneratus mori habet ex illo vulnere. Atque pars hæc, quæ innititur regulis, & habet argumentum illud primum

fortiſſimum, abſolvetur optime, ſi & contrariis reſpondebitur. Ergo non obſtant prima tria: quæ unum ſunt in effectu. quoniam imo in materia offenſionis odioſa non ſunt vera, quæ in illis argumentis dicta ſunt.

⁹ Sic

^b *Dec. d.* disputat : etsi cogitandum relinquit. ^b Etiam
^{l. 19.} Decius abiit à Castrensi. Citat Socinus & Bal-
 dum contra Castrensem. Attamen ego nec
^e *Tanri-* habeo ^c in triplici Baldi lectura casum istum.
^{nensis edi-} ^d Qui & tamen cum aliis (ut dixi) in terminis
^{tionis.} fortioribus hic agit. Itaque sic sit sublata poten-
^{1576.} ^d *Bal. l.* tissime Castrensis definitio. Et nec juvet eum,
^{4. de stat.} quod alii docent , de proximo absolvendum
^{ho.} haberi pro absoluto. Quoniam respondit Are-
 tinus vere, non idem esse tamen in contrario
 casu condemnationis : qui casus odiosus est of-
 fensionis , ut dixi : cum sit alter favorabilis
 non offendi. *Odia restringi , favores ampliari,*
^e *l. 47.* dicit regula. ^c *Multum interest, quæras, utrum*
^{de oblig.} *aliquis obligetur, an aliquis liberetur, &c.* Cui
 responsioni non respondet Socinus cum sua
 distinctione, secutæ offensionis, & nondum
 secutæ : quod post secutam offensionem tra-
 ctetur etiam de favore , id est de absolutione
 offendentis. Nam ego dixerim pro Aretino,
 quod sit id legibus illudere , si in potestate po-
 natur hominis, evitare poenas, præoccupan-
[&] *Alb. 4.* do delinquere. ^f Sic scribo alibi , quod &
^{de nup. 7.} consummatum sit solvendum matrimonium
 filiorum familias contractum absque consensu
 parentum. etsi matrimonium favorabilissima
 res est. videlicet quia facile se munient liberi
^g *Dyn.* facto isthoc consummationis. ^g Materia ab-
^{7^o g. 49.} solutionis est favorabilis , quum dubitatur,
 si admissum sit delictum , nec ne ; At quan-
 do constat de admissio , imo condemnatio est
 favorabilis. quoniam bonum sit publi-
 cum, puniri fontes. Et non hic negetur de-
 lictum vero tempore , quod vetatur utroque
^h *Alb. 5.* tempore , & vindicatur. ^h Et poenæ sic
^{de nup. 10.} sunt favorabiles. Etiam ad Socini dicta ,
ⁱ quæ

i quæ & aliorum sunt, dico, neque nobis nunc ^{i Pan. cl. 1. de pri. & exc. priv. & c. 11. n. 2. de Inde. Fran. c. cum in multis. de refcri. 6. Alb. 1. cum quid. n. 8. de re. ju. Menoch. cons. 3. 6. num. 3. Anch. c. significavit. de Inde. Fe- ly. indi. statutum an valeat, quod homic. k l. 24. de capt.}
 esse casum secutæ offensionis, sed timoris se-
 cuturæ : Etiam tamen cum Bartolo : *Unum-*
quemque, ad quem præsens disputatio pervenerit,
rogo, ut hanc distinctionem non faciant manifestam,
ne forte tribuatur materia occisionis, &c. quæst. 1. cum in
num. 32. suspectissima distinctio & his nomini-
 bus, quod desideretur tacita, quod tribuat cæ-
 dium occasionem. Et ad quartum argumentum
 sic varie. Quintum nec nocet, quia Lanuvini
 illi publico consilio proficiscebantur. ^k Et ita-
 que hostes erant statim, atque sic decretum illud
 fuit bellum, illud auxilium. Et absoluta illic
 erant omnia ad nomen hostis, & ad rem. At
 Britanni privatim proficiscuntur. nec sunt ho-
 stes, nisi facti milites hostium : ut dictum est.
 Intra tempus conditionis sunt, *si cum hostibus*
fuerint, & pendente conditione perinde est igitur
 ut, ac si non sint hostes. Ut sic de bannito
 illo, & sententia banni pendente per appellatio-
 nem, est opinio communis : & scribit Socinus,
 quia conditionalis effecta sententia sit, & pen-
 dens, atque, *quod pendet, non est pro eo, quasi*
sit. Sextum non obstat ex libris bellicis nostris
 de utili defensione. quoniam nec est casus præ-
 sens in illis terminis. Isti enim Britanni non
 parant offendere, sed proficiscuntur ad Hispa-
 num, si eos excipiat, & utatur eorum opera.
 Et ita sunt in eodem futuro conditionali. Non
 obstat argumentum ultimum nam est illud po-
 tius consuetudinis, quam juris. ut ipse ultimo
 agnoscit Clarus. ¹ & dixit Baldus de consue- ^{1 Bal. d. l. 3. C. de na. fa.}
 tudine in istis decretis, id est interdictis, puni-
 ri transgressores in via. Consuetudo autem ex-
 tendenda non est. Etiam habet ille casus cau-
 sam puram, noster (ut exposui) conditiona-
 lem.

lem. Quæ sit responsio notanda contra omnia argumenta, quæ fieri adhuc possent. Nam certe necdum utitur Britannis istis Hispanus. & potest eos in numeros non adsumere. Quoties visum, ut rejicerentur ^m *al passare* (ut Itali dicimus) *della banca*? ⁿ Et hic addo, quod traditur de Licentiatō, ut Doctoris nomine non veniat, quia nec sit futurus Doctor infallibiliter: quoniam & est examinandus, & probandus adhuc, & potest reprobari. Concludo, procul dubio non posse hos cædi, procul dubio posse retrahi, forte posse & aliter mitius castigari. Et hoc postremum Baldus: quia, & qui incipit, non sit sine crimine. ^o Et hoc Salyce- tus quoque, quia & principium sit vetitum, si finis est vetitus.

^m *Ad de-*
^{lectum,}
^{illustratio-}
^{nem, ap-}
^{paritio-}
^{nem, osten-}
^{sionem.}
ⁿ *Rui. 1.*
^{conf. 19.}

^o *Saly. d.*
^{l. 3. C. de}
^{nav. fr.}
^{num. 6.}

CAPUT X.

De navi, sub præsidio alterius, ex-
currente.

Edictum est Regis nostri (Hispaniæ), ut quæ navis habet Britannos plures, quam exteros, si cuiquam amico Regis sit molesta, ea censeatur piratica. Navicula nunc instructa Britannis solis, sed quæ sub præsidio Hollandicæ agebat, navim cepit Hispanicam. An eripietur præda velut Britannis piratis, an non movebitur velut Hollandis confecta? Neque enim eam cepisse Britanni videntur, sed Hol-landi magis, qui præsidium eis præbebant cum sua navi magna. ^a Ut enim qui adstitit delicto armatus, etsi nihil fecit aliud, auxilium præstitisse delicto dicitur. ita etiam in præda ista

^a *Decia.*
^{8. pr. 10.}
^{Ang. diff.}
^{renovata}
^{guerra.}
^{col. 6.}

ista videbitur Hollandica navis egisse has partes. Minimum ergo & pars prædæ erit Hollandicæ : & pars omnino major multo, quam Britannicæ : sicut & ipsa Hollandica navis est major, & principalis multo dignior. ^b Etiam ^{b c. 3. de V. S. in 6. Saly. l. 12. n. 6. C. de postl. Ayo. 1. de jur. be. 5. n. 7. Aug. d. disp. in 2. puncto. 6. disp. en orta gner. ra. col. 3.} hæc belli lex æqua esse videtur ab omni antiquitate, ut partem accipiant hi quoque prædæ, qui hostem continuerunt; non autem tenerent hi totam, qui eam confecerunt. quoniam & ab illis confecta intelligeretur. Per æquam illam legem antiquam & hoc sancit Pontificia lex, ut & qui non laborant monachi, sed literis vacant, laboribus fruantur aliorum. Atque huic certo juri communi, & Hollandis non adversetur Regis, quod diximus, edictum. Nam casus hic edicto illo comprehensus non est. quod loquitur de navi una : ubi agant Britanni plures. hic vero casus est de navibus duabus junctis, & de Hollandis per ipsas multo pluribus. ^c Sunt naves veluti corpus ^{c l. 76. de jud. d. Hoff. c. 1. n. 8. de cel. miss.} unum : veluti classis est unum corpus. ^d Sunt unum corpus & qui absunt Clerici in negotiis necessariis, & qui resident : imo etiam illi juris interpretatione : residentes videntur. Et itaque favet Edictum Hollandis magis, quam Hispanis. quoniam in isto corpore erant Hollandi plures, quam Britanni. Addent (quod certissimum est) Hollandi, Edictum Regis voluisse occurrere fraudi : quæ diceretur fieri, quum Hollandi pauculi pro colore adsumerentur, Angli revera domini essent expeditionis : cæterum hic sit navis ipsa Hollandica præses. Superaddent, edictum extendi huc non oportere : quo nec verba edicti pertingunt, nec adspirat ejusdem ratio. Hæc ego mihi objiciebam, cum venissem in defen-

defensionem Hispanorum. Est hæc mihi ratio semper, ut cogitem diligenter, quid dici possit contra partes, quæ mihi defendendæ proponuntur. His autem nihil me morantibus, contendebam, & piraticam esse navim Britannicam, & in ullam partem prædæ venire Hollandicam oportere; sed omnia deberi Hispanis restitui. ^{e supra,} Et fundamento illi innitebar, ^{a. 2. 6.} alias fundato solidissime, quod res nec quæsitæ Hollandis essent, quæ nec intra ipsorum præsidia perductæ essent: & hac per territorium Regis nostri ductæ fierent statim liberæ dominis prioribus. Sed & verba edicti esse in istum casum, dixi: quæ faciunt navim piraticam, ubi plures Britanni sint: & in hac navi omnes Britanni sunt. Etiam ratio edicti teneat casum istum: quæ est ratio occurrendi fraudibus: & hic fraus sit nequissima, ubi idem vetitum, aliter sit. ^f Fraus fit in modo, fit multis modis. ^g Et occurrendum est omnibus: ut sic privata simul, & publica poscit utilitas. ^h Cavenda semper omnia elusoria, id est, frustrationes indirectæ; illusoria, id est deceptiones coloratæ. ⁱ Et ne sit quid istorum, etiam fit extensio, inque poenalibus, perque improprium, &c. ^j Tantum abest, ut fictiones sint nobis accersendæ ad ista juvanda: Ut fictio illa est manifesta navium duarum, tanquam unius. Ratio Edicti, mens Regis est, impedire piraticam Britannis. Ergo sit illa ratio, illa mens sanctissima adjuvanda per omnem interpretationem. Atque si piratica navis est Britannica, quæ prædam confecit, quodnam erit jus Hollandicæ præfidiariæ in ea præda? Britannicæ nihil debetur ex confecta præda. Hollandicæ pars debetur ejus, quod habet Britannica: Ergo Hol-

f l. 28. ubi

Alb. de

leg. Falg.

l. 5. C. eo.

Anch. c. 1.

n. 70. de

const.

Corn. 3.

conf. 29.

g l. 38. de

re. vi.

Anch.

conf. 11.

h Fely. c.

ult. de re-

script.

i l. 1. l. 30.

n. 21. de

leg.

Hollandicæ nihil debetur. venit enim ista in partem totius adquisiti per Britannos. Et hoc totum est plane nihil. Non possunt Britanni dare aliis, quod non habent. Et Rex aufert Britannis raptoribus omnia; Hollandis igitur nihil debetur ex injusta præda aliorum. Et per hæc responsum plene & contrariis argumentis est.

CAPUT XI.

De pecunia accepta à piratis, & de eorum socio.

HOSTIS quidam Hispanorum in piratica Britannorum navi cum esset, sive dux, sive miles, accepit à piratis pecunias, an res alias. Quæritur, si hæc, vel res, vel pecuniæ repeti ab illo per eos possint, qui spoliati sunt. Sane si res accepit, quæ existent, & videtur iste teneri ad restitutionem earum. ^a Et sic est lex, & Doctores ad eam: qui etiam in id damnant emptorem, eumque bonæ fidei, & nec recepto pretio: Lex tanto magis damnatura socium piraticæ. ^b Quod si ille idem, qui res adquisivit bona fide, consumpsit easdem fide bona, adhuc tenetur, quatenus factus est locupletior: quid dicemus nos in piratarum socio? ^c Intelligitur autem quis factus locupletior vel soluto ære alieno. ^d Et probare habet, qui dicit, se consumpsisse. quamquam & is dicatur locupletior, qui per dolum amisit. Cæterum non est hic bona ejus fides, qui sciebat, se à piratis accipere. Quod autem dixi in rebus, idem & in pecuniis fuerit, si eadem exstarent. nihil enim

a l. 2. C.

de fur.

Capol.

cau. 10.

Alc. 3.

præsu. 29.

b Clar. §.

furtum.

num. 26.

c l. 50. de

don. int.

vir. &

xx. Scip.

tra. eo. lib.

1. c. 33.

d Dec. l. 3.

§. 1. si

cert. pet.

Rui. 2.

con. 29. no.

Gc. decis.

83. gl. l.

is aq. ne.

de dol.

enim à cæteris rebus hic pecuniæ differunt.
cut egregie declarat Menochius in responsis.
eMenoch. cons. 300. n. 30. 62. Et idem Doctor, quod si oleum, triticum,
44. 73. pecuniæ, aliæ res, usu consumptibiles, & u-
 su consumptæ sint à fœneratore, pro usuris ex-
 tortæ, sit quidem translatum earum dominium:
 attamen cum fœnerator non sit solvendo, ac-
 tio sit in subsidium pro restitutione usurarum.
 Ut idem sit in furtis, & furibus. quia usura
 æquiparetur furto. ut apud eundem est. Et
 de eo adhuc dico unum, quod & hic valeat
 valde. Lex (inquit ille) prohibet, quantum
 potest, fraudem sibi fieri. Sed si admitteretur
 crediti fœneratitii translatio in alium, fieret
 fraus legi. nam facile esset fœneratori, rece-
 ptam apocham à debitore constituyente, se de-
 bere centum pro usuris, transferre in alium:
 atque ita usuras per indirectum exigere. Idem
 nos prorsus, quod facile esset piratis transferre
 in alium, quem & secum habeant, captas res
 per piraticam. ut hunc habebant piratæ nostri
 secum. Sic & fingi posset, datum huic à pi-
 ratis, quod ipsi retinere non potuissent. fNam
f l. 1. l. 4. de cond. ob. turp. 84. ut iidem dedisse viderentur turpiter, non ta-
 men iste accepisse turpiter videretur: qui præ-
 dari ipse potuerit, hostis spoliatorum. At quo-
 que in hunc illud moveo, quod & ipse sit hic
 pirata per Edictum Regis nostri: in quo judi-
 catur navis piratica, quæ plures habeat An-
 glos, quam externos. Et ea hæc est, de qua
 agitur. Quod si navis piratica: Ergo omnes,
g Bald. l. 9. §. ubi decret. n. 29. de off. procons. h Dio. lib. 50. illic navantes operam, piratæ, & iste igitur
 pirata. g Scilicet, quod de navi dicitur, id
 de nautis est accipiendum. h Navis ex se nul-
 la unquam cuiquam nocuit: ut dicebat Au-
 gustus. Nec de solis Anglis accipi habet edi-
 ctum

ctum Regis: de quibus cautum abunde erat
& ante edictum. Neque negari valet de pote-
state hic Regis in hunc suorum Britannorum
socium, tanquam non subditum Regis. nam
satis est ei obligando, quod dederit se socium
subditis, aut capitaneum. Ut enim non posset
hæc iste Hispanis facere in territorio Regis no-
stri, ita nec possit cum hominibus Regis nostri.
ⁱUt est argumentum, quo utuntur Doctores sæ-
pe, de loco ad personam, & contra, & Baldus in
terminis de loco subdito, & de personis subditis.
^kReus fit parricidii, qui opem parricidio præstat:
pacis ruptæ, qui præstat opem rumpenti pacem:
majestatis, qui subditum illic juvat. Igitur & i-
pse, qui per se non sit pirata, sit per socios: & te-
neatur saltem civiliter ad id reddendum, quod à
piratis accepit. ^lVide (inquit Sotus) quantum sit
periculi, cum usuariis (idem dicamus & cum
furibus) contrahere: ut famulique teneantur re-
stituere accepta ab illis salaria. Etiam ait Sotus,
ex eo, quod non transferatur dominium furatæ
pecuniæ in furem, sequi, ut, quicumque furi pa-
nem venderet, teneretur restituere pretium ve-
ro domino. Et pretium in his quoque succedit
loco rei, & res loco pretii. ^mut de usuariis
post alios tradit idem Menochius. Et nos
cum eodem, & cum aliis idem dicimus de fu-
ribus multo magis, & de furtivis. Atque noto
definitionem hanc in individuo. ⁿNam scio a-
lias distingui aliter, an pretium loco rei succe-
dat. ^oSuccedit loco rei non existentis, & sine
causa datæ. quod hic factum dicimus. ^pNon
dicimus nummum, redactum ex pretio rei fur-
tivæ, esse furtivum; sed sic succedere in rei
locum dicimus. Defendi autem hic vir ne-
queat, tam quam nescius conditionis piratarum.

D

Quo-

¹ Bal. l. 6.
^{si cert. per.}
^{Alc. l. 22.}
^{eo. las. l.}
^{22. d. V.}
^{O. Pan. c.}
^{5. d. imm.}
^{eccl. Dec.}
^{c. 14. de}
^{refer. c. 1.}
^{de si instr.}
^{Decia 2.}
^{cons. 1.}
^{Ceph. 615.}
^{Anch. 11.}
^{k Dec. c.}
^{1. de off.}
^{del.}
^{l Sot. 6. de}
^{ju. q. 1.}
^{a 4.}
^{m Me-}
^{noch. d.}
^{300. n. 19.}
^{n Doct. l.}
^{10 si quis}
^{canti. l.}
^{ult. de}
^{neg. gest.}
^{Castr l. 3.}
^{l. 6. C de}
^{re. vi.}
^{o Rot.}
^{Gen.}
^{decis. 171.}
^{p l. 48. f.}
^{de furt.}

Quoniam verisimile id non sit in homine hic
 versatissimo. ^a Et in eo, qui à fure emit, re-
 sponsum est, homines debere sapienter contra-
 here: ut sciant, cum quibus contrahant, & eo-
 rum conditionem. ¹ Furti tenetur, qui scit rem
 furatam, & eam accipit, emit, vincit in ludo.
 & in dubio præsumitur scivisse, ex quo debet
 esse certus de conditione ejus, à quo accipit.
 Qui cum alio contrahit, & rei, de qua con-
 trahit. Etiam idem, etsi nesciit, quia scire de-
 buit. Et hæc sic etiam obtinent in forense. Por-
 ro autem manet illud semper contra hostem
 hunc Hispanorum, quod etsi ipse de Hispanis
 cepisset à piratis nostris, tamen non sua fecis-
 set capta ante, quam deduxisset intra præsidia
 sua: & hic fieri libera, hic esse libera, quæ cepis-
 set, in territorio amici Regis, adfirmamus.

^a l. 2. ubi
 Fulg. C.
 de fur.
 r. Castr. d.
 l. 2. Bal. l.
 14. eo. l. 9.
 C. de vi.
 pu. Ias. l. f.
 36. de
 cond. ind.
 Anch. c.
 4. de fur.
 Menoch.
 d. 300. n.
 75. Rui. 4.
 conf. 82.
 f. Dec. l.
 qui cum
 alio. Alc.
 3. præsu.
 29. Ceph.
 conf. 40.
 t Decia. 3. conf. 124. Contra. si de mo. po. in ampl. num. 88.

CAPUT XII.

*De re per piratas capta, mox per amicos
 empti in terra hostium.*

V Idetur definita hæc quæstio aperte per Le-
 gem, ecce: ^a Latrones tibi servum eripue-
 runt. postea is servus ad Germanos pervenerat. in-
 de, in bello victis Germanis, servus venierat. Ne-
 gant, posse usucapi eum ab emptore, Labeo, Ofi-
 lius, Trebatius; quia verum esset, eum subreptum
 esse. nec quod hostium fuisset, aut postliminio re-
 disse, ei rei impedimento esse. Inquit lex, Latro-
 nes. hi sunt nostri piratæ. Inquit, servum.
 Idem nos de rebus aliis. ^b quia servi sunt res.
 Inquit, Germanos: ^c id est hostes. ut & lex
 explicat mox, & glossator. Et igitur Barba-
 rici

^a l. 27. de
 capt. &
 postlim.
^b Alb. 3.
 de jh. be.
 9.
^c l. 24. de
 capt.

rici in casu hoc nostro hostes Hispanis eodem plane sunt modo. Inquit, *in bello victis Germanis*. Et Barbarici sane non victi : nec de eis victis res Hispanorum recuperatæ, at nummis redemptæ in eorum terra de piratis, partim (ut ajunt) de ipsis Barbaricis, quibus piratæ vendiderant, aut vendendas tradiderint. Verum est utrobique emptio, & in casu nostro, & in casu recitatæ legis. Inquit lex, *venierat* : per victoriam retractus : in casu autem nostro, per commercium, quod est nostris Anglis mercatoribus in Barbaria. Inquit, *negant, posse usucapi eum ab emptore*. Et minus igitur factus emptoris sit. *Quia verum esset, eum subreptum esse.* ^d *Et quod subreptum erit, ejus rei eterna au-* ^{d l. ult. vi. ho. ra.} *toritas esto* : etiam & adversus bonæ fidei posses- ^{inst. de u-} *forem.* Hæc notanda ratio : quæ planissime ^{suc. Aug.} *concludit & in casu nostro.* Nec, *quod hostium* ^{de leg. Atinia.} *fuisse, aut postliminio redisset, ei rei impedimento esse.* ^e Nam hostium fuisset de facto : & non ^{e Soc. ju.} *essent ii effecti domini.* ut ita disputat ad istam ^{l. i. n. 112.} *legem Socinus nepos.* Ego, quod domini ^{de adq. poss.} *hostes obtexerint, non absterferint vitium furtivitatis.* ^f Sicut ager redit domino priori, ^{f l. 7. §.} *cui fuerat occupatus à fluvio* : & cui itaque esse ^{quod si co-} *desierat, licet non stricta ratione.* Redisse au- ^{ro. de adq. re. dom.} *tem postliminio nec satis sit, ut usucapi possit.* quoniam non rediit propterea in potestatem domini, & si nunc vindicari possit : adeoque nec dum abstersum est vitium furtivitatis. ^g Et ^{Inst. de usuc. Cap. l. 5. n. 9. C. pro emp. Corn. 1. cons. 178.} *Et g* *possessionem dominus, & sciens, nactus sit oportet.* Sic definitio aperta illic, quod merces istæ non sint acquisitæ mercatoribus, qui vel de Barbaricis ipsis redemissent. Nam etiam constat, adhibitos ideo fuisse Barbaricos, quia nec liceat in regno illo mercari, nisi inter-

ventu publicæ, nescio cujus personæ fiscalis. Et itaque solemnitati implenæ persona hæc sit; ^h *Ayala. 1.* substantia contractus cum piratis fuit. ^h Et ^{de ju. be.} hic tamen obijcit se nobis Ayala: qui in servo ^{5. num. 40.} admittit definitionem propter postliminium: non in aliis rebus, quæ carent postliminio. Cæterum generalis notanda ratio legis, concludens in rebus omnibus, quæ sint subreptæ. ⁱ Item ^{i l. 2. de capti. Alb.} & in aliis rebus postliminium est, quæ sine flagitio admittuntur. Et quod ille addit, certum ^{3. de ju. be.} esse, hanc rem factam hostium, itaque dominio ejus excidisse dominum: negat (ut dixi) ^{17. Soc. ju.} Socinus hoc certum. Sed sit sane certum. an ^{l. 1. n. 66.} & sequitur, non redire rem in causam pristinam? Atqui hæc nunc agitur quæstio. ^{18. de adq. poss.} ^{Fab. 2.} ^{sem. 3.} ^k ^{l. 12. de capti.} Si deportatum ab insula hostes ceperunt. redemptus is, quibus casibus redit, in eam causam veniet, in qua fuurus esset, si captus non fuisset. Lex ait, quam glossator in quæstione nostra sic notat: ne quis forte rejiciat mihi ullam diversitatem. Tertio scribit Ayala, legem Atiniam cum civibus esse, non cum hostibus. Et id nihil est ad rem nostram præsentem, quæ non cum hostibus vertitur, sed cum amicis & fœderatis, qui rem Hispanorum de hostibus redemerunt. Atque sentit ipse Ayala vanitatem hujus suæ disputationis. Et scribit verecunde igitur, ut suo quisque hic utatur judicio. Tantum putat æquissimum certe, no aliter cum his agatur possessoribus, quam si ipse fur, vel furis heredes solvendo non sunt. Sed hæc alia quæstio est. Ubi tamen & definitio sit pro Hispanis in summa piratarum mendicitate. Et sic igitur recte concludimus, res non esse mercatoribus quæsitæ, esse Hispanis dominis restituendas. Sequitur videre, an pretium recuperare

cūperare ab Hispanis habeant mercatores. ¹ Et ^{l. 43. ff.}
 de homine libero redempto ab hostibus quid ^{ubi gl. ae}
 juris sit, certam habemus legem non unam. ^{leg. 1. l. 2.}
^m item & de servo alieno redempto. atque ^{C. de postl.}
 adeo jus habemus de re omni alia de hostibus ^{rev. l. 3. §.}
 redempta, quod & reddendum pretium sit ^{2. de ho. li.}
 redemptori. At redemptio hic facta de piratis ^{ex. l. 15. de}
 est. Quod & ipsi piratæ testantur, & inde- ^{capt. Soc.}
 letæ priorum dominorum marchæ mercium ^{ju. l. 1. n.}
 contestantur. ^{455. de} ^{leg. 1.} ^{m l. 12.}
^{§. 5. de} ^{capt.} ^{n Rni 5.} ^{conf. 158.}
^{o Foller.} ^{add. Mar.} ^{Spec. p. 6.} ^{n. 62.}
^{p l. 2. C. de} ^{fur. ubi} ^{not. item.} ^{Basil. 60.} ^{ti. 6.}
^{q Menoch.} ^{ad l. 1.} ^{19. C. de} ^{procur.}
^{r Menoeb.} ^{s. præsum.} ^{29. n. 30.}
^{f l. 6. de} ^{capt. Me-} ^{noch. d.} ^{29. n. 26.} ^{t Bud. l.} ^{non dubi-} ^{to. de capt.} ^{l. 19 priv.} ^{ubi & gl.} ^{eod. Ang.} ^{disp. rena-}
^{vata} ^{guerra.} ^{print.}

& dominium rerum suarum, æque, atque apud se, retineant : & eadem nobis apud eos contingant. Exteræ gentes sint, cum quibus
u l. 5. de capt. amicitiam nullam habemus : & inter quas igitur, & nos sit postliminium. ^u ut alia tradit lex,
Alb. l. de ju. be. 12. & ego alibi exposui.

CAPUT XIII.

Vendita contra leges in Brasilio, peti in Anglia per fiscum Hispaniæ.

QUæ ab Hispanis vendebantur Hollandis in Brasilio, ea quæ sita contendimus Hispano Regi. quoniam commissa quærentur fisco, &
a l. commissi. nbi Ang. hæc sunt commissa. ^a Commissa adquiruntur fisco, statim, ipso jure. ^b Et trahit poena hæc
Rom. de public. Salyc. l. 2. C. de vest. executionem secum. ut hic unus est ex casibus specialibus, in quibus non est opus accusatione : quia
b Com. d. l. commissi. imponatur poena occasione rei & eadem rem re-
c Bar. l. 43. de ju. fi. nbi Alex. add. spectat. aliæ poenæ regulariter imponuntur per viam
d l. 30. si de leg. 1. actionis, vel accusationis, & sententia, & executione. ut sunt verba Raphaelis Comensis ve-
e Duar. de public. c. 3. c. Et ut sic Bartolus, Alexander, quod, cum delinquitur circa rem, *indubitanter* applicatur fisco dominium absque sententia. ^d Ubi
f l. cõtem. §. pen. de public. Salyc. l. 3. n. 5. C. de na. fæ. lex facit executionem, ibi non requiritur alia executio, vel factum hominis. ^e Statim fisco dominium adquiri, & statim dominum definire esse eum, qui contra legem fecerit : etiam
g d § pen. Bar. l. 7. n. 6 C. de ju. fi. Ang. d. l. commissi. Salyc. d. l. 2 Duarenus hic tradit. Et omnium utique sententia est. ^f Adeo desinunt bona hæc esse domini prioris, ut idem eadem emere (nemo emit sua) nunc ista possit. ^g Adeo sunt adqui-

adquisita fisco, ut is hic agat rei vindicatione. Quidni autem, si est dominus? ^h Eo ipso, ^{hTorniel.} quod est quis nactus rei dominium, semper sic ^{ad'Deci.} agit, ut tituli de rei vindicatione docent, & ^{1. conf. 8.} ex illis titulis Doctores tradunt. Quidni autem fiscus dominus, si amisit dominium prior dominus? ⁱ nam dominium in aere stare ^{i M. noeb.} non valet. ^k Adeo verum utrumque est, & ^{conf. 568.} quod desierint bona illius esse, & quod eadem ^{num. 13.} adquisita fisco sint, ut ad pretium eorundem fisco teneatur ille, si nondum fisco tradita post ^{k Bat.} perdat per culpam. Et certa hæc ita sunt. Atque ^{Ang. Sa-} commissæ bonæ dicimus, de quibus agitur, cer- ^{lyc. d l. 2.} tissime, si eorum facta non est professio. Sed et- ^{1 Odd. de} si quid venditum est contra præscripta legum: ^{rest. 9. 82.} ut Duarenus, & alii declarant. Et hic vendi- ^{num. 41.} tum est Hollandis hostibus, aliisque alienigenis contra leges regni Portugalliæ, vetantes cum non Portugallensibus illic commercium. ^{m l. 1. C.} Cum hostibus jure etiam communi vetitum ^{que res} commercium est. jus commune hoc est. Ne ob- ^{ex. non de.} jiciatur nobis quæstio de non fiscando extra ter- ^{l. 4. C. de.} ritorium, si fieret confiscatio ex statuto, vel le- ^{commer.} ge speciali. Nihil ea quæstio juvat Hollandos. ^{l. 1. ubi} Nihil juvat reliquos: quoniam confiscatio sem- ^{Baml. C.} per fit ex jure communi, etsi propter specialis ^{de lit. &} legis prohibitionem commercii. nam causa ^{it. conf.} immediata confiscandi est jus commune, quod ^{Castr. 1.} confiscat venditum contra leges. Cæterum ne- ^{conf. 445} que hic in Anglia petitur horum bonorum confiscatio omnium: sed hic tradi, quæ confiscata jure ipso dudum sunt in Brasilio. Bona, illic adquisita Regi Hispano, hic Regi Hispano tradi ut sua, hic inventa petuntur. Non hic accusa- tione opus, ut dictum est. non hic opus senten- tia, nisi forte super amissionis declaratione, non

hic opus executione, nisi ad realem effectum obrinendum. Illa quæstio de non confiscando extra territorium, non spectat ad confiscata ipso jure; quæ confiscata sunt, non sunt confiscanda. Non illic locum habet ea quæstio, ubi delinquitur circa rem. Et ergo nec est illa quæstio ad quæstionem nostram. Quid si non sit hic confi-

u Bal. l. cunctos populos. n. 180.

scatio, sed altera poena? ^u Obligatio est, cujus executio ubique petitur. Et tamen si quoque ageretur de confiscandis, quia non de immobilibus (in quibus vertitur illa quæstio) agitur in præsentia, at de mobilibus; ea etiam nunc ad nos nihil pertineret. Mobilia semper confiscantur etiam

o Bal. l. 4. C. de comm.

extra territorium. ^o Nota, quod Imperator confiscat bona mobilia extra territorium suum, quod tene menti.

p Carav. sup. ma. cur. vi. 132.

Et est ratio, quia mobilia concernunt personam. Sic Baldus ^p & alii, qui Baldum sequuntur, quod hæc non circumscribuntur loco: & ideo applicantur dominio Judicis confiscantis, etiam si sint extra illius territorium. Et iidem addunt hic mihi Salycetum, Alexandrum, Socinum, Cottam; & adfirmant, esse sic adprobatam magis senten-

q Natt. ad Alex.

tiam. ^q Ego autem superaddo istis Romanum & Brunum, citatos Nattæ ad Alexandri consilia. ^r Insuperaddo Ruinum, Cephalum, Ancharanum Regiensem, Fridericum Scotum, & hunc quidem explicantem latius, & distinguentem, quemadmodum mobilia non sint in loco circumscriptive, sed tantum effective ad exactionem. Ut sit hæc non solum (quod

f Bal. c. 1. de pa. re. l. Alex. 1.

scribit Caravitta) probatior, sed etiam pro certo communis opinio. ^f Quicquid ille idem Baldus in libris feudorum contrariam ponat sententiam. ⁱ Et in hac contraria videatur idem pos-

u Clar. §. fi. q. 78. num. 27.

tus Alexander, & in notis ad Alexandrum Monum. ^u Clarus autem, quod in practica num-

numquam viderit, observari opinionem priorem. Et hoc Clari nihil est, qui nec dicit, vidisse, observari opinionem posteriorem. ^x Atqui per ^x Panor. ^{c. ult. n. n.} solum non usum, pure negativum, non implicatum actui contrario legi, lex non tollitur. ^y Et ^{co. Nav.} iam nec quidquam concluderet, si illud dixisset ^{conf. 1. de} Clarus extra regiones illi notas, & extra illius ^{confuet.} tempora. ^z Miror, Bursatium ad hæc non adverte ^{comm. opi.} tisse, at unius his verbis Clari innixum, opinionem contrariam communem (ipse & communem, deque adhuc aliis dicit) insuper habere, ^z Burs. ^{24. Viv.} ac spernere. Ut forte verum sit, quod objicit ^{conf. 43.} ^a quidam alius ei doctissimus, solere eum nullo ^{derch.} delectu auctoritates congerere. Alexander vero ^{conf. 158.} nec firmiter manet cum posteriori Baldi sententia, ubi eam citat semel. ^b cum priorem ponat ^{b. Alex.} firmiter pluries. De Molinæo, qui ad alia sua se ^{6 conf. 19.} refert opera, dixerim nunc nihil, quia opera ^{conf. 141.} illa non habeo. Et quicquid tamen tradat unus, quid illud moverit contra communem tam multorum? & ipse Baldus quomodo colligit, mobilia censeri de territorio, quoniam in sua lege feudali hæc populo territorii confiscantur? ^c populo diripienda, (ut exponunt alii) dantur, ^c Cuiac. ^{lib. 5. de} lex loquitur & de eo illic confiscante, in cuius ^{pa. te. Nos.} ^{2. tit. 27.} etiam sunt territorio bona illa mobilia publicata, & qui Iudex est confiscatæ personæ. Et sic merito illa sint ejus territorii, quemadmodum est & persona, quam concernunt mobilia. ut dictum est cum priore Baldi sententia. Et sic Baldus recte ad legem illam. Et sic illum intelligemus secundum legem, ad quam dicit; & quam allegat. quod fieri in dubio debet semper. Et sic intelligemus alios, Baldum hic secutos, secundum auctoritatem Baldi, quam allegant. quod itidem fieri debet semper.

^d *Vide* ^d Etiam si verba aliter dicere videantur. Sic Bal-
^{sup. c. 7.} dum, sic alios intelligemus, ne sint sibi con-
^{e Decia.} trarii. ^c Ut & hoc fit vulgo contra verborum
^{conf. 283.} sonum omnem. ^f Etiam, quod traditur in ma-
^{imo. l.} teria feudali, alio non producitur: ubi præ-
^{fape. n. 23.} fertim fit (ut hic est) definitio diversa. Et sic
^{de re. jud.} igitur hoc stat argumentum, & cum agitur de
^{f Cla. §.} confiscando; & cum nec esset delictum circa
^{feudum.} rem. Quid hæc contra? An hic non apparere,
^{quasi. 3.} quod Rex hæc confiscavit Hispanus? Non hæc
 esse bona subditorum: de quibus scripta est
 Baldi sententia prior? At lex confiscavit Hi-
 spana: quæ idem cum Rege est. At Lega-
 tus petit confiscationem: qui Regis perso-
 nam hic gerit. At etiam constat, bona hæc
 emptæ in terra Hispana de subditis Hispanis.
^{g Ceph.} ^g Itaque fundata intentio fit Legati, qui ait,
^{conf. 172.} bona esse territorii, ubi sunt sita: ^h & nostrum
^{h l. 2. 6. 8.} esse, quod nascitur ex nostro, solo, animali:
^{de ad qu.} nec seminis ulla consideratione habita. ⁱ At-
^{ver. don. l.} que dominium nec est translatum in empto-
^{5. §. 2. de} res, lege vetante commercium. ut omnium
^{re. vi. l.} hæc sententia dicitur. ^k Posset hic ipse ven-
^{25. de} ditor vindicare. Et emptor hic amittit pre-
^{usur.} tium, ut non uno in loco vetustus interpres,
^{i Clar. §.} Andreas de Barulo, explicavit in libris Codi-
^{fi. q. 82.} cis. Num facit pro Hollandis hostibus, quod
^{sta. §. Ca.} bono jure & rapiant de Hispanis, & rapta ac-
^{po. l. 2. C.} quirant sibi? Nos vero, non acquisisse ta-
^{pro empt.} men ante raptorum perductionem intra præ-
^{k Dam. l.} fidia. ut apertæ sunt leges, consentientes in-
^{1 de ju. fi.} terpretes, res hic, ubi agitur, judicatæ. Et
^{l. 7. de agr.} ex judiciis illis contra Hollandos manat & argu-
^{et cens. l.} mentum generale, hic aptissimum: quod si in
^{1. de prædi.} Anglia servantur Hispanis, quæ ferme acqui-
^{decur. l.} sita sunt Hollandis: & hæc, de quibus modo
^{ult. de su.} con-
^{re. pr.}

contenditur, sunt Hispanorum, confiscata Re-
 gi, Hollandis autem nondum quælitæ : Certe
 hæc Hispano servabuntur hic in Anglia. ^{10-1 Com. d.}
 omnia confiscata, & commissæ ob professionem ^{l. commiss.}
 non factam, certe factam falso, quæ eadem ^{Salyc. d.}
 nulli est. Ostendatur. Comprobetur. Osten- ^{l. 2.}
 datur & de indulto commercio : de quo jacta-
 tur. Nec petetur quicquam, nisi victigal. At
 petuntur jure omnia. Hic jure petuntur. ^{m l. 1. l.} Sen-
 tentiam, alibi dictam, exsequi tenetur alius ^{a divo}
 judex : ut omnes nostri docent. Quod si sen- ^{Pio. §.}
 tentiam hominis; procul dubio magis senten- ^{senten-}
 tiam legis in casu nostro. ^{19.} Ubique agit quili-
 bet ex actione sibi competente. ut nec sit opus ^{n l. 1. d.}
 literis judicantis, si actione ex lege agitur. ^{§. num. 3.} Et ^{Alex 5.}
 hæc sic sunt quoque in distinctis principatibus. ^{o Covar.}
 Nam lex, quæ à naturali ratione deducitur, & ^{pr. 11. n.}
 docet, jus unicuique reddendum, etiam in di- ^{10. Bal. l.}
 versis principatibus tenet, & ubique locorum ^{4. num. 6.}
 viget. Tenetur quilibet princeps, seu judex ^{de just.}
 jus unicuique petenti reddere : cum hoc sit mu-
 nus justitiæ à lege naturali, quæ ubique vim
 habet, manifeste procedens. Et nemo inficia-
 bitur, quin pecuniæ debitor, cum in fuga est,
 possit ubique conveniri. Quæ omnia & de aliis
 Covarruvias. ^p Cui tu addes Ancharanum, qui p ^{Anch.}
 respondit, quod si vagabundus potest ubique ^{conf. 192.}
 conveniri, multo magis potest suspectus de fuga:
 cum hæc (ut patet ad sensum) magis sonet in
 delictum, quam vagatio. ^q Et dictum hoc An- ^{q Rom.}
 charani sequitur Romanus, Alexander, Jason, ^{Alex. l. 1.}
 & alii communiter. quicquid allatrarit, blas- ^{l. 2. ubi}
 phemaritque Aretinus : & cum isto sit forte ^{add. l. 1.}
 unus, atque alter. ^r Unum tamen, quod Jason ^{1 l. 1. d. l.}
 notat de aliis forte objicietur, quod non licet fo- ^{2. nu. 17.}
 rensem convenire transeuntem cum re mea, ^{& ibi}
 nec ^{add. non}

nec istam capi facere. Et itaque in quæstione nostra nec liceat Hispano hæc sua hic capi facere, aut Hollandos, aliosve hic convenire transeuntes cum re illius. Cæterum responsio est facilis, nec una. Et, quod vera non sit illa definitio. Et, quod procedit, quando alibi potest iste fugitivus recte conveniri. Et, non procedit,

f. Anch. Pan. c. ult. de fo. co. Soc. 3. eod. si Judex fugitivi perat. ^f Et, quod semper potest res sequestrari: nec possit sequestrum relevari, nisi data fidejussione de iudicio sisti, & re non barattanda, &c. Ubi Hollandi convenientur à Legato Hispano? Legatus, qui vicem gerit Regis, hic petit jus; Judex ipse nonnullorum hic fugientium: semper certe idoneus, quin sequestrum contra omnes petat. Aliud dico contra nos.

z. Ias. Alex. d. §. sententiam princ.

^t Quod non sit petenda executio extra territorium, si potest sententia executioni mandari in bonis aliis in territorio. At huic quoque objectioni (si fiat) est responsio, quod, qui excipiunt de aliis bonis in territorio, ipsi de eis habent probare. Etiam quod & hic agitur, ne contra leges adquiratur Hollandis hostibus, aliis.

u. l. ult. C. de commercio. Stra. de merca. p. 2. n. 36.

^u Semper, quod bonorum proscriptio, cum sit etiam suscipientibus peregrinos negotiatores, utique nec supersit in territorio, unde fiat pro istis, quæ hic habentur, executio. Quid ni vero omnium bonorum sit proscriptio propter commercium habitum cum hostibus? ^x Addo hic, & concludo consilium Imolæ in terminis, quod ubi facultates certi loci sunt deputatæ confiscationi, tum satisfaciendum sit sententiæ ejus loci per bona etiam alterius territorii prorsus separati. Et casus hic sic est. Etiam tamen non omitto, quod ista objectio non fiat hic, ubi agitur reali. Non in reali loquuntur illud Doctores, qui contra nobis objici possent.

x. Imo. conf 35. num. 19.

CAPUT XIV.

*An Rex jure velit, Hispanos tuto in
Belgium navigare, qui male habiti ab Hollan-
dis ad portum Regis fuerunt?*

PUTO, posse bono jure Regem nostrum di-
mittere hos in tutum Hispanos, qui pulsi
prælio nuper sunt ab Hollandis, etiam oppu-
gnati ad portum Regis, & nunc in eodem por-
tu tenentur obsessi. Scilicet hoc factum Hol-
landorum est contra justitiam omnem pro certo:
& contra reverentiam, quæ portibus, & ter-
ritoriis debetur alienis. ^a Neque injuria levis est ^a Non.
ei facta, in cujus ædibus, ante cujus ædes cæ-
ditur, pulsatur aliquis. ut de ipso hominum ^{conf. 108.}
communi sensu tradit Nonius, Doctor meus. ^{Schnrp. 2.}
^b Sic itaque Dux Carthagenensis abstinuit ma- ^{conf. 57.}
num à Scipione in Siphacis portu, cum expe-
diret jam naves, & arma, nec tamen potuisset
eum aggredi ante, quam in portum idem se
intulisset: *nec ultra tumultum agere quis in re-
gio portu audebat*, inquit Livius. Qui actus
lædunt territorium, ac jurisdictionem, illi
agi in portibus nequeunt. Nam etsi usus
portuum est communis omnibus, non abu-
sus tamen est cuiquam permissus: qui hic
nunc sit læsæ jurisdictionis, & communis
securitatis. Et dubium nullum hic est. Ne-
que absolvere Hollandos possim per prælii
calorem sane. quod alius forte, vel ex libris ^c Alb. 2.
dixerit meis in quibus illa legerit. ^{de ar. Ro.}
^c Regi fre- 10. & 3.
^d Et de nupt. 3.
alibi, *inconsultus calor vitio caret.* ^{d l. 1. ad}
spatium consultæ deliberationis. ^{Thrpil.}
Homo intenso ^{Fely.}
calore ^{conf. 50.}

calore permotus non est in plenitudine intelle-

e Clar. §. 8. etus, &c. Non hæc eos absolvunt. ^c Nam
fr. 9. 60.

f Bal. l. 5. C. de inj. & in legibus legimus, quod non excusat ira
vel iusta, nisi ut minus puniatur, quod patratum
per iram est. ^f In maleficiis non distin-

g App. Punic.

guitur, an emanaverint calore iracundiæ. quia
numquam maleficia debent remanere im-
punita. ^g Atque adeo, mitis ille, & ignosce-
re facilis Scipio puniit suos morte, qui in cul-
pa fuerunt, ut urbs Locha diriperetur, cum
cecinisset ille receptui ab oppugnatione. Et jam
scalæ erant admotæ mœnibus: & miles signum

h Xenoph. 4. Cyrop. prin. Plut. comp. Pe. & Ma.

non audierat, *ὑπὸ δολίῳ ὧν ἐπεπνεύεσθαι*, inquit
Appianus. ^h Miles autem Cyri bonus, sublato
ense percussurus hostem, ut signum receptui
datum est, dimisit hostem, seque recepit pla-
cide. *μεγαπείσας, καὶ ὑπομείας ἀνεχώρησεν*, scribit
Plutarchus, & de Cyropædia factum laudat.

i l. 3. de re. mil.

Quid? ⁱ *Qui rem, à duce prohibitam fecit, aut
mandata non servavit, capite puniuntur, etiam si
res bene gesserit.* Et, qui majestatem territorii
Regis nostri non est reveritus, & prohibitam
rem fecit ibi, impunis erit? Non hic valet
Hollandus dicerè, *Non vidi.* Nam videbant om-
nes, ubi erant. nisi etiam coelumque, diem-
que eripuit omnibus fumus validus tormento-
rum. Non hic valet Hollandus dicere, *Non*

k l. 5. de iust. & ju.

putaram. ^k Nam ex jure gentium omnibus
cognitissimo distincta dominia sunt. Nec quif-
quam est, qui ignoret, non licere in territo-
rio alieno isthæc admittere. Non est surditas
major, quam est ejus, qui prudens non vult
audire. Non major cœcitas, quam ejus, qui
videre refugit. ^l Et ille jocus fuit Marii, di-

l Plut. apoph.

centis, *ἦ νόμων σὺν ἐξέκθυσται διὰ τὸν ὄπλων νόμον.*
Fuit jocus. fuit callidum dictum. Fuit callida
alte-

alterius Hollandi audacia, qui olim hostilem Gallicam navem est persecutus usque ad urbem Londinum. Et hæc quoque certa sunt. Sed illud quæritur, an petere Hispani possint à Rege, ut sub ipsius majestatis salvoconductu possint trajicere, quo destinati sunt, in Belgium? Quæ forte sit quæstio regii potius concilii, quam consilii nostrum ullius. Ut enim dicam ego, Regem proculdubio posse annuere petitioni: tamen est responsum generale legis.

^m Non, quicquid potestati permittitur, id subji- ml. 4. de
tur necessitati. ⁿ Multa & licent, quæ non expe- jud. ubi.
diunt. ^o Multa licent, quæ non sunt honesta. Po- Castr.
test Rex noster etiam gravius ulcisci injuriam, nc. 8. c. 9.
territorio illatam suo Et potest, si habet sub sua 28. q. 1.
manu Hollandicas naves has detinere, dum ve- ol. 197. de
nerint Hispani in tutum. ^p Ut ita ille idem Si- reg. jur.
phax, struentes Pœnos Scipioni insidias tantisper p App.
retinuit, dum tantum navigasset Scipio maris, ut Hispan.
esset extra periculum: *ἕως ἐν βερεῖν τῇ θαλάσῃ γένοι-*
το ὁ Σκιπίων, Et Pœni etiam erant Legati. ^q Etiam q Rom. l.
nostri Doctores docent nos, quod qui captus in 18. de in
loco est, ubi non oportuit, is etiam sit ita dimit- jus voc.
tendus in locum tutum, ut difficilis sit ejus- Fely. c. 4.
dem persecutio. Et ita hic olim cum Gallica
navi supradicta factum fuit, dimissa fuit ante
alteram per integrum maris reflexum unum.
Et magna similitudo est horum casuum, & ra-
tio similis. ^r Obsessus captus est, & dicitur. r Alb.
Et Hispani nunc obefessi hic sunt: ubi obsideri Mac. 4.
non debuerunt. Et sic igitur liberandi, di-
mittendi sunt. Non in obsessu color, non
fumus justo prætextui est Hollandis. Etiam
ideo, quia in omnibus defenditur jurisdictio-
nis majestas, & quia vindicatur violata. ^f In- r Dec.
juria fit (dico iterum) nobis, si in nostris ædi- conf. 189.
bus us. 17.

bus quis capitur, adeoque si quis obsidetur.

† Dent. 21. ¹ Et est Princeps non fidejussor modo, ut se-
Sot. 1. de cure, tutoque in territorio suo vivatur ubi-
ju. 1. a 4. que: sed procul dubio & criminum ultor ad-
Capol. de versum omnes: sed & admissorum in se.
se. 11. 4. ² Sunt porro casus plures, cum quis agit
Gail. 2. cum alio, ut iste cum alio agat. AGO, UT
obs 64. ² AGAS, ajunt nostri. Et Hispani sic agent
S. hurph. cum Rege, si debent Principes securitatem
2. conf. apud se communi jure omnibus: Rex noster
u l. 2. ubi. Hispanis etiam jure debet singulari pacis recen-
Salyr. tis. Hispani hic læsi sunt oppugnati ad portum:
Enlg. hic læduntur obsessi in portu. Vindicari se pe-
Pese de tunt. A Rege amico, & foederato petunt, ut
la Rh. ipse, qui lædi non habuit, & læsus est, ulci-
Ang l. 2. scatur factum. Intra magni Admirallii jurisdi-
ne quid ctionem hæc facta sunt. ^x Et grave igitur faci-
in lo. p. nus in jurisdictionem admissum est. Non hic
Castr. l. agitur, ut foederato adsit Rex contra foedera-
26. de tum. sed ut non sinat fieri foederato vim ullam
fidejuss. ab altero in suam Regis jurisdictionem ^y Quam-
Bal. c. 4. quam & in sociorum causa pari est traditum,
de coha. ut defensio unius contra alterius suscipiatur of-
eler. fensionem. Porro autem illa non est vindicta,
x Cov. si (quod responderi audio) Hispani isti imo
inst ju. in Hispaniam revehantur. Hoc enim velit
Angl. tit. Hollandus, & magno mercetur, aureoque
ult. §. 22. (ut dicitur) strato fugientibus ponte hostibus
y Alb. 3. Vindicta est, quæ dolet, non quæ delectat.
de ju. be. Obesse vindicta debet, non prodesse. Profit
18. autem Hollandis, remitti Hispanos in patriam
2 Deria. longinquam: hinc amoveri ex propinquo, ubi
3. conf 19. esse possint, & unde facilis sit finis ipsorum
a lo. R. itineris in Belgium. ^a Etiam vindicta statuen-
c. 13 de vi da est, quæ magis timetur. Et hoc timent Hol-
et ho. cl. landi solum, si Hispani mittantur in Belgium.
Zab. ^b Vin-

^b Vindicta esse debet, in quo & peccatum. Et ^b *Alb. 2. de lega. 21.*
 peccavit Hollandus in impediendo *hic* Hispanos. itaque puniatur in expediendo *hinc* Hispanos. ^c Puniendus sit per contraria remedia, ^c *Damas 126.*
 si non potest puniri in eo, in quo deliquit. Et si fuerit sine indignatione ejus iusta, si hic patitur, quod non vult, qui facit hic, quod non debet. Quod autem exemplum allegari audio Regis Galliae: qui in Hispaniam remisit Hispanos nec ita dudum: non misit in Hiberniam, quo contra Anglos tum hostes navigabant: nescio ego, quale hoc sit exemplum. Sed si nulum crimen fuit Anglorum in territorium Galliae: tum exemplum sit dissimile, nec similis ullo modo rationis cum praesenti Hollandorum. Sed & specta ad terras. Fuit Hispanis ad iter in Hiberniam commode factum, ut ex Gallia in Hispaniam remitterentur. nam iter illud rectum sit in Hiberniam ex Hispania. At hinc remitti hos in Hispaniam, qui proficiscuntur in Belgium, & Belgium in conspectu habent, & per ventum quatuor horarum prosperum attingere amica Belgii littora possunt, invitis etiam Hollandis, quid id est aliud, quam & addere malo malum eorum, quibus succurrere aequius sit? Mihi ita videtur, si ita visum sit Regi: cuius est (ut puto) arbitrii, quam sumat de his vindictam, qui suum laesere territorium: & quomodo laesis sit satisfaciendum Hispanis, quos laedere hostes Hollandus jure non potuit in territorio alieno ullibi, si dominus nolit territorii. ^d *Alb. 2. de jn. be. 22.*

CAPUT XV.

*De Anglis, qui per piratas Hispanis
rapta emerunt, interventu fisci Regis Barbariæ.*

*a l. omnes.
C. de
quad.
pres.*

*b Cy. Alb.
Bal. l. 1.
C. de
quad.
pres.*

*c Menoch.
conf. 2.
nu. 333.
Q. ad. conf.
99.
d Rui. 1.
conf. 46.
e lib. 5.
conf. 31.
Balb. de
presc. p. 5.
pr. in. p. 2.
q. 8.
o Non.
conf. 89.
nu. 41.*

VEra ^a est responsio, quam dedi ad zenoniam constitutionem, quod loquatur in fisco Principis sui, id est ejus cujus de re agitur. nam ita illam legem capiunt omnes, qui & reddunt rationem ipsius, quia Princeps & possit mihi auferre dominium rei meæ. Et id pro certo in alieno Principe non est verum. De Principe leges loquuntur, & id pro certo non faciunt, nisi respectu habito ad subditos. ^b Etiam dum dicunt Doctores, quod fiscus est ille præsens ubique, itidem in fisco dicunt sui Principis: nam fiscus alterius hic non sit: atque ideo in territoriis distinctis lex illa non procedat. Quid quod & regressum tribuit lex contra fiscum. Et Hispani regressum non habent, sane contra fiscum Regis Barbariæ. Non quoque procedit ea lex, ubi mala fides adest emptoris, ut illic verissimum adnotat Baldus in additione, item Fulgosius: quicquid idem Baldus lecturis geminis prioribus contra scribat. ^c Nam alii quoque ajunt de bona fide, quæ in emptore debeat esse. Et isti aliaque recitant, quæ desiderantur, ut constitutio illa locum obtineat. Ut princeps possederit, & idem bona fide. ^d quod rursus & alii. Dicant isti emptores de bona fide sua. Emerunt ipsi bonorum horum partem à piratis. & sciverunt, se emere de piratis. ^e Et satis esset tamen, quod id scire debuerunt. Etiam sciverunt, quod rapta per piratas erant reliqua, quæ interventu fisci illic emerunt. nam & eosdem piratas illic videbant, &

& non potuisse nisi à piratis esse omnia, intelligebant, & marchas easdem agnoscebant in cistis omnibus. Notet judex de horum mercatorum mala fide, qui in jus hic vocati eas marchas, indices dominorum, curabant (& deprehenſi ſunt in opere) abradi, atque deleri. ^f Qui probationes ſubtraheret adverſario, tenetur ſtellionatus. Ergo dolum admiferit. ^g Iniquam ſe oſtendit cauſſam fore, &c. ^h Sed & odioſa eſt Zenonis illa conſtitutio, iniqua, contra jus naturale, contra jus gentium, auferens alteri dominium: & itaque reſtringenda, quantum fieri poteſt: & itaque tollenda ſemper omnibus, &c. ⁱ At nec ea tenet, niſi multis concurrentibus. Et multæ ſunt ad eandem limitationes. ^k Illa eſt controverſa, quæ de privilegio legis (ut loquitur Panormitanus) ſpecialiſſimo pro Imperatore, nec extendendo ad Regem Franciæ. Et ego iſtam limitationem dicam contra Regem Barbariæ: qui nihil accipit, tenetve hujus Iuſtinianici juris, ^l quicquid, in Turcico Imperio ſummam eſſe hujus Iuſtinianici Codicis venerationem & auctoritatem in judiciis, dicant. In aliis Regibus nihil eſt ejuſmodi: quorum nec ſunt inferiora jura juribus Imperatoris; ſæpiſſime etiam ſunt ſuperiora. Non affero, quæ receptiora tamen adferri alia plura poſſent. nolo enim in re aperta laborare diutius. Et non tamen omitto dicere, quod, eſſi emerint iſti de domo publica, etiam à miniſtris publicis, non hinc ſequitur propterea, emptum de fiſco eſſe. Sic emptum illic (ut ipſi narrant mercatores) pro more ejus regni, qui ſit, ut Rex emat omnia, & de rege emantur veluti per mediam brevem manum, & per quemdam inter-

f Menoch.
de arb.
caſ. 381.
g Dec 3
conf. 62.
h Pan. 1.
conf. 3.
Nom. d.
89. Menoch.
d. 2.
i Ceph.
conf. 634.
k Grav.
conf. 263.

^l Scip.
Gens.
Orat. de
le. reg. ex
Leuncl.

^m *Alex.* ventum ejus, omnia. ^m At vero fiscus vendere
^{7. conf. 52.} *Basil. C.* habet rem ut suam simpliciter, non ex certa
^{de vend.} *vs. ff.* causa, si emptor debet statim securus esse.
 Etiam illa fisci venditio debet esse confecta per
 procuratorem specialiter ad id deputatum: ut
 Alexander in responsis declarat. tantum abest,
 ut generalis illa imaginariaque vendendi ratio sit
 satis. Hæc facta, & probata oportuit: quæ nec
 facta, nec allegata sunt à mercatoribus. Et hoc
 sic cessat, quod falso creditur advocatis adver-
 sariis solidum fundamentum à venditione fiscali.
 ut itidem concludit Menochius ad idem funda-
 mentum in casu responsi sui sibi objectum. Ego
 in casu nostro insuper addiderim, ostendi pira-
 tis locum opportunissimum navigationibus pro-
 pinquissimum Hispanicis, habitatum mercato-
 ribus Anglicis, ubi prædas suas possint suis di-
 strahere, si jus istud constituitur fisci illius ter-
 ræ. Hoccine pro mercatura?

CAPUT XVI.

De Edicto Regis, ligante ignorantes.

Fuit olim quæstio, an capta per ducem ho-
 stium, postquam fœdus ferierant Principes,
 de quo tamen nescierunt duces, facta illa essent
 capientium. Et fuit eadem, nec multo ante
 ætatem hanc nostram agitata iterum quæstio.
^a *Alb. 3.* Et nunc agitur eadem. ^a Dixi autem ego, ca-
^{de ju. be.} ^{17.} pi illa non potuisse, nec effecta hostium capi-
 entium. Et videtur nunc nobis illa vacare quo-
 que ex eo quæstio: cum apertum videatur
 edictum Regis: quo edicto est vetitum, agi
 quidquam cum Hispano hostiliter post Apri-
 lis

lis diem xxiv. & post eum diem secuta hæc est
 prædatio, quæ nunc venit in iudicium. Et
 quanquam alleget adversa pars ignorantiam e-
 dicti valde verisimilem, absens hinc longissi-
 mo mari: tamen & absque edicto & per o-
 mnem ignorantiam idem videtur juris stare à
 supradicta nostra disputatione, & necessitas ea-
 dem restituendorum captorum. ^b Nam etsi so- ^{b Non. 66.}
 let dici, quod obliget lex post menses duos: ^{Alb. c. da-}
 & itaque jus positivum impune (ut pulchre est ^{ta. de reg.}
 in Burchardicis Damasi) ignoretur per menses ^{ju. gl. c. 2.}
 duos. ^c Nihilominus est arbitrii iudicis res hæc, ^{de consti.}
 quando lex incipiat obligare. ^d Et pro certo po- ^{Dama.}
 fuit Princeps obligare ignorantes, excepto pec- ^{reg. 1.}
 cato, excepta poena. ^e Etiam voluit obligare ^{c Anch.}
 ignorantes, dum notavit diem, post quem ^{c. 1. n. 227.}
 obligarentur hic homines. ut sic est communis ^{de consti.}
 opinio. Loquimur extra poenam nunc. ^{d Oldr.}
 quam ignorantes nec obligantur per verba sta- ^{conf. 313.}
 tuti prægnantia, & ampla, nam hæc sint ma- ^{Zab. c. 2.}
 gis restringenda. Scientia superveniens fa- ^{de consti.}
 ctum, non facit ad poenam. Scientia vel ^{las. l. 19.}
 præsumpta ex fama, non sufficit ad poenam ^{de lib. &}
 vel præsentī in loco famæ. Scientia absenti ^{po. Nav.}
 omnino non nocet in civilibus. Alia similia ^{conf. 1. de}
 apud Interpretes, quæ vacant in controversia ^{consti.}
 nostra omnia: cum Regis Edictum clarum ^{e Navar.}
 videtur de tempore, item de ignorantibus, ci- ^{conf. 32.}
 viliter obligandis. Potuit Rex hoc statuere ^{tit. 13.}
 non post menses, verum etiam statim. ^{lib. 3.}
 viissime Menochius tradit: qui prolixè, & di- ^{Gabr. 6.}
 stincte disceptationem hanc habet de tempore, ^{concl. 4. de}
 intra quod lex subditos obliget. Quæstio nobis ^{Leg. Zab.}
 illa superest difficilior, quomodo & edicti & ^{d c. 2.}
 fæderis verba capienda hic sint, quæ de ca- ^{f Crav.}
 ptis post eam diem volunt rationem reddi. ^{conf. 6.}

Ad hæc verba fæderis initi nuper cum Hispano, eundum est nam solutior sit in edicto voluntas Regis. ^h Atque verba ista forte significant, ut sit respondendum in iure, & justificandum de his captionibus secutis. ut sic Decius & Ruvonenses : quo Savonenses teneri dicuntur, rationem facere Genuæ : id enim esse, teneri iudicium subire Genuæ. Et vero quid aliud esse id potest verbi? ⁱ Reddere rationem est conferre accepta & data, non reliquorum sola exolutio, quæ nulla sint. Verba hæc omnino non videntur condemnare. ^k Ratio hic sit causa & discreta inspectio, ac justificatio actus gesti. ut sic apud alios. Quæ discretio significet arbitrium boni viri. Et ratio sit, quæ non sinat extirpari factum. ^l Eriam tradunt, quod *respondere*, sit comparere, non sit solvere. ^m Eriam Theologi ad illud, *De omni verbo otioso reddent rationem*, quod profecto non idem cum altero sit, *ite maledicti*, sed culpofum discutiendum. ⁿ Eriam verba articulorum pacis & plura sint, & obscuriora, si hoc volebant ut prædæ confectæ post eam diem omnino restituerentur. Atque ad articulos considero ego tres hic casus : primum in gestis ante illam diem, secundum in gestis post diem conclusæ pacis, tertium in gestis intra duo hæc tempora. Et in primo video omnia prædatoribus tuta, in secundo omnia intuta, in tertio (qui noster casus) incerta omnia. Sic articuli jubent, post pacem conclusam abstineri ab omni præda : qui casus secundus. Sic jubent, nihil prætendi ex ante gestis : qui casus primus. Quod si tertius idem non est (& non est, nisi frustra est) cum duorum altero, utique contineat,

neat, quod dixi, incertum; & quod verba (ut dixi) ipsa significant. At vero si casus hic in incerto versatur, etiam erit Judicis videre, quid oporteat de restitutione constitui. ^o Nam ^o *las. l. 14. n. 18. C. de jud.* etsi mandet Princeps immutari, quicquid à certo tempore fuit attentatum, de attentatione id intelligitur injusta tantum. Et si hic Judex igitur viderit de justitia facti, id non revocabitur statim. Considerabit Judex: nomine quidem publico, at sumptu privato, & ad utilitatem privatam gesta hæc. Etiam & quod pro venia belli sic gerendi consequenda facti sint sumptus. Ut par hæc non sit causa illi, de qua dixi in principio, dixisse me alibi. Et privatis hisce volet procul dubio Princeps minus intercipere, quam publicis omnino suis. Ignorantes Edictum nolet forte spoliare fructu laborum, & sumptuum. Neque enim ignorantes ligavit, nisi post diem pacis. Probet, qui dicit Legatos ignorantes ab illis verbis, ut de factis post diem illam vigesimam quartam reddatur ratio. Notatur quidem dies in illis, etiam obligatio constituitur, sed cujus rei? Hic captio est. Reddendæ rationis, inquit lex: non inquit, reddendæ rei. Non obligandi sunt ignorantes ultra, quam obligati sunt. De ignorantia sit videndum, si non sit affectata, culpa, &c. ^p Nam etsi ignorantes nec ligentur ^p *Decia. l. pr. 35.* regulariter, tamen & sunt casus plures, cum obligantur. ^q Prout ex contrario, statuti dispositio non ligat eos, qui sunt in probabili ignorantia. ^q *Alc. 2. conf. 33.* Et hæc faciunt me dubitare in ista quaestione cum verbis articulorum pacis.

CAPUT XVII.

*De variis questionibus ad Clariss. I. C.
Rob. Tailerum.*

QUæris à me, vir Clarissime, ut respondeam verbo uno quid sit juris in quæstionibus, quas mihi proponis, non doctiori, sed

a Bero. c. occupato minus. 4 Respondeo, receptissimam
7. n. 111.
de constit.
Menoch.
de arb. cas. 303.
b l. 1. 3.
de cust.
reor. ^a occupato minus. ⁴ Respondeo, receptissimam dici opinionem, ne possit Judex in causis criminalibus relaxare reum fidejussoribus. Et opinio est certissima in gravioribus. Quicquid cum Suarezio contradicat Menochius. ^b Qui grave scelus admiserunt, ii non relaxantur: ut ipsa inquit lex. etsi eadem facit arbitrii Judicis, quod

c l. 2. de
cust. reor. ^c nam sit crimen grave. ^e Quod si servus quoque capitali crimine postulatus potest satisfactioni permitti: id ad vincula pertinet, quibus absolvi sic ille possit per satisfactionem, non carceribus

d Duar.
de cust.
reor. c. 2. ^d liberari. ^d Vincula à carcere custodiave multum differunt: inquit isthic Duarenus. Et illud vinculorum, ut in ea servus conjiciatur, & ex eis audiatur causam dicere, speciale in

e Clar. §. servo est.
fi. q. 46.
num. 8.
f l. 6. C.
de app. ^e servo est. ^e ut alii ex eadem lege notant. Male in his Menochius insultat Angelo. ^f Nihil concludit in gravioribus lex alia, quæ non inopes fidejussorum, nec in custodia retinet: at explicabitur per supradicta. Et hæc ad quæstionem primam: & quidem opinor fusius, quam volebas. Ad secundam de significatione eorum verborum, *Daturos operam*, quæ in articulis pacis habentur brevius: ^g dare operam esse

g Rebuff.
l. 53. de
V. S.
h Salust.
Catil. ^g studere, niti, & procurare. ^h Pulchre ad S. C. illud, *Darent operam Consules*, Salustius, sic permitti potestatem maximam. Ut itaque

nos

nos adfirmare possimus, promitti hic à Regibus curam maximam, non solum magnam per naturam societatis : cui iste contractus foederum adfinis, parsque est. ⁱ Qui promittit, se ^{Alb. 3.} curaturum, is bona fide facere debet, quantum ^{de nup. 14} in se est. curare debet cum instantia maxima, nec interpellatus. ^k Princeps etiam per arma ^{Alb. 3.} hoc facere debet. Sic ad secundam. Ad tertiam audi Imolam : ¹ Conclude, quod si obtinuit in civili, indubitanter poterit postea criminaliter accusare. Sed & glossam audi : ^m Si in civili ^{jud.} causa obtinuit actor, planum est, & in publicis ^{m Gl. C.} criminibus constat, secundum omnes. Et quæstio ^{quando} hæc tertia periculo vacat, si additur, actum, ^{civ. act.} & obtentum civiliter pro re familiari, non ad ^{crim. pra-jud.} poenam. ut cum glossa explicant omnes. In quæstione quarta, si natus Hollandus, patre hic post naturalizato, teneatur quasi subditus hic, nec possit se tueri per literas MARQUE Hollandorum in præda facta contra Hispanos. respondeo, non posse. nam & hæc civilitas, sic quæsitata hic à patre, transit in filios. ⁿ Et sic ^{Bart. l. 6. 17. ad municip. Rui. 1. conf. 227.} Bartolus quidem, cum ista quæstio contingeret ex facto. Et Bartolum alii sequuntur. Transit jure nostro ad filios, etiamsi de eis non sit facta mentio in literis naturalizationis paternæ. ut iidem docent. ^o Etiam, cum necdum confenserit filius. quod Baldus, quicquid contradicant hic alii. Hollandum hunc teneri certe propter suum ipsius domicilium : ^p quod facit ^{p Gl. 6. de fo. comp. Bal. rub. si à non comp. ju.} quem subditum magis, quam aut contractus, aut delictum. Domicilium est potissimum cum jurisdictione passiva. Quintra quæstio, si Brukus non deposita pecunia, in quam est damnatus, possit admitti ad appellationem : quod negat piratis Edictum Regis : is au-

tem paupertatem obtendit. Quis probet paupertatem? Ipse Brukus. ^{¶ Menoch. 6. præs. 25. n. 14.} Male Castrensis non hoc onus daret Bruko. Sed sit pauper. an excusatur? ^{¶ 15.} Luat in corpus. ut sic est regula in ^{¶ 1. Arret. l. 13. solut. matr. Be-} convento ex maleficio, nec poenam solvere ^{¶ 70. c. 944} potente. & sic practicatur: & bene. ut ait Bal- ^{¶ in eccl. n. 112. 113.} dus. Sic vacat hic, si diceretur, ^{¶ de constit. Bal. c. 4.} ab eo, cui probare incumbit, se pauperem esse, non exi- ^{¶ de off. del. f. Oldr. conf. 277.} gi plenam probationem: cum hoc impossibile quodammodo foret, utpote implicam negati- ^{¶ 1. Menoch. de arb. q. 70. n. 33.} vam: & itaque sufficere vocem, & famam vicinorum: & juramentum sufficere viri religiosi, &c. Quamquam nec talis iste vir. Si causa criminis non esset, excusari posset ille ab hoc deposito propter paupertatem.

CAPUT XVIII.

*De Legato agente pro subditis
Regis sui.*

Sæpe objectum hoc est, quod Legatus agere ^{¶ 2. Bal. l. 1. de post. l. 6. C. de bo. que li. Hond. 1. conf. 81. b l. 8. §. ult. de legat. c l. 34. ubi Baml. & Barr. C. de decurio. Mantn. dial. cl. 9. c. 30. d Nat. conf. 428.} nequeat causas subditorum Regis sui. ^{¶ a} Etiam esse vilissimum ad lites officium procuratoris. quod tamen Legatum non deceat. ^{¶ b} Legatum neque alienis, neque propriis negotiis se interponere debere. At nos, quod onus datur quidem munus procuratoris ab Accursio, & aliis. ^{¶ c} Etiam, quod sit vilissimum & infamissimum (ut quidam loquuntur) officium. Sed & lex videtur id dicere in procuratore ad negotia, non ad lites. Etiam & aliis in casibus non illud est certe. ^{¶ d} Quid? quod procuratorem esse Principis, est dignitas? Et Principis tabellio est in dignitate, etsi sit vilis alias persona tabellio.

tabellio. ^c Quicquid injungitur à Principe, ^e *Baml. l. 5. C. de dign.* est dignitas: Nota nobilem legem, inquit Andreas de Bamlo ^f Etiam in procuratoribus ^f *Laterch. conf. 182.* doctis, qui & habeant Collegium, convicium falsum est. ^g Quid, non Legati sunt nuncii? ^g *Alb. 1. de leg. 2.* ^h Legati non sunt mandatarii? Etiam Legatus hic non aliter fungitur officio procuratoris, quam quilibet facit vel summus Princeps, dando procuratorem, non ipse veni- ⁱ *l. 30. ad Trebell.* endo in judicium. ⁱ Et in hoc non multum officio occupatur: itaque hoc possit Legatus. Et potest procuratorem dare ante etiam litem contestatam: qui non habet ullo modo accedere ad tribunalia: & qui hanc habet po- ^k *Pa-* testatem non factus dominus per contesta- ^k *schal.* tionem. Quid hæc obijciuntur procurato- ^l *lega. c. 51.* ri amplissimi mandati? Petitur mandatum? ^l *Maria. Soc. conf.* ^k Non cogitur ostendere. At de jure ego o- ^o *60. Alb.* stendo: ^l quia tenetur Princeps defendere, ^l *de ju. be. 23.* curare suos, & res suorum. Ergo & Lega- ^m *Alb. 3.* tus sic teneatur subditos curare Principis, & ^{de} *delegat.* res subditorum Principis sui. nam gerit Lega- ^{ult.} *Pa-* tus personam Principis sui. ^m Etiam ostendi ^{schal.} *leg. c. 52. 53.* in libris meis de Legationibus, & alii me se- ⁿ *DD. l.* cuti in eodem opere ostenderunt, & hæc pri- ^{ult.} *vim.* vata esse procurationis Legatorum. ⁿ Etiam ^{las.} *l. 7.* Legatus possit velut quilibet hic in defen- ^{§.} *si sa-* sione, etiam rerum, etiam judicialiter in- ^{is} *datum.* tervenire: hic maxime, cum nemo est, qui ^{num} *17.* defendat causam subditorum sui Principis. ^o *l. 1. C.* ^p Et ad agendum contra spoliatores (contra ^{si} *per vim,* spoliatores Hispanorum sunt causæ fere o- ^{vel} *alio* mnes) hic titulus, *Ne liceat potentioribus pa-* ^{mo.} *Bal.* *mnes*) hic titulus, *Ne liceat potentioribus pa-* ^{marg.} *trocinium litigantibus præstare, vel actiones in* ^{spoliatus.} *se transferre.* Cessat alter, *De alienatione judicii mu-* ^{Manru.} *dial. p. 2.* *tandi causa facta.* Nam cessat hic dolus: ubi vel ^{cl.} *17. c.* inter- ^{18.}

intervenire Legatus debet: vel sinere interverti,
 raptari ante ora sua res subditorum Principis
 sui: quæ res & plurimum pertinent ad Princi-
 pem: cujus & interest plurimum habere sub-
 ditos locupletes. ^{p l. 2. §. 5.} Legatus potest de da-
^{de judi. l.}mnis, de paratis ad injuriam, pro pupilla po-
^{9. 10. 11.}test experiri. Deque damnis, injuriis acce-
^{de lega-}ptis hic agitur suorum, veluti pupillorum,
^{sion.}hominum absentium; qui & minus valent
 propter absentiam, quam pupilli. De custo-
 dia rerum si agitur, tanto est justius, Lega-
^{q l. 27. de}tum intervenire. ^q Nam quid prohibet, Lega-
^{judic.}tum publico munere fungi, & actorem custo-
^{1 Kirch.}diæ causâ in possessione rerum esse? ¹ quam-
^{2. legat. 2.}quam & est traditum, de provincialibus Lega-
^{num. 11.}tis agi in legum titulis, & illic, ubi scriptum,
^{Cuja. 22.}ne isti se immisceant vel alienis, vel propriis.
^{abf. 22.}De residentiariis istis liberis, ac magnis, leges
^{1 Alb. 1.}non loquuntur: ¹ qui nec nisi nunc nuper sunt
^{de leg. ult.}cogniti. Sunt sane pleraque (ut ego dixi alibi
^{Lips. 4.}quoque) illorum provincialium Legatorum,
^{misc. ep.}& his communia magnis. at directive sic sint,
^{81.}non coactive. Isti legibus subditorum, qui-
 bus illi provinciales, non coguntur. Soli
 Principi subsunt suo: & eidem uni reddere ha-
 bent rationem gestæ omnis legationis. In
 causis fisci Regis sui (ut ejusmodi hic tractata
 semel) interveniet Legatus, non dubium.
^{1 Bar. l. 1.} Nam quilibet potest prosequi causam fisci.
^{de jure fis.} etiam & hæc sit causâ Principis propria.
^{& ibi ad.} Hoc modo & possit Legatus accusare homi-
^{Mangr. 1}nem piraticæ, exercitæ in subditos sui Re-
^{u DD. l.}gis: etsi iidem cum piratis transegerint (&
^{18. C de}hæc fuit quæstio) super crimine, & piratas
^{transact.}civiliter condemnarint. ^u Scilicet quilibet
^{Decia. 3.}subditorum, qui non transegerit, hoc possit,
 &

& caussa hæc sit etiam propria Principis per
conventa in foedere.

CAPUT XIX.

De magistratus culpa punienda.

Dicitur, ^aquod culpa non præsumitur, ni- ² *Decia.*
si probetur. Et, quod probare eam habet, ^{1. conf. 29.}
qui allegat, claram & certam. quin potius, ^{Ceph. 66.}
ad evitandam suspicionem culpæ, præsumi-
tur quis fecisse, quod alius verisimiliter face-
ret. ^bEt in Officialibus quidem specialiter præ- ^b *Eug.*
sumitur diligentia. Præsumuntur Officiales di- ^{conf. 60.}
ligenter, & fideliter suum officium exercuisse. ^{Ceph. 359.}
Lex præsumit pro Officialibus: & eis favet. ^{Menoch.}
Contra eos scrupulosa omnis rejicitur inquisi- ^{622. Dec.}
tio. Hæc vera sunt. ^cSed est & illud adversum ^{1. conf. 2.}
eis, quod imo ipsi Officiales probare habent, ^{Gramm.}
gesta recte in officio. ^{conf. crim.} *Non est necesse pupillo pro-*
bare, fidejussores, pro tutore datos, cum accipie- ^{24.}
bantur, idoneos non fuisse. nam probatio exigenda ^c *Fulg. l.*
est ab his, quorum officii fuit providere, ut pupil- ^{11. de pro.}
lo caveretur: inquit lex. Et Doctores inquirunt, ^{Com. l. 1.}
sic esse, quoniam officiales probare habent, ^{de mag.}
gesta recte in officio, quæ ad officium ipso-
rum spectant. Aut si quid officiale illic dicas
esse in pupillo, qui sibi curare non potuit, idem
in peregrina Lusitanorum nave dices magis:
quæ sub manum Officialis redacta cavere sibi
de idoneis custodibus non potuit. Hoc de cu-
stodibus non idoneis objicitur Viceadmirallio.
Aut si etiam vis cum aliis Doctoribus commu-
niter, onus ejus probationis incumbere ma-
gistratibus, quoniam ex præsentī tempore, cum
appa-

apparent fidejussores non idonei , præsumantur nec fuisse idonei tempore dationis : etiam hoc valde facit contra nostrum officialem : cu-

d Menoch. jus custodes non sunt reperti idonei sane. ^d Et
^{2. præf.} sic respondetur ad supradictam illam generalem,
⁸⁵ præsumptionem pro officialibus , ut procedat ,
^{e gl e. pe.} si ex adverso non sit alia specialis. ^c Dico nunc
^{de reg 1m.} de custodibus , quod culpa ipsorum , qui custo-
^{Alc 3.} dire debuerunt , præsumitur etiam fortuitus
^{præsum.} casus intervenisse. ^{15. Ceph.} Ipsis incumbit & proba-
^{conf. 362.} tio casus fortuiti : cum ipsi ratione officii sui
^{Turz.} debeant custodiam habere : Et in quocunque
^{com. opi.} custode sic est. ^f Et in quocunque officiali ,
^{385 Corn.} quando aliquid est factum contra naturam offi-
^{1. conf} cii. ^g Culpam quoque levissimam præstat cu-
^{273.} stos : id est exactissimam diligentiam in præca-
^{f Menoch.} vendo. Hanc probare debet , qui dicit præ-
^{d. e. 85.} stitam , quia nec reperitur communiter tanta
^{g las. l.} diligentia : ^h nec absque difficultate vitatur ea
^{61. de} culpa. ⁱ Officiales autem publicos etiam erga
^{Leg. 1.} privatos læsos teneri pro levissima etiam culpa
^{Alex. 1.} civiliter imo & pro casu , quem culpa præcedit ,
^{conf. 50.} adhuc leges tradunt & interpretes. *de qualibet*
^{Alc. 8.} teneri negligentia , quæ parti nocet , ^k id est ,
^{conf. 20.} etiam de minima. ^l Custodes tenentur de ro-
^{Menoch.} baria : tenentur de fuga : tenentur de damno
^{118. Rip.} dato ab aliis. aut probent , nullam esse ipsorum
^{ult. de} culpam. Aut nostri hi custodes probent , quo-
^{pes. 2.} modo absque ulla ipsorum culpa pulsi de cu-
^{h Ceph.} stodia , & possessione navis sint ab Hollandis.
^{conf. 640.} Nulla narratur pugna. Et defensio fuisset fa-
^{i Anch.} cilima eo loci , ubi iidem Hollandi , negotio
^{conf. 121.} nullo , facti paulo ante captivi fuerant. Aut si
^{Menoch.} ulla facta fuit vis : non Viceadmirallius pro
^{246.} officio suo , pro iniuria facta suis , pro iniuria
^{k Rebuff.} sibi facta , ultus Hollandos fuisset ? Non excusa-
^{l. 164. de} tur
^{V.S.Me.}
^{noch.conf.}
^{335.}
^{l Falg.de}
^{off. pr.}
^{sig. l. 21.}
^{de rei vi.}
^{40. lae.}

tur, si dicit, se ulcisci non potuisse. si imo a vicino oppido, unde & capti Hollandi prius fuerant, aliundeque ex vicinia satis auxilii habere potuerit. ^m Quæ Interpretes de officia- ^{m Saly.}
 lium potentia : item quod per solas literas, qui- ^{Fulg. l. 2.}
 bus credendum sit, officialium, & parendum, ^{C. de his,}
 obtinere valeat auxilia officialis. Quid? nec po- ^{qui latr.}
 tuit umquam accusare hos violentos? ⁿ non ca- ^{n Anch.}
 ret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto ^{conf. 337.}
 facinori desit obviare. ^c Particeps est, aut fau- ^{o Bal. l.}
 tor criminis, qui negligit punire. Dices rem ^{2. C. de}
 absurdissimam, si dices, Viceadmirallium non ^{commerc.}
 à suis audivisse de vi ista, non ab aliis. Suos cum ^{Giacch.}
 isto silentio pones in aperto dolo. ^p Et vero ^{add. Clar.}
 ipsi custodes quandoque furantur. Unde & ait ^{§ fi. q. 73.}
 Satyra : *Quis custodiet ipsos custodes?* ^{p Fulg.}
^{de off. pr.} ^q Quorum ^{vig. Me-}
 dein negligentia noceret domino, non dolus ^{noch. 5.}
 solum. Et igitur, si non vi aperta irruerunt ^{præs. 31.}
 in navim, sed clam irrepserunt Hollandi per ^{q l. 23.}
 noctem, magna fuit negligentia custodum, ^{pro Soc.}
^{ἐν φυλακῶν τῶν φύλακας τὸ νυκτὸς.} ^{l. 35.} ^{si cer. pet.} ^{Fulg. l. 8.} ^{mand.} ^{r Stra. de}
 cerunt, quod facere omnes in navibus solent : ^{naut. p. 3.}
 certe solent & debent facere custodes omnes, & ^{num. 33.}
 maxime qui hujus sunt generis, cujus sunt no- ^f
 stri, ad hæc ipsa arcenda prædatoria impenden- ^{Bertra.}
 tia positi. ^{conf. 136.} ^{vol. 1. p. 2.} ^{Menoch.} ^{121. 175.} ^{Cepb. 265.}
 Dolus vero arguitur in his, qui ^{388.} ^{c. ult. de}
 omittunt facere, quod facere ex officio debent : ^{reg. ju.}
 quodque alii facere consueverunt. Et regula ^{Alc. 8.}
 hæc tenet, siue sciunt, siue scire debent, se ^{conf. 20.}
 facere oportere. ^{Non potest esse pastoris excu-}
 satio, si lupus oves comedit, & pastor nescit, in- ^{u l. 3.}
 quit lex, *Non potest* : ^u & notat necessitatem ^{Gallus.}
 præcisam, & remotionem potentia. Inquit, ^{pro}
nescit. ^{ut sit ratio, quoniam nescientia ejus,} ^{u l. 3.} ^{l.}
 quod sciri debet, dicitur affectata. & itaque ^{princ.}
^{Cepb.}

^y *Bar.* pro scientia habetur. ^y Probatur negligentia
conf. 102. varie: & cum quis tenetur ad factum certum,
 limitatum tempore & loco, eo ipso, quod factum
 illud non est. Et in tali facto nos versa-
² *Decia. 2.* mur. ² Negligentia custodum velut dolus.
conf. 46. ^a Negligentia ipsius Viceadmiralli probatur,
^a *Castr. l.* qui discedens non relinquit alium, qui bene cu-
^{12.} *loc. a.* stodiret. ^b Etiam dolus probatur ejus, qui
^{640.} *Ceph. d.* non facit, quod facere debet: qui remedia de-
^b *Menoch.* bita non adhibuit. Quis non notet hic & custo-
^{conf. 118.} des, & Viceadmirallium? ^c Is non excusa-
^{406.} *Arch. d.* bitur, etsi solitam in rebus hujus generis præ-
^{conf. 121.} stitisset diligentiam; erat enim hic periculum
 majus solito à præsentibus prædatoribus, &
 manifestariis.

CAPUT XX.

*De navi Anglica, ad Turcas profici-
 scente cum mercibus aliis, & nonnullo pulvere
 tormentario.*

SI hæc apud nos quæstio agitaretur, ego ad-
 vocatus hic Hispanorum ordinarius, aut
 pro Hispanis disputarem, aut filerem pro ve-
 ritate. Sed examinatur controversia in Hi-
 spania: ubi à me scriptum apparere aliquod
 pro meis Anglis, non sit mihi indecorum sane,
 sive contra Melitenses hoc sit, sive contra Sar-
 dos. quando & pro iisdem Anglis scripsit com-
 mendatitias in Hispaniam literas Legatus hic
 Hispanicus, nobilissimus, splendidissimus, &
 reliquo omni virtutum genere insignis, Petrus
 de Cuniga. Navis igitur Anglica, onusta aliis
 mercibus pluribus, & aliquanto pulvere tor-
 men-

mentario, & simili pauculo apparatu, profici-
 scens Constantinopolim, capta est à Sardis,
 & Melitenfibus. Et Angli nunc conqueruntur
 injuriam. Et me rogant, an conquerantur
 jure? Ego autem, pro tenuitate mea, perpen-
 sis omnibus diligenter, primum cernebam,
 clamare imo contra Anglos videri jura omnia,
 civilia, canonica, gentium, contractuum.
 Ecce, civilia: ^a *Ad Barbaricum transferendi* 2 l. 1. 2. c.
 vini, olei, & liquaminis, nullam quisquam ha- quæ res
 beat facultatem, ne gustus quidem caussa, aut usus exp. non
 commerciorum. Nemo alienigenis barbaris loricas,
 scuta, arcus, sagittas, spatulas, gladios, vel al-
 terius cujuscunque generis arma audeat venundare:
 nulla prorsus iisdem tela, nihil penitus ferri, vel fa-
 cti jam, vel adhuc infecti, ab aliquo distrahatur.
 Perniciosum namque Romano Imperio, & proditioni
 proximum est, barbaros, quos indigere convenit, telis
 eos, ut validiores reddamur, instruere. Si quis autem
 aliquod armorum genus quarumcunque nationum
 barbaris alienigenis contra pietatis nostræ interdicta
 ubicunque vendiderit: bona ejus universa protinus fi-
 sco addici, ipsum quoque capitalem pœnam subire de-
 cernimus. ^b Et sic sunt aliæ leges civiles sane, & b l. 2. 4.
ult. C. de
 interpretes earum: vetantes hæc fieri, quæ nunc commer. l.
 ab anglis facta proponuntur. Nam, Turcas esse cotem. D.
 barbaros, nemo negaverit Christianus. ^c *Hodie* de publi-
can. Gail.
apud graves viros barbari existimantur, qui Christia-
na legis non sunt: inquit Alciatus. ^d Et sunt iidem 1. de pa-
pu. 1.
 Turcæ omni alia ratione barbari. & sunt barba- c Alc. C.
de pa. sa.
 ri alienigenæ, de quibus repetunt leges, id est, la.
 nec subditi imperio. nam & sunt barbari quidam d Nov.
117. &
 subditi. Et sic igitur jus civile. quod & gentium proxim.
 dici hodie posse videtur, & habet rationem Inst. Alb.
 communem gentibus omnibus Christianis, Virg. 2.
 quod indigere nobis expediat Turcas, non Scip. 1.
parerg.

ec. 6. 11. reddi validiores. At jus canonicum: ^c Ita quo-
 12. 17. ^{de} rundam animos occupavit sæva cupiditas, ut qui
 Iuda. c. gloriantur nomine Christiano, Saracenis arma,
 1. extrav. ferrum & lignamina deferant galearum: & pares,
 comm. eo. aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad
 impugnandos Christianos, arma eis, & necessaria sub-
 ministrant. Sunt etiam qui pro cupiditate sua in ga-
 leis, & piraticis Saracenorum navibus regimen, &
 curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab Ec-
 clesiastica communione præcisos, & excommunica-
 tioni subiectos, rerum suarum per Principes Catho-
 licos privatione mulctari, & capientium fieri servos
 censemus. Sed & hæc, & alia alibi ejusdem juris:
 Excommunicamus, & anathematizamus illos falsos
 & impios Christianos, qui contra ipsum Christum, &
 populum Christianum Saracenis arma, &c. Et non
 dubium, hæc & de Turcis intelligi. Etiam Sa-
 raceni sunt Turcæ: ^f Saraceni his conditionibus
 Imperii summam Turcis reliquerunt, ut Mahumeti
 sectam, relicta idololatria, susciperent: Saracenorum-
 que sacris initiarentur. Quod à gente barbara, & do-
 minandi avidissima haud difficile impetratum est.
 Quid secutorum Pontificum dico alias consti-
 tutiones: Hæ deque Turcis, deque hæreticis
 exprimunt. Et sic jus Canonicum per rationes
 certe catholicas: si nullum decet Christianorum,
 auxilio esse hostibus Christi. & hæc bellica fer-
 re ad Turcas, nihil fit aliud, quam illos arma-
 re in patriam communem Christianorum, in
 fratres nostros Christianos omnes, in ipsum
 omnium nostrum caput Christum. At jus item
 gentium adversari Anglis videatur. ^g Ut ipse
 ego videor confirmasse, dum in libris de jure
 belli contendo late, non fuisse licitum Hansia-
 ticis, ferre ad Hispanos com meatum, & quod
 in bello usui esse solet, quum Anglis Hispani
 hostes

^f Panvin.
 de imp.
 Rom.

^g Alb. 1.
 de ju. bel.
 21.

nostes erant. atque illic ita concludo: *Quod, & rem pro Anglis dixi, idem dico & contra Anglos, & contra alios, qui nunc, bello durante inter Cæsarem & Turcam, commoda bello ad Turcam ferrent. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* ^h *Quæ re-* ^h *A. ab.*
gula est naturæ: ac perfectum divinæ, humanæque ^{Ex. rub.}
legis documentum. Et quæ hic obtinet regula, ^{de const.}
 ubi de præcepto tenentur alii, non facere hoc ^{num. 55.}
 idem Anglis. ⁱ ut sic regula exponitur. Tenen- ^{Decia. 1.}
 tur alii non facere hoc idem Anglis, & Angli ^{conf. 25.}
 tenentur non facere hoc idem aliis. Ecce idem ^{Alb. 2. de}
 probes, & per leges contractus pacis, ac con- ^{ju. bo. 17.}
 foederationis cum Hispano factæ: ⁱ *Item, quod* ^{Navar.}
neutra præstabit, nec præstari per aliquos suos Vasa- ^{conf. 4.}
los, subditos, incolasve consentiet, auxilium, favorem ^{tit. 17.}
vel consilium, directe, nec per indirectum, com- ^{lib. 3.}
meatum, instrumenta bellica, munitiones vel ali- ^k *Art.*
quodvis aliud, ad bellum confovendum hostibus, ^{pac. 4. 29.}
inimicis ac rebellibus alterius partis, cujuscunque
generis sint, tam invadentibus regna, patrias ac do-
minia alterius, quam se subtrahentibus ab obedien-
tia, & dominio alterius. Et nec subditi, incolæve,
cujuscunque sint nationis, aut qualitatís, sive præ-
textu intercurfus, & commercii, sive alio quocun-
que quæsito colore possint eorundem Principum, aut
alicujus eorum hostes ulla ratione juvare, commea-
rum, arma, machinas, bombardas, instrumenta
bellogerendo apta, aliosve bellicos apparatus submi-
nistrare. ut qui contra fecerint, sciant, in se poenis
acerbissimis animadversum iri: ut in fœdifragos, ac
seditiones solet animadverti. Utique videtur clara
lex hujus contractus contra hos Anglos. Nam,
Turcos esse Hispanicis, itaque & Sardis hostes,
& Melitensibus, pro certo habetur. Esse Tur-
cis bellum cum Cæsare, cognato Hispanit & in
adhærentibus Hispani nominato disertis verbis

articuli pacis xxxiv. itaque incluso ad eundem cum Hispano tractatum pacis, etiam certum est. ¹ *Alb. l. de j. bel. l. 12.* Esse Christianis omnibus bellum cum Turcis, etiam ego scripsisse videar alibi. Etiam noto, quod Hispanus est in auxiliis Cæsaris. & agit Cæsar de his terris cum Turca, in quas est jus successionis Hispano: ut hujus quoque sic interfit, il as non eripi suæ familiæ. & propterea videatur quoque Turca nuncis hostis esse, qui patrias invadat terras Hispani. Atque hæc quidem urgebant me valde, ut contra hos Anglos responderem: qui vetitas undique res ferrent Turcis, undique hostibus Hispanorum. & *m Com. l. corem. de publican.* (^m quod scribit Comensis) mercatores sæpe in hoc delinquant. Cæterum examinatis, quæ pro Anglis possunt adduci, contrariis supradictis non obstantibus, quæ vere non obstant, respondeo, videri mihi, esse pro Anglis jus: & fieri eis injuriam à Sardis, & Melitenensibus. Atque de mercibus aliis, quæ sunt multo maxima pars, extra prohibitas supradictas, cen-
b Cy Bal. Saly. l. 3. c. de naut. fan. seo nec dubium esse jus Anglorum. ¹¹ Cum res licitæ & illicitæ non sunt ejusdem, sed diversorum: licitæ non confiscantur propter illicitas. etiam nec confiscantur licitæ, etsi utræque pertinent ad unum vectorem. ut hæc magis placet opinio Cyno, Baldo, Salyceto. *Ista*
o Bar. l. 1. de pu- blican. & add. ibi Alex. p Fely. c. 31. de In- da. ^o *Est veritas*, ait Baldus. ^o *Est veritas*, ait etiam Bartolus. & ad Bartolum idem notat Alexander. ^p & idem post alios Felynus. ^q Et nec est dubium, quin sit hæc communis opinio, si do-
q Decia. 5. pr. 10. clar. §. fi. q. 82. sta. mint licitarum non sciverint de illicitis. ^r Scilicet ignorans deliquit: ut in hac ipsa quæstio-
7. nu. 9. r Rip. de pe. rem. n. 132. ne scribit Ripa: & quod in dubio præsumitur ignorantia, &c. Irrationabile est, ut licitum de-

debeat confiscari propter illicitum: cum separatorum separata sit ratio. ut est apud Baldum. Irrationabile, odio alterius alterum prægravari: ut habet Salycetus. Et sunt hæ rationes generales, ac ubique probatæ. Et itaque probata sit opinio per communem quoque consuetudinem: de qua est apud Clarum. qui & mitiorem dicit hanc opinionem, & ideo tenendam. Et loquitur Clarus eo casu etiam cum dominus licitarum scivit de illicitis. Neque vero quod de ignorante loquuntur alii, id sit intelligendum de nescio, sed de non socio. Alioquin longe nimis deferetur illa dicta Bartolo, & aliis veritas de non confiscandis licitis propter illicita, licet utraque pertinerent ad vectorem unum. Atque Baldus sane sic interpretatur id verbi, dum sic scribit, *Quæ alterius erant, non confiscari, nisi ille alter esset confocius delicti* Imo sic communiter: *Quod omnes confiscantur, sive sint ipsius portantis, sive alterius; modo sit sciens, & CONSENTIENS*: ut Clarus recitat. Et non satis est scivisse, nisi & consenserit:

^f *Consentaneus* (ut est alicubi) fuerit. ¹ Et vero ^{cc. Greg.} etiam *confocius* sic est qui conjunctus in delin- ^{de malef.} quendo est alteri. Agentes & (vox ait vulgi) ^{c. Alc. l.} consentientes pari poena puniuntur. non inquit ^{31. depo.} vox de scientibus. Etiam casus quidam sunt, ^{Menoch.} cum scientia nocet delicti: in quibus iste noster ^{de arb.} 355.

casus non legitur. ut apparet ex Menochio, illos casus recensente. Ergo nec sit in illis casus iste.

^u ut sic solent nostri disputare. Sed & ostendant ^u ^{Craw.} adversarii de ulla Anglorum, qui domini licita- ^{conf. 6. n.} rum erant, scientia hic illicitarum: & casum ^{97. Ruin.} hunc esse ex illis, ubi sola scientia nocet. Et ^{1. conf. 95.} ita ad merces licitas concludo audenter. ^x Nam ^x ^{Imo. l.} quod Imola putet, leges loquentes de fraudato ^{cotem. de} ^{publican.}

in mercibus munibus vectigali, & sancientes de immunibus non incidentibus simul in commissum, non huc pertinere multum ad merces illicitas, & licitas junctim vectas, ut eodem modo non incidant simul licitæ in commissum, quemadmodum argumentantur Doctores: id ego Imolæ non aliter diluerim sane, quam quod Doctores alii omnes contrarium credunt, ac ponunt. Et aliæ tamen rationes, quas dixi, & dicunt illi, probant quoque receptam opinionem.

Sed moveor jam secundo, & generaliter etiam pro dictis mercibus illicitis. Nam capti Angli sunt in itinere, cum necdum pervenerunt ad locum, quem (ut Cynus loquitur) exire non potuissent, & itaque nec sint res in causa confiscationis. quoniam redire poterant, & pœnitere. ut idem docet ad merces illicitas. Poterant nec Constantinopoli vendere. aut quis coegisset eos vendere? Et quidem ad supradictas leges contrarias ita Suarezius doctissimus in pari casu huic nostro, pro navi Genuensium, quæ itidem ibat in terras Saracenorum cum armis, & aliis vetitis rebus: & capiebatur in itinere. *Si quis vendiderit*, inquit lex: En, actum poscit consummatum. Actum consummatum & aliæ leges desiderant: ut est apud Suarezium.

y Suarez.
alleg. 8.
Habet
post opera
Siraccha,
edita Co-
lonia
1595.

z Fulg. l.
4. de usu-
fr. Bal. 3.
nu. 5. C.
de na. fæ.
Clar. §. fi.
q. 82. ff.
7. nu. 8.

²Sic & communis opinio est in jure, ad statutum de tritico non exportando, aut qua re alia, extra territorium, ut tum obtineat statutum, & statuti poena, cum exportata res est, non cum exportatur, & est in via. Et nec obstat, si ad hoc idem statutum consuetudo contraria opinioni Interpretum juris objicitur. Etenim & probanda foret consuetudo, de qua testantibus Doctoribus nec creditur: certe nisi pro locis eorum, in quibus

quibus degunt, atque ætatibus. Et vero sic ipse
cautus Clarus, *apud NOS indistincte servatur, ut de-*
prehensi in iuvene puniantur. Etiam nec inferet
quidquam consuetudo illa ad casum nostrum.
Nam consuetudines facti sunt, itaque nec reci-
piunt extensionem aut loci, aut personæ, aut ca-
sus, & itaque probanda sit in illa ipsa specie casus,
qui venit in controversiam. Quæ omnia jam
vulgata. Moveo nunc argumentum tertium ex
eodem Suarezio, quod sint Angli excusandi,
etiam quia pulvis ille, & cætera ejus generis
portabantur pro usu navis. Sic Suarezius in
casu suo Genuensium, quod lex ipsos non tene-
ret qui pro usu navis portarent, quæ portari ve-
rita alias. ^a Licet prohibitum sit exportare tri-
ticum, non de eo tamen intelligitur prohibitio,
quod quis portat pro suo usu. ut hæc itidem
communis opinio in jure est. quicquid idem
Clarus addat, servari oppositum apud suos.
Cui observantiæ & nunc à nobis responsum pro
casu est nostro. Quid tum si aliquid amplius
fuisse videatur pulveris, & similium. quam ad
usum navis videri parata possint? Imo inquam,
prælia, quæ contingere poterant navi, non
habent isthic tam exquisitam mensuram. Pro
usu, qui timeri potuit, acceptum est largiter,
prudenterque: ut superessent eadem, non de-
essent. Ne quis etiam illud regerat, quod nec
gustus causa permittit lex ferri quidquam ad
barbaros, nec cotem quidem. Nam id nec
fiebat hic in casu nostro, ubi pro usu navis por-
tabatur. Neque illa ratio gustus tenet in his, de
quibus est nostra quæstio. ^b Illic ratio est, ne
illecti frugibus barbari, quas gustassent, ver-
terent in nos arma. At hic ratio est, ne ju-

F 4

ventur

arb. 585. Tiraq. de jud. in re. exig. l. 32.

^a Imo. l.

45. de

leg. 1.

Clar. d.

sta. 7. n. 4.

^b Alc. 2.

de V. S.

& 4. disp.

11. Me-

noch. de

ventur barbari contra nos in bello. Atqui ju-
 vamen esse nullum ab exiguo potest. ^c Nam,
^{c l. 158.} ^{in usu. de} ^{v. s.} *cotem* dum dixit lex, procul dubio ex usu juris
 frequenti plura generis ejusdem singulari appel-
 latione voluit significare. Etiam considera,
 quod non hi hodie Turcæ, qui ante annos am-
 plius trecentos erant, cum Canonicæ illæ leges
 ederentur, ignari, inopes istarum omnium re-
 rum. Tum potuit ratio ea gustus aptari etiam in
 his rebus, quæ, vel in perpusilla quantitate ad
 eos delatæ, eosdem docere potuissent, quanti
 res essent, & quomodo compararentur. Va-
 cant hæc cum Turcis nunc : ut omnes sane in-
 telligunt; ^d etsi non considerarit hæc Straccha
 tamen, qui contrarium scribit, sed & hoc in
 terminis legis. Etiam addo, quod vendere
 Angli poterant licite, si quid superfuisset eorum,
 quæ ferebantur pro usu navis. ^e Ut sic de his,
 quæ usus tantum sui causâ comparari possunt,
^{e Clar. d.} ^{fra. 7. n. 5.} ^{Dec. l. 2.} ^{si cert. per.} responsum est, eadem & vendi posse, si mox
^{Sira. 4. de} ^{merc. n. 86.} ^{f Navar.} nec usus eorum sit. Quarto moveor in eandem
^{conf. 31.} ^{de sent.} ^{excom.} defensionem, ^f quod ea vetitorum vectio non
 quidem per se talis sit, sed quia cooperari vi-
 deatur malo, quod est ad Turcarum auxi-
 lium : quæ cooperatio, quoniam fit hic à
 remotis, non modo crimen aliud non habeat,
 sed nec pariat irregularitatem : ut ita nec irre-
 gularis sit, qui remotam causam præbet homi-
 cidio. Et in terminis ita responsum est à viro
 judicii clari, eruditionis egregiæ, ac pietatis :
 item à Navarro, qui virum illum laudat, re-
 sponsum est, eum, qui triremes fabricat Tur-
 cis, præbere contra Christianos pugnandi caus-
 sam valde remotam : In triremibus servire Tur-
 cis, contra Christianos belligerantibus, illud
 sit immediate cooperari malo, & notatum lege
 Canonica.

Canonica. Arma portare ad Turcas, nec sit ita
 immediatum, nec ita malum : ut post alios iidem
 isti distinguunt. Quid? Non habent Turcæ hodie
 varia invicem bella? & ad portas urbis? & cum
 Persis? At vero ista ferre ad Turcas, quæ contra
 Turcas verisimilius sint futura in usu, non est
 vetitum. ^g Nullus enim dubitat, licere juva- *g Molin.*
 re infideles contra infideles. ut inquit Navar- *de ju. 10.*
 rus, aliusque doctissimus Hispanus, Molina. *1. 1r. 2.*
 Christiani possunt Turcis militare contra non *disp. 112.*
 Christianos : ait Navarrus : & quod licite *conf. 2. tit.*
 juvamus eosdem contra Turcas alios. Sic *3. lib. 4.*
 valde longeque remota est causa, si Turca his *Ec. 6. de*
 nunc uteretur contra Christianos : qui & re- *Inda.*
 motior est Christianis illinc, ubi erat, aut *Mantu. 2.*
 futura erat navis ista : ab Hispanicis est il- *conf. 241.*
 linc remotissimus. Et isto in casu potest de- *subscr.*
 fendi illorum opinio, qui dicebant, non in- *Deiian.*
 curri pœnas, si non animo impugnandi Chri-
 stianos vehantur hæc. quod & verba Canoni-
 cæ legis significant : & adstruit modo dictum
 de cooperatione, etsi mentem ejusdem legis
 aliam teneant communiter. Non est magis, ac
 magis discedendum à verbis : sed ad hæc re-
 deundum est magis, atque magis. Tanto
 magis defendi illa opinio potest, amica literæ,
 in casu nostro : quum præ aliis mercibus, illi-
 cita quæ dicuntur alia, nihil sint fere. non
 nihil eorum sit, & adjectamentum verius.
^h Et adjectamentum non est considerabile, ut *h Ceph.*
 noceat, ut destruat naturam principalis. Atten- *conf. 61r.*
 ditur quod est principale, & prodest : non, quod *Menoch.*
 est accessorium & nocet. Dico hic pulverem ad- *648.*
 jectamentum, dico ferrum. & hoc, etiam eam
 ob causam, quia fuerit velut saburra stabiliendæ
 navi solemniter impositum. Tanto magis
 F 5 defendi

defendi opinio illa potest in casu nostro, quanto & ipsis Hispanicis vendere voluerunt Angli: & destinata alio erant omnia, quo & portare licebat. Scilicet de non malo animo mercatorum sic apparet: propter quem tamen, à portatione rerum vetitarum collectum, sic obligantur portantes poenis. In his specialiter vetitis præsumitur (ajunt) malus ille animus. ⁱ Sed tamen non est (ait Navarrus) hæc juris præsumptio, & de jure. Quid si rustici hæc portent, qui non putent vetita? Et hos excusari Navarrus censet. Quid ni idem censemus nos pro istis mercatoribus, qui certe putarint, non hæc vetita pro usu, pro adjectamento in saburram, in tenuissima quantitate, futura usui verisimilius contra alios Turcas. Etiam licita ad Turcos ferri per placita Reginæ Elisabethæ. Has patrias leges norunt Angli, quas sequuntur: alias, & canonicas illas non norunt, quæ exulant etiam ex Anglia. Ex Anglia autem, an ubique? ^k Certe scribunt nostri Doctores simpliciter, civiles illas pulchras leges, quas supra allegavimus, non servari. Et sic igitur quartum fuit argumentum, quod, ubi ostenditur non malus ille animus: Ergo hos mercatores non teneant illæ poenæ. Est quintum argumentum, itidem de Suarezio. qui (ut monui) scripsit in casu, huic nostro pari: & is dicit, quod excusantur semper, qui ista portant, professi modo sint apud officialem. ^l Et id ex Bartolo. Sed nostri Angli professi hæc sunt apud officialem: & per placita Elisabethæ possunt hæc quocunque portari, dum non ad hostes regni Angliæ. Quæ invicta ratio est. Nam quod Navarrus diceret, nec per Principem posse liberari suos ab illa Lege Pontificis, aut

Concilii.

*i Navar.
d. c. 6.
not. 10.
num. 27.*

*k Fulg.
d. l. 2. C. de
comme.*

*l Bar. l. 1.
C. de lit.
& it.
cuss.*

Concilli : illud verum fit in illis Principibus, qui se non esse supremos agnoscunt. Nos dicimus in Principe supremo, quod de Pontifice Navarrus : posse Principem supremum liberare suos ab ea lege, quæ nec teneat aliter, quam quia præcepto Pontificis omnes obedire teneantur : ut de aliis autoribus Navarrus habet. ^m Et glos- ^{m D D.}
 sographus, Innocentius, Hostiensis, Ancha- ^{d. c. 6. de}
 ranus, Felynus sic tradunt de potestate hic Pon- ^{ludc.}
 tificis & Ecclesiæ. At vero Rex Angliæ, Rex nunc magnæ Britanniæ non feret, se aut per Melitenes, aut per alios adigi sub leges cujusquam alterius. Et interest pacis publicæ, nihil ejusmodi audiri. ⁿ Sapientissime in arti- ^{n Art. 34.}
 culis pacis, nec ex parte quidem Regis Hispaniæ auditur in amicis ejus Romanus Pontifex ; qui alibi omitti non solet. Dicite, an Galli ferent, sub leges illas se adigi? num Veneti? Et de his negant nostri illi, qui scribunt, leges supradictas non observari. ^o Sed & nec à Pisanis, nec à Genuensibus servatas leges has alii ^{o Sira. c. 4. de mer- cat. n. 8.}
 notant. Est crimen hoc (ut ait Ancharanus & Zabarellas) ecclesiasticum. Rex Angliæ, Rex magnæ Britanniæ videbit, summus Ecclesiasticorumque arbiter in regnis suis. ^p Et qui- ^{p Alex. de Ne. ad Panor. d. c. 6.}
 dem jure etiam Canonico id tantum Pontifex voluit ostendere Principibus, quæ pœna esset imponenda pro hoc crimine : at ipsi Principes hanc deberent imponere. Hæc & ad leges Cæsarum respondemus, quæ obligant subditos Cæsarum, non alios, non subditos Regis magnæ Britanniæ. Et sunt hæc certissima ad omnes, sive Canonicas, sive leges civiles. Etiam nec loquuntur eo casu leges, cum aliquid minimum vetitum portatur (ut in casu nostro) cum permissis plurimis. Ad rationem illarum legum,

legum, & ad nostram disputationem librorum de jure belli, quæ jus habent gentium, & quæ tenent fortiter cunctos, ita respondemus: evinci illinc nihil aliud, quam ut possint alii, & Melitenses hæc impedire: non etiam ut possint punire vel in personis, vel in rebus, hos, qui facere velle videntur contra istud jus gentium. Nec enim jus gentium delicta punit, nisi consummata. ^{q Bat. 1.} Cum enim delictum non consummatum habetur pro consummato; non fit id secundum naturam, quæ in contrarium se habet, sed fit secundum fictionem, quæ est quædam improprietas. ^{2 Alex. 3.} Et itaque nec patitur jus naturale, ut pro vulnere, ex quo mors non sequitur, poena imponatur mortis. atque si imponitur, sit contumelia quædam juris gentium. ut habet Alexander. Etiam in causa illa Hanseaticorum præmoniti illi antea per rationes erant: & tantum ad tempus suspendere commercium rogati fuerunt: quod hic Anglis suspendetur in æternum, per æternum scilicet bellum Hispanorum cum Turcis. Etiam illa erant solum propter res bello utiles. hic de omnibus agitur in quæstione nostra. Ad legem vero contractus & pacificationis cum Hispanis, respondemus, hostium nomine non intelligendos illic Turcas, quamvis dictum sit de hostibus *cujuscunque generis*. Nam, quæ sint genera illa hostium, etiam ibidem est explicatum; *tam invadentium regna alterius, quam subtrahentium se ab alterius dominio*. Non loquitur lex fœderis eo casu, cum alter Princeps invaderet regna tertii: cum gereret bellum offensivum. Sapienter! ne defensio, ut plurimum justa, ac favorabilis, conjungeretur offensioni, sæpe injustæ, sæpius infavorabili.

Et

Et ne fieret etiam in potestate alterius, inferendo bellum, turbare ita commercia, rem favorabilissimam. Et non invadunt nunc Turci bello Hispanicos. Non intelligit de Turcis inquam lex fœderis: quamvis videantur Hispanici Turcis æterni hostes. ^{f Non l. 5. 24. de caps.} sunt enim proprie *hi quidem hostes*: cum quibus bellum non est: quibus bellum decretum non est. ut ut jura hostium cum iisdem sint quædam. ^{t l. 1. 2. C. de in-off. testam. u l. 4. de vulg. Rni. i. conf. 96.} Quod est habitu tale, non est proprie tale; sed quod actu est tale. Et Hispani non sunt actu hostes nunc Turcis. ^{u l. 4. de vulg. Rni. i. conf. 96.} Quod verbum positum est actualiter ad unum, non debet capi habitualiter ad alterum, & censeri positum difformiter. Sed verbum *hostes*, hic positum in lege fœderis, liquido notat hostes actualiter, *invadentes* regna alterius fœderati, *subtrahentes* se à dominio alterutrius. Etiam nec illud est dicendum, quod Rex noster magnæ Britanniae voluerit, cum æterna Hispanorum hostilitate, turbare commercia suis subditis maxima, & in æternum. Dura hæc foret servitus. dura interpretatio, nec admittenda. Interpretatione non æqua utrique parti. nam Rex noster magnæ Britanniae non habet hostes æternos. habet cum Turcis commerciorum jura. ^{x Crav. conf. 70. 193. Me- noch. 117. 128. 144. 196. Deci. 106. lib. 3. Non. ult.} At illa interpretatio tenenda est, & restringendo, & extendendo, quæ servat æqualitatem onerum, & æqualiter consulit utrique contrahenti, & minus præjudicialis est alteri. Ut hæc plura sunt, & vulgata apud nostros Doctores, & certissima. Quod vero videtur, esse Hispanicis actualiter nunc bellum cum Turcis: cum hi gerant bellum

bellum cum Cæsare, cognato, & adhærente Regis Hispaniæ, & ad terras Hispani patrias: facilis sit isthic responsio. & quod Cæsar ipse Turcis hoc bellum, quod geritur per annos hos triginta continuos, moverit primus: & quod jus Cæsaris ad Regem non attingit: ^{y Alb. 3. de ju. bel. 23.} & quæ res privata est, cognatio ad publicum certe non pertingit. Et nihil isthic valet nominatio Cæsaris in adhærentibus Hispani. nam pro certo resea seria non est, sed formula quædam vulgaris ceremoniæ, & contestationis benevolentia. Quid? ut iidem fere omnes nominentur utrinque adhærentes, & non sit hæc formula ceremoniæ. ^{z Ang. cons. 390.} Qui in bello non adhæserunt, hi jure nec possunt in adhærentibus nominari. Et Cæsar Hispano non adhæsit in bello, quod inter Anglos gestum, & Hispanos est. ut ita cum Cæsare jura amicitiaæ semper servata fuerunt Elisabethæ bello durante. & idem nunc Cæsar in adhærentibus nominatus etiam à nostro est Rege. Præterea nominati illi adhærentes, qui nec nominarunt ipsi se, nec ratam habuere nominationem de ipsis factam per contrahentes, ut non obligantur ipsi articulis fœderis, ita ipsi alii quoque non obligantur. Et quidem de rati habitione sic respondet Angelus, & certissimi juris est. Minus est nihilo, quod de terris patriis Hispani infertur. nam talesteræ non sunt, de quibus bellum Cæsari est cum Turca, quæ non nisi per longam spem queunt dici esse Hispani. ^{a D D. rub. de no. op. nm.} Non dicuntur Hispani, quæ nec sunt in possessione Hispani, nec in dominio. ^{b D D. l. in suis. de lib. & post.} Bona patris vix dicuntur filii bona, & nec proprie. Et similia. Quod tandem de auxiliis addebam, quæ habet Hispanus in exercitibus Cæsaris, sic tollitur, quod, ^{c Alb. 2. de ju. be. 2.} qui auxiliatur

xiliatur in bello, est quidem in bello, sed ipse non gerit bellum. Et sic responsum contrariis omnibus est. & adfirmatum est jus mercatorum : ^{d Alex. 7. conf. 50. Mant. n. 2. conf. 40.} ^d pro quibus & in dubio judicandum est.

CAPUT XXI.

De jure civili tenendo in appellationibus à judice Admirallitatis.

QUæstio est, si in judicibus appellationis, cum appellatur à judice Admirallitatis, esse debeant hi quoque, qui jus Anglicum profitentur commune : an soli sint dandi illi, qui jus Anglicum profitentur civile. Ut sic ego jura hæc duo distinguo. non appello alterum Anglicum, alterum autem Romanum. Nec enim in regno principe aliud jus sit, quam regni ipsius. ^{a Caccial. l. cunctos populos.} Et non proprie loquuntur, qui loquuntur aliter. Videbatur vero mihi pro diversa parte esse, quod certum videri possit, intendi oculos & ad commune jus in hac curia Admirallii, oportere. itaque & peritos ejus ^{b Alc. 1. de V. S. Dec. l. 2. n. 10. C. qua. non pe. par. Rui. 2. conf. 4. Cr. 988. n. 25. Me- noch. de arb. cas. 502. & conf. 434. c Dec. 3. conf. 124.} juris oportere in ea judicare. Atque movere videtur valde, quod jubetur juxta Admirallitatis judicare (ut literæ loquuntur Regiæ) secundum jus *nostrum*. qua appellatione non civile, sed alterum certe commune Anglicum intelligatur. ^b Ut sic ipsi diserte ad literas Angliæ Regis tradunt Interpretes juris civilis. Quid, quod usus quoque stare creditur, ut de utroque juris peritorum genere adsumantur ^c judices appellationum hic pro arbitrio ejus, qui dare hos judices habet ? ^c Et in consuetudine,

ne, quæ credi ista valet literarum regiarum interpretativa, sufficere, semel factum ita fuisse, iidem docent autores nostri. Sed & constitutiva consuetudo, & destitutiva hic obtendetur, ubi pluries ita sit factum, ut iudices darentur etiam Professores juris hujus communis. Hæc ego pro datione cogitabam ista promiscua. Et his tamen, aut similibus non obstantibus, existimo, non alios hic dari oportere iudices, quam qualis ipse est Judex Admirallitatis, Professor juris Anglici civilis. Etenim iudices appellationis videre habent, an primus iudex iudicavit bene : quod dijudicandum est ex eo jure, secundum quod habuit iudicare : & hoc utique est, quod proficitur, id est Anglicum civile. In qua visione quid videre possint Professores alterius juris, ego non video, non viderit (opinor) alius quisquam. Quid si jus alterum illud statueret contra, quam statutum est civili ?

*d Gal. 4.
de puls.*

^d Semper vera est summi viri sententia, de non reprehendenda definitione, quæ sit ex secta definientis confecta. Sit igitur definitio iudicis Admirallitatis confecta ex jure, quod proficitur, id est satis. Et hoc mihi primum est argumentum : Iudices appellationis tales esse debent, qualis est primus Judex : sed primus Judex est Professor juris Anglici civilis. Ergo iudices appellationis esse debent Professores juris

*e Ceph.
conf. 708.
mm. 27.*

Anglici civilis. ^e Judex appellationis debet fervare, quod servavit Judex principalis. Appellationis causa est naturæ ejusdem cum principali.

*f Oldr.
conf. 320.
mm. 6.*

^f Et pro DEO (ponam ipsa verba Oldradi) advertat Judex appellationis : nonne debet Judex priorem sententiam injustam tantum pronunciare, vel justam ? Ergo in secunda instantia causa est, sicut fuit in prima.

Quid

Quid illa vulgaria recitem ? Subrogatum esse ejus naturæ , in cujus locum subrogatur ? Nam Iudex appellationis sit veluti aliquis subrogatus. § Ubi & cœptum est judicium , ibi finiri debet. *g Panor. 2. conf. 5.* & honestius hoc est , & juri consentaneum. Ergo , & quo jure cœptum est. Quod si adversus hæc omnia objicitur contrarius usus , objectioni isti responsio addetur statim. Interim erit argumentum secundum , quod obsepienda semper sit omnis via , quæ ducat ad diversas ejusdem causæ sententias. ^h Unde celebre illud apud nos est , causarum non esse dividendam continentiam : & partem unam causæ non ventilandam coram iudice uno , aliam coram alio. *h l. 10. C. de judic. Menoch. de arb. cas 371 Crav. com. 997. n. 13.* Et ratio illa quoque adfertur , ne in una atque eadem causa diversæ proferantur sententiæ. ⁱ Atque ita dant omnem operam , leges semper omnes , ut iudices etiam cogantur eandem ferre sententiam. ^k Et sic iudices dantur numero impares , ut una prævaleat semper sententia. Et sic sunt hujus generis alia plura. At vero quis dubitet , dissensuros peritos juris communis , & peritos juris civilis ? ^l Est naturalis hominum ad dissentiendum facilitas. *i l. 30. de lib. ca. l. 17. de rec. arb. l. 6. exc. rei. jud. k l. 38. l. 39. de re jud. & d. l. 17. l. d. l. 17. gl. proc. decretal. Rui. 2. conf. 127. m Comel ded. ep. Inst. jn Ang.* ^m Apertas , & inveteratas simultates jam dudum exercent inter se jurisperiti isti. Etiam jura illa dissentiant , etiam. Aut dissentiant jura , aut interpretes jurium in causa , de qua modo illustris Cæsar Iudex secundum allegationem nostram pronunciavit : nam secundum Leguleios communes acquiritur hosti res , quæ capta pernoctavit apud hostem ; secundum jurisconsultos civiles non aliter , quam si perducta quoque intra hostis præsidia fuerit. Aut si sunt hæc jura concordia : etiam , quod judicatum erit à peritis

n *Alc.*
rub. de
off. ei.
cui mand.
jurisd.

o *Hot.*
antib. 11

civilis juris, idem & intelligetur judicatum à peritis juris communis. Eccur igitur hi convocentur, fatigentur frustra, vel cum periculo potius, ut bene lata sententia convellatur per discordias, aut male lata etiam per discordias non emendetur. ⁿ Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Male fit per difficilia, quod potest fieri per facilia. Quæ itaque aperit ratio viam his discordiarum incommodis, ea non est ineunda. At jungere Professores horum juris nunc est ratio, quæ viam aperit his discordiarum incommodis. Ergo ratio hæc non est ineunda. Non per sectas illas veterum nostrorum, Proculianorum, & Sabinianorum, per quas totum pene jus conturbatum fuisse, ^o dicit Justinianus noster, tanta potuit expectari discordia, quanta per istas civilium in Anglia potest, atque communium. Scilicet nostris illis fons unus, & principium unum: nobis, & Leguleis istis alteris sunt diversa in eadem re principia, atque contraria. Væ partibus isthic litigaturis sub iudicibus variis, sub iuribus discordibus! Ecquid tandem nisi ut expectet ille contra se sententiam, qui abstulit in instantia prima favorem? ille expectet favorem, qui in prima contrariam retulit? Et hic mihi usus idem objicietur solus, qui ostendat, quemadmodum ex ea ratione incommodum istud non consequatur? Ego autem audiam, atque discam, si potero, istam praxin. at interea argumentum bonum vincit ita esse, ut diximus, de incommodo certo. Tertium erit argumentum, quod nec jus Angliæ commune aptum sit, secundum quod peregrinis jus dicatur. at sit aptius jus Angliæ civile. Quid enim ad jus Angliæ commune de his, qui

qui sunt foris? Non est in illos voluntas, non est potestas, non est oratio. Cedo ostendatur hujus juris lex, quæ rei, in Hispania (puta) gestæ inter Gallum ac Italum, ponat formam: ut si de illa re hic in Anglia instituatur judicium, etiam judicetur ex ipsa lege Angliæ.

¶ Ordinantia judicii legis Angliæ servabuntur in Anglia: decidentia petentur aliunde. Ut est distinctio rationis omnino naturalis: ut de re judicetur ex lege loci, ubi ea gesta est. p. l. 65. ubi Bar. Alb. alii, de jud. Rui. 4.

ῥῶν ἡ κίσμεν πύλας, ὃ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, re- spondebat Antoninus: & Augusti exemplo rejiciebat consultores ad legem Rhodiam, per quam nautica judicarentur. Cum autem civi- conf. 69. Paris. 1. conf. 120. q. l. pe. de l. Rhod.

li juri in his præsertim nauticis, veluti juri cuidam gentium, subjiciant sese omnes, ex hoc etiam jure omnes bona cum pace judicabuntur. ¹ Etiam Gallus: *Ut plurimum juris gentium est, quod juris Romani est. unum commune sem. 14. niter in Occidente receptum.* ² Et Hispanus: *Ea omnia, quæ sunt juris gentium, prius fuisse tantum juris civilis, sed paullatim crevisse, aut velociter transvolasse ad reliquas gentes, &c.* Quæ facta cum civili Romano cernimus: ¹ & alii etiam tradunt. Aut quis non ita? Quis, ita esse, non cernit? Et si non aptum est jus commune Angliæ exteris in causis: certe nec in his apti judices Professores juris Angliæ communis: apti vero cum suo jure Professores juris Angliæ civilis. Et hæc ego pro datione hac non promiscua judicum facienda differebam. Contrariis autem supra allatis respondeo, & quidem primo, quod non sequitur, ut si attendendum sit ad statuta regni, etiam & Professores juris communis sint admittendi judices in appellationibus à judice Admirallitatis. Scilicet ut

primus Judex quoque debet ad ea statuta attendere : & est tamen Professor juris civilis : ita & judices appellationum esse possint soli Professores juris civilis. Et hæc responsio satisfacit etiam argumento secundo. Quodcunque enim sit illud *nostrum* jus in literis Regiis : quoniam ejus administer est positus Professor juris civilis , certe à similibus ministris non fuerit

isthic abeundum. Imo , quia ejus juris nostri administer est positus Professor juris civilis , satis ostenditur , appellatione illa notatum itidem jus civile , aut administer ineptus (quod nefas dicere) positus sit. Et quod Interpretes nostri diversa tradunt , inde est , quoniam non circumscripte ad judicem loquuntur. ^u Cum imo , verba capienda , etiam perquam improprie , ex persona illius , ad quem fiunt , non ignorarint. ^x Rescriptum ad Præfectum Mediolani intelligitur , &c. Vel quia nostri Interpretes nec intellexerunt , in Anglia nomine juris civilis non commune significari , sed civile ipsum , quod nos dicimus. ^y Nam intelligunt certe , capienda verba esse secundum consuetudinem loci. Tertium non obstat argumentum. ^z quoniam probandum sit de illo usu inter utramque partem extraneam , cum Hispanis. Inter alios acta , vel judicata , aliis non nocere , clamant leges , dicat ratio. Et ipse usus est strictissimæ facultatis , non se porrigens ad personas alias , ad casus alios , &c. Nam est quid facti. ^a Et non sit factum ultra , quam est factum. non sit usus ultra , quam est in usu. Esto , & in causis matrimonialibus immiscuerint se isti Legulei communes , in testamentariis , in Ecclesiasticis , in maritimis , in cæteris id genus , quæ tamen civilium propriæ habitæ sunt

u l. 12. de
us. & hab.
Menoch.
4. præf.
78. Crav.
conf. 465.
Cast. l.
38. de V.
D. l. 6. de
inju. ir.
fa. te. ubi
& Rom.
idem in l.
31. di
mil. test.
Ias. auth.
unde. n.
12. de in-
off. test.
x Crav.
d. 988.
num. 26.
y Paner.
c. 59. de se.
exc. Me-
noch. 4.
præ. 141.
Peregr.
conf. 41.
num. 18.
2. Old.
conf. 268.
n. 7.
2 Rui. 1.
conf. 19.
Fulg. l. 5.
n. 12. C.
de legib.

sunt semper : sed immiscuerint se, quia erant illæ causæ Anglorum, erant de rebus Angliæ, erant de gestis in Anglia : num propterea ad has externorum se proripient? Quid si & per evalescentem indies potentiam studiosorum illius juris communis sint illa facta? ^b Terminum ^b Prov. 22. tamen antiqui tenendi sunt

CAPUT XXII.

De possessione his non auferenda, vel movenda, qui emisse dicuntur res raptas per piratas, atque etiam ex ipsis piratis.

A Itlex : ^a Mulier in opus salinarum ob malefici- ^a l. 6. de
cium data, & deinde à latrunculis exteræ gen- ^{capt.}
tis capta, & jure commercii vendita, ac redem-
pta, in causam suam recidit. Cocceio autem Fir-
mo centurioni pretium ex fisco reddendum est. Cu-
jus legis argumento Doctores plurimi, & quos
vidi, omnes, sic tradunt, quod qui emunt ^b Cæp.
rem furtivam, vel viraptam à latrunculis, re- ^{cau. 10. &}
cuperent pretium à dominis. ^b Cæpolla sic ait ^{l. 1. n. 1. C.}
per illam legem & qui ad Cæpollam fecit ad- ^{de usuc.}
ditiones. ^c Et sic Jason : qui ad Cæpollam re- ^{pro empt.}
fert se. Et sic Picus (ut addit Menochius Ia- ^{c. l. 1. 12.}
soni) in fugitivo, qui potuisset res exportare ^{C. de pro-}
eo, unde (^d quod habet Ancharanus, qui hoc ^{cur.}
idem in e mente à prædonibus tradit, etiam & ^{anch.}
pro interesse, & damno recuperando) domi- ^{reg. pecca-}
nus illas recuperare non potuisset, vel non ita de ^{tim. n. 11.}
facili : ^e Alii de non proxima spe recuperationis ^c Ale. l.
ajunt. ^f Et sic Alciatus, quod istud etiam ^{21. §.}
sit valde æquum, ex quo omnino dominus ^{quod ex}
non potuisset easdem res actione aliqua à ^{naufra-}
latrun- ^{gin. de}
col. 1. ^{adquir.}
poss ^f Ale. §.
præsu. 29.

^g Menoch. latrunculis consequi. ^g Et sic Menochius : qui
^{5. præs.} hosque aliosque citat plures, etiam Theologos.
^{29. n. 26.}

Et citat nullum in contrarium : ut conijcere
^{h Pomat.} liceat, nec ullum esse in contrarium. ^h Ego
^{ad Bar. l.} addo Pomatium, Bonifacium, & qui alius
^{2. C. de} huic citatur ; item Mantuam & Straccham,
^{fur. Bonif.} de fur. §. qui & de piratis ipsis exprimit. ⁱ Etiam, cum
^{de fur. §.} quis redimit liberos homines à latrone, vel pi-
^{contra-cta-} cio. n. 96. rata, potest redemptos retipere pignori, donec
^{Man. a-} quilibet. d. l. resolvatur sibi pretium redemptionis. Et igitur
^{quil. d. l.} certum sit, hoc nomine non movendam
^{2. Str.} possessionem his, qui res raptas de ipsis etiam
^{navi. p. 2.} raptoribus emerint. Et non huc contra adfe-
^{n. 18.} ratur perplexa Covarruviae disputatio. Nam
^{i Decia.} imo in partem supradictam allegat eum Meno-
^{9. pr. 29.} chius. Item de actione negotiorum gestorum
^{num. 28.} turbat ille. & non sequitur, quod si actio nego-
 tiorum gestorum his redemptoribus negetur,
 etiam exceptio, & retentio denegetur. Faci-
 lius hæc enim tribuuntur. Non huc contra adfe-
 rat, quod loquitur lex de piratis gentis ex-
 teræ : & præfens casus sit de Anglis, qui de
 piratis Anglis redemerunt rapta Venetis. itaque
 non redemerint Angli de exteris. ^k Etiam nec
 Venetis sint Angli exteri. Ego enim respon-
 debo, illud, quod ait, *exteræ*, contigisse
 Jurisconsulto ex facto : ut patet ex casu scripto,
 & proprio adsumpto hominis ibi nomine. ^l Ita-
 que ad casum specificè non sit restringenda ea
 definitio. Etiam ratio Doctorum est gene-
 ralis, quod non sit res recuperabilis, conclu-
 ditque generaliter & in non exteræ : & osten-
 dit, generaliter illos intellexisse dictata sua,
 non restrictè ad casum illum legis. Etiam
 ratio glossatoris generalis, apposita legi, de
 utiliter gesto negotio domini, procul dubio &

ipsa

ipsa huc recedit, quia facilis alias non fuisset recuperatio. Et ratio plane militat in præsentī nostro casu. ut iudex, ^m cuius arbitrium est hic, liquido cernit. Quid, quod Ancharanus in prædonibus non exteris ponit quæstionem: & definit, ut dictum jam est? Verum age & hoc ipsum excutiamus de gente externa. ⁿ Sane ait lex, *Non dubito, quin foederati, & liberi, nobis exteri sint.* Budæus autem contra fidem exemplarium (ipse fatetur) legit, *externi non sint*: ut sensus consentaneus sit. quia cum foederatis non sit jus postliminii, sit autem cum externis. ^o Cæterum & Grammatici illi veteres docent, externum esse quem dicimus externæ gentis, alienæ terræ, ex altera gente. ^p Et apud Virgilium: *Si gener externa petiur de gente Latinis, Omnem equidem scipitis terram, quæ libera nostris Dissidet, externam reor.* ^q Et apud Ciceronem etiam de his sociis, qui & Rom. provinciæ essent, *nationes externa.* ^r Externi sunt, qui non subditi: alibi in jure. ^f Duo sunt genera gentium (inquit Bartolus) principaliter: populus Romanus, & populi extranei. & ad hos idem citat dictam legem. & in his recitat eos etiam, cum quibus pacem, etiamque foedus habemus. ^t Et in iure alii, qui subditi, pro forma Virgiliana, *ὅπως ἢ ἡμετέρων καὶ τὰς σκῆπτρων.* ^u In jure sunt externi, qui ex alia sunt provincia, etsi non de alio sceptro. *Ἀλλοδαπῶν*, terram extraneam sic reddit vetus Novellam Interpres. *Ἀλλοδαπῶς* ex alio solo, alienigena est eidem. Et itaque (ut breve faciam) duplex sit hujus vocabuli significatio. Et per utramque Venetus Anglo externus censeatur. Externus (inquam) sit, non modo extraneus. Scilicet plus ille

m Port.

§ sera.

Inst. de

rer. div.

n l. 7. de

capt.

o Fronto,

Festus.

p Virg.

En. 7.

q Cic. or.

1. in Verr.

r l. 13.

ubi Cujas.

qui test.

fa. po.

f Bar. l.

24. de

capt.

Nov. 69.

u l. 3. de

off. pref.

et d.

Nov. 69.

^{x l.9. 11.} videtur, quam iste: ^x nam isti relinqui in testa-
^{C. de be-} mento potest, illi non potest. Est ille pere-
^{red. in ff.} grinus, est non civis. Non movet Budæi me-
^{Ulp. tit. 22} ratio, nixa fundamento falso; quod exterarum
gentium nomine illi intelligantur, cum quibus
est jus postliminii, non alii sceptrorum exter-
norum. Imo vero hi omnes sunt externi: etsi
^{y Alb. l. 1.} non cum omnibus est postliminium. ^y Cum
^{de jn. bel.} illis est postliminium externis, cum quibus a-
^{12.} micitiam nullam habemus. ut ipse exposui alibi.
Ergo sensus consentaneus supradictæ legi sit,
ut foederati quidem liberi sint nobis externi,
non tamen tales, cum quibus sit postliminium.
Et sic Veneti Anglis (ut dixi) externi. Et
quod Angli hic de Anglis res illas redemerint,
non eis nocere habet in causâ, si Veneto non
noceret, qui de Anglis itidem ea redemisset.
Et sit satis, quod piratæ sint externi Veneto
spoliato, etsi non sint externi redemptoribus.
Absurdum est, ut Veneto teneretur Anglus
magis, quam Venetus. Latrunculos exteræ
gentis lex censet non à redemptore, de quo post
meminit, sed ab eo, cui rapta mulier fuit,
^{z l. 2. C.} nempe fisco. Verum & de exteris imo redeme-
^{de fur.} runt Angli, de Præfecto Tunetano. z Porro
nec his nocet, quod ait alia lex, dicat esse rem
incivilem, nolle furtivas res prius reddere, quam
pretium fuerit solutum à dominis. Nam ea lex
non procedit, cum res empta de latrunculis,
& piratis fuit. ut sic Cæpolla, Menochius, alii
docent. Hoc in casu (inquit Menochius) ces-
sat suspicio, quod fuerit emptor furti particeps,
vel fuerit negligens in perscrutanda conditione
venditoris. Quæ duæ sunt considerationes le-
gis istius. De re autem nec dubia plus satis.
Et vero indubia sit conclusio non movendæ hic
possef-

possessionis, quæ nec ipsis moveri solet latronibus. ^a Etiam est possessio rei furtivæ, & vi ^{a. Io. Hann. l. naturaliter. n. 245.} possessæ, etsi dominium adquiri ejus non possit. nec enim vetita est possessio, etsi vetitum est dominium. ^b Etiam non sit ullum possessorium recuperandæ pro re mobili, rapta, furtiva. ^c Venetus amisit possessionem per potentiam latronis, veluti per inundationem. Possessio & furto perditur. Et in mobilibus perditur naturalis, perditur etiam civilis. Ne quid dicatur, ^d statari dicenti de non suo animo amittendi civilem. Sed nec statari huic dicto, si probetur contrarium. ^e Quod ego hic probo, quia Venetis non debuit esse talis animus.

l. 12. §. ult. de re. au. ju. po. Com. l. rem. quæ. de adq. poss. ubi alii, & Rip. num. 7. §. d Bal. l. Celsus. num. 82. e Vide cap. seq.

CAPUT XXIII.

Si emptores raptorum retinere illa possint sibi.

Nollent Angli mercatores res raptas, à se emptas, restituere prioribus dominis ullo modo. Scilicet emerunt Tuneti. ubi non hoc est jus, ut non liceat emere vel de piratis ipsis. Quod si autem pro desiderio istorum mercatorum sive lex, sive consuetudo Tunetana judicaret: quis dubitet, quin & hic idem sit judicandum? ^a In decisivis, & meritis causæ (ut communis est omnium sententia) locus gestæ rei attenditur semper. At isti mercatores à summo Tunetano magistratu, & res

§

G §

fisci

su. tri. Bal. rub. de const. n. 42. Mantua equil. l. si fundus. de evict. Po. regr. conf. 90. n. 23. & conf. 103. n. 5. Crot. c. ut animarum. n. 30. de const. 6. Bertr. conf. 9. fol. 3. p. 1. Gabriel de consu. concl. 1. & 2.

fisci principalis procurante emerunt. Ergo
& Tuneti fuerint isti tuti. ergo & ubique sint
b *Ceph.* tuti. ^b Tutus statim, qui emit à fisco cujusvis
^{conf. 634.} Principis. ut receptior hæc est opinio. ^c Vel de
^{Odd. 99.} jure, quidquid sit, certum est, quod ita obser-
^{Parif. 1.} vatur de facto. & talis observantia facti pro jure
^{conf. 1.} habetur. Nec permittunt Principes, de sua
^c *Crav.* ^{conf. 263.} disputari potestate. ^d Non audeo (inquit Bal-
^{col. fi.} *Bal. 1.* dushic) ponere os in cœlum, & dicere contra
^{conf. 248.} potentiam Principum. non is sum, qui velim
^{Or. lib. 5.} (inquit) *revangare* mundum. Dicat autem &
^{conf. 456.} ^e *Corv. 3.* aliquis Anglus mihi, si emissent mercatores hæc
^{Inst. Ang.} in publico mercatu Angliæ, an restituere domi-
^{24. §.} nis haberent, sive Venetis, sive Anglis, sive
^{pen.} ^f *lac. de* aliis. ^e Negat lex (ut audio) Angliæ. Quid
^{Znc. c. o-} lex Angliæ? Et alibi, non dubito, sic est. ^f Sic
^{mnis utri-} est Paduæ. Quid, dicimus cum quibusdam :
^{usque. n} non valere legem? Inepti scimus, ^g Quod
^{271. ac} de facto servatur, licet de jure non valeat,
^{pen. &} perinde, ut jus, habetur. ^h Consuetudo loci
^{rem.} ^g *Parerg.* ^{conf. 77.} justum facit contractum, qui alias sit injustus.
^{n. 15} ⁱ Contractus est licitus, qui frequenter in re-
^{conf. 100.} gione exercetur per bonos viros, & legales
^{n. 26.} mercatores. Eccur igitur restituent eadem
^h *Bur/. 1.* empta de fisco Turcico? Dicent, ^k quod ego
^{conf. 117.} in caussa alia dixi ad fiscum Regis Barbariæ,
ⁱ *Bertr. 2* in fisco Principis sui valere jus illud, ^l *bene*
^{62.} à *Zenone*. & esse hoc mihi repugnare, si hic
^k ^{supra} aliter disputo. Cæterum sunt differentię ca-
^{c. 15} ^l *Bero. c.* sus hujus, & illius. ¹ Accipe, quod dicta
^{qua in} lex substituit fiscum, loco possessoris conve-
^{Ecclesiæ.} niendum. quod ut in fisco Barbarico non
^{n. 163. de} obtinet, hoste Hispanis : quod ibi monui.
^{conf.} ita in fisco obtinebit Turcico, fœderato Ve-
neris. Itaque agere illic possint Veneti, &
debeant. & itaque objicere non possint, extra
fisci

fisci alienantis jurisdictionem tractari nunc rem. Nam tractatur tamen, ac si illic in decisivis tractaretur. Sunt aliæ differentiæ hujus, & illius casus. Illic & de piratis emerunt: & fiscus non nisi pro solemnitate quadam intercessit, &c. Et hic non tam urgeo fisci privilegia, quam commune jus attendendi locum contractus. Stet igitur hic illud sic argumentum: Qui ex lege loci gestæ rei tuti sunt, hi & in Anglia tuti sunt: Hi mercatores tuti sunt ex lege loci gestæ rei. Ergo hi tuti & hic in Anglia sunt. Sit modo argumentum secundum: ^{m Aya.} Quod lex Atinia, & quæ de vitio rei furtivæ ^{1. de ju. bel. 5. nu.} tradit, inter cives locum habet: Sed inter cives non agitur nunc res. Ergo de vitio rei ^{40.} furtivæ non nunc dicetur. Poterat ea lex obligare istos quoque, cum & Africa & Britannia erant civitatis Romanæ, non modo Venetia. Sed nunc non sic est, cum distinctæ civitates sunt. ⁿ Ut sic Fulgosius respondit, ^{n Fulg. conf. 149.} legem jubentem agi de criminibus ibi, ubi rei ^{ad l. C. ubi de crim.} reperiuntur, eo jure procedere, quo universus orbis erat Romanorum subiectus imperio. hodie (quod ipsa evidentia manifestet, & optima legum interpret, minimeque mutanda consuetudo) propter separationem jurisdictionum, sive principatuum non sic esse, nec inter civitates invicem fœderatas. Nec inter civitates, inquam, invicem fœderatas: ut censent Baldus, Alexander contra Bartolum. & Baldus quod Bartolus non placet sapientibus isthic, & contra eum stet consuetudo, &c. Et tamen de fœderatis quicquid sit, ^{o Decia 4. pr. 17. Ias. d. 5.} in quibus Iason, alii de jure tenent cum Bartolo: in non fœderatis certe jus sic est, ut dixi. Non ^{sententiam.} est jus illud civile allegandum temere. & quod
ad

ad civitatem se cogit, non est extra trahendum

p Ener. 2 ridicule. ^P Et notetur, quod valet etiam argu-
contr. ad mentum à criminibus ad contractus. nam pari-
del. las. l. ficantur hæc à jure. Et igitur si de crimine com-
à divo. misso in uno principatu non redditur (quod Ful-
Pio. §. gosius docet) ratio in alio, nec de contractu ce-
sentent. n. lebrato in uno principatu reddetur ratio in alio.
11. ff. A- Huic autem argumento non adversetur, ^q quod
ret. l. cun- mulier in opus salinarum data, & deinde à la-
dos popu- trunculis exteræ gentis capta, & jure commercii
las. n. 13. redempta, in causam suam recidere dicitur: et-
Cy. na. 7. iam servus, ereptus per latrones, & hostium post
Salye n. 1. potitus, & his victis receptus, venditusque, iti-
q. l. 6. l. 27. dem redire in causam suam furtivitatis, nec pos-
de capt. se ab emptore usucapi. Nam in civitate, & in ci-
 vibus ista loquuntur. at mei mercatores non sunt
 cives Veneti; quorum Venetorum res istæ re-
 demptæ esse dicuntur. non sunt res istæ redem-
 ptæ Venetiis; ubi in suam recidissent causam
 furtivam. Hoc mihi notetur, quod non in civi-
 tate, non in civibus quæstio nostra versatur. Et
 hæc supernotetur responsio, quod nunc nobis
 casus est non his de rebus, quæ habent postli-
 minium, & in suam causam recidunt. Nam,
 quia vel latrones sint gentis exteræ, Turcicæ, hi,
 à quibus emerunt nostri, utique fuerint & ipso-
 rum bona latronum. Neque hic dico fiscum.
 Etiam addo pro argumento tertio, quod sanc-
 tum de re furtiva non sit producendum ad vi ra-
 ptam. ^r Scilicet furtum & rapina differunt spe-
 cie. ut sic theologi omnes, sic juris nostri auto-
 res. ^r Sunt & differentiæ juris inter ea. Dictum
 de furtis non producitur ad rapta, per piratas, et-
 si isti pessimique sint fures. ^r Nam ita Baldus,
 quod dictum contra fures non teneat in raptori-
 bus strata, id est, grassatoribus: qui itidem fures
 pessi-

§ Sot. 1. de
ju. & ju.
3. a. 2.
Coa. reg.
peccatum.
p. 2. §. 1.
f Bat. l. 4.
§ si domi-
nus, de
usucap.
l Bal. l.
18. n. 11.
C. de
transf.
Rip. l.
rem, qna.
n. 1. de
adq. pos.

pessimi. Scilicet in quæstione Baldi exceptio à
 regula erat adversum fures. quam ille exceptio-
 nem non vult extendi adversum raptores: quia
 sub regula maneat, quod non reperitur exce-
 ptum. ^u Regula autem est nobis certissima, & ^{u §. per}
 juris gentium notissima, quod per emptionem, ^{traditio-}
 & traditionem quæritur dominium: & id no- ^{nem. & §.}
 bis nec auferri oportere sine facto nostro: etiam ^{vendita.}
 & licere omnia emere, & ab omnibus. ^{Inst. de re.}
^{div. l. 11.} ^{x Regu-}
 lariter omnia intelliguntur permissa, quæ ex- ^{de reg. ju.}
 presse prohibita non reperiuntur. Et in dubio ^{l. 5. de ju.}
 sic est dicendum, quia permissio sit favorabi- ^{& ju.}
 lior prohibitione, &c. Nullibi autem (osten- ^{x Me-}
 datur) *expresse* prohibitum legitur de rebus ^{noch. 6.}
 per piratas extero raptis non emendis de quo- ^{pra. 16.}
 quam. Hic est casus noster. Mercatores isti ^{Alb. l. 118.}
 res raptas Veneto per piratam exterum eme- ^{C. de}
 runt ab emptoribus illarum exteris in extero ^{transf. Ro.}
 loco. Ostendatur hæc fallentia clare expressa: ^{Ge. decis.}
 aut stetur regulæ. ^y Res pro eo est certa, qui ^{Decla. 2.}
 habet regulam. Vis habere & rationem ali- ^{cons. 47.}
 quam, cur sancita contra furtivas res specia- ^{& lib. 3.}
 liter non teneat in vi raptis? ^{cons. 72.} ^{z Corn. 1.}
^z Est speciale pro- ^{cons. 314.}
 pter frequentiam furtorum: inquit Corneus. ^{n. 3. &}
^a Addam de Alciato, quod pirata minus de- ^{cons. 329.}
 linquit, qui in mari delinquit: quod nulli sub- ^{nu. 7.}
 jicitur legi. ^b Sic Veneti liberi ipso jure, quia ^{a Alc. 1.}
 eorum civitas fundata est in mari. Sic idem Al- ^{cons. 11.}
 ciatus probat responsum celebre piratæ ad A- ^{n. 8. 9. 10.}
 lexandrum, sic, ^c Quid, quod Menochius ^{blas. l. 6. x.}
 negat in vi raptis obtinere rationes, *l. incivilem* ^{hoc jure.}
C. de fur? Est igitur argumentum tale: sub regula ^{n. 26. de}
 liberi commercii sunt & res per piratas raptæ: ^{ju & ju.}
 Iste sunt res tales: Ergo. Et major propositio ^{c Menoch.}
 late est adfirmata. ^d Etiam per Hotomannum ^{6. praef.}
 adfirmetur: qui in quæstionibus illustribus ^{29. n. 27.}
 sic ^{d Hoto.}
 ill. q. 7.

sic scribit, censeri permissas pactiones cum prædonibus, quia nec ulla inhihet eis lex. Et ipse sic Alciatus censuit, atque scribit, non privandum piratam ullo jure, quo expresse privatus ille per leges non est. Altera vero propositio est, quam urgent adversarii: & quam nos tamen negabimus serio. Unde & argumentum conficiemus quartum: Res empta, quæ non fuit ex raptis, retinebitur emptori; ut est pro certo & indubitatum: Sed non est ex raptis, quod nunc petit Venetus: ergo id retinebitur emptori. Et minorem probare falsam debet Venetus. Ipse identitatem rerum

e Alex 6. probare debet. ^c Probanda est identitas ab eo, *conf. 183.* qui in ipsa facit fundamentum. ^f Etiam articu- *num. 19.* landa. aut deficiet Venetus in salutari suo, *Menech.* ut in proposito hoc Corneus loquitur. ^g Et est *21 ff. 495.* probanda duabus concurrentibus demonstra- *507. & 6.* tionibus ultra nominis identitatem. ^h Diffici- *præf. 15.* lis autem est hic probatio, cum de rebus agitur, *n. 25. 26.* quæ propter multam similitudinem cum aliis *27* speciei ejusdem recognosci possunt difficiliter. *f Corn. 3.* Etiam impossibilis dicitur recognitio eorum, *conf. 165.* quæ sunt uniformia, ut fructus, qualia hic sunt *nn 4.* in controversia; bombix indicus, similia. O- *g Bar. l.* stendat Venetus, Tunetanum Præsidem emis- *demon-* se hæc controversa de piratis: piratas hæc ea- *stratio.* dem rapuisse de Venetis. ⁱ Si vel possibile sit, *prin. nu.* quod essent alia; certe nec sit probata identitas. *14. de* nam probationes debent concludere necessa- *cond. &* rio. Et hic alia est differentia inter casum i- *dem. Me-* stum, & quem posui emptorum in Barbaria. *noch.* *conf. 202.* Ibi de piratis ipsis emptum, quod raptum pro *nn. 192.* certo Hispanis erat. Ibi identitas ostensa, & *h Bar.* confessa. Ibi (hic est punctum) privilegium *tratt. te-* fisci alienantis objiciebatur nobis. at nos hic *sim. nu.* *30. 31.* *i Cast. 1.* *conf. 461.* *sol. 2.* leges

HISPAN. ADVOCAT. LIB. I. III

leges loci magis objicimus. Quid si dico argumentum quintum, quod bona hæc erant Venetis perdita & in dominio, & in possessione?

^k Sic sane Iason, quod rei deperditæ non dicitur ^{k Ias. l. 1. n. 97. 98. C. de j. m. emph.} attenda juris dispositione, retineri dominium, nec possessio. Et quod si est, quando res non modo per hostium, sed & per latronum potentiam nequit haberi, nec sit spes recuperationis. ¹ Et nihil hic est quod dicitur,

retineri dominium animo, retineri civilem possessionem: quoniam cum esse hic in re desperata talis non debeat animus, utique nec quidquam operetur, si sit talis. Sic & habitata eadem pro derelictis intelligantur. ^m Pro derelictis haberi intelliguntur, quæ portentur à proficiscētib. in bellum, putantib. eadem fore hostium vincentium, capientium. Spes recuperationis agit hic. In latronibus non exteris ea spes sit, non sit in exteris. Non loquantur leges de exteris, quæ civitatem respectant. Atque hic ego rapio, quod ajunt Veneti, venditorem illum esse latronem, & Turnetum esse locum latronum. Nam iidem & sunt infideles, & igitur latrones exteri omni modo. ⁿ Etiam cum sunt infideles, sunt & hostes, itaque capta per eos, facta etiam eorum sunt. ita etiam ut civis redemptor faciat eadem sua. etiam, si qui fuisset unus ex dominis, emerit, ut jure alio nunc habeat. Et non obstat, quod Turca sit foederatus Venetis, & amicus: quod itidem ajunt Veneti. Nam certum est, non esse id foedus, & hanc amicitiam tamen, quoad piratas. Isti extra relictī sunt. Isti absque ulla querela publica relictī sunt. Et igitur in generali jure relictī sunt, quod est infidelitatis & hostilitatis. Etiam

non

^{l Rui 4. conf. 38. 45. Gram. 746. n. 14. Aret. l. 21. §. 1. n. 7. de acq. poss. m Navar. conf. 2. de injur.}

^{n Ro. Gen. decis. 101. n. m. l.}

non obstat, quod rapta per piratas, horum non
fiant, quoniam in piratis non hostibus sic est,
non autem in piratis iisdemque hostibus. Hi
piratæ sunt hostes, ut dico: & Turca est cum
his hostis Venetorum. ut hos piratas ubique
tuetur palam semper. Quod si res perditæ pro
certo sunt Venetis, quæ illorum invidia est,
o l. 1. §. si easdem Angli emerunt? ° Non sibi unus-
10. de. 49. quisque prodesse potest, dum non nocet aliis?
plu. Aut regnum Angliæ liberum non est? P Ve-
p Guic. neti enim Regi Gallo conquerenti, quod em-
lib. 5. ptus Venetiis pulvis tormentarius, & latus ad
hostes ipsius esset, responderunt, civitatem
illam esse liberam, ubi nemini unquam inter-
dictum negotiari. Ego similiter meos Anglos
esse liberos, nec eis interdictum ubique ne-
q Decia. gotiari. ° Quod tibi non nocet, & alteri pro-
3. conf. dest, iuste semper à iudice consequendum; ne-
108. n. 31. que diabolo denegandum, ut nostri ajunt. Ad-
dam unum pro coronide, quod eripitur nostris
negotiatio Tunetana, Algeriana, alia non u-
na per hæc Venetorum dicta, quod sint illæ
civitates nil aliud nisi receptacula piratarum,
nec in illis sint nisi piratæ, & sint in illis ipsi
quoque magistratus piratæ. ° Veneti dolue-
runt sine fine ob navigationem Lusitanorum
in Orientem: hanc nostrorum dolent non
minus.

CAPUT XXIV.

21. 9. l. 15.
ubi Bar.
Alber. de
quæst.
Duar. 6.

1. Cujac.
par. 6. co.
Cran.
conf. 137.

De quæstionibus, & testimonio
Turcarum.

DE aquæstionibus sic est, ne habeantur in
re pecuniaria, nisi si veritas aliter inveniri
non

non possit. Etiam in servis constitutum sic est. Ut itaque nec de statu libero, nec de vilibus aliis, & obscuris hominibus habeantur. Liberi homines torquendi non sunt convincendi isthic mendacii, aut veritatis gratia, nisi cum facto intervenisse dicuntur & vacillant. Sic leges, sic Doctores. Quid igitur si nostri vacillarunt?

^b Indicia esse debent urgentia, singula conclusio- ^{b Non.}
dencia, & similia. ^c Cæterum & arbitrii judicis ^{conf. 99.}
dicitur esse res ista. Nobis autem nihil superest, ^{Menoch.}
quod dicamus; qui processum non vidimus. ^{1. pr. 82.}
^{num. 3.4.}

^d Si iusta non præverunt indicia, confessio, ^{c Menoch.}
quæ in tormentis manaverit, nec confessis no- ^{de arb. c.}
cet, etiam in ipsa perseverantibus. Semper ^{270.}

tamen pro magistratu debemus præsumere. ^{d Clar. §.}
Quod si suspecti de falso, rei criminis, jam tor- ^{fi. q. 55.}
ti sunt, tanto magis bona poterit intelligi causa ^{n. 14. &}
magistratus. ^e Ipsi Angli, si falsi convincuntur ^{ibi add. g.}
testimonii prius dicti extra tormenta utique pu- ^{e Clar. §.}
niendi sunt. Si in tormentis dicti, non punien- ^{falsum. n.}
tur: qui non per dolum, sed per dolorem men- ^{5. & §. fi.}
titi sint. ^f Et sine dolo falsitas non committi- ^{q. 53. n.}
tur. Excusate eosdem dolor & à varietate: quæ ^{15.}

eadem falsitati est. Et nihil hic dico de igno- ^{f Clar. §.}
scendis his confessionibus. ^{fi. q. 60. n.}
^{22.} De quibus Meno- ^{Me-}
chius, alii tradunt late. Mihi profecto Anglo- ^{noch. §. pr}
rum obstinatio nota est, ut malint alia omnia, ^{20. nu. 51.}
& ipsam subire mortem, quam tormenta. ^{& c. 23. n.}
^{3. Paris.}
^{4. conf.}

^h contra quam de Ægyptiis, & Cappadocibus ^{g Menoch.}
traditum est, quod citius in quæstionibus ^{de arb. c.}
morerentur, quam proderent veritatem. ^{269.}

in tormentis confessiones non nocent pro ^{h Ann.}
certo mercatoribus: quorum res dictæ es- ^{lib. 22.}
se in testimonio priore. Mercatoribus nec ob- ^{Ælia. 7.}
sit testimonium Turcarum: imo nec ipsis reis. ^{item var.}

H k Ut ^{Schol. in}
^{Perf.}

i Menoch. de arb. c. 108. n. 15.

k l. 12. c. de script. Nell. de test. n. 20. Bal. c. 21. de testib. Spec. de testie. §. 1. ^k Ut jura sunt certissima de hujusmodi testibus contra Christianos non recipiendis, præsertim in judiciis. Mercatoribus forte nec noceant breviculi, conclusi sarcinis, cantantes pro Turcis, contra quam cantant pro nostris marquæ. Scilicet illi sunt itidem à Turcis. Atque de scriptura breviculorum sit considerandum: de loco intuendum, ubi reperti: de oportunitate isthic Turcarum. ¹ Alia sunt inspicienda cum & nostri mercatores marcas suas, & suas alias adferent probationes. Etiam afferent de subtractis sibi instrumentis. ^m Quod indicet de mala adversariorum causa. Nos interim, processu non solum in viso, sed etiam in facto, non aliud habemus, quod omnino respondeamus. Si mercatores probent, melius de jure suo, & se in tutum, & captivos ponent in libertatem. Vincet probatio melior omnia.

CAPUT XXV.

De commercio cum Turcis.

^a *Vide supr. cap. 20.* ^b *l. 5. de ju. & ju. Alb. 1 de ju. bo. 12.* ^c *Vasq. ill. §. 1. n. 30.* **C**ommercium ^a cum Turcis vetitum dicere leges omnes videntur. Et mihi tamen non libet facile discedere à regula certissima juris gentium, ^b quod constituit commercia, nec distinguit aliquid de gentibus. Non obstant autem aliæ leges: quibus & multipliciter, & semper vere respondeatur. Non illas sive civiles, sive canonicas pertinere ad subditos Angliæ: nisi hoc modo, quod Anglis nec liceat illa miscere commercia cum hostibus Imperii Romani, hoc modo autem non pertinent, ut quemadmodum Anglis non licet cum hostibus Angliæ, ita nec liceat cum hostibus aliorum. ^c Adde, quod inter principes sic obser-

observetur, etiamque (qui noster casus) inter Principem & subditum alienum, ut leges civiles nec audiantur, sed solæ gentium. Aut quid leges illæ, de quibus nunc agitur, audiantur, quæ non loquuntur, at sunt mortuæ, usu contrario abrogatæ? En dixi duas responsiones. Est tertia, quod Rex noster commercium comprobatur. Et hoc igitur sit non minus licitum, quam si lator illarum legum probaret nunc & ipse commercium, & filere suas juberet leges. Est quarta responsio, quod erant Angli in itinere, rem adhuc non consummarunt. Est quinta, quod valde à remotis hic factum quid sit ad Turcarum auxilium: itaque non sit hoc commercium vetitum. Est sexta, quod nullus hic videri malus animus possit nostrorum in Etruscos, aut alios Christianos. Est septima, quod vetita sit translatio ad Turcas: at hic sit translatio à Turcis. transvectio mercatorum Turcarum: ^d ubi his aurum aufertur per consilium legis civilis. Est responsio octava, ^{d l. 2. C. de} quod non sumus hic in rebus aut mercibus ^{comme.} vetitis. Est nona, quod bellum non hoc sit Etrusci in Turcam, sed deprædationes. ^e nam ^{e Alb. 1. de ju. be. 2.} bellum est contentio justa, plena. Est decima, qua velut unda decumana obruatur contraria omnis disputatio, quod non hanc feret Anglorum commercii criminationem sapientissimus Etruscus. Non volêt per se Anglis ereptum, quod illis suis Rex dederit. Idem Hetruriæ magnus Dux explodet rationes illas, quæ contra idem commercium faciunt. Non audimus, alia omnia objici nostris? Nostra quædam disputatio contra Hanziaticos non hic nunc in nos intorquebitur, in hoc inquam præsentis casu, ubi commercium impediretur æternum

cum æterna suscepta Hetrusco causa hostilitatis in Turcam: & impediretur non per bellum, sed (absurdum) per deprædationes. & impediretur, cum de Hetrusci salute nullo modo agitur, &c. quæ omnia aderant contraria in causa illa Hanfiatica. ^{f Menoch. conf. 2. num. 207.} Prudentissime Doctores, qui & ob alia infirmam disputationem ab exemplis, & ob hoc dicunt, quod ignoremus, quomodo casus illi se habuerint. Quid, quod Rex noster æternos illos non habet hostes? ut nec sit æquum, hunc obligari adversum aliorum hostes æternos, cum Etruscus Regi nostro non sic obligetur. Aut si illos hostes habet Rex noster æternos, num obligari volet Etruscus Regi nostro adversum illos? adversum Romanum Pontificem?

CAPUT XXVI.

De navi Anglicacapta in usum Etrusci, perdita.

ERat navis Anglica ad Etruscum littus, & onerata jam, & velificatura huc in Angliam. capitur jussu Hetrusci. exoneratur, in bellum mittitur, perit revertens in itinere. Duo faciunt dubitationem contra nostros dominos navis, qui petunt nunc, damnum istud sarciri ab Hetrusco sibi. Unum, quoniam pollicitus Hetruscus est, præstare damnum, quod in actu militari contingeret: navis autem non illic perit. atque inclusio unius, exclusio alterius, & provisio hominis tollat provisionem legis aliam, si qua hic fuisset pro nostris. Alterum est contra nostros, quod conductor non teneatur lege ad fortuitos casus. Verum

re diligentius considerata, sum ego pro nostris :
 a pro quibus imo est definitio nostrorum Do-
 ctorum interminis navis, quam Princeps ac-
 cepit in usum suum à subditis suis, & eadem
 sic periit; ut teneatur Princeps ad damnum.
 b Princeps obligatur suis restaurare, quæ ac-
 cepit de illis publico belli, pacisve bono. Et
 si Princeps sic obligatur suis, quanto magis
 obligabitur alienis? Potest jure optimo Prin-
 cept de suis hic capere, alienis non optimo.
 Non obstant duo illa contraria. Nam pactum
 Etrusci non fuit cum domino navis, neque
 cum alio, qui idem pacisci pactum potuerit.
 Et dominus est, qui navim repetit. Etiam
 regulæ illæ inclusionis unius, & provisionis
 hominis, non obstant. c Nam bellissime respon-
 detur ad ambas: quod non excludantur casus
 rationis similis: & similes sint omnes fortui-
 ti. non excludantur, cum aliquis est expres-
 sus gratia frequentioris usus: & hic expressum
 de actu militari certe sit, ubi frequentius pe-
 reunt naves, quam alibi. non excludantur
 cæteri casus, qui jure ordinario, & commu-
 ni essent inclusi. non tollatur provisio legis,
 si non animo novandi facta sit provisio ab ho-
 mine: quæ non præsumitur, nisi expresse
 hoc agitur. Potius sit censenda expressio su-
 perflua, quam ut à jure recessum censeatur. Et a-
 lia, quæ passim leguntur apud Doctores omnes,
 hæc à me lecta sunt apud Cravettam & Cepha-
 lum. Iste nobis notabiliter, quod (in contra-
 ctibus stricti juris ut ut sit) in bonæ fidei o-
 mnino sic sit, ut dixi, propter exuberantiam
 bonæ fidei. d Conducti autem, & mandati con-
 tractus, est bonæ fidei. e Quales sunt omnes

H 3 juris

c A. Burg. c. cum causa. de emp.

a Luc.
 Pennen. l.
 2. C de na.
 non exc. ;
 b Alb. 3.
 de ju. be.

c Ceph.
 conf. 257.
 Crav.
 442. 527.
 Menoch.
 4. pref.
 89. n. 90.
 And. ab.
 Exe. c. ca-
 nonum
 statuta.
 n. 148. de
 constit.

d §. actio-
 num.
 Inst.
 de act.

f l 5. de juris gentium; f & conducti est juris gentium
 ju. & in. pro certo, item mandati: g Si omnes bonæ fi-
 g Burg. c. dei sunt juris gentium, & mandatum est bo-
 1. nu. 50. næ fidei pro certo. Quid, quod cum Princi-
 de plus pe. pe hic contraxerunt nostri? h Nam contra-
 h Alb. 2. ctus cum Principibus bonæ fidei esse omnes,
 de ju. be. omnibus notum est. Ecquid tamen contra-
 4. ctum ullum hic appellamus, ubi accepit na-
 i l. 4. de vim Hetruscus pro imperio, fecit reliqua pro
 reg. jur. imperio? i Velle non creditur, qui obsequi-
 Ceph. conf. 76. n. 42. tur imperio domini. Sic non obstat altera ob-
 Menoch. 2. pr. 19. jectio à natura conductionis, quoniam man-
 n. 8 Aret. datum hic fit. k in quo mandans præstat casum
 l. cunctos populos. fortuitum, & damna mandatario. Et is, qui
 nu. 7. ex debito non tenebatur, recuperat hæc omnia.
 k Inn. ut fusissime omnium explicat Salycetus. Et
 Pan. alii c. 29. de his omnibus nec repugnet pactio mercedis,
 jurej. Cy. quæ faciat locationem: ut notat Panormitanus:
 Saly. alii. quia iste & sic ait de his, qui mercede veniunt;
 l. 6. C. de vi. non intellegit de nostris, qui coacti ab Etrusco
 missi sunt, imo quorum navis per coactionem
 est missa. Hoc de invitis sic etiam respondit
 Pennensis. l Etiam accessorius iste contractus
 l Anch. dicitur pars esse principalis alius: & igitur ejus-
 conf. 72. dem est juris cum illo, etsi alterius esset per se.
 Tantam. m Hoc & æquius, & favorabilibus, & tenen-
 m Rui. 1. dum in unitis. Eadem navis si culpa vel levi
 conf. 113. periiit mandantis, aut hominum ejus, certum
 in fi. est, quod mandans tenebitur. ut est apud eun-
 dem Panormitanum & Hostiensem. Et hic ta-
 lis intervenisse culpa creditur, hominum Etru-
 sci: qui amotis Anglis peritis regendæ navis,
 positi fuere imperiti. n Imperitia culpæ adscri-
 bitur. o Etiam de casu tenetur, qui in aliam
 nl. 9. §. pe. navim transtulerit merces æque idoneam,
 loca. l. domino
 175. de reg. ju.

o Strat. manda. num. 43.

domino invito. Ergo Etruscus de casu navis teneatur, quia alios ei regendæ præposuit, nolente domino. Succurrendum est coactis. Et coacti in accessorio mercedis æque censeantur nostri, qui coacti reliquerunt Etrusco navim. ^{p Tacit. ann. 14.} *Merces ab eo, qui jubere potest, vim necessitatis adfert*, ut scribit magnus Scriptor.

CAPUT XXVII.

*De navi Anglica, quæ cum Etrusca
pugnavit, capta.*

CApta per prælium Anglica navis est ab Etrusca, & confiscata est. Ajunt autem judices Florentini, rationem sententiæ illam esse, quia nostra offensum iverit alteram, altera vero fecerit omnia pro defensione necessaria. Date veniam, viri Clarissimi, si respondeo, nec in præmissis sententiæ verisimile, nec verum in conclusione videri. ^{a Menoch. de arb. ca. 363.} Videlicet *aggressor* is esse præsumitur, qui aliqua injuria se affectum putabat. Satis hic sit vel opinio, ubi quæritur de animo. Et Etruscus putarit, affici se injuria ab Anglorum cum Turcis commercio. *Aggressor* præsumitur, qui armis munitus expectat. Etruscus autem is fuit, qui & hujusmodi mercatorias naves nostras (ut ex factis cum aliis navibus nostris apparet) expectabat. ^{b Ag- b Decia. 3. conf. 67.} *gressor* præsumitur, qui adversario validior. Et Etruscam quis non videt validiorem navim militarem mercatoria nostra? ^{c Aggressor præsu- c Decia. 3. conf. 75. 104. Bero. 3. conf. 173. 194.} mitur, qui solitus rixari, armiger. An hic miles vel mercator? *Aggressor* denique præsumitur cum his modo dictis conjecturis, qui

vicit. Quis iste? Quid quærimus? Ipsa cantat sententia, ab Etrusca navi bis explosa tormenta prius. Et non Etrusca autor fuerit pugnae?

d Bal. 2. ^d Incepisse censetur, qui provocavit ad pugnam, ad iram. & Princeps judicatur culpæ, *conf. 143.* à quo incepit malitia, & huic itaque imputantur jure omnia, quæ sint secuta, velut ag-
Scot. resp. gressori. Quid mihi judices, illi dicant, morem & signum amicitiae esse, semel, atque
25. lib. 3. iterum tormenta explodere? ^e Mos est bellicæ
10. 2. navis, advocantis navim, & quidem pro
Crav. imperio. Hoc Etruscae tum faciebant &
conf. 2. cum aliis. Ergo defensio fuit Anglorum ad-
num. 12. versus imperium, & minas. Etrusci scrutari
e Facius navim nostram volebant, ut patet ex facto eo-
lib. 10. de rundem cum aliis. Veniebant itaque interturbaturi
re. ge. navigationem nostris, intercepturi commercium.
Alf. ut patet ex facto cum aliis.

^f Menoch. ^f Facta declarant voluntatem. Et factum Etruscorum
6. p. 35. injustum: ^g Si non absque injuria venator in-
g l. 3. de greditur fundum alienum, domino prohiben-
ad q re do. te; si in alieno territorio non licet hostem
l. 16. ubi lædere: ^h & territorium nihil sit aliud, quam
Ang. de dominium. Non mihi vel mos ille (alicubi
se. ru. pr. dominium. Non mihi vel mos ille (alicubi
h Bar. l dominium. Non mihi vel mos ille (alicubi
47. de fur. dominium. Non mihi vel mos ille (alicubi
Bal. l. 10. si sit) obtrudatur nunc pro lege maris de
C. 60. imperio isto navium bellicarum, quoniam
admitti ille mos possit ad littora Principis
ⁱ Alc. 5. navium, in mari alio non possit. ¹ Etiam
conf. 25. nec sit curandum de istis consuetudinariis
^k Alb. 1. Doctoribus, sed sit servanda ordinariorum
de ju. be. opinio. ^k Defensio fuit Anglorum utilis, ve-
14. Eng. rentium offensionem. ¹ Et ex sola præparatione
conf. 90. alterius in me, licet mihi eum offendere & oc-
l las. l. ut cidere. Scilicet expectare non habeo, dum offen-
vim. n. 9 dar, sed incipere debeat. ut humanior hæc
sententia dicitur, exque facto probata in
judicio,

judicio, ab omnibus autem comprobata Doctōribus. ^m Obviam offensionis est eundum, non modo quæ est in actu, sed ei quoque, quæ est in potentia ad actum. Defensio fuit Anglorum honesta & pro Turcis, qui lædendi erant ab Etruscis in navi nostrorum. ⁿ Sic injuria fit nobis, quæ alteri fit domi nostræ. ^o Etenim ipsa navis domui comparatur. ^p Sic item injuria, socio itineris illata, nobis illata videtur. Defensio fuerit laudanda pro his, quos suscepimus vehendos. Nec nos indigni, quibus parceretur, etsi vectores non essent digni. Defensio fuerit necessaria nostrorum qui timore, ne ipsi cum Turcis simul quid paterentur, & amore servandi sua procurrerunt ad arma. ^q Sic in casu periculoso ad defendendum respondit Cravetta, cum civitas domino portas clausit timore depopulationis, & causa servandi sua, & ne cum nocentibus nonnullis reliqui innocui involverentur. ^r Quod si igitur defensio fuit nostrorum, & fuit justa, etiam fuerit Etruscorum offensio injusta. Aut quid si & offensio fuisset ab Etruscis justa? ^s Certe in dubio concursu offensionis justæ, & justæ defensionis, nemo non favorabilissimam defensionem offensioni anteponet. Est justo justius, æquo æquius, favorabili favorabilius. Et justo justius anteponitur. Aut, quid si etiam offensio, & injusta fuit à nostris? Num conventa deditio eos non juverit? ^t Sane non sunt capti, qui se vel per ultimam necessitatem dediderunt. Aut, quid si etiam capti sunt? Etiamne corpora bonaque capta, quæ sita sunt capienti? Scilicet bellum est nobis ullum cum Etruscis, & prælium hoc inter hostes

ⁿ Alb.
^{d.} 14.

ⁿ Non.
^{conf.} 108.
^{num.} 18.
^o Stra. 2.
^{de nau.} 5.
^p Decia.
^{3.} ^{conf.}
^{125.} ^{n.} 16.
^{Non.} ^{conf.}
^{101.} ^{n.} 11.

^q Crav.
^{conf.} 595.

^r Alc. 5.
^{conf.} 132.
^{num.} 58.
^f Crav.
^{conf.} 2. ^{m.}
^{16.} ^o
^{conf.} 432.
^{num.} 15.

^t Alb. 2.
^{de jn. l.}
^{17.}

^u *Alc. d.* fuit, quod ex legibus belli publicis ita diju-
^{132. n. 17.} dicetur, non ex piratis potius injuriarum, &
^{18.} cædium. ^u Contra consultissimus Alciatus,
^x *Com.* & apertissimum jus jubet, & neque corpora,
^{conf. 5.} *y* *Rip. de* neque bona capta capientibus adquiri. Etiam
^{rescr. con.} bona? At hæc non erant pugnantium. ^x *Ho-*
^{noch. 3.} *rum autem factum nautarum non nocet dominis.*
^{pr. 43. n.} *y* Cum & illi non intelligantur deliquisse ex
^{8. & lib.} mandato istorum: & isti non aliter dedisse
^{5. pr. 27.} *Decia. 3.* mandatum videantur, quam secundum con-
^{conf. 68.} suetudinem mercatorum. ² *Non noceretur do-*
^{88.} *z* *Decia. minis, nisi nautæ dicerent & de mandato.* Ec-
^{9. pra. 30.} ce, quomodo nec per istam meam in defen-
^{n. 43.} dendo liberalitatem noceri vix possit nautis,
^{*Menoch.*} dominis ne vix quidem. At vero cum fue-
^{1. pr. 89.} rit nautarum defensio, perque omnem ratio-
^{num. 75.} *Ceph.* nem justa, quid nisi ut Etrusci nobis, velu-
^{conf. 113.} *a* *Alc. d.* ti ² spoliatis restituant omnia ablata & damna,
^{132. n. 59.} impensas, interesse, fructus, cætera, usque
^{*Crav* 140.} ad ultimum quadrantem.
^{num. 3.}

CAPUT XXVIII.

*Naulum deberi pro Turcis ab Etrusco
captis in navi Anglica.*

Quod Turcæ solvissent in convento loco
 Naulum Anglicæ navi, idem solvent to-
 tum Anglis Etrusci, qui Turcas hostes, &
 Turcarum bona in navi ceperunt. ² Nam
^a *Hot. ill.* succedit victor in locum victi. Et possessor
^{5. Alb. 3.} quilibet tenetur hypothecaria. Et pro vectu-
^{de ju. be.} ra sunt omnia hypothecata. ^b Tenetur Etru-
^{5.} *b* *Bar. l.* fcus pro toto naulo. quicquid contigerit in
^{27. §. cul-} Tur-
^{pe. loco.}

Dec. alii. l. diem sancto, Alex. 2. conf. 168. num. 9.

Turcarum rebus, & personis, non ex nostro-
rum, sed causa ipsorum. ^c Transeunt res ^{c. l. 23. §.}
cum sua causa. ^d Victor utitur jure victi. ^{2. de se.}
Dicite, si non uti Etruscus vellet juribus Tur- ^{ru. pr.}
carum devictorum, quæ istis fuissent in bona ^{d. lo. A.}
pariter Anglorum? ^e Sane bene vellet. Ergo ^{Spec. rub.}
& hoc velit, cujus contrarium in contrario ^{de fru.}
voluisset. Velit passive nunc, quod tum acti- ^{e. Alb. 3.}
ve voluisset. ^f Regula hæc secundum natu- ^{de ju. be,}
ram, ut ibi sentiat incommòdum, ubi com- ^{5. & 2.}
modum expectabatur. Et ita paucis de jure. ^{de ar. R.}
Et si (quod narrant) etiam sic pactum nostris ^{3.}
intercessit cum Etrusco, res sit & tanto pro ^{f. l. 10. de}
nostris clarior & certior. ^{reg. jur.}

Adjectiuncula pro fine c. 26. Etiam magnus
Dux considerabit cum sua liberalitate, quam
ultra pollicetur nostris, quod amoti nave no-
stri fuerunt, periti illi navis regendæ, & alii
positi regere navim, imperiti. Navim dico
Anglicam, quam alii non Angli imperiti re-
gere tam bene, vel ei insueti. Imperitia cul-
pæ adscribitur. per quam vel levem tenetur,
& conductor: ut certum hoc est. Si mihi
noti essent, qui positi per Etruscum, dice-
rem, si periti. ^g Nam peritus, qui ter egit ^{Ale. l. 1.}
bene, expertus perfecte, magister, &c. ^A ^{§. ult. n.}
loco sit videndum, ubi periit navis, si peri- ^{34. de V.}
tus illic perdidisset. Videndum ab ipso casu,
si is, contra quem nec potuisset peritus. A-
lia videnda ad istam peritiam: quæ & cum
difficultate magna cognoscitur. Quæ & sit
probanda Etrusco, nam nec præsumitur ca- ^{h Menoch.}
tus, & vis major. ^h Etiam nec præsumi- ^{3. pr. 138.}
tur peritia, nisi probetur. neque enim à na-
tura est, sed à studio, factoque.

Adjectiuncula pro fine c. 24. De scriptura
brevi-

124 ALBERICI GENTILIS, &c.

breviculorum ecce fertur ex processu, quem-
admodum ea est in charta non Turcica, sed
Christiana. ut appareat nec in Turcia scripta,
& falsi appareant Turcæ, qui id adfirmant
tamen. ⁱ Sic falsitas ostenditur, si dies in
charta scriptus, cum charta nulla talis esset.
Et valeat argumentum à re ad locum.

Conj. a.
Nov. 44.

ALBE-

ALBERICI GENTILIS I.C.

PROFESSORIS REGII
HISPANICÆ ADVOCATIONIS
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Περὶ τῆς ἐκμυστηρίας.

ATtulit noster quidam testis suum scriptum testimonium judici. Et hoc nihili esse adfirmabatur, & mihi videbatur nihili. ^a Scilicet ^{2 Panor.} & Doctores legi nostros, & ^{c. 2. qui} comperi, Canonistas omnes, & ^{ma. ac. po.} communiter alios ita tradere: Etiam moveri in istam sententiam multis, & urgentibus argumentis. Et primo, velut concludente directe, epistola Calisti, ubi hæc sunt verba: ^{c. 29. ubi} ^{& Fely.} ^{de testi.} ^{Cnjac. d. 2.} ^{& p. D. de} ^{testi. &} ^{Nov. 90.} ^{Alb. l. 10.} ^{de qua.} ^{Rom. l.} ^{admonen-} ^{di. & con-} ^{204. Rip.} ^{l. 1. prin-} ^{n. 27. de} ^{V. O. Cov-} ^{2. resol.} ^{13. Rat.} ^{5. conf.} ^{110. Tur-} ^{ret. 1. conf.} ^{86. Viv.} ^{co. op.} ^{c. d. c. 2. qui ma. ac. po.} ^{b c. 15. 3. q. 9.} ^{c d. c. 2. qui ma. ac. po.} ^{Testes per quamcunque scripturam testimonium non proferant, sed præsentis testimonium dicant. Secundo adducunt Clementis tertii rescriptum: A nobis est quæsum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam: nisi alia legitima adminicula suffragentur. Atque notandum in utraque est decretali, quod rejiciunt scriptu-}

b c. 15. 3. q. 9.

c d. c. 2. qui ma. ac. po.

scripturam quamcunque : & dictionem poscunt ac vocem. Tertio autem inducitur ratio decretali utraque fortior : ^d quod Judex debeat vocem testis considerare & attendere ad mentis, & orationis trepidationem, & testem ipsum ipse interrogare, & similia : quæ cum scriptore ei non contingant. Et sic etiam argumentantur in quæstione, ne in criminalibus admittatur procurator. ^e *Multa erubescimus loqui, quæ non erubescimus scribere* : Inquit Baldus. ^f *Epistola enim non erubescit* : inquit Cicero. Quartum est argumentum, ^g quod medietatus sermo inficit testimonium. Et is scriptus sit meditatus. Atque per hoc argumentum Felinus sane, & Felyni Doctor (^h Franciscus Aretinus) probant opinionem Salyceti, ⁱ dicentis : testem hunc non probare, etsi legat ipse Judici schedam, qua testimonium continetur, quia (inquiunt) videtur testis is sermonem adferre meditatum. Sed & huc moventur ab argumento præcedenti, quod melius discernitur vultus, color & constantia testis, si testificetur sine lectione scripturæ. Ipse Salycetus fundabat in eo se, quod per tabellionem scribi debeant verba attestationum, ad quod Aretinus respondet tamen, & ad aliud Salyceti.

^k Baldus autem affert & hoc, quod scheda missa Judici non probet *ullo modo* : etsi prius jurasset testis iste in iudicio. ^l Imo Albericus etiam amplius, quod etsi ipse testis afferat Judici schedam, & juret, vera ibi contineri. ^m Itaque Archidiaconus generaliter, si testes essent absentes, quod si eorum scripta testimonia sint, his credendum sit *numquam*. Verum & argumentum est quintum Aretini : qui dicit novam & verissimam inductionem, *c. relatum. §.*

q. 2. quod prohibeantur pariformiter, accusator absens esse, & testis per scripturam esse absens, & itaque nullum sit testimonium istius, sicut est nulla ipso jure accusatio illius. ⁿ Est ⁿ Scip. ^{Gent.} argumentum sextum, quod & sic fere nullius ^{apol.} vis testimonium hoc dixerint alii quoque: Ergo ^{Apul. not.} is, cui, si aram tenens juraret, crederet nemo, ^{484.} & per epistolam, quod volet, injuratus probabit? Cicerō inquit, per epistolam. Apulejus in Apologia illa sua judiciaria (ad quam de his notat frater meus) ex libello. Atque hæc sunt, quæ contra hunc nostrum testem ego disputo omnia. Sed & pro eo sunt alia tamen, quæ adfirmant hoc testimonium. ^o Est Bartolus, qui ita scribit, *Quæro, an testis possit deponere dictum suum in scriptis? Puto, quod sic. Si tamen Iudex velit eum videre, & audire loqui, bene posset hoc facere. quia videbit, quæ trepidatione dicat.* ^{Bar. l. 14. de do. pral.} ^p Est ^p Alexander, Mynsingerus, ^{19. de leg. 1. Myns.} & fortissime Decianus, qui & multus est in extollenda Bartoli autoritate. Etiam ut illi uni (quod Angelus Aretinus dicebat) plus credi debeat, quam aliis omibus. ^{1. resp. 3. & 3. obs. 64. Decia. 2. conf. 51. q. Decia. 1. conf. 41.} Atque de eadem autoritate idem Decianus alibi: *Quicquid Baldus, Salycetus & alii contra tenere videntur, falsis est tamen, quod Bartolus magnæ autoritatis Iurisconsultus hoc sensit.* At hæc mitto. Nihil addo de autoritate Alexandri. Non facio magnum fundamentum in eo, ^r quod & Baldus aliquando, & Butrius tenuerunt idem cum Bartolo. Pugno aliter. ^f Et primo sit ratio, quod edictum de testibus est permissorium. Et mihi itaque pari ratione permissorium sit edictum de testimoniis, quodque vetitum expresse non reperitur, & improbatum, id sit recte. Sed hoc de quo agimus, prohibitum non est;

ut

ut & frater fatetur meus. Secunda est ratio, quod ut potest testis (certe in civilibus) referre se ad prius dicta, etsi ea sint dicta nulliter.

^{t Bertr. 1.} Quæ communis opinio est, itaque possit &
^{p. post.} ad scripta sua se testis referre : & hanc æqui-
^{cons. 165.} parationem faciunt Alexander, Mynfingerus,
^{Decia. 2.} alii. ^u Etiam Panormitanus, quod possit testis
^{cons. 66.} referre se ad prius dicta : ne forte per oblivio-
^{& lib. 3.} nem incidat in crimen falsi. Quæ & hic valet
^{cons. 128.} ratio. Et idem Panormitanus, quod valet ap-
^{Menoch.} pellatio, quam in scriptis redactam appellans
^{de arb.} porrigit judici : licet non legat, nam satis vi-
^{cas. 109.} deatur eam legere, dum se ad eam refert. Quod
^{Gail. 1.} simile potest hic esse tertia ratio. Est quarta à
^{chf. 104.} definitione ejusdem, quod notarii, jussi de-
^{re. Ge. de-} nuntiare contractum, satisfaciunt jussui, si in-
^{cis. 105.} strumenta afferant & relinquant judici. ^{u Panor.} ^{1. cons. 28.} Quinta ratio est, quod absentium non prorsus respui-
^{1. cons. 28.} tur testimonium :

^{x l. 3. de} sed alia esse autoritas di-
^{testi. Ba-} citur præsentium testium, alia testimoniorum,
^{fil. 21. tit.} quæ recitari solent. Ut sit pro certo aliqua &
^{1. §. 3.} istorum autoritas. Etiam nec de absente nunc agitur, sed de præsentem, qui scriptum judici testimonium juratus adfert. Est ratio sexta ex ipsa *l. 14. de dol. re.* per quam ibi ponit opinionem hanc suam Bartolus : & in qua legimus de testimonio scripto valido. Et valet illic sane, si judicare habuit Judex secundum illud. Inepte omnino Panormitanus, valuisse illic, quia contradictum non fuerit. Quis homini hoc revelavit ? Qui id est verisimile ? Quoniam si fuisset contradictum, non probatum testimonium extitisset ? Hoc Panormitanus ? & in petitione principii agit inepte. Et neque

alterum est aptum, ^{y las. rep.} ^{l. admo-} quod habent & alii, Pol-
^{nendi.} lianum illum non esse verum testem. Nam
 et si

etsi scribunt Doctores communiter, in ea lege tradi dispositionem, collatam in alterius voluntatem tacitam, valere speciali favore dotis: & sic non sit Pollianus verus testis; tamen ridicula ea interpretatio est: ² ut ostendit Alciatus, ² *Alc. 2.* & constat hodie omnibus, qui veterum omnium interpretum ridiculam captatoriarum dispositionis explicationem norunt, dicentium eam esse captatoriam, quæ in alterius collata est voluntatem. Porro est ineptissimum, quod Menochius, & Covarruvias in bene multis emendatis codicibus ajunt, non legi, *juratus scripsit*, sed *rogatus respondit*. Covarruvias, etiam exponi posse, *juratus scripsit*, id est, *propria manu subscripsit*. aut non tractari illic de teste, deponente per judicialem solemnitatem. Et hoc ultimum est idem cum primo Panormitani. Et refutatur adhuc illis verbis legis, id est, pro marito iratus. Aretinus inepte, coram marito, extra judicium, *à marito puella juratus*: quæ de producto sunt in Judicio: ut iurjurandum semper solet testi in Judicio deferri, non extra Judicium. Item & illis verbis refutatur, *eum*, *cujus notio est aestimatum*: quæ rem agi in Judicio, significant, si verbose non sunt apposita à Scævola. ^a Est Pollianus verus quoque testis: quem passim appellant testem omnes: & qui cur testis non censeatur, haud ulla dici ratio potest. Sic stat mihi opinio Bartoli. Pro qua addo, quod servari dicitur Venetiis communiter, ut testis deponat testimoniū suum in scriptis, ut is testatur, qui additiones Panormitano fecit. Atq; sic Lud. Romanus in proposito, quod consuetudo loci potest probationem de jure invalidam, facere validam. ^b In regno Bohemiæ, in Archiducatu Aultriæ, in Bavaria, alibi receptum, ut nobiles & illustres personæ

paver. 19.
Menoch.
conf. 403.

^a *Rui. 2.*
conf. 21. n.
1. 2. 3.
Bal. l. 15.
n. 5. C. de
test. mil.

^b *Gail. 1.*
obs. 101.

possint per scripturam sub fide sua obsignatum
judici mittere. Et intelligimus, non esse im-
probabilem rationem hanc testimonii dandi.
Quid Romæ? & illic fuisse consuetudo ista
videtur: ut de illis intelligimus, *testimonio-*
rum, quæ recitari SOLENT. Etiam ex eo,

*e Cujac.
parat de
test. Triss.
§. de for.*

quod Hadrianus dicit, testimoniis non esse a-
pud se locum, nam significat satis, locum iis
apud alios esse. ^c Et vero ex illa lege, sic post
Rempublicam everfam fuisse, notant Cujacius
ac Brissfonius, stante Republica non absentes,
nec per tabellam dare in judiciis publicis testi-
monia, sed coram, & præsentibus dicere co-
actos, adnotant. *In judiciis*, inquit, *publicis.*
Ergo in aliis iudiciis nec stante Republica iste

*d Har-
menop. 1.
xiv. 6. §. 6.
21.*

mos fuerit. ^d Et nunc superaddo illa Harmeno-
puli, ἐπὶ τῇ ἐγκληματίῳ, ἀνάγκη πάντως ὡσαύτη
ναὶ καὶ τῆς μάχης, καὶ μὴ τῆς φωνῆς αὐτῶν. Ut si
in criminibus sit necesse, produci testes ipsos,
jam in civilibus non sit necesse. Et fuerit hæc
ratio octava, pro istis partibus, quas defendimus.

*e Alb. de
li. ju. ea.
c. 2.*

Et non improbentur hæ partes per rationes con-
trarias. Neque enim obstat prima ratio: ^e cum
& Decretia autoritas non ita sit firma, ut jus fa-
ciat. Etiam neque in casu, qui nobis propo-
nitur, Calistus loquitur: qui de absentibus lo-
quitur: noster autem casus de præsentibus est te-
ste, qui scripto prolato narrat, quæ cognoscit
in causa. Non obstat ratio secunda, quoniam
loquitur Clemens in speciali illo casu accusatio-
nis matrimonii. *Super accusatione matrimonii*
illic est quæstio, *in talibus* est illic responsio. *in*
causa matrimoniali, sumat illic Panormitanus.
Atque dicebam modo, fuisse & casus sub Ro-
mana Republica, in quibus hoc testimonium
non admitteretur, non in criminalibus admit-

tatur.

tatur. Et criminalis illa sit causa Clementis, sit matrimonialis, quæ solet criminali etiam in hoc proposito conferri ^{f Alb. 7.} Atque speciale est matri- ^{de nupt. 3.} monii quoque ut probationes in eo non valeant, quæ in alio valent. Est adhuc (quod notant omnes) quæstio ibi de divortio, ut tanto firmiores & singuliores desiderentur probationes. Dicerem, & loqui illud caput de accusatione, non de testimonio: & esse positum sub titulo de accusationibus & in libris nonnullis deesse partem rubricæ, quæ habet de testificatione. ^{g Spec. de teste. §. 1. l. 1. de re jud. Alb. l. 18. de ju. fi. Dec. c. 1. de judic. Pan. c. 6. Fely. 54. de testi. h c. 2. 3. q. 9. c. ult. 20. q. 8. l. 3. de acc. c. d. c. 3. 5. q. 2. i Alb. rub. de testi. n. 4. c. l. 3. prin. k Nell. de testi. n. 90.} Ut autem facilius solent admitti testes, quam Judices: ita fortassis sint iidem admittendi facilius, quam Judices. Et sunt rationes utrobique communes, materia enim probationum sæpe tollitur, si arctetur. ^h Et de accusatione nullius admittenda per scriptum, etiam alibi canones ac leges, *per scriptum numquam recipiatur*, &c. Prior tamen certior est responsio. Nam posteriori huic resistit fortiter ratio Aretini, quinta nobis contraria. Et illi tamen rationi etiam mox respondebimus. Respondetur nunc tertiæ: i quod imo tota hæc examinatio testium posita est in arbitrio Judicis. nec is illud facere debet, quod petit prior propositio argumenti, ut itaque videmus, passim à Judice mandari aliis istam examinationem jure. ^k Unde Nellus quoque sic tenet, quod in criminalibus teneat ea ratio de vultu, & trepidatione, non in civilibus: cum in civilibus possit Iudex examinationem testium alii committere. Et similia apud eum in tractatu de testibus, ubi & sic firmat nobiscum in ipsa quæstione. Cæterum & posterior negatur dicti argumenti propositio, quia etiam scriptori accidat, ut trepidet, palleat, titubet dum scriptum ipse offert Iudici coram juratus.

Potest procedere ea propositio, cum abest scriptor. Et de absente & teste, & accusatore loquuntur omnia contraria. Alioqui accusatio jubetur fieri scripto, licet vetetur fieri per scriptum, quod est (ut dixi) per libellum, per epistolam,

I Harmenop. *d. tit.* *6 §. 65.* *ἐν ἐκσφραγίσματι*, ^l ut inquit Harmenopulus. Recito illius hanc alteram sententiam : quæ & facere videtur contra nos, *Εὰν τις εἰς ἀνδράπευον λατρεῖν ἐν ἐκσφραγίσματι ποσέβη, σκληροδεκτὴ ἡ ποινὴ μαρτυρίας.* At & de absente loquitur teste, cu-

m Host. c. *7. de frig.* *6. 7. de dol.* *4. 2. qui ma. acc. po.* *n Alb. l.* *3. de testi.* *Cast. l. 3.* *C cod.* *Alc. 4. de V. S. fi.* *Mench.* *1. de præ. 1.* *o Menoch.* *1. præ. n.* *89. n. 72* *p Cic. pro Flac. & pro Font.* jus depositionem alius proferat. ^m Testimonia vetantur, quæ dicuntur non præstito juramento Testes sunt præstito juramento, ut sic explicant Canonistæ differentiam inter testimonia & testes. ⁿ nec repugnant in totum civilistæ. Atque hic juratus quoque habetur noster testis. Etiam nec adeo fortis illa consideratio sit à titubatione : ^o cum sæpe multi trepidant, palleſcant, alia id genus faciant ob pusillanimitatem, &c. ^p Alii contra confidenter, vultu obfirmato hic se gerant, & illi quidem etiam prompti dicant aliquando cum pudore, tremore, pallore : & quidem cum verum testimonium dicant, hæſitant, se sustentant, omnia verba moderantur, ut sic faciant omnes, qui testimoniorum religionem, & fidem colunt : totiusque hujusce rei quæ sit vis, quæ autoritas, quod pondus, norunt : reliqui contra hæc omnia, ignari religionis, securi numinis nihil in dicendis testimoniis etiam falsissimis commoventur. Et de utroque hoc genere ita Cicero in duabus orationibus. Sed jam quarto respondeatur argumento, quod scriptus sermo non est ille meditatus, quem improbat lex in testibus. Ille improbatur, qui compositus pluribus est testibus, ut videantur

antur contestes & veridici omnes. Itaque nec loquitur lex de uno, at de pluribus, *Utrum unum, eundemque meditatum sermonem attulerint.* Alius meditatus sermo non improbetur. Eum poscit religio iurijurandi, autoritas testificationis. *Recordamini, Iudices, quanto opere laborare soleatis, non modo quid dicatis pro testimonio, sed etiam quibus verbis utamini, &c.* ut est apud eundem Tullium in Fontejana. ⁹ Et nostri quoque quod testis, repentine loquens, præsumitur subornatus. Neque ego tamen non audio Budæi notam in Accursium isthic ad legis verbum, *ex tempore.* Sed lex cum Budæi interpretatione responsionem improbat testis ex commentario, non meditatum testimonium. Interroget Iudex, si vult, hunc testem, hic respondebit ex tempore, istam interrogationem dat opinio Bartoli. Ipse testis & cum scripto obtulit, se repetere velle novo examine, ac voce omnia. Atque hic adeat mihi Iudex ad Decianum, concludentem, quod cum Iudex possit huiusmodi testem repetere & istam tollere difficultatem, hoc sane (Id & alii antea tradiderunt) debet facere, quoniam & debet Iudex adjuvare, quantum potest, non subvertere probationes. Respondetur argumento quinto Aretini, quod in absente loquatur. Alio qui præsens habet quoque accusare ex libello. Et itaque minus par ei sit testis: qui non adeo solemniter dicere habet testimonium. Et hoc ab eodem (credo) favore probationum. Respondetur argumento ultimo, quod dictum est, in absente, injurato procedere illic dicta. Et neque tamen illic dicta concludere nisi ad fidei diminutionem. Nam quod testimonium hoc faciat præsumptionem certe, Hostiensis,

Fely. c. 27. de test. Menoch. conf. 149.

r Nell. de testi. in 125. Bar. anth. at qui C de prob

Butrius, Felynus, moderni omnes (teste Vivio) tradunt, & quidem cum Clemente. Ita autem & in aliis quibusdam casibus salvatur etiam ab aliis Bartoli opinio. ¹Salvatur in eo, ¹teste. §. 7. qui loqui non potest. Et hoc Bartolus notavit ²Anch. c. 29. de test. quoque, sed ut tueretur generaliter suam opinionem. quasi nec sit de substantia testimonii, ut voce feratur, si aliter ferri potest. Nam substantia ipsa non varietur. ¹Salvatur communiter, si ipse testis etiam legat hoc suum testimonium. Salvatur in facto valde intricato: ubi timetur de variatione & inadvertentia. quod & Felynus tradit & Aretinus. Et quod nos dicimus per eandem rationem in omni teste, qui diffidat memoriæ, & in facto nec valde implicato. Salvatur, si nulla suspicione laboret testis. Sic enim cessat ratio contradicentium, ut de colore, & vacillatione apparere possit, quod Decianus. Et quod fundat hic regulam, cum opinione Bartoli, quia sic sit regula, ut quilibet bonus, veridicusque præsumatur. Sed & aliæ sunt salvandi rationes: quas, ut minus hic aptas, prætereo.

CAPUT II.

De pecunia testi data.

^a Fely. c. 1. de testi. ^c Cuvarr. ^{reg. peccat.} ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

argumentum : quia dari pecunia pro viatico ,
 & sumptibus possit. ^e In sumptibus nec dedu- ^{e Alex. l.}
 cuntur ii, quos fecisset testis domi, ut magis ^{6. ad Treb.}
 communis opinio est. Etiam potest eidem dari ^{Gail. 1.}
 in compensationem operarum, quas amiserit: ^{obs 99.}

& de quibus se, ac suos alebat, ut signanter
 dictum à Baldo Felynus sequitur. ^{f Fulg. l.} Cui ego ad-
 do Fulgofium : item Andream Gaillium, qui ^{10. C. de}
 citat alios, & observantiam Delphinalem ; & ^{testi. Clar.}
 dicit æquissimum, ac summæ rationis hoc esse. ^{§. falsum.}

Et idem Felynus de eodem Baldo, quod licet
 etiam dare testi in compensationem damnorum,
 quæ passus testis est : puta spoliatus est à latroni-
 bus, dum venit ad testimonium dicendum. Et
 cum ita datur, non infringitur testimonium.

Et nihil est, ^g quod scribere videntur contra hæc ^{g Fran.}
 Francus, & idem Gaillius, nec temporis, nec ^{c. 11. fi. de}
 emolumentorum, quibus testis ob absentiam ^{refer 6.}

caret, rationem habendam : quoniam testis ob
 testimonium non lucrum quærere, sed gratis
 veritati adstistere debet. Scribit Francus, errari
 in hoc multoties, quod testes non modo expen-
 sas refundi sibi, sed & damna sarciri patiuntur,
 vel postulant : esse enim contra singulare, &
 menti tenendum Baldi dictum : & contra pro-
 hibitionem juris, quod solas concedit expensas,
 itaque non probet hujus testimonium, qui præ-
 ter expensas quid recipit contra prohibitionem
 juris. Nihili ista sunt, inquam ^h quoniam ^{h Bal. l.}

Baldus in citato Franci & Gaillii loco sic, ^{ult. fi. C.} *Testi-*
bus debent expensæ refundi, sed non damna. Quæ ^{de fru. &}
^{li. exp.}

an debeant, quæstio alia est ab hac nostra, an
 possint, ut recte distinguit Felynus cum ipso
 Baldo. Et ratio illa Gaillii vana est, dum propo-
 nit de damno vitando, & concludit de lucro ca-
 ptando. Jus autem facit expensas, & recompen-

fationes operarum : ut dictum est. *δυνατός δ-*
i Menoch. dōtu. i Non vetat, aliquid præterea dari postea,
de arb. dum non præcesserit pactum. Amplius dicimus,
cas. 310. & corruptionem esse permissam testis. *k Pretio*
k Decia. potest induci testis, ut verum deponat : si alias
conf. 189. recusat, ut ex Archidiacono, ac Baldo alii ad-
Decia. 1. recusat, ut ex Archidiacono, ac Baldo alii ad-
conf. 2. n. firmant non dubitanter. ^l Et quidem Archidia-
93. Me- conusita, Hugo dicit, quod licet dare publice pro
noch. de arb. cas. iusta sententia, & vero testimonio. Et leges contra-
244. Rip. rixæ locum habent, cum est dubium, quo animo dent,
l. 1. si cer. pet. secundum Laurentium. ^m Et Baldus, quod hæc
l Arch. c. est cautela, non corruptela. Ripa autem no-
66. 11. tanter, esse hujus definitionis rationem, quod
9. 3 in *Bal. c.* testis, recusans testificari, præsumitur corru-
nt. de ap- ptus ; ⁿ ut inquit Panormitanus : & quidem
pell. (quod addit Ripa) à parte : cui scilicet bono
n Panor. id sit, ut ego de vera ^o veteri formula super-
c. 1. de te- addo. Ergo (Ripa concludit) contraria corru-
sti. rog. ptione poterit induci ad testificandum : ^p quo-
o Trisso. niam licitum sit fraude, sic inque litibus repelle-
2. de form. re fraudem. Ego cum Baldo negarim corruptio-
p Menoch. nem, quæ sit cautio. ^q Illa est corruptio & illi-
5. prafu. cita, quum quis, videns, falsis se oppugnari
3. n 38. testibus, repugnat itidem testibus falsis. ^r Scio,
q Decia. & illud dici, quod testis, accipiens pecuniam
2 pr. 14. quoque & verum dicat, committit falsum.
s Decia. Sed id in ipsum testem sit dictum, non in pro-
3. conf. 62 ducentem, aut in testimonium : si stant jam
vum. 12 antetradita. Favet etiam producenti, quod de-
 dit publice. Videlicet vitat suspicionem animi
 mali, quod geritur publice : ut est à Meno-
 chio, etiam in isto explicatum casu. Cum est
 dubium, quo animo datur, tum leges locum
 habent, quæ vetant dare. Quod autem Fely-
 nus cum Hostiensi, & Butrio, quos citat,
 Judicis scientiam desiderat in hac expensarum,
 vel

vel damnorum refusione, ne fraus legi fiat: id sic est, cum res publice non geritur: itaque fraus timetur, cum autem agitur publice res, cessat fraudis suspicio, & Felyni adnotatio. Etiam nec lego illud apud Hostiensem, & Butrium in loco, quem Felynus citat, in c. 1. de testi. Sed omnino nec procedat, nec à Felyno dicatur id in casu, cum imò corrumpere pretio testem licet. Quis enim coram Iudice, qui potest cogere, nolit, nisi pretio inductus, testimonium dicere? Menochius sic: *Sed hic opus erit Iudicis diligentia, ut perscrutetur ac judicet ex conduione personæ, ac pecuniæ datæ summa, verisimile an sit, illam loco mercedis, laborum & expensarum datam esse.* Et plura dari posse hic vult: & de datis facit arbitrium Iudicis, non adhibet dandis.

CAPUT III.

De testibus instructis.

PRecibus ^a induci ad testimonium ferendum ^a *Host. Butr. Pa- nor. Dec. c. 1. de testi. Dec. conf. 188. Panor. c. 3. de simo.* posse testes, dum non interveniat corruptio, hoc certum. ^b Sic & instructio testium prohibetur corruptrix, non admonitrix, dicit Roffredus in suis libellis, in titulo de S. C. Liboniano, quod testis fuit instructus à parte, ut verum dicat, non dicatur subornatus, de quo dicto facit gaudium Baldus, ut ista notat Felynus. ^c At Baldus (quod Odofredus dicit) quod *Dec. c. 1. de testi. c. 2. 188. Aret. l. 2.*

I 5

non

si err. pet. Ale. 6. conf. 29. Myns. 3. obs. 75. Bal. l. ult. C. si ex fal. instr. l. 11. C. de his, qui at. non po. c Bal. l. ult. de testi

non debet advocatus falso instruere testes : sed bona fide bene potest ad hoc, ut sciant dicere eum veritatem.. Et addit, fecisse id se multoties.

d Beld.

l. II. n. 47.

43. Ma-

Scar. de
prob. 2.

concl

1207. n.

19.
• Bal e

9.n.20. de

prob.

f Decia.

- lii l. 6. si

cert. pet.

g Bal.

Saly. Ca-

Str. auth.
et qui de

pro Soc. C.

fraterni-

gratis. de

b. Hart 2.

obs. 16.

Menoch.

de arb. 10 1

Menoch.

conf. 248.

305. 343.

pp. 5.

361. 396. 446. 495. Ceph. 588 Non. 24.

k Spec. de

de app. §. 2. num. 23.

CAPUT

CAPUT IV.

De testimonio litigatoribus prædicto.

Testimonia non vitari, si testes ante signi-^{a Sal7.}ficarunt parti, quid essent deposituri,^{auth. at} Salycetus defendit. Et pulcre in practicis ob-^{qui. de}servationibus Cancellarius Palatinus, non esse^{prob.} malum, quærere à testibus, quid de causa^{Hart. 2.} sciant: ut pars, quæ est eos productura, sic^{obs. 16.} deliberet, quid possit probare, non enim ista sit fraus, si aliquis curat de parandis sibi probationibus, & ita se respondisse cuidam nobili, qui interrogabat, an sine præjudicio aliquo posset quosdam audire super causa prius, quam^{b Alb d.} litem aggrediretur. Ita habet se veritas.^{b Et auth. at} scio tamen, Albericum Rosatum tradere,^{qui. n 7.} quod dictum talium testium, qui testimonia partibus recitant, nihil valere videatur.^{c Sed c Gl. Alb.} & glossator, his non credi, qui utrique revela-^{Fulg l.} verunt testimonia sua. Et cum glossatore ite-^{16. detest.} rum Albericus atque Fulgosius. Nota (inquit Fulgosius) quod perfecta depositione testis, ex eo, quod postea fecit, testimonium suum, recte depositum, fidem amittit: ratio,^{d quia} ita præsumitur fuisse ex pacto. aliter non de-^{d l. 14. C} beret vitari testimonium, recte depositum.^{de adult.} Atque (inquit alius) si secuta revelatio dati testimonii arguit, pactum fuisse de eo dando magis revelatio, & prædictio dandi arguet datum ex pacto, ut præcedentia influunt magis in sequentia, quam ex contrario. Cæterum^{e Bal} id primum nota, male intellectam legem glos-^{Flor. d. l.} fatori, Alberico, Fulgosio, ^{16. Spec.} Baldo, Flo-^{de test.} riano, Speculatore, & si qui sunt alii, per^{§. 4.} quam

quam legem de ista revelatione, aut prædictio-
ne tradunt. *Qui falso, vel varie testimonia dixe-
runt, vel utrique parti prodiderunt, à iudicibus
competenter puniuntur.* Hæc lex : In qua *prodi-
derunt*, male illi censent esse ; revelaverunt.
Prodere testimonium utrique parti, est dare u-

trique testimonium. ^f Et sic Græci, οἱ πλαῖως,
ἢ ἀναλίκως ἐαυτοῖς ὑπὲρ τῶν δύο μερῶν μαρτυροῦντες ὑπὸ
τῶν ἀρεσφόρων δόξαντων πωροῦνται. ^g Et Latini ficlo-
quantur, dare alicui testimonium, senten-
tiam, &c. Cervotti illa glossa proculdubio est :
h qui numquam fecit glossam unam bonam :
adeo ut glossæ falsæ appellentur vulgo Cervot-
tinæ. Ego neque ad eam glossam habeo nomen
aut Accursii, aut boni alius veteris glossogra-
phi. Accursius ibidem accipit legem, ut nos
accipimus, in eo, qui adversus fidem testatio-
nis suæ loquitur contraria. Sic scilicet osten-
dunt nobis sententiam Accursii leges, quas Ac-
cursius illic citat : ⁱ quæ habent de vacillante ad-
versus fidem testationis suæ de præbente testi-
monia inter se diversa, non de revelantē testi-
monia partibus. Sic & Franciscus, doctus, &
laudatus filius Accursii, frater Cervotti, inter-
pretatur de testimoniis contrariis, adversa no-
minaverat Accursius. ^k diversa nominat Bar-
tolus : & exponit de teste, qui sic dixit diver-
sa pro actore & reo, pro partibus diversis. Et
nòto, quod sic Bartolus & Accursius interpre-
tantur, *l. 16. de testi.* per *l. 27. ad Leg. Corn. de
fals.* & retro hanc *l. 27.* per illam *l. 16.* Videlicet
& quod in altera est *prodiderunt*, in altera est *præ-
buerunt*. Addo nunc, quod si in lege *prodere te-
stimonium* est revelare testimonium, frustra ad-
ditum de utraque esset parte, quoniam idem
fuerit pro certo ; etsi uni parti revelasset testi-
monium

^f Basil.

^g 21. tit. i.

^h S. 14.

ⁱ Harme-

^j mod. 1. tit.

^k 6. fi.

^l Cic. pro

^m Flac. l. 21.

ⁿ de testi. l.

^o ult. C. eo.

^p l. pe. de re.

^q ind.

^r h. Cap. l.

^s 224. de V.

^t S. lmo. l.

^u 94. de sol.

^v Rom. l. 1.

^w C. de ed.

^x i l. 2. de

^y testi. l. 27.

^z de fals.

^{aa} k Bar. d.

^{bb} l. 16. C. d.

^{cc} l. 27.

monium testis, non utrique. Specta ad Fulgosi rationem : quæ concludit pariter & in revelatis uni testimoniis. Quæretu, quam potes aliam. Ego interim Salyceto, Hartmannoque addo illam communem omnium opinionem, ¹ quod non intelligantur cognita testifi- ^{1 Bar.} cata ex ista revelatione : quia nec revelatio fa- ^{Alb. Bal.} cta intelligitur propter ejus incertum. Et itaque ^{Salv. Ca-} concludo cum Salyceto, *minus* intelligi co- ^{str. d.} gnita testificata ex ista prædictione. Cum Bal- ^{anb. at} do *multo magis* dicendum, non didicita testifi- ^{qui. Host.} cata ex ista prædictione : quoniam ex istis ser- ^{Pan. Fely.} monibus *nulla* possit haberi certitudo. Adde, ^{c. 55 de} quod & consilii mutatio hic esse potest in præ- ^{testi.} dictione. ^m Cum Hostiensi, & aliis idem, ^{m Butr.} quod certus quis non est ex verbo volatili ejus ^{c. 55. de} revelationis. Etiam quia oblitus dictorum ^{testi. Soc.} esse potest testis. ⁿ Addam in terminis for- ^{d. c. fra-} tioribus Baldum, qui scribit quod non perdunt ^{ternitatis} robur suum testationes, quas vidit pars à no- ^{n Bal. c.} tario. Et itaque perdant multo minus per re- ^{2. de testi.} velata à teste. ^o Miror Decianum in lectis testa- ^{o Decia.} tionibus dicere, quod multum de fide minua- ^{7. pr. 17.} tur. Dicit, nihil allegat. ^p Quod notarius ^{p Menoch.} puniatur, item testis, id quidem vere, & cum ^{de arb.} aliis Decianus. Sed ea alia quæstio est. ^{537.} ^q No- ^{q Jac. de} tarius manifestans dicta testium ante publicatio- ^{Bel. inter} nem, tenetur falsi, ita condemnatus Paduæ de ^{Martia-} meo, & aliorum Doctorum consilio, ait Jaco- ^{nesii conf.} bus de Belviso. Et idem dicit in avvocato, ^{91.} procuratore, qui instrumenta, alia manifestat secreta. In Judice, qui sententiam revelat, antequam pronunciet. ^r Non vitiantur dicta ^{r C. str. l.} testium, licet partes fuerint præsentēs exa- ^{minimo.} mini, quamquam (& hæc alia item res ^{de legi.} est) partes sic nequeant novos testes pro-
ducere

ducere super iisdem articulis, vel directo contrariis. quia didicerunt testificata. Est alia quæstio, an verbum *prodiderunt* in lege supradicta significet revelationem: quod Cervotus & alii plures voluerunt, & alia, an fides his revelantibus minuatur testibus: quod non dicunt, nisi Fulgosius & Albericus. Depuniendis his testibus loquitur lex illa, non de testimoniis infirmandis. Etiam quæstio alia est, in testibus revelantibus dicta, & alia in prædicentibus dicenda. Hæc quæstio nostra est, in qua nec vllum habemus, quem sciam, contradicentem, habemus nobiscum illos omnes, qui in altera quæstione tenent, revelationem dictis testimoniis non obesse. Habemus diserte d. Hartmannum & Salycetum.

¹ *Panor. c.* Sed & Panormitanum & Felynum: qui scri-
^{2. de cap.} bunt diserte, non vitari testimonium alicu-
^{mon. Fely.} jus, si prius in præsentia partis dixit, quide-
^{6. ult. d.} rat dicturus in iudicio: imo esse cautelam ut
^{testi. cog.} inducatur ad prius dicendum; ne habeat ma-
¹ *Bar. d. l.* teriam variandi. ¹ Quæ notabilis theoricam
^{27. de} Bartoli sit. ^u Ad quam theoricam notemus hic,
^{fals} quod etsi videtur illa à pluribus reprobari in
^{u Ceph.} in eo, quod habet de puniendo teste variante
^{conf. 428.} poena falsi: tamen tenetur in hoc ab omnibus,
^{Menoch.} quod illa prædictio est cautio, non destructio
^{de arb.} testimoniorum.
^{312.}

CAPUT V.

De testibus criminosis.

^{a Herm.} ^{1. tit. 6} **I**N ²criminibus admitti testes criminosos,
^{§. 10.} censent Græci interpretes. *ἡ πρὸς τὸν ἐν τῇ βίᾳ*
μαρ-

μαρτυρούντων, ἢ ὑβριως καὶ τῶν ἄλλων ἀσεβειῶν, ὡς ἐπὶ
πάν ἐζητήται ὁ πόπος τῶν μαρτύρων, καὶ ὁ βίος, ὡς ὁ
μάκρως ἐλέγχο. *in testibus, super vi testificantibus,*
aut super injuriā, aut similibus circumstantiis, om-
nino non spectantur mores testium, & vitia, ut
Magister dicebat. Et ratio fit, quia non, ut in

conventionibus, promptum sit hic testes advo-
care vitæ probatæ homines. ^b Cæterum in
criminibus exceptis admitti testes istiusmodi,
non fit dubium. ^c Et latrocinium est in exce-
ptis: adeoque piratica, latrocinium pessimum.

^d Admittuntur in his quæ difficilis sunt proba-
tionis. ^e Atque sic sane admittuntur, ut sint
etiam omni exceptione majores. ^f Quæ autem

occulte fiunt, ut istiusmodi conjurationes pi-
raticæ fiunt, illa sunt difficilis probationis:
falsitates, simulationes, de quibus nunc tra-
ctatur: In his probant plane duo, criminosi,
alias omnino reprobati: ut loquitur Iason. Et
hæc idem nominat cum aliis, quæ sunt proba-
tionis difficilis. Ne quis mihi de eodem,
deque aliis regerat dictum Butrii, sic id esse,
cum nec actu, nec habitu possunt alii esse te-
stes. ^g Quamquam idem dictum improbetur

à ratione, & consuetudine, & Claro. Sic &
alterum vacat hic, ^h quod ajunt, de ista diffi-
cili probatione probandum esse. Nam conju-
rationes piraticas, & simulationes esse diffi-
lis probationis, sic est ostensum. ⁱ Etiam ad-

mittuntur criminosi in his, quæ principaliter
non fiunt in odium læsi, ut homicidium; sed
in commodum delinquentis, ut furtum. Quæ
communis conclusio, & communiter obser-
vata. Et quæ in toto hoc genere prædationum
stat perspicue: ^k quæ certe sunt in commodum
prædatorum. Etiam in his admittuntur cri-

^b Arch. c.

5. 15. 9. 3.

Decia. 3.

pr. 19.

lib. 9. c.

29. n. 21.

c gl. d. c.

5. 15. 9. 3.

Decia. d.

nn. 21.

d Alex. 5.

conf. 148.

Crav. 651.

e Decia.

conf. 342.

flaf. l. ult.

C. de his

qui. ut

ind. Dec.

2. conf. 37.

99. Ceph.

652. Me-

noch. de

ar. 116.

Ro. Gen.

decif. 184.

Viv. com.

opin.

g Clar. 5.

fi. 9. 24.

h Mynf.

3. obs. 16.

Menoch.

conf. 301.

i Clar. 5.

fi. 9. 21.

k Bal. r.

55. de app.

mino-

minosi, quæ regulariter non solent patrari sine fociis. Quæ itidem communis est opinio, & observata in praxi. Et quæ etiam tenet casum nostrum, qui non est sine fociis, piraticus.

Praxis autem (docet hæc idem Clarus) & in omnibus ita criminibus habet pariter: certe in furtis & latrociniiis. Quæ hic esse nobis potest definitio quinta nostrorum testium, imo sexta. ¹ Est septima, quod iidem admittantur in civilibus. Et civiliter agitur nunc, cum res repetitur tantum. ^m Et sic agi potest: etsi crimen sit publicum. ⁿ Est octava nobis defensio, quod admittuntur nec idonei, & eis creditur dicentibus verisimilia. Verisimilia autem ab his testibus dici, illinc apparet, quod ipsi contra se dicunt. ^o Et non sit credendum, quod quis in præjudicium suum deponat, nisi verum. Illinc apparent testimonia esse verisimilia, quod contrarium sit valde inverisimile; Hollandum unum, extraneum, humilem, pauperem, Anglis reliquis omnibus ducem existitisse, dominum totius expeditionis. Est nona responsio quod non tam agitur hic de testimoniis, quam de confessionibus criminisorum. Inauditum vero sit, non credi ejusmodi reorum confessionibus. ^p Testari contra se quisque potest. ^q Imo creditur magis confessioni principalis, quam testibus mille, contrarium adserentibus. ^r Est responsio decima, admittere testes idoneos, si aut idoneis aliis testibus, aut conjecturis adjuventur. Atque hic sunt ¹ aliæ conjecturæ supradictæ; de Hollandi ducatu incredendo, ac dominio; de Anglorum credendo ducatu, atque dominio. Navis emptæ prædatoria in Anglia est, rebus omnibus eadem hic est instructa: sociis eadem Anglis omnibus

¹ Decia.

^{3. pr. 19.}

^{Rui. 5.}

^{conf. 158.}

^{m Coma}

^{Imo. rub.}

^{de pu. ind.}

^{Bar. l. ult.}

^{de va &}

^{ex co.}

^{Menoch.}

^{de arb.}

^{483. &}

^{conf. 557.}

^{Schurpf.}

^{3. conf. 32.}

^{Anch. l. 1.}

^{depo.}

^{n Ceph.}

^{conf. 438.}

^{Decia. 1.}

^{conf. 18.}

^{Port. 2.}

^{concl. 23.}

^{o Decia.}

^{conf. 189.}

^{Menoch.}

^{23. Port.}

^{2. concl.}

^{36.}

^{p Can.}

^{14. q. 2.}

^{prin.}

^{q Port. 2.}

^{concl. 34.}

^{1 Alex.}

^{ad Bar.}

^{item las.}

^{l. 1. C. de}

^{su. tr.}

^{Mysf. 2.}

^{conf. 16.}

omnibus hinc est deducta. Et Hollandus dominus non in Hollandia parasset omnia? Angli assueti diutissime per bellum proximum prædationibus istis, nunc vero vetiti, nec tamen queunt abstinere, hæc commenti sunt fraudi suæ inumbrandæ: adsciverunt sibi, quem dicant ducem & dominum. Cæterum totum hoc rallum est.

¶ Et fraus hic arguitur ex insolitis: etiam per conjecturas leves. Et non sit credendum, quod fieri non *solet facile*. Aut hoc *facile solitum*, ut & externus & talis talibus Anglis faciat talia? Hæc satis.

f Dec. 2.
conf. 118.
& lib. 3.
conf. 32.
Castr. 2.
conf. 109.

CAPUT VI.

De testibus singularibus, & probatione tempestatis.

Breviter ^a (loquar verba Deciani doctissimi) ad immediatum deveniendo dico, quod testes singulares probant in his, quæ sunt difficilis probationis, nec est singularitas obstativa, sed adminiculativa, ut quando unus probat de confessione in uno loco facta coram se, & alius de alia coram se in loco alio. Quæ à communiter contingentibus probari possunt per plures testes, ea per singulares non probantur. Quæ vero, quia sunt prohibita, quilibet toto ingenio & variis cautelis, & calliditatibus tegere conatur, ista per singulares probantur. Et cætera apud Decianum. ^b Indicia, conjecturæ, præsumptiones censentur hic veræ, & concludentes probationes, & semiplenæ, & imperfectæ probationes simul junguntur ad plenam, & perfectam. ^c Scilicet jura secundum diversas qualitates negotiorum diversos modos

^a Dec. 3.
conf. 66.

^b Paris
2. conf. 29.
Menoch.
788.
^c Castr. 2.
conf. 143.
Fely. 6.
38. de
testi.

K

prob-

d *Mench.* probandi induxerunt, nec voluerunt angustare
conf. 457. facultatem probationum. ^d Testibus singularibus
 906. probari confessionem, etiam alii tradunt, non
 c *Non.* dicti Deciano. ^e Credi tendentibus ad unum fi-
conf. 23. nem. f Credi, si aliæ concurrant conjecturæ: a-
 35. *Ceph.* lia quæ hic nobis omnia valent. Sic vel singulares
 142. 448. testes nobis probabunt, magistrum navis serio
 f *Eng.* non procurasse ad insulam appellere Sancti Mi-
conf. 63. chaelis, extra quam prohibitum erat appellere;
Mench. 175. dum dicit unus, hunc fuisse sermonem in navi
 certum de navigio in Hollandiam directo. Al-
 ter autem, non fuisse tempestatem, quæ arce-
 g *Decia.* ret ab insula. Et magister qui tempestatem eam
conf. 172. probat? ^g Nec enim est dubium, quin ille ha-
 534. 649. beat probare negativam, qui negativæ incum-
 & c. *pro-* bit: & probare impedimentum, qui id allegat,
posuisti. de *prob.* agendo, excipiendo. ^h Regula numquam fal-
Alex. 7. lens, ut negativam probeat, qui in ea se fundat.
conf. 123. Etiam, quod negativæ probatio fieri debet per
Ceph. 47. examinationem diligentem. Itaque testes nec
Oad. de. rogati reddere habent rationem concludentem
rest. 9. 18. ^{n. S. Med.} plene, ac necessarie. ⁱ Etiam, qui probare de-
de cas. for. bet impedimentum, is quoque debet probare,
 p 1. 9. 14. se adhibuisse diligentiam, etiam & conatum,
Natt. <sup>conf. 199. etiam & summa ope nixum se repellere impedi-
 214. 1. 10. mentum, nec potuisse repellere, & actum ex-
 132. pedire. Etiam probandum sit, quod & pluries,
 h *Ias.* 1. 4. nec uno tantum die tentavit tempestatem supe-
 §. *conde-* rare & appellere. Etiam sit protestandum plu-
innatum. ries de insuperabili impedimento, ut definitio-
de re jud. nes istæ omnes sunt in terminis ad casus fortui-
 1 *Fely. c.* tos: quas sit tutius sequi, quam generales di-
ex trans- stinctiones. Sed age, probeat iste magister im-
missa. de pedimentum, & non requiremus protestatio-
præs. Pa- nes. An, ^k quod nautæ facere omnes solent, mo-
lia 2. de deratus
prob. 47. <sup>conf. 518.
Mench. *de arb.*
conf. 518.
Contar. l. diffamari. s. 4. n. 117. Znuar. conf 36. k Xenoph. 2. Cyrop</sup></sup>

deratus iste est ventis, huc cursum flectendo, atque illuc, dum tempestas abiret, aura rediret secundior? Non probatum & ne tentatum quidem probare, quod huc venire necesse fuerit in Angliam: ire autem in aliquam partem regnorum Portugalliæ non potuerit. Huc, huc cursus fuit pro certo. Ut ita abiungere cognoscitur petitus finis. ¹ Et qui per vias insolitas, & ¹ *Rip. de re. ad conf. n.* qui per alias tendentes in loca vetita, ducit merces, ire intelligitur in loca vetita. Ab insulis illis tempestas ulla huc vehat, nec sinat in regna ^{scqq. Cap. l. si fugi. i. n. 68.} ire Portugalliæ? ^m Non per omnes partes viger una tempestas, & eadem tempestas inveniens ^{C. de ser. navim in diversis partibus maris non ducit ad fug. in. orn. 1. conf. 273.} eundem locum. Notoria vero communiter sunt itinera per mare, & per terram. Ab illis insulis per Angliam recta itur in Hollandiam. Et igitur, ut sit probata aliqua tempestas, hæc probata tamen, quam dicunt, non est tempestas. Edat, quas habet, solemnes, nauta chartas: li- ^{n l. 1. xli} quebit illico de re tota hic, atque de calumnia. ^{l. q. de ed. Rip. C. 1. gnot. Aic. l. 1. 6. C. cod. Evcr. in lo. a. f. ad eccl. o Bal. l. 2. C. de con. ex le. A. lex. l. 1. C. de ed. Dec. c. 1. n. 105. de prob. Scot. re. 2. lib. 2. to. 2. Me- nach. de arb. 459 p. Com. conf. 21.}

ⁿ Edendum pro certo est fisco vel agenti pro fisco, etiam ad fundandam fisci intentionem.

^o Et nautæ debent talia documenta edere, ut est opinio communis, præsertim si etiam adsit fraudis suspicio alicujus, ut hic est suspicio, ex supradicto cursu navis res alio ferri, quam quo destinatas fuisse dicit nauta. Item ubi Legato Regis, quærenti de ipso regio vectigali, omnia occultantur. *Male agit, qui fugit lucem.* ^p Etiam commune vitium est, datia & vectigalia fraudare. Et suspicio in dominos etiam ipsos mercium manat hæc: ut si res cessisset ex voto, bene esset: sin minus, nec ipsis propterea damnum accideret, tanquam ex delicto nautæ. Quæ Comanus.

CAPUT VII.

De ignorantia & scientiæ probatione.^a Menoch.

6. præ 23.

n. 51. &

conf. 120.

246. Purrp.

548.

b Ceph.

conf. 720.

Turrest.

2. conf. 8.

c Tirag.

de retr.

lig. §. 36.

gl. 2. Turr.

2. conf. 42.

Menoch.

dd. 129.

246.

d Baml.

l. pe C. qui

mil. poss.

e Ceph. d.

720. Me-

noch. d.

120. &

186.

f Villap.

rep. l. 22.

ti. 1. par-

ti. 7. p. 2.

num. 8.

Ceph. conf.

314. n. 31.

Med. de

cas. for. p.

1. q. 3. n. 6.

g Decia.

conf. 583.

613 Ceph.

314. Me-

noch. 37.

87. 615. 617.

Decia. 1. conf. 24.

& lib. 4. conf. 4. 69.

Turr. 3.

conf. 17.

Burs. 2. conf. 143. 174.

Grat. 2. conf. 65.

Gabr. 2. conf. 149.

Purrp. 1. conf. 172.

Ro. Gen. dec. 172.

Anch. Reg. 1. q. 63.

Cost. de fa. sc.

& ign. insp. 64.

Regula ^a est, non præsumi scientiam, sed ignorantiam facti alieni, præsertim longe agentis. ^b Et itaque probanda illa est probationibus urgentissimis: de qua sit & regula & præsumptio juris in contrarium. ^c Probanda est ex acta cum suis omnibus illius facti qualitatibus, plena, certa. ^d Probatur ignorantia eo ipso, quod contrarium non probatur, & sic est novum genus probandi, ut ait Andreas de Bamlo. ^e Ex superabundanti autem potest & pars altera de ignorantia sua, & quidem per suum iuramentum probare, & est audienda. Sic sanè. Et tamen illud quoque verum sit, ^f quod & alleganda & probanda est, sive scientia, sive ignorantia ab eo, qui intentionem suam fundat, vel agendo, vel excipiendo, super scientia, vel ignorantia. Sic in terminis contra tertium adversantem rei judicatæ, quod satis sit, hanc illi objicere: & quod ille probare habeat de ignorantia. Stultus, qui contra hunc tertium exciperet de scientia. nam ipse tum sic haberet probare de scientia. Et hoc Villapandus, bene eruditus Jurisconsultus Hispanus. Age, liberaliter agas: proba de scientia. ^g Indiciis & conjecturis probari scientiam, est receptissimum: etiam per testem unum: & in ea probanda igitur verum est desiderari adeo exactam probationem. Scilicet difficilis probationis res est. Et itaque sic probetur:

noch. 37. 87. 615. 617. Decia. 1. conf. 24. & lib. 4. conf. 4. 69. Turr. 3. conf. 17. Burs. 2. conf. 143. 174. Grat. 2. conf. 65. Gabr. 2. conf. 149. Purrp. 1. conf. 172. Ro. Gen. dec. 172. Anch. Reg. 1. q. 63. Cost. de fa. sc. & ign. insp. 64. Bal. c. 1. de post. prel.

tur : ut quod est aliud difficilis probationis. Et tamen ad tres, quatuor istorum quod attinet, certissimum est, eos novisse de lite omni cum nauta, qui præsentes adfuerunt nautæ semper : etsi filuerunt. ^h Præsentes scire præsumuntur, ^h *Imo. l. 18. n. 3. Mar. 309. de ad. he. Monoch. 6. præf. 21. 23. Ro. conf. 481. Crav. 271. Burf. d. 143. Decia. d. 69. Odd. de rest. q. 8. n. 68. Bal. l. 5. G. de pe. tut. i Menoch. conf. 421. num. 69. Crav. 330. num. 8. k Mar. d. l. 18. num. 293. l. Paris. ad Bar. l. ult. C. de per. tut. m l. 1. de exerc. l. 1. de præcur. n Decia. 4. conf. 4. o Bal. c. 2. n. 8 d. constit. Aret. §. duo fra-*
 quæ in loco fiunt, præsertim quæ fiunt publice : præsertim quæ ad ipsos pertinent : & præsertim quæ sunt (ut sunt hic) quantitatis notabilis. ⁱ *Omnibus* innotuisse causa gravis præsumitur, quibus *aliquo modo* nocere potuit. ^k Tum & absentes præsumuntur facti certiores, domini (inquit Maranta, item Menochius in præsumptionum libris) à procuratoribus. ^l Et quod est nunciatum procuratori, præsumitur dominus scire. Et magister navis est quidam procurator. ^m Cui totius navis cura mandata est, & procurator est, qui aliena negotia mandatu domini administrat. ⁿ Habitati in loco factores, negotiorum gestores faciunt præsumi scientiam. Aut quis nescit mercatorum industriam, & vigilantiam summam ? Et quomodo habeant fidos ubique exploratores, qui ad ipsos deferant indies per tabellarios commones, per proprios semper in magnis causis, quid ubique geratur rerum novarum ? ^o Ad probandam scientiam absentis, sufficit, quod ad eum pervenerit fama ex relatione providorum & honestorum virorum. Ex literis amicorum scientia probatur. Et hæ relationes, & hæ literæ fieri communiter solent, ut novimus omnes de quotidiana experientia. ^p Atque ex his, quæ communiter fieri solent, scientia præsumitur. Ex eo, quod quis investigare solet, præsumitur scientia, & quilibet

K 3

solet

tres. num. 27.

p Decia. d. 4. Crav. d. 271. 650. 809. Purp. d. 172. lo. Ant. à S. Geor. c. nle. num. 4. de conjug. serv.

q *Cagnol.* solet naturali propensione, q mercator etiam
de prin. n. præcipua professione, investigare, quæ sunt
 64. *Dicia.* 3. *conf.* 62. ad lucrum, *Ingenium solers*, suaque in compen-
S rac. de *diapugnax*: Poeta astrologus de mercatore. Et
merc. p. 2. naturalis præsumptio ista (ait Cravetta) potis-
num. 16. r *Manil.* *finis omnium* habetur, itaque contrariam præ-

4- sumptioni naturali allegationem ignorantiae
 esse, *cujus fides fieri judicium cuiquam non possit.*

f *Menoch.* Quæ Cravetta, hujus (ait Menochius) nostræ
præl. re- ætatis jurisconsultorum facile princeps. Ob-
cap. n. 2.

secro, dicat mihi aliquis (ut utar verbis ejus-
 dem Iurisconsulti in tractatu pari) ad rationem
 naturalem vivens, an dominis insciis mercium,
 facta à nauta hæc credi possunt, quæ sunt fa-
 cta? Litigatum, appellatum, disceptatum de
 appellatione, restitum per omnem contuma-
 ciam executioni. Qui hæc faciebat nauta pro
 dominis, non eosdem & faciebat de his omni-
 bus certiores? etiam hæc cui bono suo nautæ?
 imo cui non malo suo nautæ, si ibi jus fiet?

t *Briss.* *Cui bono* quid fuerit, ab eo etiam factum cre-
mt. de ditur per Cassianum dictum illud in judiciis de-
form. Co- cantatissimum: & quasi ex mandato ejusdem,
sta de fa- ajunt Doctores. *Factum* familiæ adsignatur
sc. & ign. voluntati domini, etiam illicitum: quia *non*
insp. 34- *voluntati* domini, etiam illicitum: quia *non*
u Rnt. 1. *conf. 59.* *su credibile*, à familia, contra quam dominus
Crav. velit, quidquam fieri. Etiam *mandatum* in his
 350. & præsumi, ad quæ agenda verisimile non est sine
de ant. p. mandato quempiam accedere. Et nec dubium,
 2. n. 36.

si & scivit dominus & potuit prohibere. Ergo
 hæc nautæ facta præsumantur facta à dominis,
 quibus & bono esse potuerint. Ergo & hæc
 scisse iidem præsumantur. Aut forte non hi
 fieri certiores valuerunt ejus, quod hic gere-
 retur? Neque in tot septimanis, etiam men-
 sibus hinc in Hollandiam ullæ iverunt li-
 teræ?

literæ? huc ex Hollandia nullæ literæ redierunt? & communes statim tabellarii pluries ultro, citroque commearunt toto isto tempore. ^x Satis ^x Covar. ^{pr. q. 13.} deducitur scientia propter locorum propinquitatem. ^{col. 15. fi.} Unius autem, aut duorum dierum ^{Paru d. l.} facili navigatione distat Hollandia, ubi domini ^{ult. Grav.} isti fuisse dicuntur. ^{d, 27 t.} Si & per jus creditur, in ^{y Bar. da} itinere marino communiter passuum millia ^{insu. ver.} quinquaginta in dies singulos tribui. ^{Nullum.} Vicina ^{z Fely. c.} sunt loca, quæ non multum distant. ^{7. de pref.} Prope ^{a Castr.} dicitur, quod per mare non distat ultra duas ^{alii l. 9. de} dietas. Et ita dicitur à iudice certe: ^{judi.} b cuius ^{Menoch.} arbitrio & id detur, censere de vicinitate. ^{de arb.} Si ^{222.} idem arbitrium debet regulari ex regulis juris ^{c Paris 3.} communis: & esse congruum adprobatis do- ^{conf. 151.} ctrinis. Et hic junge longum tempus, ut ^{Mand ad} dixi. ^{Ro 376.} Qui partem præterea sciverunt, iidem ^{d Acc.} præsumuntur scivisse & reliquum, ut alii, & ^{d. §. q. n.} Menochius in responsis etiam scribit. Nihil ^{27. Odd.} isti de lite audiverunt? ^{d. q. 8. n.} Credat Iudæus Apella. ^{70. Me-} At si quidam sciverunt, etiam reliqui scivisse ^{noch. conf.} præsumuntur. ^{73. Grav.} Ut valet argumentum de re- ^{553. 572.} bus ad personas. ^{e Decia.} Cravetta sic ostendit de ^{1. conf. 11.} scientia tertii, volentis impedire executionem ^{f Grav.} latæ itidem contra alterum sententiæ, quod ^{conf. 997.} conjunctus præsumatur scire facta conjuncti, ^{num. 9.} & successiva haud dubie & specialiter lites. Etiam quod citra conjunctionem præsumitur tertius scire litem controversæ rei memorabilis. Et quod neque vetustas temporis inducat ignorantiam rei ejusmodi. Ergo (dixerim ego) & conjunctus mercibus in eadem navi præsumatur scire facta hæc conjuncti. Est conjunctio isthic, ut extractatione de jactu apparet, item à proverbio *Eadem navi vehi*, & à simili, & ab aliis argumentis. ^{g Deria.} Etiam neque longin- ^{3. conf. 62.} quitas,

quitas, si qua hic esset loci, inducat ejusmodi
h Dec. 1. ignorantiam rei controversæ memorabilis. *h Ut*
conf. 18. valet argumentum de tempore ad locum. Eo-
& lib. 2. dem quoque Cravetta loco, manifesta, & noto-
conf. 11. ria ea prope videri, quæ in Iudiciis fiunt, *i quod*
i Dec. 1. & alii. *k Scivisse litem ejus, cum quo quis ha-*
conf. 10. bet aliquem contractum. Et cum nauta contra-
k Menos. ctum habent isti Sic autem probata sententia
conf. 319. est certa quorundam, præsumptionibus pluribus
conf. 617. probata reliquorum. *l Quæ scientia ex præsum-*
Crav. 350 ptionibus pluribus etiam dicitur certa & plena.
m Rom. Et non hic locus vulgaribus (sic Romanus,
conf. 48. alii) illis scilicet traditionibus, ignorantiam
Ceph. 314. præsumi facti alieni, eandem probari juramen-
Crav. 271. to, &c. Nam (ut communiter docetur) ea
Alex. 2. non procedunt, ubi scientia ex conjecturis præ-
conf. 118. sumitur. Videlicet & Judicis sit, juramentum
Barf. 2. etiam deferre: qui istud non ei deferet tamen,
conf. 174. contra quem præsumptio est: *n si aliqua* (ait
Menoch. post alios Menochius) allegati ignorantiam ad-
Anch. versatur juris præsumptio. Et pulchre Natta,
Re. d. 63. quod scilicet privilegiata ea sit per juramentum
Fely. d. 7. probatio, & contra jus commune, igitur nihil
Odd. de debeat ipsi obstare. In ignorantia (idem inquit)
rest. q. 38. probabilis illud sit, *o in verisimili*, inquit alii,
Flor. l. quæ verisimilis ignorantia (inquit & Oddus Do-
verius. de ctor meus) non stat cum scientia præsumpta.
prob. Ex qualitate personæ (idem Natta, idem Na-
n Menoch. varrus) hic Iudex arbitrabitur ex circumstan-
de arb. tiis negotii, & si persona tam longinquo absuit
186. loco, ut notitia facti facile ad eum non potuerit
Natt. pervenire. Nos vero hic consideremus, quæ
conf. 230. ostensa supra sunt, res magna, locus propin-
o Fely. c. quus, persona industria mercatoris, tabellario-
2. de rum cursitatio, amicorum certiorantium co-
const. pia, &c. Etiam non defertur juramentum, cum de

de non levi agitur præjudicio partis, ut apud alios, & Menochium est in arbitrariis. Et hic agitur de non levi, sed de tardanda per istos executione sententiæ, latæ adversus nautam.^q Tardare executionem sententiæ, non modici res est præjudicii.

q *Panor.*
c. veniens,
n. 9. de
testi.

CAPUT VIII.

*Suspectum calumnia tertium non admitti
tardandæ executioni sententiæ latæ contra alium.*

Qui^a sciverunt, aut scivisse præsumuntur a Crav. de lite alterius, & de sententia contra eum *conf. 997.* lata, & filuerunt, ii objicere se executioni illius *Menoch. 478. item* sententiæ postea per calumniam videntur, ita- *2. præsu.* que audiendi nec sunt ullo modo. Dolus sic *95. &* arguitur istorum, qui causa defatigandi liti- *lib. 5. c. 3. n. 105. &* gantem accedant adeo sero ad jus, quod sibi *c. 26. n. 12.* credunt competere, defensandum. ^b Calumnia *b* *Calstr.* evidens ostenditur in eo, qui diversis temporibus, ^{1.} *conf. 181.* diversas exceptiones opponit, sicut & Crav. qui de uno genere delicti plures actiones. *350.* Vide Ias. ad l. C. de Transf. *malitia* in eo qui *Anch. 234.* exceptionem nunc primum objicit, haud unquam antea propositam; præsertim substantialem & fundamentalem; præsertim in eo, qui bona possidet, aliaque hujus generis. Quæ hic omnia valent, ubi isti Hollandi uno tempore egerunt omnia per nautam, nunc agere per se volunt. ^c Tacendo quis ad jus suum reale, videtur dolo id facere: etiam alii docent. *c* *Paris. 4. conf. 76.* Et Cravetta, dolum ex tarditate tertii advenientis impedire executionem, præsumi, qui sciens litis sub ipsum primordium, distulit se opponere,

dum conclusa causa esset, ut sic inquietaret victorem: ut cum superesset huic nihil præter executionem, tum sane ad initium ipsum ex lite recenti rediret negotium. Et esse verissimum, dilatare novam litem, quia tertius puta-

^d Crav. d. ret, non bonum secum jus facere. ^d Etiam calumniæ suspicionem esse illinc, quod rebus desperatis adveniat tertius. Et non res sint desperatæ his adversariis nostris? quibus & hoc fuit unum curæ, se occultare, alios omnes dici dominos mercium, ac possessores. Sed & illic victus nauta cum sit, non habent jam isti, nisi ut in desperatis suis nominibus pugnent morandæ saltem executioni sententiæ pro Legato Hispano latæ. Nam quid sperent amplius, victi illic, ubi potissimam spem posuerant?

^e Crav. d. ^c Idem autem Cravetta, ab insolitis percipi fraudem. Et ego insolitam, inauditam dico rem, ut nauta litiget pro mercibus tanti valoris, & domini sint vicini, præsentēs, scientes, silentes, latentes. Et idem Doctor plura sic, de quibus patefacit ipse calumniam tertii illius, contra quem disputat, nos nostrorum adversariorum sic patefacimus. Addit aurem, quod & unica conjectura, *unica suspicio sufficit ad patefaciendam calumniam*, & itaque nec sit difficile judicare, quid esset in multis dicendum, ac gravioribus. Quæ & nos, quasi contra hos

^f Oldr. nostros scripta, dicimus omnia. ^f Fraus facile colligi non potest, nisi ex conjecturis, &c. ^g *Aperissime* detectam collusionem illius tertii cum litigante, dicit Cravetta. Cur autem nos non idem dicamus nostrorum tertiorum factam cum nauta, causa nulla est. ^h Addo ego, leviores suspensiones oportere valere hic vincendæ calumniæ, in iudicio summario, executi-

vo, admittente minorem contradictionem, possessorio, ut sic Contardus, qui & itaque addit quod possit concludi merito, quod sufficiat levior calumniæ præsumptio. ^{i Covar.} Ad do & i quia calumniæ facillime contingunt, & fre- ^{13.pr.n.1. & c. 14. ad. fi.} quentes in his oppositionibus: & hæc plerumque fiunt dolo, fraude, malitia, injuria sæpius, quam jure, ut verba hæc sunt Covarruvix. ^k Ex quo illud etiam aptissime quod tradit frequentissime, tertium appellantem de- ^{k Covar. pr. 15.} bere in appellatione proponere causam expressam, etiam si alioqui non sit causa exprimenda in appellatione à definitiva. Etenim ubi appellatio proponitur contra regulam juris, *propter præsumptionem doli*, non aliter admittenda sit quam si expressa causa justificetur. ¹ Non pro- ^{1 Bal. r. nlt. de co. h. a. cl.} bat, hoc esse, quod (inquit Baldus) *facile* ab hoc contingit abesse. Ergo (inquam ego) probet, hoc esse, quod hic *facillime, frequenter, plerumque* contingit adesse. ^m Ut argu- ^{m Iaf. l. 4 n. 15. C. m. leg. Sir. de merc p. 2. n. 29. De ci. 1. 2.} mentum ab eo, quod plerumque contingit, fortissimum est in materia præsumptionum & probationum, plurimum potens, validissimum, efficacissimum, &c. ⁿ Ubi autem præsumptio est calumniæ, ibi tertius non impedit executionem; ut est opinio communis. Etiam si ^{123. Crav. 271. Me- nach 6. pr. 14. Corn. 2. conf. 80. & 104. 213. Cujas. rmb. de præsump. n Covar. pr. 16. n. 2.} afferatur probatio incontinenti, quod post alios tradit Felynus. ^o Et ad idem addo ego Alexandrum, Jasonem, Cravettam: apud quem & alius sic nominatur. Nec est cum Panormitano, in ampliacione ista diversum tradente, Decius in responsis. ^p Qui pro rationibus dubitandi, non pro decidendi ^p habet illam Panormitani sententiam diversam. Non respondet autem

in
il. 2 n. 10.

de test. Cont. 51. de mo. po. lim 7. n. 41. & seqq.
conf. 91. l. 1. 9. de jurej. Crav. d. 997. n. 18.

o Alex. 4.
p Decia. conf. 424

in decisione quoniam, absque refutatione ejus, alia certa sibi fuit responsio, quod in casu suo q *Dec. c.* nec perfici potuisset probatio incontinenti. q In *ex parte.* lectionis Decius stat animose pro Panormitano. *il. 2. n. 49.* Et nec tamen adducit pro Panormitano quidquam. Nec respondet primæ potentissimæ rationi Alexandri : quam excipit Felynus unam, & unam indigitat Iason bonam : & quæ hæc est : ubi desideratur probatio incontinenti, ibi ejus oblatio operatur amplius nihil : sed morandæ executioni desideratur probatio incontinenti : ergo ejus oblatio non operabitur & depulsionem præsumptionis calumniæ. Miror, Covarruviam, qui & inclinat ad Panormitanum, dicere, Alexandro responsum esse à Decio. Respondet, aut tentat respondere Decius ad alias Alexandri rationes; sed ad supradictam ne adspirat quidem. Supradicta adhuc confirmatur in casu hoc nostro possessorii, ^r in quo, velut executivo, specialiter adhuc probationes incontinenti requiruntur executioni morandæ. ^l Executioni morandæ desideratur probatio incontinenti : specialiter autem executioni morandæ in possessorio. Et duo igitur vincula fortius ligant. Et hæc duo, & præterea calumniæ præsumptionem adhuc tollet hæc oblatio ? etiam est vanum, quod Decius jactat de argumento alio Alexandri in autorem retorto. Non enim sequitur, ut si speciale sit in spoliatore odio ejus, ne audiatur, etiam quod velit probare incontinenti, ut sit contrarium in calumniatore. Imo Alexander probe, quod si in spoliatore sic est, etiam in calumniatore sic esse debeat. Odiosissimus namque est uterque. Et tamen non aggredior penitius istud examen.

Satis

rMenoch.
4. adip.
912. l. 1.
2. n. 1. l.
ult. n. 24.
C. de ed. di.
Ha. 10.
Rol. 1.
conf. 1.
1. Panorm.
2. conf. 5.
num. 1.

Satis est, quod pro sententia Panormitani Decius nihil adfert : & potissimo argumento Alexandri nihil refert. Miror, eundem Covarruviam citare pro ^t Panormitano Innocentium : ^{t Inn.}
 & non in tota disceptatione per quatuor longa ^{Hof.}
 capita admonuisse de uno summe advertendo. ^{Anch. c.}
 Sane enim non Innocentius tantum, sed & Ho- ^{post electi.}
 stiensis, & Ancharanus & alii tradunt, & in- ^{onem de}
 dubitanter quidem, quod præsumptio calum- ^{conci. prob.}
 niæ, impediens admissionem alicujus exceptio- ^{Cont. si}
 nis, non impedit, si probatio ejus exceptio- ^{de mo. po.}
 nis offeratur incontinenti, & quod admitti sic ^{lim. 7. n.}
 debeat ista probatio, aut appellabitur à non ad-
 missa. ^u Oblatio de incontinenti facit cessare ^{u Ferrett.}
 omnem præsumptionem malitiæ excipientis, ^{conf. 367.}
 ut sic asseritur opinio communis. ^x Quæ incon- ^{x Ruger.}
 tinenti offeruntur, à regulis juris recessum in- ^{2. conf. 13.}
 ducunt, ut alii late docent. Cæterum hoc oportet animadvertere, quod ^{Menoch.}
 isti sunt actores, qui ^{3. rei. 673.}
 veniunt impedire executionem sententiæ latæ ^{y Ceph.}
 inter alios. Et itaque minime sequatur, quod ^{conf. 768.}
 etiam actio admitti debeat morandæ executioni, ^{Decia. 3.}
 propterea quod exceptio admittitur morandæ ^{conf. 118.}
 executioni. Et si facilius admittitur actio, quæ
 executionem non moratur, quam exceptio,
 quæ executionem moratur, vel sententiam.
 Sed & de exceptione loquitur Innocentius cum
 reliquis, quæ non sit probanda netessario in-
 continenti; de exceptione, inquàm, pacti de
 non petendo, pecuniæ non numeratæ : quæ
 nec opponi solent ad executionem. Loquun-
 tur etiam aliquando in quadam quasi execu-
 tione, non in executione proprie accepta.
 Sic titulus, ubi loquuntur, sic ostendunt ci-
 tata ab illis leges. Et sic illi nihil pro Pa-
 normitano adferunt ad præsentem articulum.

Et

Et quidem nec Covarruvias ipse aliter perstat in partibus Panormitani, quam si incontinenti probatio offeratur hic & plena. Quemadmodum & Felynus scribit, quod forte procederet dictum Panormitani *propter auctoritatem ejus*, si & plena sit oblata probatio. Ubi noto, Felynum adhuc dubitantem, & tantum auctoritati hominis hoc dantem. Et tamen, hac posita Felyni, & Covarruvix opinione nos respondemus, quod non sit illi nunc locus, cum dari

z Cioff. 2. nequit probatio plena incontinenti. z Executio autem (id aliique tradunt) non impeditur, si probationes non sunt in promptu & plenæ ; at requirunt altiore indagine. Plena incontinenti nequit hic esse probatio dominii, & possessionis nostri hujus adversarii tertii. a In cognitionibus namque executorialibus proceditur summarie : & ideo non admittuntur exceptiones poscentes indagine altiore. Quid faciet

b Menoch. oblatio de probando incontinenti, si probatio dari nequit incontinenti ? b Cum est præsumptio, quod calumniose & per malitiam offeruntur probationes incontinenti, tum Judex eas rejicere debet. ut sic declarat istum articulum Menochius noviter. Etiam recte, c si non sit hominum malitiis indulgendum : si non sint §. quia audiendæ petitiones calumniosæ : si non sint audiendi calumniiosi, sed potius repellendi à limine, nec curandum de appellatione ipso-rum. d Scilicet ut læsis non debet defensio denegari, ita nec calumniæ via patefieri debet. e Non est rationabilis appellatio ejus, qui potuit ante providere & ostendere de jure suo. Est enim præsumptio, quod dilationis causa nunc appellet. f Tarditas, procrastinatio inducit suspicionem. Non advolassent isti mer-
z. præsu. 47. c Spec. de pri. der. §. 2. Angl. 46 de pe. iur. Pan. c. 15. c. 28. vero. n. 3. de off. deleg. & add. d. c. veniens d Barul. l. facul. tas. C. de in. fi. e Hond. conf. 17. f Decia. 5. conf. 69.

catores,

HISFAN. ADVOCAT. LIB. II. 159
catores, si jus ullum probare, vel profiteri
suum potuissent?

CAPUT IX.

De probatione incontinenti.

Sunt, a qui dicunt idem esse, offerre proba-
tionem incontinenti, & petere dilationem
brevem. b Attamen contra alii, quod, qui de-
bet probare incontinenti, is & in hac forma de-
beat offerre probare : offerre, inquam, pro-
bare intra terminum, quem Judex dederit,
non sit satis : nec intra legitimum tempus ; nam
omnes dilationes debent esse legitimæ. c Hoc
certum, quod cum quis in manibus habet in-
strumenta, & illa ostendit sine alia dilatione, is
dicitur incontinenti probare. d Quod apertis
libris ostenditur, non dicitur requirere altiore
indaginem. Et igitur hoc sit probari inconti-
nenti, ut sic videmus hæc passim opponi, al-
torem indaginem, & istam probationem.
e Probare incontinenti, in promptu dicitur in-
tra triduum, etiam intra dies decem : etiam in-
tra duos menses, si probationes quidem sint pa-
ratæ, sed non sunt in loco judicii. f Vel inconti-
nenti sit intra tempus, intra quod expediretur
judicium summarium, in quo agitur de ista
probatione : intra tempus, intra quod causa
potest expediri, de qua agitur, & communis
opinio sic dicitur. Et quod sic intelligatur illud,
quod dicitur esse id arbitrii judicis, censere,
quæ sit probatio incontinenti, ut ludex g sic
debeat suum moderari arbitrium secundum id
quod jus vult, & intelligit : jus autem decla-
ret,

ret, posse incontinenti probari, quod intra modo dictum tempus potest. Et communis ista sententia recte probabitur, quia in singulis ca-

h Menoc. de arb. cas. 7. 9. sibus (^hplures enim isti sunt & varii) probationis faciendæ incontinenti, ⁱ item poscentis *10. 12. 14.* altiore indaginem, illud frequentius con- *16. 17. 18.* cluditur de arbitrii Iudicis potestate : & tradi- *19.* tur mox passim, arbitrium Iudicis debere re- *i Crav. conf. 901.* gulari à jure : additur autem ad casus singu- *num. 9.* los varie ex jure de istis temporibus, (ut apud *k Inn. c.* Menochium videre est) in istam formam. ^k Sed *veniens.* & illud sit laudandum magis, non esse inconti- *prin. Host.* nenti, si requirendi sunt testes (inquit Inno- *n 1. Pan.* centius) de ultra montes : Ultramarini, in- *11. Aret.* quit Hostiensis : de loginquo, & qui non sunt *n. 24. &* ad curiam, inquit ^lOldradus, quibus cæteri *26. Fely.* *15. de test.* adsentiuntur Doctores. Et hic sic quoque nul- *Rol. d. 98.* lum sit Iudicis arbitrium in expectandis testi- *Ruger. 2.* bus, probationibus de longinquo, utcunque *conf. 13.* paratissimis. ^m Non est probatio incontinenti, *1 Oldr.* ubi docendum est de jure dantis, & qualitati- *conf. 323.* bus rei datæ, cum in jure, cum quid in facto *num. 3.* probandum est : cum quid est per interpreta- *m Rol. d.* tionem verborum colligendum. ⁿ Altio- *98. Dec.* rem indaginem facit subtilitas facti, aut juris. Ubi *424. 467.* non facilis quæstio juris vel facti. Ubi argu- *n Crav.* menta pugnant : ubi Doctores. ^o Ipsa instru- *conf. 901.* menta, quæ dicuntur probatio probata, requi- *num. 9.* rentia aliquam probationem extrinsecam, non dicuntur facere probationem incontinenti, non si super instrumentis disputandum sit, non si sit necesse testes examinare : alia, quæ Doctores tradunt communiter. Et quæ hic valent omnia contra Hollandicos, qui testes, & instrumenta controversa afferunt : & probationem ex illis incontinenti, ut putant, offerunt. Non est proba-

probatio incontinenti, ubi sit disputandum : hic & impeditissima disputatio fuerit Hollandis. Probare isti volunt, empta sibi in Brasilio, sibi transmissa, sibi tradita bona. Et hic literas ex Brasilio testes, instrumenta, marquas proferunt. Cæterum recognoscenda omnia, & examinandi sunt testes, & de omnium viribus erit videndum. Et poterunt omnia fieri incontinenti? Ridicule! Aut dicent, posse, quia satis sit, si fiant apparenter. ¶ Sane sic docent, & cum centum manibus notandum tradunt, quod tertius, docturus de suo interesse ad impediendam executionem, satis habet id facere aliquando (ubi nullum, vel modicum est præjudicium) per juramentum; satis habet alias non multum stricta probatione, & necessarie concludente, at apparente tantum; nec in summaria ista cognitione admittatur reprobatio, vel testium vel testimoniorum. ¶ Ego ad hæc tamen respondeo, in spiritualibus sic esse, ac tradi; non sic esse in profanis atque civilibus. ¶ Etiam tradi, ajo, apparentem istam esse oportere semiplenam, imo etiam plenam, secundum quosdam. Et plena certe hic exigitur contra Hollandos, ubi de calumnia ipsorum militat gravis præsumptio. Necessarie concludens hic exigitur, ubi & hoc sit in controversia, an isti sint tertii, & non iidem cum litigante, in quo vertitur præjudicium irreparabile, atque adeo (ut declarat Felynus) non alia apparens sufficit probatio. ¶ In legitimatione personarum requiritur plena probatio, licet causa principalis sit summaria, ut est communis opinio: & à Decio defenditur contra Jasonem. Et idem Decius, quod, ubi admitterentur etiam per nec semiplenam, illud eo tantum pertineat,

L

ut

*p Fely. d.
c. viciens
num. 13.*

*q Rel. a.
conf. 1. n.
80.
r Scot.
resp. 18.
lib. 6. 10.
1.*

*f Decia. l.
ult. n. 16.
19. q. 6. q. 7.
C. de ed.
div. Adr.
toll.*

ut audiantur, non ut impediant (quod hino-
stri Hollandi tentant) executionem.

CAPUT X.

*De marquis, literisque mercatorum &
publicanorum aliis : & domini, & pos-
sessionis probatione.*

at haff.
2. catal.
38. concl.
35. Strac.
de merc. p.
2. n. 78.
Ro. Ge.
decis. 201.
Menoch.
conf. 566.
3. pre.
64. Furp.
conf. 292.
b Ro.
Gen. decis.
142.
c Ro.
Gen. decis.
122.
Mant. n.
2. dial.
10. c. 19.
d Strac.
quo in ca.
me. pro.
sit. n. 13.
e Strac.
eod. n. 10.
11.
f Alex 4.
conf. 8. **N**Otæ ^a (marchas dicunt) impressæ volu-
minibus, & cistis mercium, non probant
plene de dominio mercium, præsumptive pro-
bant, atque fallaciter, ut exponit Straccha be-
ne, de quo alii idem tradunt & Menochius. Sed
& ante Straccham alii quoque sic docuerunt.
Ut non sit dubium, quin sit ista communis opi-
nio. ^b *Literæ mercatorum ex consuetudine vim ha-
bere dicuntur publicorum monumentorum, & fidem
ad omnes facere.* ^c itidem & scripturæ publica-
norum. ^d Cæterum literas illas confessas esse
oportet, ut eædem probent. Non confessas
autem affirmari per comparisonem, receptum
est. Atque idem fit in libris. ^e In apochis non
fit idem; nisi apocha, quæ non est confessata,
eadem habeat subscriptionem trium testium, ex
alia non potest peti fieri comparisonem. Et
ratio differentię est, quia pars sibi imputare de-
bet in apocha, cur ea solemniter confici non
curavit. De quibus idem Straccha, & idem
de comparatione literarum nonnihil aliud,
quod non describo. ^f Et idem alii de difficultate
probandi scripturam privatam, etiam inter mer-
catores. Et hæc noto omnia contra Hollandos
hos, qui probare volunt plene incontinenti de
suo dominio, deque sua possessione per fallacia
ista

ista & desiderantia indaginem altiore. Hic
ego exclamavi ad morem non meum, sed ra-
bularum. ^g Possessio difficilius quæritur quam ^g *Purp.*
dominium. ^h Et dominii, etiam (sic Purpu- ^{conf. 71.}
ratus) rei mobilis, probationis difficillimæ, & ^h *Medic.*
fere (idem Purpuratus cum aliis) impossibilis. ^{pos. p. 1.}
^k Plura necessaria sunt ad probationem, dominii ^{gl. 2. n. 26.}
scilicet. ⁱ Traditio facta probanda est præcipue, ⁱ *Purp.*
etiam ad possessionem. ^m Atque, ut audiamus, ^{conf. 191.}
longas Regibus esse manus, mercatoribus lon- ^k *l. tra-*
gas esse non audimus : qui in Hollandia degen- ^{ditionib.}
tes capiant oblata in Indiis. Aut si illic sunt ^{C. de pact.}
ipsorum procuratores, quibus sint res traditæ : ^{ubi not.}
an speciale quoque ⁿ (hoc ostendi necesse est) ^{Hoto. ill.}
procuratoribus fuit mandatum ad quærendam ^{q. 11. 12.}
possessionem ? Servitores (ait Purpuratus) si- ^l *Alc. l. 3.*
ne speciali mandato nequeunt acquirere posses- ^{n. 11. de}
sionem. ^o Per quemvis possessio potest, & ^{bo. po.}
dominium quæri vel ignorantibus sane. ^m At- ^m *Hofst.*
tamen est tum necessaria ratificatio. Et hæc de- ^{c. 15. de}
bet intervenire re integra, ratione non mutata ^{ele. Peregr.}
possessionis. Quam hic habemus mutatam ^{conf. 75.}
per decretum Judicis, per quod transcripta ^{num. 4.}
possessio Hispano Legato est. ⁿ Ex mandato ⁿ *Purp.*
de re mihi tradenda non quæritur mihi possessio, ^{1. conf. 43.}
sed ex ipsa traditione, nam aliud sit tradere, ^o *Soc. ju.*
aliud mandare de tradendo. Etiam cum man- ^{l. 1. n. 193.}
davi, ut mihi mitteres, & tu mittis, quæsitæ ^{de adq.}
mihi non est possessio. etsi tu libereris actione ^{pos. Ferr.}
conducti. ^r *Tantum* facultas fit nautæ (nota ^{1. conf.}
contra Hollandos, qui sic à nauta) dandi illis, ^{184. 220.}
quibus nauta iussus dare, nullum eis jus reale ex ^p *Zuccar.*
isto jussu. Ducuntur merces eorum ordina- ^{conf. 24.}
tione : ergo eorum est possessio & dominium ? ^q *Purp.*
negat experientia. Etiam si pecunia ab eis pro- ^{d. 202.}
cesserit, nec dum tamen eorum sit rerum pos-
sessio,

fessio, vel dominium, aliaque apud Consultis-
 simum Purpuratum, ^fquo illum laudat elogio
f Menoch. conf. 609. Menochius. Et apud eundem, quod nihil quæ-
 situm domino sit, nisi actio personalis contra
 e *Purp. d. 202.* procuratorem. ^tApud eundem quod non pro-
 betur possessio Titii, etsi rationibus, aliisque
u Menoch. conf. 663. Grav. 157. literis tradatur, merces esse Titii ^uNon etiam
 verba instrumenti illa, *tradidit* &c. probant tra-
 ditionem actualem: & itaque nec veram ad-
 quisitionem dominii, aut possessionis, tantum
 data licentia videtur apprehendendi, tantum
 x *Cy. l. 2. C. de ad. po. Alb. l. 12. C. de prob. Ang. l. 9. C. de res. viz. Zuccar. conf. 17. Purp. 191 y Menoch. conf. 733. num. 21. z Paris 1. conf. 47. num. 66. a Decia. conf. 226. Purp. 79.* actio illinc ad interesse est. ^xInstrumenta non
 probant aut dominium, aut possessionem. ^yNec
 per stipulationem Notarii quæritur dominium
 absenti. ^zAbsentibus (quales hi fuerunt no-
 stri adversarii) non quæritur dominium absque
 eorum mandato per alium, qui dicit, se pro
 illis emere; at quæritur ementi, si quæritur,
 id est, si alia conveniunt necessaria dominio
 acquirendo. ^aAbsentibus nec per stipulatio-
 nem Notarii, nec per constitutum acquiritur
 possessio. Sic autem & ad alia, si adducuntur
 (hæc ipse mihi oppono) probando dominio,
 probandæ possessioni, respondebo. Hæc no-
 to, ut appareat, quam sint isti nostri adversa-
 rii in calumnia manifesta, qui plenam inconti-
 nenti audent offerre probationem dominii &
 possessionis. Et nec juvabuntur à vulgato illo,
 ut quæ non profunt singula, multa juvent.
 Nam si erunt multa, verisimile potius est, in-
 b *Menoch. conf. 575. num. 24.* duci ea omnia incontinenti non posse. ^bEt in
 proposito hoc probandi dominii, & ad supra-
 dicta & ad alia, & ad vulgatum hoc respondet
 Menochius, nec in causâ magni valoris (ut
 nostræ hæ sunt) conjungi plures præsumptiones
 ad constituendam plenam probationem: nec
 in

in præsumptionibus, sive probationibus, quæ singulæ non tendunt ad probandum dominium (ut hæ nostræ non sic tendunt, ut idem ostendit) esse verum, ut jungantur ad dominium probandum : nec juncturam fieri istam umquam, ubi veræ, & plenæ desiderantur (ut in dominio desiderantur probando plenæ) probationes. ^c Quod enim aliî & ipse Menochius ^{c Menoch. d. 576. n. 11. & 361. n. 15. Pa. 1. conf. 164. n. 42.} alibi tradant, dominium esse difficilis probationis, & itaque in eo probando admitti conjecturas, & indicia : id non de quibusvis intelligatur, at de facientibus certam, & à jure probatam probationem ; neque id intelligi, nisi in aliquibus casibus, veluti antiquis. ^d Atque sic ^{d Decia. 3. conf. 87.} Decianus quoque distinguit hic inter nova & vetera. ^e Addo Cravettam, Contardum, qui ^{e Crav. conf. 269. Con. de mo. pos. op. 1.} facilem probationem faciunt alicujus dominiî. ^f Addo Corneum, qui ait, non adeo difficilis probationis dominium, ut minus plenæ admitti debeant. Et plura sic sunt : quæ & scripta sunt : ^{f Corn. 4. conf. 24.} etiam in ipsis mercatorum caussis : & in iisdem valere traduntur. ^g Si non tolluntur in illis probationes ; non de meritis caussæ, & decisoriis. ^{g Parp. d. 202.} ^h & probationes esse de decisoriis, constat. Ego ^{h Zuccar. conf. 38.} nunc plura non disquiro. Et scio, nec tam multa, quæ à nobis pro ipsis allata sunt, obijcienda nobis ab adversariis. ⁱ Nego his quæ- ^{i Menoch. 3. pref. 51. n. 42. l. 13. l. 59. de adq. rer. dom.} situm dominium rerum vel emptarum pecunia ipsorum, etiam emptarum mandato ipsorum à procuratore ipsorum, nisi & de mandato ipsorum sint traditæ procuratori, aut is ipsis eas tradiderit. Nego, posse probari de istorum dominio, incontinenti, plene. Hoc jus est, hoc imploramus.

CAPUT XI.

*Res inter alios judicata quando aliis no-
ceat, ex l. sæpe. ff. de re jud.*

a Cod. lib. 7. tit. 50. ubi Cujas. **R**egula ^a est generalis, *Inter alios acta aliis non nocere*, ad quam & illud notatur Simmachii periti juris, *Quando absentibus atque ignorantibus inter alios gesta nocuerunt?* b Etiam regula specialis hic est & titulus, ne res inter alios judicatae afferant iis præjudicium, qui non interfuerunt judicio. c Rationes autem naturales etiam exponuntur regulæ utriusque, quod naturali ratione ad autores suos restringi, & non extendi gesta, oporteat. Quoniam vero (ut inquit Cujacius, & est certissimum) obtinet quidem hæc regula sæpe, non semper, addendum est, ^d quod qui dicit exceptionem, is illam debet probare clare. Res dicitur pro eo certa, qui habet regulam pro se. ^e Et ita quidem in ipsa hac materia alii argumentantur, & Alexander: *Hoc non reperitur jure cautum. Et sic sumus in regula: cum non reperitur iste casus exceptus ab ea.* ^f Ille excipitur casus, cum quis de ea re, cujus actio, vel defensio sibi primum competit, sequenti agere patiatur. Inquit, sequenti, id est, illi à quo causam habet alter. Ut illic Dynus, Ravennensis & Albericus explicarunt. & novissime adfirmat latè Covarruvias in practicis quæstionibus. Et iidem atque Cujacius, quod Dominus appelletur mox in ea lege, qui sequens appellatus erat. Nocet sententia (ait Covarruvias) alii, cum in lite tractatur de jure, & dominio litigantis, à quo, velut ab autore proprio, manat constatque jus,

jus, vel dominium ipsius qui patitur, litem istam cum alio tractari. Et multus isthic est Covarruvias. Et huc trahit quoque *c. pe. de re jud.* quod ductum (non dubium) ex *l. sæpe.*

^g Ut pleraque sunt Gregorii, auctoris capituli illius, sumpta ex jure civili. ^h Addo autem, quod ab autore juris fit transitus, non sit ad autorem reditus. ut Hostiensis hic scribit & Baldus, quod sententia lata cum successore, non dirigit oculos suos ad autorem, quamquam ^g *Cujac. d. c. pen. h Gl. Host. Bal. Pa. c. pe. de ca. po. & pr.*

lata pro autore, profit successori ejus: quia jus descendat hic, non adscendat. Et scribit Baldus, addendum, quod habetur in *l. sæpe.*

Ea lex habet exempla, quæ velut regulæ quædam ostendunt, ubi res inter alios judicata nocet aliis. Et quæ sic ostendunt, esse necesse isthic, ut à litigante manet jus tertii. Neque enim obstat illud in ea lege exemplum, cum *debitor experiri passus est creditorem de proprietate pignoris*: quod ostendit, imo non esse necesse, ut à litigante sit jus tertii, sicut à creditore litigante non est jus debitoris in proprietate pignoris. ⁱ Non (inquit Covarruvias) obstat

exemplum: quoniam in Florentinis libris diversa scriptura comparet, cum *creditor experiri passus est debitorem*. Addit Albericum, Comanum, Alexandrum, alios, qui probant scripturam Florentinam, improbent alteram. ^k Ad-

do ego Duarenum, qui eandem scripturam Florentinam sibi videri veriore, scribit: item Cujacium, qui eandem ex libris etiam Basilicis tuetur, & ait, receptam jam esse *ab omnibus* in ea lege. Etiam Donellus adfirmat ad ipsam legem. ^l Etiam doctissimus Lader-

chius probat in responsis. Nam quid opus est de autoritate generaliter illorum librorum ex-

m Alb. disp. de lib. ju. ci. g. 2. plicare? ^m Alibi & ego dixi de hoc. ⁿ Socinus autem, quod durum sit à litera originali (loquitur de Florentina) recedere velle. Et cum ex-
n Soc ju. §. Cato. num. 9. emplum illud non sit ibi, etiam concludit Alexander & Covarruvias, necesse verum, ut sententia lata contra creditorem noceat debitori, quia nullibi id in jure nullaque ratione probetur. Sane enim, non aliunde inducti alii videntur in hanc opinionem, ut creditor præjudicet debitori, quam ex *l. sape*. etsi abunde postconquisierint, unde istam opinionem firmarent. Ut cadat hic, quod bellissime Cujacius: ^{o Cujac. 6 obs. 7.} *° Pandectarum Florentinarum editio felix juris studiosos docuit, dedocuitque multa: Bartoli, similiumque interpretum traditiones adflixit maxima*
p Cujac. 22. obs. 16. *ex parte*. Et illud non minus belle, quod plerique Doctorum errores in Decreta transferint.
q Cujac. c. 3. ut li. non cont. *q* Scilicet (quod idem Doctor aliique tradunt) ex plerisque glossis juris civilis confectæ sunt Decretales. Et hoc valeat hic, si forte contra partem istam urgebitur *d. c. pen.* Quamquam *sequens*, nec ibi sit alius, quam qui est in *l. sape*. ut & verba illic subjecta demonstrant, in unum (docente Covarruvia) jungenda casum. Difficilis hæc disputatio est. Et in ea tamen teneo partes supra defensionis contrarias. Fateor autem regulam, ne res inter alios judicata noceat
x Vasq. d. 23. n. 15. aliis. ^r Sed & ajo, triginta esse amplius ad eam regulam limitationes. Ajo, & admissa interpretatione Dyni de verbo *sequenti*, ut is sit prior dominus, & itaque præcedens, non sequens, quod non tamen sequitur, ut lex neget, fieri aliis præjudicium, nisi cum iste sequens causam agit. Ratio legis aliud docet: quod scientia tertii vetare potentis, & patientia pro consensu habetur, & pro mandato in
ju-

judicialibus. ¹ Et hæc est ratio communiter recepta ab omnibus hic civilistis & canonistis. ^{Com. l. sepe. n. 2. Imo. 3. 23. 24. Alex. 18. 87. Pan. 2. conf. 3. n. 8. & d. c. pen. n. 12. Fely 15. Aret. l. 1. n. 53. de adq. po. c. pe. de se & re Scot resp. 19. lib. 6. ro. 1. Ro. dec. 2. de resc. in antiquior. & dec. 14. de prob. in nov. Ang. Imol. Castr. Alex. l. sepe. prin. u Anch. c. 333.}
 Et hæc ratio sic præstat nobis argumentum contra Hollandos, qui passi sunt, nautam litigare super mercibus navis, quas ipsi ajunt suas: qui potest prohibere, alium agere, nec prohibet, is sibi omnino præjudicat; & isti Hollandi potuerunt nautam prohibere. Nec vero movere nos debet Covarruvias, qui non fert generalem illam rationem communem: & contra communem pervertit quoque *c. pe. de se & re jud.* ¹ Imo enim satis est ad legem, si vel patiens causam habet ab experiente vel experiens à patiente, si aliquis eorum ab altero causam habet. Satis est ad Decretalem sola scientia litis & patientia. ² Sic Ancharanus, quod sit communis regula, quod tertius, qui super re, ad eum pertinente, scit alium litigare, & patitur, nisi se opponat, & appellando quidem contra sententiam se opponat, non potest impedire executionem sententiæ, ut & Innocentius in omnibus dictis suis in hoc residet, quod sola scientia litis sibi præjudicat, quoad hoc, ne executionem impedire possit. Et verba illa sunt Ancharani omnia. ³ Sic & ad leges ipsi quoque recentiores: Duarenus, quod nocet res judicata aliis scientibus, patientibus, potentibus prohibere, alium agere. Et Donellus, quod sententia legis, & autoritas rerum judicatarum sic exigit, ut res judicata noceat ei, qui prius potuit experiri, & alium prohibere. Atque notandum de his recentioribus, quod sequuntur Florentinam scripturam, & tamen sic quoque docent generaliter. ⁴ Etiam Cujacius sic: & quod sit sola scientia satis. Et scientia sit, *Videre & Pati.* ⁵ Hoc & Cravetta de scientia & patientia ex

^a *Paris* eadem l. sæpe. ^a Hæc (ait Parisius) *communis*
^{4. conf. 76.} *scholæ omnium Doctorum.* ^b Et apud alios no-
^b *Lanar.* viiores, quod *sola scientia* sufficit, quid & quod
^{conf. 65.} non opus sit tum quærere, an qui fuit in lite,
^{n. 13.} fuerit legitima persona, citant autem & no-
^c *Rel. 1.* tata in l. sæpe. ^c Sciens æquiparatur renun-
^{conf. 59.} cianti, ut dicunt alii. Sic ratio hæc dicta, con-
 siderata omnibus in universo isto tractatu, scien-
 tia, potentia prohibendi, patientia. Et dure
 nimis contra omnes pugnat Covarruvias, dum
 vult, esse casum unum notatum Decretali ex-
 ceptum: qui duo sunt: & notantur commu-
 niter duo: & quos ipse miscet in unum, ut
 tertium suum hic requisitum semper inesse pro-
 bet, cum qui patitur, causam habet à litigan-
 te. Casus ille est unus. At sine illo mixto alter
 est, ut sic distinguit Decretalis clare casus duos,
^d *Com. 1.* & glossa & reliqui ^d civilistæ, canonistæ. *Ponit*
^{sæpe. n. 2.} (ajunt ad Decretalem Ancharanus & Panormi-
^{Imo. 24.} tanus) *regulam & duos casus exceptos.* Et ibidem
^{Alex. 20.} Zabarella, *Fallit in duobus casibus hic exceptis.*
 Totus contra communes est Covarruvias in il-
^e *Covar.* lis disputationibus, totus. ^e Nullam probat
^{d. c. 13.} scripturam l. sæpe. Non leges ipsæ regiæ pla-
^{col. nlc.} cent homini. Negamus ei exempla dictæ legis
 esse veluti regulas. Ratio est regula. Exempla
 sunt exempla, nec restringunt rationem, aut
^f *Bero. c.* regulam à ratione manantem. ^f Articulus ve-
^{l. n. 55. de} luti, quo utitur Jurisconsultus in dicta lege,
^{off. del.} satis ostendit, illa esse exempla. Etiam negari
 potest de authoritate illic literæ Florentinæ su-
 pra alias. Communes libri omnes & Norici, &
 Doctores communiter habent illud exemplum
 DEBITORIS patientis creditorem litigare su-
^g *Zaf. int.* per proprietate pignoris. ^g Et exemplum &
^{sing. pen.} scripturam audenter tuetur Zasius. Exemplum
 autem

autem præbet rationem aliam nobis sic : Debitor patiens creditorem litigare, sibi præjudicat : ergo & dominus patiens nautam litigare, sibi præjudicat. Nexus argumenti est, ^h quia & ^{h Alex. l.} creditor debitori suo possidet, & est procura- ^{hoc am-} tor : & nauta domino possidet, & est procu- ^{plius. §.} rator. ^{quassum.} ^{de da. inf.} ^{l. 1. §.} ^{per ser-} ^{vum corp.} ^{de adq.} ^{poss.} ^{i Strac.} ^{de nan. p.} ^{3. num. 29} ^{k Fab. 2} ^{Sem. 14.} ^{Alc. §. Ca} ^{to. n. 23.} ^{in Aven.} ^{n. 27. in} ^{alia lect.} ^{l. Ang. l.} ^{sape. n. 2.} ^{Alb. 1.} ^{Com. 4.} Etiam pignorata nautæ omnia intelli- ^{guntur pro suo credito nauli. Quamvis non pro hoc actum cum nauta sit, quo casu domini non fieret præjudicium. Sed actum de dominio, & possessione est rerum. Non mihi urgeatur scriptura Florentina supra reliquas. nam & à Florentina disceditur sæpissime. Quam & innumeris scatere ajunt erroribus. Etiam illa cognita, expensaque semper fuit hic, & tamen communiter altera probata magis est, æque proculdubio probata est. ^l Utraque litera est bona : inquit Angelus. Nec Albericus negat bonam communem, etsi Pisanam dicit meliorem. Neque eandem communem dicit falsam Comensis, hoc est, juri alienam, non retinendam ; etsi Pisanam putet verissimam. Frequens hoc, ut diversæ adversæque defendantur scripturæ in loco eodem. ^m At nec ^{m Alex.} Alexander reprobavit communem simpliciter : ^{l sape. si.} ut ipse se declarat. Semper autem & hoc verum est quod recepta diu illa alia est scriptura. Ergo nec temere mutanda sit, ⁿ ut Alciatus ait in alia ^{n Alc. d.} pari quæstione. ^o Etiam (de illa scriptura ^{§ Cato.} quicquid sit) hoc tenetur communiter, quod ^{n. 23.} ^{o Menoch.} ^{conf. 319.} præjudicatur debitori patienti creditorem litigare super proprietate pignoris. Quid tum in praxi, si Alexander, Covarruvias, nonnulli alii disputant contra ? Num propterea tenenda in practica non est opinio communis ? ^p Te- ^{p Rip. 2.} ^{resp 1. ad} ^{Treb.} nenda communis opinio est, etiamsi contraria verior}

q *Dec.* verior videatur. ⁹ Non discedetur à communi
conf. 181. nec pro Bartolo, nec in articulo disputabili,
 149 239. nec si sex, septem tenerent contra eam: nec si
 270. *Ko.* Papæ. Etiam si eadem non probetur conclu-
 179. *Alc.* dente ratione, nec satis bona lege. ¹ Imo te-
 1 *conf. 34.* nenda, etsi regula juris, seu lex aliqua inter-
 1 *Burs. 2.* minis obstaret: dummodo Doctores viderint
conf. 263. legem, & ei responderint, *elsi perperam.* nam
 urgens præsumptio sit veritatis ex scriptis tot
 Doctorum, quod vel regula illa, vel lex non
 probet: vel iusta aliqua causa, aut ratione ab
 ea recedatur. ¹ Communes opiniones hodie
Wesemb. eandem habent auctoritatem, quam olim re-
 §. respon- spon-
 sa pru. sa prudentum: à quibus recedere iudici
Decian 2. non licebat. Habentur pro lege: & veniunt
conf. 70. 87. & vol. appellatione legis. Aut quæ tandem illæ sunt
 3. *conf. 35.* contrariæ disputationes? Tene Zassii distin-
Gail. 1. ctionem, ipsi recitatam Covarruviæ, qua il-
obf. 153. le communem intellectum defendit, & Co-
 varruviæ rationes contrariæ duæ primæ sunt
 nullæ, & eadem imo una sunt, non duæ.
 Spectat (inquit) dominii defensio primum ad
 creditorem: ut debitor eum illinc nequeat absti-
 nere. Quod nos negamus probari legibus, à
 Covarruvia allegatis, aut ab alio. Possit credi-
 tor defendere, quod satis sibi sit, rem fuisse in
 bonis, etiam in dominio debitoris, tempore
 t *Alex. l.* dati pignoris, sed simpliciter idem, dominium
 sape. num. non potest invito debitore defendere. Est &
 98. tertia ratio Covarruviæ nulla. Nam & absque
 2 *Bar. l.* illo ibi exemplo idem imo comprobetur aliter.
 sape. n. 3. *Pan. c.* Scilicet Alexander nec ad Bartoli dictum ist-
 cum sup. hic respondet, nec ad rationem. ² In creditore
 n. 19. de re *jud. Ne-* gus. de
 gus. de *pign. p. 6.* convento procedit plane, ait Bartolus, ut senten-
 3. n. tia contra illum lata præjudicet debitori. *nameo*
 4. 1. ipso, quod debitor sibi tradidit pignus, videtur &
 de.

defensionem promississe sibi. Et cum Bartoli dicto sunt reliqui, & ipse Alexander. Is disputat ad rationem. Nec apte adsumit de creditore conveniente. ^b Nam facilius est, dare defensionem.

Æquivocat in hypothecaria; cum adfertur ratio in proprietate. Æquivocat in ratione Imolæ: quæ est, ut tum demum debitor permisisse videatur creditori, cum litiganti non contradicit, & ipse Alexander disputat, quasi dicat Imola de permissu usque à principio dati pignoris. Refugium vero ejusdem postremum de extrajudicialibus, & levioribus, quasi in his intelligatur, quod de mandato dicitur: ut sic ille tradit in fructuario & creditore: refugium hoc est nihili in casu hoc nostro. ^c Nam

nauta intelligitur magis, quam ullus alius procuratoria persona talis, speciali causa necessitatis, & utilitatis majoris, ut leges notant, & Doctores. Etiam nautæ commissa est cura navis

totius, & itaque quantarumcunque rerum. Creditori autem, & fructuario jus suum non domini committitur. ^d Præter ea est possessio, quæ tuenda est commissa nautæ, res levis ponderis semper. ^e Adde, quod scientia & patientia hic dominorum prorogat jus, quod nauta ante habuit, & eidem tribuit mandatum plenius semper pro tuenda, quæ illorum sit possessio: de qua agi solum noverunt. Et ita sit hic argumentum efficacissimum, quod sententia lata contra nautam lata intelligitur velut contra procuratorem, itaque noceat omnino dominis, nec cadat hic disputatio de re inter alios acta: cum idem sit procurator & dominus. ^f Illa procedit tum disputatio, cum persona omnino est alia.

^g Cum non est omnino alia, sententia nocet,

dicta

dicta

dicta

dicta

dicta

dicta

dicta

dicta

dicta

^h *Soc. l. 4. de exc. rei jud. Cioff. 1. conf. 45. i. Alb. d. §. hoc ju- re. Alex. l. saepe. n. 92. k* Vasq. *d. 23.*
 dicta inter alios. ^h Et satis est, si eadem sit per-
 fictionem, ut itaque sententia lata contra ad-
 ministratores nocet eorum principalibus. ⁱ Ex
 parte rei etiam lata contra defensorem nocet do-
 mino in subsidium. At nos in hac præsentī causā
 sa urgemus potius mandatum. ^k Et hoc non
 modo sit prorogatum, sed & inductum, sive
 præsumptum scientis patientis prohibere po-
 tentis, ut communis est certe & firmata per
 Neapolitanas, per Romanas decisiones. Et si
 Vasquius & contrariam dicit communem, &
 defendit per duodecim argumenta, etiam per
l. saepe. ubi casus iste non legatur. Cæterum
 argumentis Vasquii respondebis facile: quæ
 aut ad regulam pertinent, aut ad extrajudicia-
 lia. ^l Speciale in judicialibus est, ut tacens vi-
 deatur consentire, quod & Bertrandus hic re-
 spondet: & de præsumpto sic mandato tenet.
^m Sic Menochius late in præsumptionibus, ta-
 centem præsumi consentire, si *unum illud* con-
 currit, quod idem potuerit contradicendo im-
 pedire. Etiam quando agitur de ipsius tacentis
 damno magno: quidquid multi in hoc senserint
 aliter, recte minus. Et hæc multo magis
 vera sint, si cum taciturnitate concurrat aliquod
 adminiculum: ⁿ puta fraus & dolus: si vel con-
 currit iudicii (hoc nunc dicimus) calor. In judi-
 cialibus semper est pro consentiente, qui tacet. Et
 hunc casum passim admittunt interpretes. Ut sic
 Menochius ista docet. ^o Sic alii in prorogatio-
 ne, etiam ipse ait Vasquius, quod & receptius
 fit & tutius. Neque his obstat, quod idem
 Menochius tradit, non hæc procedere in ab-
 sente: etiam nec in præsentē, ignorante
 quid agatur. Quæ duo musitari audio ab ad-
 versariis. ^p Nam de scientia omnium ostendi-
 mus

mus nos. Et quosdam fuisse præfentes diximus, ac certum est. Præterea videtur in extrajudicialibus hoc Menochii valere, cum de præfentia nihil dicatur in l. sæpe. & Ruinus citatus Menochio, de extrajudicialibus loquatur, & ni ita fit, jam nihil fit speciale in judicialibus, & tandem in casu nostro considerandum, quod non de incommodo agitur dominorum, cum defenfio rerum ipsorum suscipitur, & nec in nauta valeat dictum Menochii: nam omnino in caussa absentium dominorum sunt, quæ de mandato nautæ tradita sunt. Sed & alia sic responderi plura possunt.

CAPUT XII.

*In eodem argumento, de re inter alios
judicata, nocente aliis.*

Alexander ^a recitat multa, quæ desiderantur ad hoc, ut sententia inter alios dicta, ^{a Alex. l. sæpe. n. 16. 70. 82. 83.} noceat aliis. Recitat, desiderari citationem tertii saltem per generale proclama, & id sic velle Angelum. ^b Adde, quod Angeli dictum ^{b Bologn. conf. 77.} hoc fortiter adfirmat Bologninus adversus Imolam; qui unus visus est contraire: & qui cedere debeat authoritati Angeli præceptoris. Nam alii qui citationem non desiderant, intelligantur de citatione speciali, ut opiniones opinionibus concordentur desiderantibus citationem. Sic & intelligatur de speciali citatione glossator in l. de unoquoque. de re jud. Nam ea lex loquatur de speciali, ut & sic loquatur glossator in limitatione, quam affert de l. sæpe. Nec obstat, quod l. sæpe. loquitur generaliter tantum

tum de scientia, quoniam cum quid requiritur, debet intervenire etiam omne, quod antecedit ad illud, & requiritur sententia per l. sæpe. & scientia poscit notificationem, & notificatio hic vel ab edicto est publico, vel à proclamate. Addit, impium esse & crudele, ut contra non citatum valeret sententia: qui fortassis allegasset rationes, quibus Iudex alio modo sententiam protulisset. Hæc Bologninus. ^c Cæterum non Imola solus in quæstione hac tenet contra Angelum, sed & Alexander. Et hujus, præ-
^d Zaf. l. ceptoris sui, male reticuit Bologninus nomen, neque enim ignoraverit Alexandrum stare cum Imola, cum & Alexandri fundamenta tentet subvertere. Sed id tamen nequit, nam l. sæpe exigit scientiam. nec distinguit, unde ea sit. Et nihil hic sit impium, ubi conqueri de se possunt, qui de lite sciverunt, nec os aperuerunt, & suas non allegarunt rationes. ^d Est Bologninus ignobilis ipse viæ ductor: non acutissimus ingenio, non institutione eruditus ^e Cast. l. satis, ut eruditissimi viri de eo scribunt. ^e Quod nulla desideretur citatio hic, etiam Parisius tradit, Decianus, Menochius, canonistæ omnes. Etiam omnes sic, qui scribunt quod sola scientia sufficit. ^f ut dicit Castrensis & Panormitanus: is & contra distinguit expresse à proclamate. ^g Sic Socinus, & per l. sæpe. & c. pe. de re jud. ^h Sic per eandem legem Cravetta, alii, quod res inter alios acta alii scienti, & patienti præjudicat, etiam plene. ⁱ Sic per eandem Tiraquellus, ei, cui primum de aliqua re actio, vel defensio compete-
^j bat, patienti sequentem agere, nec vocato, rem judicatam æque præjudicare, ac si ipse egisset vel defendisset: veluti (hoc addam præcedenti articulo) si de-
^k bitor

bitor passus sit, creditorem experiri de proprietate
 pignoris, &c. ^k Certus non debet certiorari: ^k Cyn. l. 3.
 scientia est pro denunciatione: scientia ubi sa- ^{C. de no-}
 tis est, nihil refert, unde sit. ¹ Etiam loquitur ^{var. Me-}
 Angelus de citatione ejus, qui erat alias de ne- ^{noch. conf.}
 cessitate citandus; non autem in casibus exce- ^{270. 825.}
 ptis, in quibus nunc nos sumus, ubi sola scien- ^{Tiraq. de}
 tia desideratur, & ita Angelum declarat erudi- ^{utr. retr.}
 tissimus Hondedeus. ^m Alter Angelus declarat, ^{§. 36. gl. 2.}
 sic esse Perusini dictum, cum sententia per se ^{num. 28.}
 nocet. Et de ista citatione satis: si de ista nobis ^{1 Hond. 1.}
 opponetur ab adversariis. ⁿ Desideratur, & ut ^{conf. 28.}
 is legitimus sit contradictor, qui litigat, ut no- ^{num. 33.}
 ceat sententia alii. Et is legitimus dicitur, ad ^{m Ang.}
 quem principaliter causa pertinet, quæ ad ali- ^{Aret. l. si}
 um spectat in consequentiam. Et qui proculdu- ^{per in so-}
 bio non est navis magister. Verum non uno ^{rio. de}
 modo dicitur legitimus contradictor. ^o Meno- ^{app.}
 chius (id notemus primum) cum Covarruvia ^{1 Alex. 7.}
 facit rectissime tria capita distincta nocentis ter- ^{sepe. nu.}
 tio sententiæ, vel ex natura ipsiusmet causæ, ^{76. 77.}
 vel ex scientia litis, vel ex vitio. Et primum
 quidem est ad istam definitionem legitimi con-
 tradictoris, ut itaque extra idem caput non ta-
 lis exigatur contradictor legitimus. ^p Atque ad- ^{p Menoch.}
 eo idem Menochius, dum de his multis dispu- ^{conf. 390.}
 tat, quæ requiri ei dicebantur, ut noceret sen- ^{num. 41.}
 tentia alteri, ad id de contradictore sic scribit:
 constare, quod adfuerit illic contradictor, ubi
 existerint contententes acerrime, ut admitter-
 rentur ad divisiones bonorum, ad quas alii ad-
 spirarent, nec obstante sententia contra illos ^{q Saly. l.}
 primos lata. Ille Alexandri legitimus contra- ^{2. n. 2. C.}
 dictor tum desideratur, cum causa per suam ^{quib. res}
 naturam habet & potest præjudicare. ^{jud. non.}
 sic istud addunt alii, & ipse Alexander. ^{9 Ut}
 sic istud addunt alii, & ipse Alexander. ^{noc. lmo. l.}
 sic istud addunt alii, & ipse Alexander. ^{sepe. n.}
 sic istud addunt alii, & ipse Alexander. ^{17. 18.}

M

Et

Et sic Imola diferte aptat hoc ad ejusmodi casum. Idem Alexander confuse recitat ad tres illos, pluresve casus sententiæ nocentis, & hoc de contradictore legitimo, & reliqua octo, ut in ipso recitationis principio ostendit. Et clarissimum est acriter intuenti, quemadmodum novem illa omnia non requirantur ad casus singulos. Est quartus apud Covarruviam casus, cum nocet sententia tertio ex consequentia quadam sola. Atque ad hunc casum, & ad tertium

quid pleraque illorum novem? ^r Quid illa scientia ad genus primum? Scientiæ casus poscit solam aliquam communem nunc in contradictore, ut nunc dixi ex aliis & Menochio. ^r Quum ^{qui. res} ^{in. non no.} ^{num. 3.} ^{Non.} ^{conf. 77.} ^{num. 10.} ^{t Bologn.} ^{d. 77. num.} ^{2. 3.} ^{u Imo.} ^{conf. 130.} ^{Decia. 2.} ^{conf. 54.} ^{num. 57.} ^{Menoch.} ^{934. n. 43.} ^{l. 12. ubi} ^{gl. de exc.} ^{rei jud.} ^{x Inn. c.} ^{ult. n. 3.} ^{ut. li. non} ^{co. Decia.} ^{3. conf.} ^{118.} ^{y Gl. l. 2.} ^{de le.} ^{Rbo. Cuj.} ^{2. obs. 28.} ^{z l. 1. C.} ^{coram. de usucap.} ^{a Duar. l. sape. prel. 42.} ^{b Imo} ¹ nullo modo tertium tangit sententia, tum (inquit Doctor meus) sit ridiculum dicere, quod ex ipsa etiam citatione tertio præjudicaretur. ^t Est autem connexitas vel ratione personarum vel causarum, vel rerum. ^u Et hæc tria debent concurrere, ut obstet exceptio rei judicatæ res eadem, causa petendi eadem, personarum conditio eadem. Et in casu hoc hostro est prima connexio, nam nauta curam habet à dominis. Est secunda, nam quo modo defendit litem nauta, eodem debent & ipsi defendere domini. Est tertia, nam eadem & hic res sunt. Atque ad primam non mihi dicatur, ^x quod sententia dicta contra colonum, non nocet domino, pro quo ille possidet. Ergo neque noceat dominis sententia, quæ dicta est contra magistrum nautæ. ^y Nam & is conductor quidam est. ^z Et conductores non sibi possident, at dominis. ^a Ubi diversitas personarum, ibi sententia non nocet alii, quam contra quem est lata. etiamsi vertatur res eadem. Non hæc mihi dicantur.

^b Imo enim sententia, dicta contra colonum, ^b Imo. l. nocet domino, scienti de sola sententia, nec ap- ^{scpe. n.} pellanti, certe nocet in possessione. Et sic obje- ^{29.30.31.} ctio contra adversarios nostros retorquetur. Et ^{32. 93.} ubi negatur, noceri domino à sententia con- ^{Alex. 113} tra colonum, ibi de dominio agitur: quod co- ^{Fely. c.} lono non committitur, ut possessio committi- ^{cum su-} tur, aut de domino agitur, qui litem ignoret. ^{per. n. 12.} ^{de re jud.} ^{Rui. 4.} ^{conf. 163.} ^{Alex. 8.} ^c Si etiam negatur noceri in possessione, id de civili dicitur, quæ nec commissæ colono est. ^{conf. 67.} ^d Est opinio communis, ut scientia litis noceat ^c ^{Ias. 2.} tertio in possessione. Et eam adserit Cravetta ^{conf. 176.} fortiter. Is & adserit communem, cum ^{Alex. l.} ^{ter-} ^{44. §. 1.} ^{de acq.} ^{poss.} ^d ^{Contar.} ^{non est sententia executioni tradenda.} Et Roma- ^{si de mo.} nus, quod *nunquam* mandabitur sententia exe- ^{po. lim.} cutioni contra possidentem tertium, licet sci- ^{23. Crav.} verit, causam agi suam, ad eamque fuerit etiam ^{conf. 997.} citatus & siluerit. nam iste velit retinere solum ^{n. 10. 11.} possessionem. Et si idem non audiretur, volens ^c ^{Covar.} ^{pr. 16. col.} ^{4. Rom.} ^{conf. 342.} postea agere contra illum, qui habuit pro se sen- tentiam. nam obstatet sibi exceptio rei judica- tæ. ^f Etiam Zucchardus sic. qui & citat Ca- ^f ^{Zucch.} strensem. ^g Etiam Imola sic, qui & citat ^{conf. 30.} Bartolum. & pulchram addit hic practicam: ^{Castr. l. 2.} ^{divo. §. si} quam & alii ponunt alibi. Ego dico adver- ^{super. de} tendum, an sit una possessio victi & tertii, ^{re jud.} an non. nam hoc secundo casu, imo sit ve- ^g ^{Imo} ^{conf. 55.} rior, & communis opinio, quod lata contra ^{Ias. d. §.} unum sententia non nocet tertio scienti, pos- ^{si super.} sidenti. Sed iste impedire poterit executionem ratione solius possessionis. Et de communi sic opinione testatur & ostendit Jason, Et Cravetta non reluctatur hic: aut non bene. Quod si eadem possessio sit, utique nec sit

dubitandum quin sententia tertio noceat, ut sic lata contra colonum, qui domino possidet, domino nocet. lata contra nautam, qui dominis possidet, dominis nocebit. ^h Scilicet possidet is, *cujus nomine possideitur. Procurator alienæ possessioni præstat ministerium.* Et vera est illius possessio hæc. Non etiam dicatur mihi, non nocere domino latam hic contra nautam: quia non noceat sententia tertio, nisi cum litigans agit nomine proprio, non nomine ipsius tertiæ. ⁱ ut ita rem declarat Bartolus. Hic autem nomine dominorum, non suo ipsius proprio, egit nauta. Non, inquam, hoc mihi objiciatur, quod est valde dubium, & in utramque partem satis sustentabile; ^k ut scribit Alexander, qui & disputat ad quæstionem per quinque columnas, citat autem & multos autores hinc, & inde: fortes hinc & inde rationes adducit. Et licet videatur concludere cum illa Bartoli opinione: ^l tamen Alexandri ipsius quoque sententiam magis ad Innocentium inclinare contrariam, censet Bertrandus, & ipse sequens Innocentium, atque Alexander ipsemet plurimos excipit casus, quibus tenenda sit sententia Innocentii. ^m Et usus est, qui Alexandro notatur septimus, quando non scientes modo, sed & præsentis fuerunt isti, quorum est nomine litigatum, ut tum imo istis noceat judicatum. Et hoc valeat contra illos adversarios nostros, qui & præsentis litigio fuerunt. His nulla est spes. Hos nullo colore audire Judex possit. Sed & casus, qui primus notatus Alexandro, & relatus nobis in capite præcedente, de procuratore excedente fines mandati, servit nobis pro responsione ad omnes. Procurator non est alter à domino. Non est hic locus dicto, ⁿ quod sententia, etsi proficiat alteri

^h l. 18.
^{de} adq.
^{poss.} Corn.
^{2.} conf.
229.

ⁱ Bar. l.
^{sape.} n. 4.

^k Alex. l.
^{sape.} col.
25. in
med.

^l Bertr. 4.
^{conf.} 393.

^m Alex. l.
^{sape.} n. 93.

ⁿ Ias. l.
2. §. ex
^{his.} fi. de
V. O.

alteri aliquando, nunquam tamen noceat. Quamquam & illud sic est, si nec ulla sit connexitas, nulla ratio. Hic scientia est causa.

° Sufficit autem scientia circa ea, quæ in diffi-^{o Decia.} cultatem veniunt. ^{5. conf. 91.} ^{p. Calcan.} ^{conf. 23.} ^{q. Alex. l.} ^{sape n. 21.} ^{Im. l. 5. n.} ^{17. de app.} ^{1.} Probata est scientia evidenter per conjecturas verisimiles: plene per plures præsumptiones simul junctas, &c. ⁹ Et scientia satis est nunc nobis vel secutæ litis de appellatione nautæ, ut Imola & Alexander declarant, & in tertio loquuntur, qui in casu nostro non est etiam tertius.

CAPUT XIII.

Quatenus noceat res judicata tertio, & de hujus appellatione & executione non moranda.

FAcit res judicata & tertio præjudicium ^a ² ^{1. as.} ^{rubr. de re} ^{ju. Decia.} ^{2. conf. 18.} ^{Io. Fra. de} ^{Pon. conf. 6.} ^b ^{Menoch.} ^{conf. 390.} ^{421. 449.} ^{574.} ^c ^{Alc. 6.} ^{conf. 68.} ^{Decia. 1.} ^{conf. 11.} ^{Purp. ult.} ^{Rus. 4.} ^{conf. 28.} ^{Genu} ^{103. Ro.} ^{decif. 184.} ^{1.} Res judicata jus facit, pro veritate habetur, nemo auditur contra eam, similia. Etiam tertio nocet usque ad semiplenam probationem; & ita quidem, ut reliqua absolvi juramento possint. ^b Ut hæc Bartoli traditio est, quam sequuntur Butrius, Ancharanus, Panormitanus, Romanus, Alexander, Socinus, Decius, Tiraquellus, & qui hos omnes citat Menochius: & qui opinionem nec dubitandam dicit. ^c Quibus addo ego Alciatum, Decianum, Purpuratum, Ruinum, Rotam Genuensem, & Gozadinum testantem de omnibus, fictenentibus ad *l. 2. C. de ed.* Ridiculi sunt, qui ajunt de communi contraria. Etiam dissentientes à Bartolo, tum sunt imo cum Bartolo, si aliqua sit (ut nobis est) causarum connexio vel communio. Quæ tenenda ad minimum

^d *Covar.* mum est sententia, media, concordans alias.
^{15.pr.n.3.} Quod si vero nocetur tertio per sententiam sic,
^{Menoch.} & ab hac is non appellat : tum & in iudicatum
^{conf. 345.} transit contra ipsum. ^d Aliquando tertius nec
^e *Constar.* potest appellare : si nec ipse potuit, contra
^{si de mo.} quem lata sententia est. ^e Cum potest, certe
^{po.lim.23.} & necesse habet appellare : si nec sit prôte-
^{Covarr d.} c. 16. status durante lite cum alio, ne ea obesset si-
^{prin.Ceph.} bi : nec litigantem submoverit à lite, quem
^{conf. 279.} submovere potuerit. ^f Appellare habuit eo
^{Crav.997} modo, & tempore, quibus ipse habuisset vi-
^{n. 25. si.} ctus : intra decem dies, ex quo scivit, la-
^{Alex. l.} tam fuisse sententiam. ^g Adquiescere enim
^{sape.n.82.} sententiæ videtur, & appellationi renunciare,
^{add. Pan.} qui congruo tempore non appellat, nec non
^{c. veniens.} negligentia (minimum) ejus arguitur, qui
^{n. 16. de} potuit uti oportunis remediis, nec est usus. Ad
^{testi.} renunciata autem regressus non datur. ^h Quid
^{f Fely. c.} dicam, quod citra appellationem instituitur
^{cum su-} ^{per.n.9.de} ^{re jud.} ^{Cov.d.15.} ^{n.2. 4.} & iudicium novum à tertio : itaque nec sit exe-
^{col. 14. si.} cutio impedienda, etiam lædens jus tertii? ut
^{col. 15.} respondit Cravetta & sentit Covarruvias, nec
^{prin.} quisquam dissenserit. ⁱ Cum sententia non no-
^{Hond. 1.} cet, potest tertius cujus interfit, advenire &
^{conf.28.n.} ^{40. Rem.} ^{343.n.16.} post executionem inchoatam, & se objicere.
^g *Rol. 4.* Sed hic nocet. ^k In dubio sic interpretanda est
^{conf.52.n.} sententia, ut minus noceat tertio : ut non no-
^{23. Grad.} ceat omnino. Sed in dubio hic non sumus, ubi
^{int. ul.} ^{vol. 2.} communes opiniones habemus. ^l Communes
^{conf. 45.} opiniones non sinunt, rem esse dubiam, sed
^h *Crav.* ^{d.997. n.} faciunt rem claram. ^m Aut si sequimur ejusmo-
^{6. Covar.} di disputationes, profecto nihil fuerit adeo cla-
^{d. c. 16.} rum, quod obfuscari non valeat. Etiam hic ego
^{prin.} ⁱ *Anch.d.* ^{c.veniens.} ^{u 2. Fely. nnn. 4.} ^k *Rol. 3. conf.79. Dec. conf.445.n.44. Menach.*
^{501 n 14. & conf.688. n.40.} ^l *Dec.1. conf.2.* ^m *Ale. 9. conf.*
^{104.Burs.2. conf. 203. Corn. 3. conf. 82. nnn. 2.}

rapiam

rapiam argumentum: quod si sic judicandum in dubio est, ne noceat sententia tertio eam ob causam, quia id sit minus nocivum; etiam executio rei judicatæ non impedietur nobis hujus possessorii, quia id sit minus nocivum. Salvo adversariorum jure omni, potest nobis fieri executio. ⁿ Quam tardare non modici est præjudicii. Grave hoc est & publico, ut rerum judicatarum autoritas sic eludatur. ^o Etiam cum præjudicium tertio non est factum, non inde tamen fit, ut nec executio sit facienda. ^p Et levis hic cognitio est satis, ubi executioni sententiæ tertius resistit: jure ejus circa proprietatem in judicio ordinario ipsi servato. ^q Hic damnandi adversarii & in expensas totius actæ litis cum navita: qui Legatum fatigari à nauta, passi sunt: & nunc adsunt suo nomine, litigaturi de re eadem: ut hoc verissimum sic esse, ait Ancharanus, ut sic malitiis hominum, & dispendiis obvietur. Idem & Cravetta & notanter, quod occasio delinquendi ministretur à Iudice, si sic impediatur executio: id enim genus exemplo freti alii versutias similes struent. ^r Executio non impeditur propter motam litem & exceptionem altioris indaginis.

ⁿ Panor.
d. c. veni-
ens. n. 9.

^o c. 17.

^p de re jud.

l. 57. is,

^q à quo. de

re jud.

^r Grav.

d. 997.

num. 28.

^s Anch.

conf. 333.

Grav. d.

997. num.

19. 20.

^r Panor.

2. conf. 5

CAPUT XIV.

*De instrumento debiti faciendo, & de
liberandis fidejussoribus, ad Ornatiss.
Lop. Sedegnum.*

NON est dubium, quin teneatur Illustriss. Legatus liberare suos fidejussores, qui ab-
turi ex Anglia sunt, ^a hoc enim de abituris fide-
jussori-

^a Menoch.

de arb.

cas. 41.

jussoribus liberandis tradit Menochius novissime : & decem adfert Doctores, qui idem docuerunt, nullum vero adversantem. Sed questio est, an Legatus hodie teneatur instrumentum eis facere aut aliam promissionem, quod eos liberabit, cum discedent, aut (quod postulant fidejussores) intra certum tempus. Et ego de tempore certo peti non posse putem : quoniam hæc esset obligatio ad id, ad quod Legatus non tenetur : qui tenetur solum in casu protectionis. Sed nec videtur obstringi Legatus ad instrumentum in diem istum protectionis incertum. Nam hoc aut inducit novam obligationem, aut fortio rem. Et neutro casu tenetur Legatus instrumentum

b l. sicut. de oblig. facere : *c Ang. l. in omnib. de jud.* quia obligationes sunt voluntatis, non necessitatis. *Alex. l. si finita §. eleganter. n. 13. de dam. inf.* Et quia, ubi deterior fit conditio debitoris, non tenetur debitor facere instrumentum : fit autem deterior, si fortius obligatur. Quod si autem probationi tantum petitur instrumentum, etiam neque tenetur Legatus, quoniam non hic periculum est, ut intercidat probatio. Lex namque est, quæ obligat Legatum. Et probatio legis, semper loquentis intercidere nequit. Lege obligatur Legatus, hos abeuntes liberare. Legis obligationi cur suam addet Legatus? Lex claram semper emittit vocem, &

d Bar. d. §. eleganter. frustra igitur alia desideratur probatio. *e Covar. 1. var. 18. f.* Et sic igitur est doctrina Bartoli & communis : quod, ubi non sit dubium quod aderit probatio, ibi nec peti instrumentum possit. *c* Potest ante agi ad declarationem juris : ut adveniente tempore admittatur. Sed non hic opus ista declaratione : ubi lex clara & Legati vox clarissima. Et ex his agitur contrarium pro Legato dico in casu altero, cum Legatus petit instrumentum emptionis. Moris hoc est. Et semper incertum

tum si Legato aderit probatio venditionis,
quam fecit. ^f Venditor cogitur facere instru- ^{f l. 1. l.}
mentum venditionis. Ergo & emptor em- ^{ex parte.}
ptionis. [§] Et generaliter *potest quis compelli ad* ^{121. de}
faciendum instrumentum contractus, vel alterius ^{§ Contr. 4.}
obligationis. Vale, Sedegne Ornatiff. ^{conf. 120.}
^{Moli. de}

contr. disp. 337. num 3.

CAPUT XV.

De suspecto iudice recusando.

TOties appellatum est ab interlocutionibus
& sententiis istius iudicis, & tot pendent
ab eo appellationes, ut putem jus, falsque no-
bis esse, eundem nunc recusare. Etiam nec alia
caussa hæc nunc est, in qua ipsum recusamus,
ut non nos compellat ^a lex, apud eundem ^{a-2 l. 1. ap.}
gere, quæ apud eum, à quo appellatum est, ^{ex m. a}
aliam causam agere, compellit appellantem. ^{quo app.}
Scilicet actum est possessorio ex confiscatione, ^{al. ca. ag.}
ut bona fisco Hispanico traderentur, quæ ei
confiscata, quæ sita jam sunt dominio ejus. Et
nunc nec agetur ad aliud, nec ex alia causâ,
nec inter alias personas. Et sic igitur, quia non
in alia causâ sumus, nec lex stat contra nos,
imo illa stat pro nobis, argumento à contra-
rio sensu. ^b Sub iudice suspecto periculosum ^{b Bar. de}
est litigare. ut inquiunt nostri Doctores & au- ^{iud. susp.}
tores. ^c Et etiam, si nulla humana lex hac de re ^{c Covar.}
fuiſſet statuta in specie, ratio ipsa facillime osten- ^{præf. 26.}
deret, eorum judicia nobis fugienda, omni-
busque modis avertenda esse, quos suspectos
habemus. ut hæc loquitur Covarruvias. Quid
& quod idcirco æquissimo consilio factum est,

M 5

ut

ut nemo cogatur eum ferre Iudicem, qui sibi
d l. 14. c. sit suspectus. ^d Et lex : *quia sine suspitione*
de judic. **OMNES** lites procedere, nobis cordi est, liceat ei
 qui suspectum iudicem putat, antequam lis inchoe-
 tur, eum recusare. Scio, hæc capi non de ju-
 dice ordinario : qualis noster est. Sed ego ratio-
 nem illam laudo generalem : & apto in Iudicem
 hunc nostrum suspectissimum, in quem & aliæ
 incurrunt causæ, facientes illum plane recu-
 sabilem. ^e An enim non centum notantur
e l. f. add. causæ, propter quas recusari Iudex potest? &
no. ad d. an non aliæ contra hunc sunt Iudicem absque
l. 14. hac appellationum, quas dixi causas alias? Hic
 Iudex semper fuit istorum hominum Advocatus
 contra Hispanos. Hic in delitiis est Hol-
 landis. Hic decretum quoddam prædecessoris
 sui, viri consideratissimi, illico Iudex factus
 iussit mandari executioni pro Hollandis contra
 Hispanos : & fuerat (^f nefas) in illa causa ipse
 contra Hispanos Advocatus, & quod decre-
 tum prædecessor ipse qui fecerat, ob iustissi-
 mas causas à nobis allegatas, mandare execu-
 tioni nunquam voluit. Hic in alia causa dedit
 contra nos privilegia fisci, fisco Barbariæ : in
 ista causa irrisit nobis jura fisci Hispaniæ varie.
 Et in causa illa Barbariæ num legit ^g Ruini res-
 sponsum, quod ego citavi? num expendit di-
 sputationem nostram dictam, scriptam adver-
 sus illum fiscum Barbaricum? hora octava po-
 meridiana rogatus à me, ut expenderet omnia,
 sequente sane aurora contra nos judicavit. Nunc
 cum audiisset advocatorum sex allegationes
 contrarias ad horam prandii, vixdum pran-
 sus tulit interlocutionem, nec aliis (credo
 quidem) nec consideratis allegatorum pluri-
 morum, nec ^h consilio (id certo scio.)
h Crav.
conf. 597. Cravettæ,

Cravettæ, in quo maximum nobis est fundamentum. Etiam id factum, cum sit quæstio hujus interlocutionis adeo longa & intricata, si tertius admittatur tardandæ executioni contra alium judicati, ut facilima non sit resolutio ipsius. Legendi alii, Alexander legendus, qui scripsit volumen ad l. sæpe: ⁱ & parum ex ordine, ut etiam Zasius notat. ^k Et Præses concilii Neapolitani, quod articulus iste à Doctolibus confusus traditur. Quid tamen alia colligimus? Quis est eorum, qui audivit hominem, aut vidit agentem in nos, post istam interlocutionem, & non sensit eum esse infestum nobis?

^l Potest Iudex tueri suam sententiam, & pro ea intervenire. ^m Et servetur tamen de honestate, ut non sit Advocatus, qui fuit Iudex. Quid in isto, qui etiam est Iudex? Atque num more Iudicis egerit, censete Viri illustres, apud quos egit. ⁿ Affectio Iudicis manifestissima detegitur ex disputatione ejus cum parte. Ego plura de homine amicissimo non dico, & doctissimo. Et hæc dicta volo cum pace ipsius bona projustitia causæ, quam defendo. ^o Sed si propter solam appellationem pendentem in alia causâ non licet recusare Iudicem, ut est sententia communis: ergo ubi sola appellatio non est, licebit Iudicem recusare.

^p Materia recusationis Iudicis est favorabilis, ut Rota censuit. Scilicet divina ac naturalis ratio dicat, non oportere definiri causam à Iudice suspecto. Et infinitæ causæ sic congeruntur, propter quas fieri ista possit recusatio, & ultra illas arbitrium Iudicis ad huc versatur hic, qui & alias admittere possit. ^r Admitti causâ etiam levis debet, ut Rotæ habet decisio Doctoris mei Cantucci. In proposito & illa facit ratio, ne Iudex sic habeatur

i Zas. l.

sæpe. prin.

k lo. Fra.

de Pon.

conf. 75.

l Pan. Fe.

ly. c. 26.

de reser.

Bal. rub.

C. de pæ.

ju. qui

ma. ju.

m Fulg. l.

quisquis.

C. de po-

stul.

n Cra.

conf. 350.

o Dec. c.

ad hac. de

app.

p Ias. d.

add. no.

q Menoch.

de arb.

cas. 152.

r Ro. in

noviss.

vol. 1. de-

cis. 2.

beatur etiamque cum adjunctis aliis iudicibus: quod non poterit ab istorum omnium sententia provocari, itaque & cesset ratio legis civilis, compellentis, apud eundem litigare in causa alia, quia possit denuo provocari. Et prima tamen illa ratio est invicta, quod non sit futura alia hic causa. ^{f Dec. d. e.} De causa etenim separata illud est legis ita compellentis, & non habente connexitatem. Illa ratio concludit & in or-
^{ad hac.} ^{t DD. d.} dinario iudice: quem ajunt non posse recusari, ^{l. 14. &} sed ei adjunctos peti posse. Et hoc tamen sic
^{auth. seq.} est, ut non possit ordinarius recusari simpliciter velut suspectus, ut alius iudex potest; non tamen, ut recusari non possit etiam ex justa
^{u Ias. d.} causa. Nemo hominum hoc dicit. ^u Imo
^{l. 14.} dicunt omnes, quod illa quidem sit vera, & communis conclusio, de ordinario non recusabili: sed quod fallit in certis casibus specialibus. Recusatur hic iudex in hac causa, quæ plurimum, & ferme tota pendet ab articulo quodam Iuris, in quo iudex iste, olim Advocatus, defendit eas partes, quæ hic si prævaleant, vincent liquido omnem causam nostram. Manet affectio (quod omnes scimus) etiam ad ipsas opiniones.

C A D U T XVI.

De appellatione ab interlocutione, & retractatione ejusdem.

Apellatum est, cum admisit iudex quosdam, qui venerunt velut tertii impedire rem inter alios judicatam: simul & supplicatum Principi pro retractatione ejus admissionis.
 Itaque

Itaque duo videnda sint: & si licet appellare;
 & si impetrare licet retractationem. Cæterum
 non sit quæstio prior difficilis. ^a Quoniam *ve-* ^{a Contar.}
rissimum & indubitabile dicitur, licere in posses- ^{si de mo.}
 sorio (quod hic est) appellare à gravamine irre- ^{po. lim. 5.}
 parabili quocunque, ante sententiam illato. ^{n. 2. 3. 13.}
^b Recte prudens iudex judicabit, causam justam ^{& q. 8. n.}
 & probabilem esse admittendæ appellationis ^{23. Me-}
 ab interlocutoria, cum videt, damnum illatum ^{noch. 4.}
 per interlocutoriam, esse irreparabile per defi- ^{adip. 218.}
 nitivam. Sic Menochius. Atque de tali gra- ^{822. &}
 vamine habet interlocutio, quæ habet de ad- ^{segg.}
 missione personarum. ^{b Menoch.} ^{de arb.}
^c Ut itaque ab ea ap- ^{cas. 490.}
 pellationem dat Speculator, Iohannes An- ^{c Ang. 3.}
 dreæ, Baldus latissime, Angelus, Romanus, ^{conf. 30.}
 alii, citati Menochio, citati Contardo, & ^{Bal. alii,}
 adhuc alii, & hi ipsi duo. Nec quisquam dis- ^{l. 9. qui}
 sentit, quem ego sciam, uno excepto Iafone, ^{sat. cog.}
 & in casu uno admissionis testium, Fulgosio.
 Nam Iason, ut cavillatur super opinione
 Speculatoris, quam omnes sic accipiunt, mi-
 hi ita non probe citat Fulgosium, quasi re-
 pugnantem aliis generaliter: cuius imo hæc
 sunt verba: ^d *Ab interlocutoria potest provocari,* ^{d Fulg. d.}
cum per eam sit præjudicium non reparabile per ^{l. 9. n. 9}
definitivam. Et dicit Angelus, Speculatorem te-
nere, quod si interlocutoria iudicis pronunciaverit,
testem aliquem admittendum, qui non erat admit-
tendus, quod de iure etiam civili potest provocari.
Et idem dicit generaliter, quotiescunque per inter-
locutoriam pronunciatur quis legitimus, qui non
est legitimus. Sed illud quod dicit de teste, videtur
non inferre gravamen, quod non reparetur per
definitivam, quemadmodum & si ex depositioni-
bis testium male judicasset. Sic in solo casu
testium Fulgosius. Et nec quoque in casu
 illo

c Bal. l. illo bene discedit à communi, quoniam (e ut
 2. n. 19. G. in terminis respondent Bartolus, Baldus) ad-
 de episc. missi testes faciunt quale quale præjudicium
 and. f Alex. l. semper. f A læsione autem vel minimaliceat
 sape. nu. appellare. g Apellatur ab interlocutione, *cujus*
 70. 71. de probatio præjudicium facere potest, vel *cujus grava-*
 re jud. *men in appellatione à definitiva non potest rescindi,*
 Odd. de rest. q. 4. seu reparari: inquit Romanus. Atque Baldus
 n. 102. g Rom. d. adhuc notat plures casus licitæ hic appellatio-
 l. 9. n. 3. nis: & cum interlocutio trahit secum executio-
 nem, & cum excludit probationem; & cum in-
 tervertit beneficium, qui hic optime quadrant ca-
 sus nobis: contra quos sistitur per istam admis-
 sionem, inchoata executio judicati: & iidem ex-
 cludimur à probando, non hos esse tertios. At
 concludo, verti & irreparabile gravamen ab
 hac, & ab alia omni admissione personarum:
 h l. 13. ubi h quia (quod indicat Baldus) semel admissi, ii-
 gl. C. de dem nequeunt postea repelli umquam, nec in
 procur. judicio appellationis, nec in petitorio. Sic non
 i Parp. 1. mihi obstaret, si quis allegaret, i quod revoca-
 conf. 62. ri possit à Judice interlocutio, ad quem appel-
 & 66. latum sit à definitiva: quia sic & devoluta ad
 eum sit potestas revocandi omnes interlocuto-
 rias. Nulla difficultas in priore hac quæstione,
 ubi communes opiniones sunt & claræ ratio-
 nes. In altera faciunt difficultatem plura. k et si
 k Ceph. conf. 180. Revisio dicitur quædam species appellationis:
 n. 29. & ad exemplum appellationis censenda Et
 l C. ut li. primum facit difficultatem, l quod lite penden-
 pe. ubi Cu- te non sit licita supplicatio pro ista retractatio-
 jac. parat. ne, atque nec dirimit litem interlocutio: nec
 las. rub. Bal. l. 2. per appellationem definit lis pendere: non cer-
 m Ceph. te per appellationem ab interlocutione. m Quic-
 conf. 661. quid sit in definitiva contrarium. Leges aper-
 num. 16. tæ: *Supplicare causâ pendente non licet, nisi vel*
 acto-

actorum communium, vel pronuntiationis editio
denegetur. Ubi & duo soli casus excipiuntur:
 in quibus noster non est. Etiam: *Qui licitam*
provocationem omiserit, perpetuo silere debet: nec
à nobis impudens petere per supplicationem auxi-
lium, &c. Secundum, quod ubi sit remedium
 ordinarium appellationis, ibi cesset extraordi-
 narium supplicationis. Et regula hæc est quo-
 que generalis. Et hic est locus appellationi in-
 dubitanter ut dixi, quam nec licet omittere,
 ut audivimus. ⁿ Nunquam admittitur suppli- ⁿ *Mara.*
 catio, ubi habere locum potest applicatio. Sic ^{de app. n.}
 Doctores. ^{13.} ^o Tertium, quia revisio non detur ^{Menoch.}
 de errore juris, sed de facti, atque hic petatur ^{conf. 818.}
 revisio, an jure isti potuerint. ^{n. 40.} ^o Quartum, nam ^{de arb. q.}
 recursus non detur ad Principem, ubi non ma- ^{70. n. 34.}
 gna, non justissima causa sit, non enormis læ- ^{Plas. l. 2.}
 sio, non magnum præjudicium vertatur, nec e- ^{n. 7. Cast.}
 nim pro re tenui afficiendus sit molestia aliqua ^{l. 3. C. ne}
 Princeps. Sed in mora modici temporis, data pro- ^{li. pe. Me-}
 bationi faciendæ incontinenti de jure istorum, ^{noch. d.}
 non magnum vertitur præjudicium ^{70. n. 18.} ^q Scilicet ^{Menoch.}
 leve sit præjudicium in brevi dilatione concessa, ^{d. 70. nu.}
 parva mora nec sit mora, &c. Quintum, quia nec ^{17. Tiraq.}
 supplicatum pro ista revisione hic sit in scriptis. ^{de retr.}
^{lign. §. 8.} ^{gl. 2. n. 9.} ^{item de} ^{in. in re.}
^{expe.} ^{1. r} Et scriptura hic dicitur necessaria tamen. Sex- ^{tas.}
 um, quoniam quod faciet hos tertios contentos, ^{1. r}
 revisio non suspendet decreti alterius post secu- ^{1. r}
 ti executionem, quo possessio, quæ antea de- ^{anth. l. quæ}
 creta nobis erat bonorum, istis rescribitur, & ^{supplicatio.}
 nec appellatio ab interlocutione impedit, judi- ^{no. 7.}
 cem procedere ad ulteriora omnia. ^{C. de pr.} ^{imp. off.}
^{l. Lancell.} ^{2. de att.} ^{19. n. 16.} ^{Contar. fi}
 Septimum & hoc in terminis traditur, quod non ^{mo. po. q.}
 supplicatur contra interlocutoriam, & suppli- ⁿⁱ
 catio non admittitur, etsi nec reparari in defi- ^{8. n. 40.}

niriva possit interlocutio. Atque hæc faciunt in quæstione & casu nostro difficultatem. Atque his tamen & aliis, quæ adduci possent in partem eandem, non obstantibus, etiam nobis nunc concedendam revisionem arbitror.

Et moveor, quia, si prohibita non sit hic supplicatio, certe permessa sit hic supplicatio. ^u *Decia.* ^{1. conf. 47. nu. 23. 26. 28.} Nihil enim aliud quærit supplicans, nisi ut veritas appareat; & si sit læsus, ut sibi damnum sarcia-

tur: quæ supplicatio juri divino, & naturali, & æquitati, convenit, itaque etiam annuere ei Princeps debet; ut sic est argumentum Deciani in terminis, & multus sermo de officio hic peculiari Principis, pro adferenda veritate. Se-

^x *Lancell.* cundo itidem in terminis moveor, ^{2. de att. pref. nu. 631 Saly. l. 2. n. 2. 3.} quia liceat supplicare adversus gravamen interlocutionis, si (quod hic est factum) etiam mentio fiat processus ac status causæ: nam & propter subroptiones videatur vetita supplicatio. ^{C. nt. li. pe.} Salycetus

autem declarat late, quemadmodum *sufficit sub compendio narrari*, quomodo in tali lite, vertente inter tales, iudex sic fuit interlocutus: ob quam interlocutionem ex tali causâ gravatus appellavit ad Regiam Majestatem: cui & supplicaret ut delegaret appellationem. Tertio moveor à facili destructione omnium contrariorum; ut succedat, quod præmissi, de supplicatione permessa, quæ non sit prohibita.

^y *Gail. 1. obs. ult. 2 Non. 123. ubi An. item Gl. Cy. Bar. Alb. Bal. Saly. Ias. l. 2. C. nt. li. pe.* Non obstat igitur primum, quod habeat regulam, quæ hic non teneat ubi casus sit exceptus: ¹ et si de duobus in lege exceptis non est. Et casus enim alii excipiuntur per Doctores: ² & hic noster, cum est interlocutoria irreparabilis per sequentem definitivam, sic in exceptis aliis est. Licet & supplicare lite pendente, ut alter adsocietur iudici suspecto. ³ Id lex alia, &

Docto-

Doctores omnes volunt : id hic supplicatur Principi , ut judici suspectissimo aslocientur saltem alii. Et neque omittitur hic appellatio , sed jungitur supplicationi ex formula Salyceti pro habendis delegatis. Non obstat secundum , quod & sic solutum est per Salyceti tradita , & aliorum , hic jungentium supplicationem & appellationem. ^a Ordinarium auxilium generale , & extraordinarium speciale sunt simul remedia : etiam extraordinarium non mere subsidarium : etiam extraordinarium tendens ad coadjuvandum ordinarium , &c. ^b Et sic posse appellare , non impedit restitutionem in integrum , ut est communis opinio : item nec appellasse. Sic neque secundum obstat contrarium. Et quod nunquam admittatur supplicatio , ubi potest habere locum appellatio , id quidem sic dictum communiter , & ut plurimum , non semper. Et nec Doctores , citati Marantæ , habent abnutivum illud universale. ^c Panormitanus , quod possit quis intentare ad cautelam duplex remedium , appellationis , & supplicationis , cum dubitat de competenti. Id , quod & in præfenti casu factum dici potest rectissime. Non obstat tertium contrarium : quia de errore facti plurimo quæritur hic : ubi isti velut tertii sunt admissi , qui non sunt tertii , sed iidem cum litigante priori. ^d Etiam quod de errore juris isthic negatur , in Principe dicitur : ad quem & dicitur ratio propria , quoniam ille nec præsumatur errare in jure , qui in peccatoris scrinio habet omnia jura. ^e Abhorret lex , de iniquitate dici contra tantos viros. De errore facti admittit , ex quo secutus error juris. ^f Admittit de facti : etsi non nihil etiam

N

injuriz

injuriæ ex hoc quoque videatur. ut ut dicatur,
quod prudentissimi etiam in facto falluntur.

*g Pan. c.
38. n. 9. de
testi.*

Non obstat quartum; ^g Quia nec modici
præjudicii sit suspensio, & retractatio execu-
tionis, facta per istam interlocutionem.
Iustissima causa Hispano Legato sit: qui omi-
sit petere adjunctos judici suspectissimo: imo
qui non recusavit inimicum judicem. ^h Et

*h Mara. f.
de app. n.
61. Dec. c.
ad hæc. n.
15. de ap-
pell. Bar.
tra. de
jud. susp.*

fas fuit vel hoc nomine recusare in omni caus-
sa, quod in una pendebat ab eodem appella-
tio. Aut si jure civili, quod in isto sequimur
Admirallitatis tribunali, non sic est: vel a-
liter civile jus Canonico componitur, & no-
bis jus istud non sit: certe jus est tamen de
adjunctis, quos non petiisse, error fuerit Le-
gati. Is habuit judicem suspectum, quem
& moneri à summo Concilio Regis nostri cu-
ravit. Sed erravit, dum autoritati concilii plus
fidit, quam timuit ab inimico animo judicis
exasperato. ⁱ Datur revisio, ubi error dicitur

*i Menoch.
d. 313. n.
9. Rebuff.
de supp.
n. 87.*

etiam proprius petentis revisionem. Sic & quar-
tum est dissolutum argumentum contrarium.
Quod namque de mora modici temporis illic
dicitur, nihil hic est, ubi non de tempore res
est. Non obstat quintum: quoniam suppli-
catum in scriptis imo hic est. Dedit Legatus
in scriptis Regi summam totius processus, de-
dit ad Regem literas, supplicavit, ut Legatum

decebat, Regi. ^k Pro qualitate personarum
hæc fiunt, ut pulcre est apud Rebuffum in
tractatu hoc de supplicationibus. Et is addit
quod tanti momenti sunt in voce, sicut in scri-

ptis: quemadmodum & appellationes. ^l At-
que si in appellatione ab interlocutoria non est
scriptura necessaria: ut communis est opinio
& verissima in jure civili: cur sit necessaria in

suppli-

supplicatione, non fortis dicetur ulla ratio. ^m *Panor*
 Non obstat argumentum sextum: ^m quia sen- ^{c. 38. n. 3}
 tentia imo non mandabitur executioni, lata ^{de test.}
 post appellationem ab interlocutione, dum
 appellatio pendet: nam & validitas sententiæ
 pendet ab eventu interlocutoriæ. Videlicet, n
 tenuit appellatio ab interlocutoria, non valuit
 definitiva, velut lata à iudice, cujus jurisdi-
 ctio erat suspensa, ut eleganter declarat Panormi-
 tanus. Nec nocet, quod imo iudex, à cujus
 interlocutione est appellatum, possit procedere
 ad ulteriora, quousque constet de veritate ap-
 pellationis. ⁿ Ut sic opponit Aretinus, & il- ⁿ *Aret.*
 lum Doctorem suum sequitur Felynus. Nam ^{Fely. d. c.}
 rationi Panormitani nec respondent, nec sequi- ^{38.}
 tur, quod & executio quoque fieri possit: quæ
 aliud est à reliquis, & plusquam ulterius. Sed
 hæc alia erit quæstio. Non obstat ultimum
 argumentum. ^o Nam illa decisio sit ex lege ^o *Rebuff.*
 Galliæ, de revisione nec danda ab irreparabili ^{eo. art. 1.}
 interlocutione. Et ex regula illa sit, de non ^{gl. 26.}
 danda alias, non sit regula ex universo. Et sic
 destructis contrariis stat nostrum tertium argu-
 mentum. Quoniam vero est, qui in verbis
 legum, quæ videntur revisionem prohibere
 semper, fundet se multum; audiat is adhuc, ^p *Cuij. a.*
^p quod leges loquuntur de supplicationibus, non ^{nov. f. 13.}
 per viam iustitiæ, sed gratiosis, ambiciosi, per ^{Alc. lib.}
 exquisitum suffragium, per potentem inter- ^{4. de V. S.}
 cessionem. ^q Sic & dicta proprie supplicatio ^{Bero. c. ex}
 spectat gratiam, de qua non ago nunc: at de ^{literis. n.}
 altera contendo ego iustitiæ: & quæ dicatur ^{7. 18. 20.}
 appellatio, restitutio. Et non prohibetur ^{21. & c.}
 appellatio ab interlocutione non Principis, aut ^{de rescr.}
 non Senatus Principis. ^r In revisione ista per ^q *Odd. de*
 viam iustitiæ concessa non videatur verum, ^{rest. q. 1. n.}
¹ *Odd. de*
 rest. q.

quod executio non impediatur. Etiam petitio revisionis hic impediat. ^f Loquuntur de gratiosa supplicatione, qui negant impeditionem. ¹ Etiam nescio ego, an jure civili, quod hic sequimur, idem non sit ad istam impeditionem, quod proponitur de jure Canonico per Aretinum, & alios. ¹ Iure Canonico non suspenditur judicis jurisdictio per appellationem ab interlocutione. Eccur suspenderetur litibus nunquam finiendis, siquidem eo jure licet ab omni interlocutione appellare? Iure civili cum appellatio non detur ab interlocutione, nisi pauculis in casibus, ratio non negat suspensionem. cum detur ab irreparabili, ratio dabit suspensionem, ne jus frustra dederit appellationem. Quid? non & à sententia secuta est appellatum? de illius dictum nullitate? Ergo nec fiet ejusdem executio. Et sic rursus dixi ad sextum contrarium. Dico nunc argumentum nostrum quartum itidem in terminis supplicationis pro revisione ex Deciano, & aliis. ^u Quod etsi dubius esset articulus, an sit applicatio talis admittenda, *in dubio semper Princeps debet* supplicationem admittere. ^x Nam etsi sit voluntatis concedere, non tamen debet Princeps recusare, si iusta supplicatio sit. Et loquuntur isti de revisione sententiæ, & sententiæ Principalis, imo & rei judicatæ: & loquuntur de iustitia legis. Nam de potestate altera Principis absoluta, ut dare is possit revisionem, etiam cum quis nequit supplicare pro revisione, nec disquirendum sit, ut Decianus scribit.

^u Decia.
d. 74. in fi.
Meno. d.
4. n. 898.
^x Rebuff.
de suppl.
num. 45.

CAPUT XVII.

De possessorio retinenda, sequestro tollendo, cautione juratoria, & nonnullis fidejussoribus recipiendis.

Possessorem^a turbari non oportere in sua possessione, & Doctores dicunt, & certissimum sit. ^b Et itidem est certum, esse turbationem, non posse libere uti sua possessione. ^c Nam possessio sit usus rei. ^d Et itidem impediri hunc usum per sequestrum: afferri impedimentum, & molestiam possessori: hunc imo quodammodo spoliari per sequestrum. ^e Et itaque custodiam nec tenendam: at esse satis fidejussores de conservanda re: quam nec advocaverit iudex ad se prætextu periculi scandali, nisi forte de periculo hoc probetur. ^f Etiam diffamatio turbat, ut omnium est sententia. ^g Breviter datur interdictum, quod nos intentavimus, *Utrubi*, & propter judicale sequestrum. ^h Datur contra turbantem judicialiter. ⁱ Datur contra turbantem, nec possidentem. Ut non possident sane adversarii: qui se spoliatos ajunt: ^k & itaque se non possidere. Nos nostram probavimus possessionem, ^l ut satis est, hanc probasse tempore motæ litis, vel turbationis. ^m De justa probatione nec habuimus, quod non vi, non clam, non precario possideamus. ⁿ Et nec cogimur vel allegare titulum nostræ possessionis. ^o Scilicet justa in dubio præsumitur possessio & bonæ fidei. ^p Bona & fides præsumitur: saltem præcedente justo titulo emptionis.

N 3

^a l. r. 29. ¹ Covar. pr. 17. n. 3. m Men. d. 3. n. 600. n Corn. 24. conf. 313. n. 4. Ceph. 645. n. 3. ^o Grav. conf. 991. n. 7. ^p Corn. 4. conf. 19. n. 4.

² Pan. c. 2. de seq. po. bl. 10. de vi arm.

^c Alc. de qui. pe. pr. n. 90.

^d Anch. conf. 248. Menoch. 246. Ro. Gen. dec. 290.

^e Menoch. conf. 696. & 3. res. 88. Alc. 5. conf. 132. n. 62.

^f Menoch. d. 3. nu. 294.

^g Menoch. d. 3. n. 475. h Menoch. d. 3. num. 297. Corn. 1. conf. 113. n. 1.

ⁱ Menoch. d. 3. num. 290. Bero. c. 5. n. 39. 46. de re. sp.

^k Menoch. prel. rec. n. 21. &

ptionis. ^q Bona præsumitur fides, & cum est
^{conf. 147.} ^{n. 17.} ^{r Menoch.} ^{d. 3. num.} ^{455.} empta res furtiva. nam ignoratum præsumitur
id vitii, factum alienum. Et igitur probata no-
stra possessione, adversariorum turbatione,
quid superest, nisi ^r ut pronuncietur, desisten-
dum adversariis à molestatione & præsentē, &
futura? Eisdem & damnari nobis ob interesse
molestationis præteritæ? Neque enim obji-
cient adversarii quidquam de summarietate pro-
cessus, quæ nec adhibita in nostro sit: ut ex
^{r Menoch.} ^{d. 3. num.} ^{448.} actis patet. ^r Et quæ tamen in nostro, ut in
^{r Menoch.} ^{d. 3. num.} ^{672. seqq.} cæteris possessoriis, fuerit (quod tradunt omnes)
adhibenda. Non excipient de dominio, ^r de
quo adversus hoc interdictum non excipitur.
Si (quod censent itidem omnes) non & inconti-
nenti probent, quod nullo modo facere possunt.
Imo, & cum facere hoc possent, non audirentur:
ut magis communis opinio à pluribus di-
citur: & a Menochio, qui instar plurium in
istis tractatibus esse possit, adprobatur. ^u Quam
^{u Crav. d.} ^{901. n. 1.} opinionem ita probat Cravetta, ut etiam ad-
^{conf.} ^{943. Soc.} ^{ju. §. ni-} miretur, fuisse, qui contrarium sequi potue-
^{hil comm.} ^{nu. 147.} ^{153.} rint: ita Socinus junior, ut nec admittat de
dominio notorio. Ecquid quoque, si admitteretur
ista exceptio? Non est tamen de ipsa ad-
^{x Dec.} ^{conf. 84.} ^{col. 3.} huc dictum: tantum abest, ut sit cognitum.
^{y Soc. ju.} ^{d. §. num.} ^{381. seqq.} ^{Alc. 5.} ^{conf. 69.} ^{z. Tero. t.} ^{1. n. 37. de} ^{rest. spol.} ^{a Panor.} ^{c. 19. nu.} ^{24. de} ^{præst.} Etiam si esset de dominio liquidatum, si
non & sit contestatum, super eo ferri senten-
tia nequit. ^y Et in casu nostro, cum de pos-
sessorio constat certe, & super hoc prius fuerit
pronunciandum. ^z Semper sit pronunciandum
super possessorio, ut fere frustra expectetur, ut
& dominio super. ^a Et cum quoque reconven-
ti essemus (quod factum non est, ut fieri potuit)
^{Recuperandæ}, si sit (ut est) prius cognitum de no-
stra possessione, & de hac sit pronunciandum
prius

prius. ^b Claris & probationibus fuerit proban-^b Menoch.
dum isthic per adversarios, quod possederint,^{conf. 701.}
ut omnium sententia est. ^c Et clamant alias jura^{num 3.}
omnia, rem possessori relaxandam. ^d Quid,^c Corn. 4.
quod spoliatus non restituitur, nisi contra spo-^{conf. 313.}
liatorem? Non restituitur nec contra malæ fi-^{num. 4.}
dei possessorem, non certe contra mediatum^d Corn. 1.
successorem vel ipsius furis. ^e Unde vi nec da-^{conf. 329.}
tur contra singularem successorem, & id cla-^{n. 7. Bero.}
rum. ^f Non remedium *l. si coloni.* contra suc-^{d. c. 1. n.}
cessorem mediatum, qui titulum habet, & bo-^{10.}
nam fidem. ^g Non remedium *c. redintegranda.*^e Menoch.
est contra successorem singularem: sicut (ita^{1. recup.}
& argumentantur) illud, *unde vi* non est, non^{150.}
contra vitiosum possessorem, non contra suc-^f Menoch.
cessorem vitiosi: non, etsi res ipsa sit affecta,^{10. recup.}
puta, vitio furtivitatis. Quæ firmiter Meno-^{17. 18.}
chius docet. ^h Et alii, quod jure civili nullum^g Menoch.
detur interdictum contra successorem spoliato-^{15. recup.}
ris, at omnia remedia possessoria ad recuperan-^{66. 72. 76.}
dam possessionem rei mobilis competant solum
contra possessorem cum vitio. Ecquid igitur
sententiam nobis, & relaxationem possessionis
moratur? si nihil est eorum, quæ remedia
spoliatis dantur, quod hic contra nos detur?
Etiam ut darentur omnia, cum probaverimus
nos nostra, adversarii alia nec induxerint, sit
nunc (ut dixi) de nostris pro nobis pronuncian-
dum. Nam de sequestro tollendo quid dubi-
tetur? ⁱ Sequestrum odiosum, vetitum: utⁱ Paris. 1.
quisque, quantumcunque violentus possessor,^{conf. 41.}
fit in sua defendendus possessione. ^k Seque-^{n. 17. Ceph.}
strum viris honestis non faciendum: qui res^{479. 681.}
nolint dissipare, &c. ^l Tolli & impediri per^k Imo.
cautionem, regula est satis clara. Etiam per^{conf. 50.}
cau-^{c. 2. Imol.}
conf. 97.

N 4

Jas. l. 7. §. 1. n. 17. qui sat. cog. Bal. l. 16. de off. pref.

cautionem juratoriam tolli ajo, quod tamen Jason negat fortiter, & citat secum Speculatorem, Butrium, Imolam, Panormitanum, Alexandrum: etiam Albericum, summum illum Practicum & veridicum Doctorem, qui & sic viderit observari semper. An & hic itidem observatum, ut cautio ista submovenda sequestro non reciperetur? Cæterum his non obstantibus, dico ego contrarium. Nam sunt supradicta in debitore suspecto. Patet, quia sic tradunt illa in suspecto supradicti Doctores omnes.

m l. 7. §. ult. qui sat. cog.

Sic ipse Jason ad legem, ^m quæ de suspecto tradit: & *persona suspecta sit*, inquit. Dubium autem non est, quin ita capiantur interpretes, ut loquitur lex, ad quam se referunt.

n Spec. de seq. po.

Aut quid disceptamus? ⁿ Sic Speculator, Jasonis antesignanus; *sed pone, Titius debet mihi, nec possidet immobilia, & est SUSPECTUS, &c.*

o Alb. d. l. 7. §. ult.

^o Sic Albericus, *item querit, si petatur pecunia, an debitoris SUSPECTI, &c.* Sic reliqui. Et ergo in non suspecto contrarium est verius, & omnes contrarium sentiunt.

p Gail. l. 1. obs. 148. Mynf. 2. obs. 11.

^p Et expresse, quod juratoria cautione tollatur sequestrum, si persona adversus quam est factum, sit honesta, integritate vitæ conspicua, & probatæ existimationis, non suspecta & levitatis opinione laborans, observat Camera Imperialis per leges & per interpretes, quod apud Gaillium & Mynfingerum videre est. Quod si objiceretur praxis tribunalis, ad quod stamus: etiam dicemus, ostendendam illam praxin esse, quæ contradixerit & contraierit cautioni huic, quam petitum fuerit recipi. Illud nihil fuerit, quod hæc cautio

q Fely. c. 1. de tre. & pa.

nunquam fuerit data, accepta. ^q Nec enim lex per non usum tollitur, sed per usum contrarium. Forte non fuit occasio, ut peteretur admitti.

Forte

Forte non fuit caussa admittendi. Pro bent ad-
 versarii, peti tum fuisse admitti in caussa huic
 nostræ simili : & fuisse rejectam petitionem
 non semel. ¹ Interim jus hoc est certum, judi- ^{r Soc. d. l.}
 cem arbitraturum ex indiciis & præsumptioni- ^{1. qui sat.}
 bus, an juramentum sit deferendum, quod fi- ^{cog.}
 de jussores non inveni antur, ut sic scribit Soci-
 nus : & idem citat in hanc sententiam Baldum,
 Angelum, Oldradum. Dico autem, esse indi-
 cia hic & præsumptiones, quæ persuadeant ju-
 dici de hoc juramento deferendo. Ipsa personæ
 dignitas ita persuadet : ^f quæ plurimum in de- ^{f Menoch.}
 latione cujuslibet juramenti spectari solet. ^{de arb. c.}
^{464.} Illustres non cogi dare fidejussorem de judicio si- ^{c Barul. l.}
 fti, sed juratoriae illorum stari cautioni, notat ^{pe. C. de}
 non nemo cum legibus. ^u Legatum præsertim ^{dign.}
 tanti Regis non reputari suspectum, igitur stari ^{u Soc. c.}
 ipsius juratoriae : & hoc in terminis non nemo ^{fine. col. 2.}
 alius. Ipsa personæ conditio peregrinæ persua- ^{fi. de fa.}
 det hic idem : quæ reperire fidejussores non ^{comp.}
 solet facile. ^x Ut in peregrino hic sic exempli- ^{x Ias. l. 1.}
 fiant Doctores. Et dicimus facile. nam ita lex ^{n. 23. qñi}
 dicit, *si necessaria satisfactio fuerit, & non FA-* ^{sat. cog.}
CILE possit reus eam præstare, &c. Et ad eam
 legem Jason, *Nota illud vulgatum, quod illud di-*
cimur posse, quod facile, & commode possumus, &c.
 Et hoc satis ad judicis arbitrium. ^y Quod pro- ^{y Menoch.}
 culdubio regitur à præsumptionibus juridicis, ^{de arb. q.}
 mente legis, sensu æquitatis. ^{6. 13. 14.} ² Hoc est ju- ^{Ec.}
 dicis arbitrii, quid facile fieri possit. ² Et quia ^{2 Menoch.}
 dicitur generaliter, *non facile inveniri fidejuf-* ^{de arb. c.}
 fores : id in peregrino dicetur certe, & ju- ^{205.}
 dicabitur à judice. ^b Et sic igitur certe ^{a Rip. de}
 (quæ est regula communis) si juretur, ^{pat. 2.}
 quod non putet, peregrinus is, se posse ^{conf. 15.}
 invenire fidejussores, hoc sic sit probatum. ^{b Clar. §.}
^{fi. q. 46.}

Et sic igitur locus tanto magis fuerit isti cautio-
 ni, quanto & fidejussores oblatis sunt, qui re-
 periri potuerunt parti. Apparet enim, eam nec
 refugere dare fidejussores, quos potest inveni-
 re. ^{c Cujas. c. re. c. Difficilium facilis venia est, & remissio :}
^{pe. de don. int. vi. & mo.} etiam hic dictum, cum fidejussores non inve-
 niuntur. Quod si isti fidejussores non recipi-
 untur, qui recepti dicuntur inque gravioribus
^{d Alc. 2. pres. 27.} aliis causis hic, ^d nec præsumuntur hodie de-
 teriores, & imo pro idoneis laudantur à lau-
 datissimis pluribus, etiam de ipsorum idonei-
 tate fidejubetur idonee, certe jam Judex facit
^{e Bal. c. 7. de jun- rejur. f. 1. as. l. 2. l. 5. §. 1. qui vel mobilia possidet multa, aut habet de- qui sat. cog. Alex. 2. cons. 37.} ipse, ne pars possit fidejussores. ^e Sufficiens
 est cautio, quæ satisfacit juri, & homini,
 vel saltem juri. ^f Et ille idoneus fidejussor,
 qui vel mobilia possidet multa, aut habet de-
 bitores plures. Sed & qui de idoneitate fide-
 jussorum fidejubere volunt, immobilia quo-
 que possident. Nulla fidejussio idonea est, si
 hæc non est. Si pars esset admittenda ad
 simplicem juratoriam, quidni ad istam, cum
^{g Soc. 1. as. d. l. 5. §. 1.} jurabit, non posse se cavere aliter, alios dare
 fidejussores? ^h Fiet parti injuria, & fidejusso-
 ribus, si idonei non recipiuntur.

CAPUT XVIII.

De non appellando à sententia lata in
 possessorio.

^{a Cujas. C. si de mo. poss. & 1. nob. 20. & i. 14. C. de agr. cens. Decia. cons. 23. & ibi add. gl. l. ult. C. qui leg. pers. st. in jud. hab.} **O**Mne ^a possessorium est momenti, id est,
 celeris expeditionis. Omne interdictum,
 omnis

omnis actio de possessione dicitur momenti. Sic Cujacius, alii. Etsi quidam, ^b ut refert Menochius, quod vere dicatur momentarium possessorium, quod est summariissimum, & extraordinarium. Attamen communis interpretatio verbi, quod dicatur brevi reparabile in iudicio alio, nullum excludit possessorium. Et Cynus de retinendæ, & adipiscendæ remediis negat esse dubium. Et non est dubium hic, si volumus sequi sententias receptissimas. Quæstio succedit ardua, an negetur appellatio etiam quod ad devolutionem. ^c Nam videtur negare hanc negationem Bartolus, & cum eo multi alii, qui affirmant devolvere. Et hanc opinionem teneri in Hispania, Gallia, Germania, dicunt: observatam semper in Concilio Neapolitano: magis communem esse, &c. Attamen sunt plures, qui de contraria communi, & magis communi testantur, & vero ostendunt per plurimas autoritates. ^d Verior, frequentior, consuetudine Curiarum opinio receptior, ut nec devolvat. Sic & Bartolus in suo loco, neque in loco alio aliter: quidquid credatur de eo aliter, ut scribit Contardus. Sic ante Bartolum omnes antiqui & glossatores. ^e De quorum autoritate præcellenti nihil est, quod dicam, quod ignorat nemo, etiam supra Bartoli autoritatem. Cæterum & multo plures steterunt etiam postea contra illam opinionem, quæ dicitur Bartoli, puta Baldus, Salycetus, Fulgosius, Comanus, Romanus, Imola, Castrensis, Jason, Decius, alii: de quibus idem Contardus, apud quem & de inconstantia aliorum, qui opinionem dictam Bartoli probare alii quando visi sunt. ^f Sic, cum facti sit quæstio, quæ communis opinio sit, ^g nec credatur dicenti

^b Menoch.
^{pr. cl.} ^{rec.}
32.

^c Contar.
^{C. si de}
^{mo. pos. in}
^{intell.}

^d Eng.
^{conf. 71.}
^{num. 23.}

^e Menoch.
^{conf. 84.}
^{Alex. 4.}
^{conf. 55.}

^{136.}

^f Decia.
^{conf. 259.}
^g Grav.
^{conf. 166.}

de

de communi, sed ostendenti de communi, hæc sit communis, quam nos dicimus. Porro ad effectum suspensivum conveniunt Doctores, non illum regulariter dari in possessorio. Et adversarii in quæstione nostra sic proripiunt se ad limitationes. Ajunt, (quod est verissimum) dari, ubi damnum nequeat reparari in petito-

*h Contar.
eod. lim. 1.
num. 105.
Decia. 4.
conf. 67.
i Bal. a-
lii C. si de
mo. pos.*

rio : (^h ut pulchre explicant alii) per possessorium aliud. Addunt autem adversarii de damno nautæ irreparabili, qui tantum habet detentationem, & de ea nunc per sententiam ejicitur.

*i Bal. a-
lii C. si de
mo. pos.*

Atque in detentorio sic esse in terminis definitum, ut detur appellatio suspendendæ sententiæ. Sed ego respondeo, esse hic damnum semper reparabile, aut non esse damnum. Ecce, aut de suo damno dicit nauta propter nautulum, & hoc decretum sibi est; & quod si accipit velut justum, tum damnum ei superest nulum : aut non accipit, velut injustum; & da-

*k Bal.
ibid. n. 9.
Menoch.
3. ad ip.
21.
l Cont.
eod. lim.
21.*

mmum reparabit per hypothecariam, ^k actionem in rem, judicium petitorium. ^l Sic & in detentorio negatur appellatio, si reparabile damnum sit. Aut dicit nauta de damno, quod à dominis timet sibi propter res sibi commissas, non defensas, & vel non habet ab eis ad id mandatum: & non est damnum spectandum, quod nullum esse potest : aut mandatum habet, & damnum separabit alio instituto judicio. Aut dicit nauta de damno dominorum, & vel non habet ullam potestatem id dicere: & nec audietur: aut habet potestatem, & itidem reparabit damnum illis. Etiam audent differere de possessione rerum pretii plurimi, itaque nec modici hic esse præ-

*m Decia.
conf. 28.
In f. rep. l.
admonen-
di. n. 273.*

judicii causam. ^m Et nesciunt, possessorium esse semper præjudicii modici, et si possessio sit commodi magni, res possessæ sint maximi.

Etiam

Etiam à Legati persona potentiori nituntur & de irreparabilitate docere. Et potentio-
 rem quoque à divitiis. ⁿ Et tamen ille consuevit di- ^{n Bart.}
 ci potentior, non qui ditior, sed qui ratione ^{Bal. Ang.}
 officii magni potest alteri minacem favorem ^{las. l. 1. C.}
 ostendere. Contardus, qui de divitiisque me- ^{ne li. po.}
 titur potentio-rem hic, facit & arbitrii judicis ^{Menoch.}
 rem. Ecceur potentior quæso Legatus hic Hi- ^{conf. 38.}
 spanicus, ubi Legatus foederatarum provincia-
 rum Belgii contra stat? & non etiam tradit ipse
 Contardus, vacare istam exceptionem, si de-
 tur (quod nunc est faciendum) idonea fidejuf-
 fio? ^{o Resp.} Idem responsum à Concilio Cæsaris, & ^{Exf. n. 53.}
 idem à Concilio Ticinensium, Patavinorum, ^{60. resp. 1.}
 Bononiensium: quod videre est apud Meno- ^{Tic. n. 37.}
 chium in causa Finariensi. ^P Et ipse Meno- ^{resp. 2. n.}
 chius non repugnat valde in cautione idonea, ^{28. resp.}
 certe non repugnabit valide solus contra tot & ^{Pat. n. 17.}
 Doctores, & collegia: *ipse defendit unus* ^{resp. Bon.}
ξον, ab aliorum sententia longerecedens: in causa ^{fi.}
 illa Menochius de se, præfatione ad illa respon- ^{p Menoch.}
 sa. Non is est Legatus Hispanus, qui victus a- ^{resp. Fi-}
 lii post iudicio, cogi in obsequium sententiæ ^{nar. arb.}
 non valeat, certe non ii erunt, qui dabuntur ^{3. n. 31.}
 fidejussores. Non de arcis possessione munitissi- ^{quod in}
 mæ agitur hic, ut de his in casu Contardi, & ^{vol. 1.}
 aliorum, est. Et semper fidejussio tollit istam ^{conf. 2. n.}
 exceptionem. Objiciunt aliam exceptionem, ^{214.}
 quod in causa hac mixtum quid sit propieta-
 tis, atque connexum. Cæterum, quid hic est
 connexum? ^q Æquivocant allegantes in con- ^{q Eug.}
 trarium, non percipientes dicta Doctorum in ^{conf. 70.}
 proposito. Non est mixtum, licet in eodem ^{n. 11. &}
 iudicio agatur de possessione simul & de pro- ^{conf. 71.}
 prietate. Connexa dicuntur tantummodo quan- ^{n. 9. Me-}
 do ratio unius ab altero discerni non potest. ^{noch. de}
 95. ^{arb. ca.}

Et

Et sic exempla notantur isthic. Et sic Eugenius Doctor meus, de ista æquivocatione. Nihil autem tale hic. Etiam ad æquivocam allegationem

^x *Dec. d.* hic connexi ^r fuerit libelli conclusio attendenda, ^{28. Decia.} ut videatur, si intentatum solum possessorium ^{1. conf. 46.} sit. Sed nec in conclusione, nec in parte ulla ^{n. 5. Eug.} libelli dictum quid est, quod necessario inferat ^{d. 71. n. 33} petitorium. ^{f. Soc. l.} Non verbum *rerum*, non verbum ^{rem. quæ} *spectare*, quibus sumus usi. Petimus, liberari ^{n. 6. 14. de} nobis possessionem, non diximus (quod creditur concludere in petitorio), *libere relaxari*. ^{adq. poss.}

^t *Contor.* Liberari petimus, quod est tantum relaxari, ^{lim. 2. §. 5.} expediri liberam ab arresto, sub quo est. ^{num. 14.} Etiam attendenda est sententia, licet actum esset pos-

sefforio simul & petitorio, quæ de petitorio (ut fecit nostra) suspendit. Etiam declarant nobis alteram adversarii, si in connexis appelletur à tota sententia, id est, & à tangente pos-

sefforium, in connexis sic dictis, vel per æquivocationem. ^u Appellatur semper, qua petitorium sententia spectat, non qua spectat possessorium, ut sic late & docte declarat Doctor meus. ^u

^x Sic in separabilibus his Menochius, quia in his nec vitietur utile per inutile, & mutatum de possessorio (ut ait Cynus) sic non reperitur. Et de his sic casibus. Audient

vero alium, quia sententia sit evidenter injusta. ^y Atque à tali liceat appellare: quoniam evidens injustitia æquiparetur nullitati.

^z Etiam de nullitate dicunt hic: ^z & de nullitate etiam dici potest hic. ^a Cæterum & ex actis constare de his debet evidenter, ut Menochius, alii tradunt. Ego autem confide-

ravi sane, & quæ esset hie ejusmodi injustitia, nec quidquam inveni. Etiam potest Judex

^{19. 35. 50.} moveri ex aliis, quæ non sint in actis, possunt

funt probationes esse receptæ à iudice in Camera; potest iudex moveri ex responsionibus rei ad suas interrogationes. Ut ita Contardus explicat. ^b Tota probationum materia est iudici ^b *Decia.* arbitraria. Sic nulla iniustitia evidens, palpabilis, ut loquuntur. Pro ista etiam nullitate cogitavi, ^c quod in responsis habet Baldus, quod si esset (& non est tamen hic) implicitus libellus & ad petitorium, iudex autem non pronunciarit, nisi (quod factum est hic) super possessorio, tum sententia sit nulla: quæ libello non conformis, & non super petitis lata sit. Et non, inquit Baldus, obstare, quod reservatio facta sit per iudicem de petitorio, quoniam sit reservatio hæc quædam iudicis cautela, & litis intricatio. Sic pro nullitate. At contra, ut ut a-
clumque petitorio fuisset, & super eo quoque fuisset pronunciandum: tamen si non pronunciatum sit, non propterea erit sententia nulla, quidquid Baldus dixerit. ^d Contra quem sic tenet Castrensis, Corneus, Cravetta, Contardus, Socinus, Eugenius: quod est verius, etsi cum Baldo citetur Berojus & Gratus. Quid enim si de altero constitit prius? ^e Super eo solo & potuisse pronunciari, alii, & Ancharanus ajunt. Itaque loquatur omnino Baldus, cum & de petitorio constitit. Et ita est casus nullus hic admittendæ appellationis. Et neque hic subesse dubium dicetur: & itaque admittenda appellatio, ^f ut sic dicunt, in dubio esse & nullitatem admittendam, & appellatiōi deferendum. ^g Non enim dubium est, ubi adsunt communes opiniones. Et quod appellationi sit deferendum in dubio, id non procedit, ubi est regula negativa de non deferendo appellationi, ut hic est regula, in possessorio ne appelletur.

^h Et *III. n. 17.*

h Dec. d. ^h Et ita Decius in terminis hic, & Berojus. Et
28. Bero. Decium sic sequitur Alciatus in responsis : &
c super eo. jam in lecturis ait probari idem optime ex Pa-
il. 2. n. 2. normitano : etsi isthic tutius putet tamen, ad-
de app. mittere appellationem etiam ubi sit regula nega-
Alc. 6. tiva. Et hoc sequatur etiam Molinæus in additis
conf. 44. ad Decium. Sequitur hoc idem contra Decium
Et c. 1. n. Contardus : qui & quæstionem tractat : &
116. de addit alios secum in partem eandem. Sed &
off. ord. alios addit Decio tamen, Baldum videlicet &
i Contar. Nevizanum. ⁱ Videamus dicta Contardi : qui
lim. 27. defendit late partes (ut dico) adfirmativas.
 Ratio, (inquit) cur in dubio sit deferendum
 appellationi, est, quia pro appellatione in id
 præsumitur, ut appellatio introducatur. Et
 hæc ratio æque militat cum regulariter prohi-
 bita appellatio est. Favorabilis est appellatio,
 pro qua etiam magis præsumatur, quam pro
 sententia. Ait deinde, in dubio debere at-
 tendi id, quod minus præjudicat. Et mi-
 nus præjudicet admissio appellationis. Quam
 rationem à minore præjudicio, & à majore
 hic æquitate, solidissimam dicit. Addit,
 quod & in dubio magis sit præsumendum,
 quod sententia sit lata super possessione suc-
 cessiva, quam super momentanea. Et hæc
 quidem Contardus. Nos autem responde-
 mus ad primum, quod imo pro appellante
 non præsumitur, cum appellatio interponi-
 tur contra regulam juris. Nec advocamus
 huc alios, ubi ipse Contardus sic distinguit
 pro opinionibus conciliandis : quod quum est
 appellatio contra formam juris communis,
 ea in dubio non sit admittenda : & sic pro-
 cedat opinio prior : at si causa addatur ap-
 pellationis permissæ specialiter, tum sit ad-
 mitten-

mittenda : & procedat opinio posterior. Ea est distinctio, quam priores non negent, nec nos negamus. Cæterum quæstio nostra est in priore membro. Ad secundum, de præjudicio minore, dicimus, id perperam in hoc proposito dici, neque enim vel leve præjudicium est victoris, vel si esset, non tamen ei, quod leges & jus commune tribuit, ideo adimendum est, quia noceat alteri, vel majus ei præjudicium afferat.

^{k l. inju-} Non enim facit injuriam, qui suo jure utitur. ^{viarum §.} Quod ad tertium & ultimum argumentum Con- ^{1. ff. de in-} tardi attinet, primum responderi potest, omnem ^{jur. l. 3.} quæstionem sive actionem de possessione esse & ^{§. is ta-} adjici in jure momentaneam, ut supra initio ex- ^{men. ff. de} positum est, neque uspiam reperiri hanc di- ^{lib. ho. l.} stinctionem successivæ & momentaneæ posses- ^{nullus vi-} sionis, utique in proposito hoc nostro. Deinde ^{detur. ff.} probare adversarii debent, non præsumere ali- ^{de reg.} am sententiam, quam de possessione caus- ^{jur.} que momenti latam esse. Simpliciter enim istud ex nobis, qui possessorium intentavimus, possessionem adjudicavit sua sententia. Omne autem possessorium momenti est, ut jam dictum. ^{l. l. 2.} Et sententia conformis esse libello in- ^{fundus. ff.} telligitur; atque ex libello declaratur. Neque ^{commun.} alia fuisse mens Judicis intelligitur in sententia ^{div. l. ult.} ferenda, ^m quam quod eam voluerit conforma- ^{C. de fi-} re cum libello, ex quo interpretanda est, ut ^{deic. lib.} actus valeat potius, quam pereat. Quæ eo ^{m gl. l. si} magis probanda sunt, quod remedium istud to- ^{quis. ad} tum Devolutionis, quod appellant ex Docto- ^{exhiben-} rum ingeniis, non ex jure vel legibus introdu- ^{dm. gl.} ctum sit: ita ut cum in aliis causis, tum minime ^{in c. si per} in causis & remediis possessoriis ei locus esse de- ^{confirma-} beat. Præsertim ubi super solo possessório senten- ^{tionem. de} tia lata est: ne etiam de petitorio, ut supradictum, ^{Elect.} ^{lib. 6.}

O

vel

n DD in
l. 1. c. si
de poss.
mom.
Ang.
conf. 46.
statuo. vel de fructibus, ⁿquo casu etiam Doctores
vulgo appellationem à possessorio concedendam
putant, sicut in possessorii causa cum proprie-
tate mixta.
Decia. conf. 45. num. 25. v. 1.

CAPUT XIX.

*De certitudine pretii in emptione, & de
irrevocabili procuratore in rem suam.*

Petrus vendidit, & cessit Philippo redditus
quosdam, qui sui futuri erant in domo San-
cti Georgii Genuæ: at hunc cum facti sunt sui,
nollet valere contractum istum. Et videtur, non
injuriam. ^a Nam venditio fuerit nulla,
quæ pretium non habet certum, & hoc non est,
nisi cujus quantitas expressa, ac definita est.
^b Certum est, quod ostenditur, quantum sit.
Et id hic factum non est, ubi tantum dicitur
contractum initum esse *in consideratione cujus-*
dam competentis summae, &c. ^c Non est pretium
certum, etiam si dictum esset de justo. Ergo
nec est certum, cum dictum est de competenti.
^d Scilicet pretia in emptionibus solent taxari se-
cundum voluntatem contrahentium, non se-
cundum valorem ipsarum rerum, itaque liceat
contrahentibus decipere illic se. l. *in causa*. 2. §.
idem Pomponius. ff. de min. Etiam cum dice-
ret Philippus, se tanquam cessionarium & pro-
curatorem in rem suam constitutum (ut in in-
strumento hic est) irrevocabiler, agere posse
ad eos redditus, parata sit Petro defensio, & se
posse revocare illud mandatum, quicquid de
irrevocabili dictum sit, etiam cum juramento,
etiam

etiam sub pœna, ^c quæ Doctorum communis ^e *Bar. l.*
 opinio est. Quæ pro Petro & alia id genus. Cæ- ^{12. de}
 terum facit contra eundem ^f quod nec quicquam ^{preca.}
 est tam congruum fidei humanæ, quam servari ^{Bal. l. 4.}
 semper, quæ placuere semel, ^g Nihil tam natura- ^{de procur.}
 le & æquitati conveniens, quam quod servetur ^{Ang. lmo.}
 voluntas ejus qui vult in alium transferre Etiam ^{l. 95. de}
 contra facit regula, ^h quod quis possit etiam fu- ^{solut.}
 tura, conditionalia jura cedere & quovis alio ti- ^{Alex. 5.}
 tulo alienare. Et ergo Petrus, qui potuit futuros ^{conf. 29.}
 hos alienare redditus, & alienavit, fidem nunc, fer- ^{Dec. 475.}
 vet placiti. Est Petrus usufructuarius ⁱ Et usu- ^{c. c. ad}
 fructuarius vendere, concedere, donare usum ^{nostram.}
 fructum potest. Et hæc mihi satis videntur in re ^{de conf.}
 clara. Quod namque de incerto pretio attuli, ne ^{uti.}
 hic venditio intelligatur, verum est, si incertum ^{f l. 1. de}
 que sit omnino. ^k Nam quod in veritate est cer- ^{paß.}
 tum, etsi nobis est incertum, satis est. Certum ^g *Floria.*
 est pretium, si dictum sit, *Quanti tu emisisti*. Itaque ^{l. 4. §. 1. de}
 sit & hic certum, cum est dictum de competenti ^{aleat.}
 accepta summa. Pretium est certum, quod est ^{h l. 43.}
 certificandum ex futura alicujus æstimatione. ^{55. 73. ad}
 Ut magis sit hic certum, quod numeratum jam ^{l. Falc. l.}
 erat. ^l Certum pretium est, quod tale per aliquam ^{17. 19. de}
 relationem. ^m Etiam certum cum imo dictum ^{hered. vel}
 de justo est, nam declarandum id sit arbitrio bo- ^{ad. vend.}
 ni viri: in quo esse incertitudo nulla potest. Et ^{Bal. l. 3.}
 hoc tamen nec est curandum, si hic non sit ven- ^{C. de do-}
 ditio. Etenim cessio est certe, quæ pretium nul- ^{nat.}
 lum desiderat. ⁿ Semper erit contractus aliquis ⁱ *Inst. de*
 innominatus. Sed nec obstat alterum de revoca- ^{usu, &}
 tione procuratorii, quoniam verior sit opinio, ut ^{hab.}
 revocari nequeat procurator, qui constitutus est ^k *l. 7. de*
 irrevocabilis. ^o Ut ita censet de veritate Fely- ^{contrah.}
 nus, & sic tenet aliquando Baldus. ^p Et sic defen- ^{emp. ubi}
 dit ^o *Bald. &*
^{Salyc.}
^{l. Menoch.}
^{conf. 93.}
^{Hor. d. §.}
^{pretium.}
^m *Falg.*
^{d. l. 7.}
^{Ceph. conf.}
^{10.}
ⁿ *Ias. d.*
^{l. 115.}
^o *Felyn.*

O 2

*Bal. c. 33. de rescript.**p Alb. l. 65. de proc.*

dit Albericus, & se obtinuisse, dicit. Et in alio
q Bal. l. 1. l. 25. de procur. Ang. d. l. 25. & l. 8. qui. mo. pi. vel hyp. sol. Castr. l. 18. de compen. Rom. l. ult. de donat. r l. 3. C. de novat. procuratore quidquid sit, ^q certe sic est in procura-
 tore in rem suam, ut revocari non possit: cer-
 tissime ad jurium cessionem: ^r incunctanter,
 si Philippus denunciavit domui Georgianæ, ne
 Petro solvat. Atque sumus fane in casu illo uni-
 co, qui solum excipitur per leges ejus domus:
 quæ faciunt ratos redditus domino ipsorum sem-
 per, nec tangendos per ullum alium, *nisi unico*
solum casu, videlicet ubi & quando constet, & proce-
dat de expressa voluntate heredum. Videlicet est hic
 expressa voluntas Petri, qui & est heres eorum
 reddituum. Et qui potest de iis disponere *prout*
voluerit, ex ipsorum fundatione, & ea expressa;
 non solum ex jure communi, quod prædixi. Et
f Soc. ian. §. divi. cui addo, ^r quod si prohibitio alienationis odio-
 sa est, & restringenda, &c. quanto magis non
 est inducenda? ^r verba illa aliquando dicta his
 fructuariis, *quod recipere possint annuatim proventus*
dictorum locorum, non inducunt prohibitionem
 alienationis tanto antea factæ; at ostendunt,
 hos esse fructuarios, non dominos locorum, item
 tradunt modum percipiendi usumfructum. Ver-
 ba, cum possunt aliud significare, non signifi-
 cabunt prohibitionem alienationis. Quid, cum
 & facta esset prohibitio sine causa? Quid, cum
 in favorem ipsorum fructuarius? illa non te-
 net. Huic renunciari potest.

CAPUT XX.

*De venditione rerum tempore peri-
turarum.*

QUod petitur ab Illustrissimo Domino, qui in
 possessione est saccari, ut hoc vendere sibi
 liceat,

liceat, habet rationem certam : quod res tem-
 pore perituræ vendi debent. Et saccarum res est
 ejusmodi. ^a Res tempore perituræ dicuntur, ^a *l. f. l. 1.*
 quæ servando servari non possunt, id est, ex ^{§. f. uis. n.}
 quibus servando non percipiuntur fructus, & ^{31. 33.} *ad Treb.*
 ipsæ servantur. Dicuntur tempore perituræ,
 quæ in sua naturali bonitate non possunt servari
ultra triennium, quin corrumpantur tempore
 & mora fiant deteriores. ^b Ut duo hæc sic pa- ^b *l. 5. de*
 rificantur. Etiam quæ servari sine magno in- ^{ju. delib.}
 commodo queunt. Etiam quæ vendi primo ^{l. id. cni. §.}
 quoque tempore expedit. Et sic sunt fructus, ^{qui lega-}
 oleum, vinum, frumentum, & similia, de qui- ^{torum. ut}
 bus Doctores sic tradunt communiter & exem- ^{in poss.}
 plificant. Et itaque necesse sit, de saccaro idem ^{leg. l. ult.}
 concludere : quod & est fructus, & fit deterius ^{de req. re}
 mora : ut de hoc periti testati sunt. ^c Vendi e- ^c *Bar. l.*
 jusmodi res debent, ut verbo hoc utuntur Do- ^{interesse.}
 ctiores hic. Et in his non est dubium ullum. Il- ^{de adq}
 lic sit quæstio, quis habeat vendere. Sed & hic ^{poss.}
 videtur jus certum esse pro Illustrissimo Domi-
 no. ^d Nam qui in possessione est causa rei fer- ^d *l. l. 1. &*
 vandæ, ipse res vendit ejusmodi. Ergo, & ^{cni.}
 qui est in alia simili possessione, etiam vendet.
^e Ille habet solam tenutam. Noster pro certo ^e *Bar. d.*
 non habet minus. ^f Etiam ille casus & noster ^{l. ult.}
 notari videntur quasi pares in quæstione, si ven- ^f *Pan. c.*
 di res debent perituræ, unde & non improprie ^{2. de seq.}
 colligatur, & pares esse in quæstione hac, qui
 habeat vendere. ^g Cæterum, ecce observatio ^g *Gail. 1.*
 Cameræ Imperialis, ubi civile valet jus, ut & ^{obs. 148.}
 apud tribunal hic Admirallitatis : quæ dictat
 observatio, res ejuscemodi vendendas per eum,
 qui eas teneret. Et ita nec sit hic longa quæstio.
 At succedit alia quæstio tamen, quomodo vendi
 res istæ debeant. Quanti plurimi proculdubio,
 O 3 quod

quod & observatio illa notat. Sed hoc quid erit?
h Acc. h Quanti *communiter* vendi solet, ut ajunt cum
Part. id genus aliis Doctores. Putem, sequendam
Fulg. l. æstimationem antea factam, dandamque nobis
14. de veniam vendendi secundum illam æstimationem.
cond. fur. Si enim æstimatio nunc esset minor, hanc pars adversa nobis imputatam vellet: sibi de pretio illo imminutum nihil vellet, itaque non velit pars, æstimationem moveri: si nolit, fieri minorem, cum petere nec habeat, nec velle id, cujus contrarium in casu contrario nec peteret, nec vellet. Etiam quæstio hæc ita sit. Quæstio illic nulla sit, si oporteat pretium sequestrari. Est namque observatio supradicta Camerae, quæ relinquit pretium ipsi vendenti, & idem hic evincit ratio: quia vel retinebimus nos pretium; vel possessio rerum, sive tenuta, quam habemus, eripietur nobis, certe turbabitur; atque id fieri non debet tamen. Ergo tenebimus pretium nos, sicut tenemus res, quarum illud tenebit locum, & in locum quarum subrogabitur. Aut hoc fiet, aut res non vendentur, sed relinquentur (id fieri nullo modo debet) i *1. as. l.* perditioni. Et ita quæstio hic nulla est. An de *lecta. n. 9.* novis dandis fidejussoribus erit quæstio, qui de *Decia. n.* pretio spondeant conservando & restituendo? *1. conf. 11.* Nec istud putem. i Quia dati antea manent: *num. 29.* cum causa finalis obligationis eorundem maneat; obligatio eorum non augeatur; nihil *Ceph. 331.* ipsorum interfit. k Et stante cautione igitur vel *n. 23. 27.* sine decreto Prætoris alienari res ejusmodi possent. Etiam putes, stare cautionem, si vendi- *Or. conf.* tioni huic pars non assentitur. Et itaque nec no- *603. n. 36.* vata dicetur obligatio. *Bertr.* *conf. 188.* *vol. 1. p. 2.* *k Alb. l.* *5. de petit.* *her.*

CAPUT XXI.

De eadem re, ad Dn. Iudicem.

DIxi, licentiam dandam vendendi faccarum, quod in sua naturali bonitate non servatur ultra triennium. Quid hic egemus testibus, ubi sententiam apertam habemus legum, & interpretum omnium? Ultra triennium non servatur. Debet posse servari ultra triennium, ne detur venia hæc. Sic omnes ajunt, *ultra triennium*. Usque ad triennium non esset satis. Sed audi Domine Illustris : quod ultra triennium non servatur, etiam post unum diem deterioratur, obrepit enim corruptio paullatim, Obrepit oblitio (hæc quædam corruptio) paullatim : & quod post annum in memoria non invenitur, etiam post unum diem est minus, inquit Augustinus docte. Et itaque fit faccarum mora deterius inque dies, non solum in menses, & annos. Et danda igitur venia hæc. Nec de modo vendendi laborandum est anxie, aut præcise, si idem effectus semper habetur, ut vendatur quanti plurimi. Æstimatio ostendit justum pretium hoc. Ea per Iudicem, per peritos, per subhastationem est : non per solam subhastationem, quam pars adversa vellet hic solam. Sed Doctores notant simili gradu & modos alios. Nec subhastatio caret apud eosdem interpretes suis periculis ac fraudibus. Subhastationem refugit Legatus propter suam, & dominorum faccari ignominiam nonnullam : quæ trahi videtur per subhastationem, & vocem præconis. Quis sua sic vendit honestus & honoratus? refugit subhastationem

Legatus : qui petit , sibi veniam dari vendendi , non imponi necessitatem : non se præcipitandum illico vendere , aut subinde ad subhastationem recurrere. Vult vendere pro sumptibus in res ipsas necessariis , pro vectigalibus , pro aliis varie. Refugit nunc subhastationem : quia non vult nec putat justum , se abstrahi ab æstimatione jam facta. Pro æstimatione tenetur parti adversæ. Mutare non cogitur. Ad dominos veros , qui sunt , & quod attinet , quis huc ingerat se tertius de jure tertii ? Satis ad partem adversam liberam Legatus habet ædes , ut proverbiale carmen est in jurisperitis. Addo ego , ex tamen superabundanti , quod Legati autoritas , quæ est Principis sui autoritas , extendit se & ad istas causas privatorum : si Principis horum autoritas huc se extendit. Et qui de Legato , aut de Legationibus scribunt , etiam hoc scribunt ac monent , ut Legatus omni studio , omnique opera amicis sui Principis semper adsit. Et magis igitur dicent , ut idem subditis sui Principis adsit. Et non videmus , Legatos omnes versari in his privatorum valde ? Etiam illi scriptores , quod Legato credendum sit , qui dicat , quid in mandato. Et pro certo verum scribunt ad hæc leviora , verisimilia , solemnia. Cæterum hæc (ut dixi) abundant , cum res Legato non est cum his , qui petere de mandato habeant. Pars , quæ stat contra , nihil hic habet contradicere. Æstimatum pretium est & supra justum , quia saccarum litigiosum est , adeoque valens tanto minus. Id Doctores tradunt. Id si considerassent , aut considerare habuissent æstimatores , omnino & æstimassent minus. Et parti adversæ non consultum est plenissime ? quæ vincens recipiet eam æstima-

æstimationem duplicatam, si reddi res ipsæ non poterunt. Sic est fidejussio. Et videt igitur Illustris Dominus Judex; quam sint morosi adversarii nostri: qui volunt Legatum vel jura sua, vel res perdere, veluti mulier illa scilicet, quæ Salomoni dicebat, *Neque mihi esto, neque illi.* Age tu Salomonem, domine Judex. Ne finem rem corrumpi. Abrumpe has moras, & alias omnes. Neque appellationi hic locus erit adversus pronunciatum tuum: ubi de rebus mora futuris deterioribus agitur & perituris. Et parti adversæ ubi plus nimis consultum est. Sit alibi appellatio, non hic. Non transeat alibi in judicatum æstimatio, transeat hic, ubi facta per deputatos partium, & per partes, tacite saltem, comprobata est, hic transferit in judicatum, ne fiat mora rebus, non ferentibus moram. Sic absque ullis allegationibus viro undiquaque doctissimo, & post alias allegationes hefternas

C A P U T XXII

Epistola ad Theologum, Legato à Sacris,
suadet, vendi res litigiosas.

SI venire possem ipse, non has ad te scriberem. Nam literæ non respondent, si quid excipitur contra: & responderem ipse tamen, si quid dicerem coram, nec id judicio tuo perspicacissimo satis probari videretur. Sed sic accidit, ut domi per valetudinem cogar me continere. Et tu igitur pro humanitate tua leges, & tueberis pro eruditione sententiam meam, quam scribo vel potius dicto in priore capite

(quando convenit de posteriore) venditionis celebrandæ. Utilis est præsentium bonorum conservatio, aut absentium comparatio, aut malorum propulsatio, vel inhibitio: ut Aristoteles, five quis alius auctor Rhetoricæ ad Alexandrum, docet. Venditio autem, de qua quærimus, conservat nobis bona præsentia, propulsat incommoda futura, ut ego quidem censeo: & censeo, me non censere male. Tu tamen (audi modo) censebis longe optime. Pronunciavit Judex, quemadmodum Legatus & esset in possessione bonorum; & in ea esset possessione servandus. Nunc si adversarii (dico verbum verissimum) iudicio agant recuperatorio; eodem possessione spoliati, momento tempore, triduo, trihorio restituentur. Vicinus hætenus multa in causa ista per bonum fatum, nescio an per negligentiam partis adversæ malam, etiam quod de nova ineunda æstimatione non urfit, implicandis novis moris: ut potuit bellissime Menoch. adipisc. rem. §. nu. 166. vel quia æstimatio nunquam transit in iudicatum, vel quia, facta antea, alii fini ea facta fuit. Etiam quod de fidejussoribus novis accipiendis non exigit, & potuit optime: nam dati olim de iudicio isti, reque non barattanda, non tenentur jam re facta venali per iudicis pronuntiationem. Etiam ab hac pronuntiatione potuit appellare: cum esset secuturum recuperatorium supradictum momentaneum: quod sua brevitate periculo perditionis rerum, nec fructuum horariorum, satis occurreret. Atque hoc recuperatorii remedium iudicii si filetur, aut ego totius sum ignarus juris, aut idem ignorant universum adversi patroni. Pergo. Si omitterant de omni possessione disputare, & con-

controversiam faciant dominii rerum: non quidem certa victoria manet illos; attamen trahimur nos in dubiam pugnam, atque ancipitem. Ausim ego defendere, bona litigiosa non nostra esse, sed magis pertinere ad adversarios: vix pro parte minima esse nostra. Quid enim prolixo meo responso quodam quondam probavi, nisi quod videri falsissimum potest, jus hic Hispanicis esse postliminii? Quid evici, cum ostendi, duci capta Hispanica sive in territorium, sive per territorium non posse Regis nostri? Volui concludere, quod inconsequens existimari valer, ducta igitur fieri libera. Et tertium illud quanti habebitur, quod eadem capta & possessa dies ac menses, non sint quæsitæ tamen capientibus ante, quam intra præsidia perducta sint capientium? indicavi hæc olim Taxio: non (ut nunc) propter causam aliam, verum quia sic ipsa essent. Et sic sunt: narrotibi. Et sic non erunt tamen, si venditio ista ineat. Scilicet venditio faciet, quasi non esse res easdem, & itaque nec ullum erit recuperatorium, nullum iudicium petitorium. Actio personalis supererit fortasse Hollandis, extincta relia commodiore. Et sic addere plura possum: quæ demonstrarent, per venditionem conservari nobis bona præsentia, propulsari futura mala. Hæc tibi in aurem: quæ potiora. Neque illa spernenda tamen, quæ exaravi iudici, objeci adversariis de rebus in horas corruptibilibus: & quæ Clarissimus Doctor Tailerus differuit de inconstanti rerum pretio, & id genus reliqua. Merces istæ sunt venales, & quid ni igitur veneant? Honestum, justumque accipi ipsarum nunc potest pretium, & quidni igitur in præsentia distrahantur? Philo-

sophi

sophi docent, justum pretium non in puncto quodam, at in latitudine quadam versari. Inquam Philosophi? omnes & Iurisperiti, & omnes Theologi. Theologi hoc amplius movent, non esse respectandum, non expectandum in futurum spe lucri justo majoris. Sed hic desino, vel quoniam videor mihi comprobasse satis, merces esse (quod quærit caput tuum prius) nunc venundandas, vel quoniam videor tibi que transiisse limites verecundiæ: qui de Theologia tibi Theologo doctissimo disputare velim. Da veniam & corpori nunc non bene valenti, & animo forsitan isthic præpedito, & sibi blandienti. Iudica. Vale. Ama me mutuo.

Ille heri: hæc modo in aurora. Periculum in mora temporis est tantilli. Si pars velit, novam fieri æstimationem, impetrabit per jus facile, & moras longiores inducet nobis, novas conciet molestias. Si velit, fidejussores novos à nobis dari de pretio restituendo, nec antea bona distrahi, audietur necessario. Mi Domine, sic plura possim tibi notare, quæ demonstrent de utilitate hodiernæ venditionis. Sed huic rei, jam demonstratæ plus satis, demonstrationes frustra adderentur: viro præsertim, qui tu es, sapienti: cui verbum ex proverbio satis est. Et dicam adhuc tamen illud generale Aristotelis: Omnino, quod inimici volunt, ejus contrarium utilius apparet. Sed non vendi, inimici volunt, bona. Ergo bona vendi, est utilius. Sic mea opinio: sic meæ rationes, quæ & tibi opinionem meam persuadeant, si spectentur nudæ. Et si non contra rationes has omnes una illa vincat Albani Ducis contra Lusitanos, non esse tamen adversarios nostros tanti, qui oportunitatibus uti sciant suprad-

prædictis. Cæterum nec est prudentiæ cuiusquam, fidere imprudentiæ adversariorum semper, si semel fidit feliciter Albanus Lusitanorum.

*Isocr. in
Orat. de
pace.*

CAPUT XXIII.

De transactione per metum facta quadam, & per dolum.

SI quid reperiatur gestum, præsumitur sponte gestum, non metu, quia aliter præsumeretur delictum: ex quo inferens metum delinqueret. ^a Vt hæc de aliis, & quidem certa tradit Alciatus in regulis præsumptionum. Non tamen (quod alias fit) durior probatio incumbit illi, qui de metu vult probare contra istam præsumptionem juris, quia enim metus communiter solet clam inferri, sufficit probatio levior & per conjecturas, ut apud eundem deque aliis est. Sic & dolum qui non præsumitur, conjecturis probatur, (^b de quo late aliique) & indiciis. ^c Nimia cautelæ probant dolum, atque hic sunt ejusmodi. ^d Dolus arguitur ex multis persuasionibus, quæ itidem hic fuerunt Pinto. Persuadere est plus quam cogere. Et sic igitur responsum est, actionem esse de dolo, ex consilio fraudulento, & ejusmodi fraudulosum teneri ad damni emendationem. ^e Dolus præsumitur ejus, qui transegit cum procuratore, & non procuravit videre mandatum. Qui transegit cum Pinto, nec procuravit videre, quia ille transigeret autoritate: præsertim cum & audiret, non esse Pinto istam autoritatem, quia ille transigeret ullo modo. Ne mihi regerant de clausulis transactionis.

^f Quæ

^a Alc. 3.
^{præsu.} 7.

^b Menoch.
^{conf.} 118.
214. 226.

^d 230. Ceph.

^c Ceph.
^{conf.} 718.

^{Alc.} 3.

^{præsu.} 29.

^d Menoch.
^{conf.} 175.

^e 406.

^c Ceph.
^{conf.} 316.

^f *Ceph.* ^g Quæ omnes evanescunt, ubi est dolus. ^h Et
cons. 210. quæ eodem intelliguntur adhibitæ modo, quo
^g *Menoch.* inductus est Pintus transigere.
cons. 37.

CAPUT XXIV.

Epistola ad Legatum.

De quodam iudicis decreto in casu possessionis.

Iussit iudex, distrahi omnia: & utrique parti
 pretium dividi possidendum, dum plenior
 ferretur sententia. Et non infavorabiliter egis-
 se nobiscum videtur in ista possessione, nam
 nostri, vi detenti, ipsi vix possunt videri posse-
^a *l. 1. §. disse.* ^a Scilicet is quoque dejectus possessione
^{pen. nbi.} videtur, qui illic vinctus est. Neque tamen
^{Ang. de} dico, defuisse nostros civiliter possidere: qui &
^{viar. Bal.} *l. 11. m. 66.* animum & spem habere potuerunt recuperandi
^{C. de his} naturalem, de quo tactum est in responso no-
^{qui acc.} stro. Cæterum in possessorio hic ratio non
^{non pos.} habetur possessionis civilis pro certo. Quo-
^{Al. Bar. l.} *3. de lib.* niam vero Dominus iudex simul & de dominio
^{exh. Alb.} *l. 19. ex* cognovit, idem potest cogi absque alia instan-
^{qui. ca.} tia & de dominio pronunciare: ^b *De qua re co-*
^{ma. lmo. l.} *29. de* gnoverit iudex, pronunciare quoque cogendus erit:
^{adq. pos.} inquit lex. ^c Et inquiunt interpretes, quod
^{b l. 74. de} cum cognovit de possessione simul & de domi-
^{jud.} nio, etiam de hoc pronunciare cogetur per su-
^{c Soc. jun.} perio rem. Est autem de dominio meum re-
^{§. nihil} sponsum. Et de eo spero optime. Etsi etiam
^{commune.} video non nihil, de quo dubitare poterit iudex.
 Quid enim (inquiēt) ut fiant bona hæc libera,
 etsi in territorio Regis teneri captiva nequeunt?
 Qui istud sequitur? qui istud sequitur ipsis ca-
 ptivis? Num possunt capientem, violentum
 accu-

accusare ex jure Regis? ^d Nam ipsi hostes ^{d Alb. 2. de ju. be. 22} bene interfici etiam possunt ubique, non solum capi, si dominus non vetet territorii. Ejiciantur etiam sub poena, hi violenti, ut ita cum furibus se de alio territorio recipientibus in Mediolanense, tradit Clarus § fin. q. 38. n. 16. si. obijciat judex & longum duorum mensium tempus, quo tutissimeque tenuerunt prædam prædatores. Quid (inquiet) audimus hic toties, rem captam fieri capientium *statim, incontinenti*, si nec duo menses sint satis? de die ad istos hic articulos quæruni Doctores, ac disceptant. Ergo non disceptaturi de mensibus. Quod autem de præfidiis tractent, illud ad certitudinem spectet prædæ confectæ. Ergo ubi ea certitudo sit, non sit opus, duxisse intra præsidia. Hæc & alia dicet judex forte. Sed & responsum his est: & respondebitur, si dicantur. De dominio non esse cognitum, judicium non fuisse petitorium, non dicet, ^e scio. Itaque nec erit ^{e Menoch. conf. 437.} mora in sententia, quæ & ferenda sit, possessorio omisso, ut declarat Præses noster Menochius. ^f Etiam in possessorio respondebo, quod ^{f las. l. 1. §. per servum, qui. nu. 4. de adq. pos.} retentaque possessio nostris sit per eos nostrorum, qui retenti etsi inviti in navi sunt ab hostibus. Et de invito tamen potest quæstio nobis etiam oboriri. Sunt enim nostri dedititii, & bona eorum dedititia, itaque sint & acquisita hosti statim, ac sunt dedita. ^g Occidi statim ^{g Alb. 2. de ju. bel. 16.} prohibetur dedititius, captivus non statim: Bona dedita adquiri statim itaque, etsi capta non adquiruntur statim. Exspectemus. Expellemus & hæc.

CAPUT XXV.

Epistola ad Legatum.

De actis in possessorio.

Obtinebatur prius sententia, & sine multa difficultate, ut declareris tu, Excellentissime Domine, esse in possessione, & hanc tibi relaxandam liberam à sequestro statim, ac dedisses idoneos fidejussores. Nam quod objiciebant advocati adversarii, te Legatum non habere mandatum, cur in his privatorum causis interponeres te, tollebatur à me dupliciter: & quod imo hæc quoque sint procurationis Legatorum, ^a ut indicavi in libris meis de Legationibus, ^b & alii me secuti in eodem opere censerunt. ^c Atque isti etiam illud pulcre, Legatum nec adigendum ad exhibenda mandata, Etiam respondi ego, nec te, Domine Illustrissime, hic intervenire tanquam Legatum, sed quam possessorem quemlibet. ^d Scilicet illud à nobis intentatum remedium datur cuilibet detentori. Et in hac secunda responsione institi ego semper, quæ præcidebat quæstiones statim. At alterum, quod objectabatur, partem adversam fuisse spoliatam, & restituendam ante omnia, id nos rapuimus illico, & mordicus retinuimus nobis. ^e Qui enim dicit se spoliatum, idem fatetur, non se jam possidere: itaque per partis imperitiam habuimus statim, quod longius erat protrahendum, si probare de possessione nostra aliter habuissimus. Respondebat Advocatus adversarius, imo retentam possessionem à sua parte. At hoc fuit frivolum: quoniam dixi, civilem esse eam partis possessionem posse: ^f quæ

^a Alb. 3.
de legat.
ult.

^b Paschal.
de legat.
c. 53.

^c Paschal.
de legat.
51. 52.

^d Menoch.
ret. rem.
ult. num.
18.

^e Menoch.
prælud.
recup. n.
21. & ret.
ult. n. 29.

f quæ hic non valeret adversus tuam naturalem, ^{f Menoch. d. rem. ult. ret. num. 17.}
 adversus te naturali insistentem. Mira vero fuit
 negligentia adversariorum, nec dicentium de
 nullitate sententiæ, nec contra eam supplican-
 tium. § Nam utrobique habuissent autores, qui ^{g Menoch. d. rem. ult. n. 52. 53. & conf. 406.}
 videri potuissent cum ipsis esse adversariis. Po-
 tuissent adversarii moras neçtere periculosas no-
 bis certe. Verum imprudenter siverunt, sen-
 tentiam transire in judicatum. Alibi obstiterunt
 strenue, & nos vexarunt valde; nec tamen
 prudenter satis. Opposuerunt se fidejussoribus,
 quos Tua Excellentia Illustrissima misit, & quos
 Judex acceperat. Ubi Judex favit sane eis ali-
 quantulum: qui non solum suspendit suum de-
 cretum de fidejussoribus acceptis, sed & revo-
 cavit, dum post jussit, ut alii simul adduceren-
 tur fidejussores. Etiam cum alii adducti sunt, &
 accepisset eos Iudex, appellavit pars ad Domi-
 num Regem, quia nec isti essent fidejussores
 idonei. Non prudenter hic egit pars, etsi Iu-
 dex sumpsit biduum sibi (^h quod potuit) ad de-
 liberandum, utrum admittenda appellatio esset. ^{h Ang. l. 1. §. 1. de appell.}
 Peccavit pars quæ injuste & per injuriam al-
 legavit inidoneos fidejussores, cum posset pro-
 be dicere, ⁱ fidejussionem non esse datam ido-
 nee, quæ tertium non haberet de re restituen-
 da sine procrastinatione. Cui tamen incom-
 modo, non satis (ut opinior) proviso nec à
 procuratore nostro, ego provideram & suc-
 curreram per brevem protestatiunculam, si
 opus fuisset. Sed altum isthic silentium fuit.
 Etiam silentium de fidejussoribus non effica-
 citer (ut audio ab acutissimo Bernardo) ob-
 ligatis in jure Angliæ communi. ^k Etiam
 nec satis efficaciter obligati in jure Anglico
 civili: qui non adfuerunt, non ratificaverunt

suam fidejussionem, cum tandem decrevit judex appellationem non admittendam. Erat enim ipsorum obligatio suspensa per appellationem, & per judicis pronuntiationem ad deliberandum. Et huic tamen prospexi rei: nam jussi, fidejussores adesse præsto, si vocarentur ad fidejussionem repetendam. Sed cum appellassent à receptione fidejussorum, & judex appellationem non admisisset, cur non ostenderant quod juris erat, recipiendam appellationem: aut à non recepta (hoc faciendum, aut desino) non appellarunt. Non possunt excusari. Appellatio est ab admissione fidejussorum, testium, &c. Meis contrariis rationibus duabus potuerunt respondere adhuc dupliciter: & quod non esset ea receptio arbitrii judicis; & quod etiam in illis arbitrariis appellaretur. Admiratus sum multa: & quod longiores nobis facessere (id cupiebant unum) molestias non valuerunt. Et quod scriptis meis (potuissent) scripta non opposuerint. Et quod (uno verbo) omnia egerint alia. Etiam injuriarum actionem certam, & grandem in se provocarunt: certissimam nunc ex hoc, quod succubuerunt, & siluerunt in ista appellatione, de quo frivola apparet appellatio scilicet. Cæterum non te, Domine Excellentissime, decet hæc agnoscere, quæ nec te tangere possunt, multo altius collocatum, quam ut humiliorum hominum dicta attingere ad te possint. Vicisti. Ulterius ne tende odiis. Vale, & domino Judici etiam agamus gratias, quod justitiam tandem & favorabiliter administravit nobis. Audi, Domine Illustrissime. ^m Potuisset Judex supplere, quæ defuissent Advocatis. Potuisset literas quasdam, quas protulit, regias sequi contra nos: quæ tamen (mirum) pro nobis, & per

¹ D D. l. ¹
ult. de re
jud.

in C. ut
quæ def.
advoc.
per jud.
suppl.

& per nos procuratæ dicuntur. Hic enim dedit victus junior Advocatus tuus, item Procurator tuus manus. Non ego cessitamen, at arripui occasionem ex verbis literarum, & ostendi Judici, non concludere literas in præsentī statu causæ: Persuassus est Judex sane favorabiliter. Tu iterum atque iterum vale, Domine Excellentissime.

CAPUT XXVI.

De nullitate decreti.

Illustris Domine.

Sententia ^a nulla non dicitur sententia, non ^a l. 4. §. ^{condem-}
 habet executionem: imo si commissa sit ex- ^{natum.}
 ecutio ejus, executio est revocanda. ^b Sed hæc ^{ubi lafon.}
 est nulla: quæ habet errorem manifestum per ^{Rip. alii,}
 relationem ad petitionem: nam petitio petit ci- ^{de re jad.}
 stas tales, sententia de aliis pronunciat. ^c Sen- ^{b l. 1. §. 1.}
 tentia lata super non petitis nulla est. Et nulli- ^{quæ se. s.}
 tas tanto magis impedit executionem in casu ^{ap. re.}
 nostro, quanto agit is de retinendo, à quo ac- ^{Bar. Dec.}
 cipi habent cistæ ^d Adeo favorabile est jus re- ^{alii C. de}
 tinendi, ut competat etiam contra executionem sen- ^{err. calc.}
 tentiæ. Et retentio maxime privilegiata est: ut ^{c Alex.}
 ita Menochius post alios: qui haud dubie de ^{6. conf.}
 sententia valida ajunt, ut itaque censeant idem ^{171. Ceph.}
 certissime de invalida. Et huic argumento non ^{176.}
 nocet, si quis respondeat, errorem nunc esse ^{d Menock.}
 in cistarum veluti nomine: ^e qui vitare non ^{conf. 110.}
 habeat. Nam replicatur sic esse videri, si de cor- ^{e l. 4. ubi}
 pore constet tamen, de quo hic non constat. ^{not. de}
 Etiam nec quis respondeat, emendari istum ^{leg. 1. l. 5.}
 erro- ^{§. pen. de}
 rei vind.

f Alex 1. errorem posse à iudice ; *f* quoniam sententia
conf. 90. nulla corrigi aut emendari à iudice nec statim
 potest. Sententia definitiva, quæ hæc est pro
 certo : qua totum negotium est definitum.
 Quid tum si non sit lata solemniter ? solemnita-
 tas non mutat de essentia. Sed non adhibita
 facit, actum non valere. Et sic ista sententia
 est nulla etiam ex hoc capite omiffæ solemnita-
 tis. Et nec ad prius distinguatur mihi de iudice
 ordinario & delegato : quasi solus iste emen-
 dare nequeat nullitatem sententiæ suæ. Nam
 ordinarius si potest iterum iudicare, non pro-
 pterea potest emendare sententiam suam nul-
 lam. Iudicet iterum (petimus) idem Iudex.
 Sed idem audiat nos ; patiat, se instrui : tra-
 dat nobis copiam testium adversariorum ; vi-
g Bologn. deat probationes nostras. *g* aut dicetur senten-
conf. 36. tia lata (& id hic dicimus de jam lata) festi-
 nanter : adeoque (quod aliud caput nullita-
 tis) nulla. *h* Iudex debet rem plena inquisitione
h Ceph. discutere ; partes interrogare sæpius, num quid no-
conf. 77. vi addi desiderent, quæ non solum non fecit Iudex
 (loquor verba Cephali) sed nec rogatus voluit
 modico tempore expectare, ut de actis postremis
 nostri procuratoris apparet. Forsan vero non
 erat, cur audiret nos, qui de sumptibus litis re-
 tinendis, de contributione cum deperditis fa-
 cienda, de his octo cistis non tradendis hosti,
 de aliis habemus fortiter dicere. Quid ? Ab-
 stracta hæc bona sint Hollandico tanta vi, tan-
 tis sumptibus, tantis laboribus, & eadem om-
 nia tam nullo negotio restituentur eidem ho-
 sti ? Petit Legatus, jus sibi fieri contra subdi-
 tum regis sui. Hanc exceptionem opponit exe-
 cutioni hujus sententiæ nihili. Nihili senten-
i Dec. 2. tia : *i* quæ nec executioni mittenda contra
conf. 108. ipsum

ipsum Legatum, nec contra alium, contra quem nec est lata. Illustris Domine, iterum peto, consideres, si Hispanus velit delinquere contra leges Regis sui, & Legatus à te petat, ne finas subditum delinquere, an tu audire Legatum non habeas? Si nec subditus hoc velit, certe sinere non potes. Non Legato tribues saltem tempus, intra quod moneat subditum illum Regis sui, ut non tradat hæc bona Hollandico? & Hollandicus is num habet mandatum recuperandi à Legato sui Regis? etiam hic nullitas ex defectu mandati. ^k Quæ & opponetur semper.

^k l. 24. C.
de procu.
Menech.
conf. 345.

CAPUT XXVII.

*De exceptione quadam adversus
executionem.*

Fecit Procuratoris (minimum dicam) negligentia, ut decretum tale interponeretur, quale, si consulisset Procurator Advocatos, interpositum nunquam fuisset. Et potuit tamen dominus Iudex audire, quæ idem Procurator adferebat & ostensurus erat, ne istud emitteretur decretum. Est decretum nullum varie: & certe, à quo iustissime appelletur: certissime, quod revocare dominus Iudex merito possit, ut hæc exponet Doctor Floydus Advocatus. Ego illud afferam, quod plurimum isthic vertitur causa, & multo plurimum cistarum saccari. Et nec debent hæ octo cistæ his reddi, qui afferuntur domini, si non & alii auditi sunt domini reliquarum multo plurimum cistarum: & tota sit causa definita. Esto, decre-

verit dominus Iudex, illas octo pertinere ad petitores, & illæ pertineant : an illico restituendas eisdem decernet ? Quid de sumptibus fiet igitur, qui facti in lite sunt à domino Legato ? Quid si sumptus pares sunt valori omnium mercium ? Quid si antissent ? Aut hi casus non sunt in litibus frequentissimi ? Si tanti sunt sumptus, negotium adhuc gessit dominus Legatus utiliter, qui eripuit merces hostibus. Vacant hic versiculi Martialis: *¶ Iudex petit, ¶ petit Patronus; Solum, censeo, Sexte, creditori.* Dux namque sunt species lucrandi ab hoste: plena una, cum & illis incommodamus, & nobis commodamus; altera semiplena, cum illis incommodamus solum. Petat dominus iste octo cistarum rationem istorum sumptuum à domino Legato: & accipiet, cum opus fuerit, cum alii domini reliquarum cistarum aderunt. Non putat Illustrissimus Legatus justum, & nec est justum, ut iste unus paucularum cistarum dominus separet se, & particulam hanc suam à cæteris. Nam & conjunctis omnium viribus facilius obsistetur prædatoribus, qui nondum emiserrunt de faucibus hanc prædam. Quid si iste aut nolit, aut non possit solus in lite consistere: & vel transigat cum prædatoribus, vel aliter partem illis relinquat ? non hæc ferre Legatus habet, per quæ acquiratur hostibus aliquid. Audiatur (si placet) dominus Iudex hoc unum: iste dominus octo cistarum amittere eas omnes debet jure, qui eas Hollandico tradi jubet, ut sic leges sunt Regis Hispaniarum; quas contra subditum suum servandas dicet Legatus Illustrissimus. Assentietur is pro sua parte illic decreto domini judicis, ubi illæ octo cistæ declarantur esse petitoris. Assentietur pro sua parte,

te, inquam : qui nolit quicquam vel minutissimum pro se, attamen censet audiendos reliquos dominos reliquarum, dominos penitus perditarum, qui forte contributionem petent & à reliquis, & ab octonario isto. Nec enim ignorat Doctissimus & Experientissimus Dominus Iudex, contributionem faciendam his, qui sua amiserunt, ut aliena servarentur. Narrabitur, relictas cistas multas his, qui de prædatoribus prædam receperunt. Et fiet itaque pro illis cistis contributio. Assentietur illic decreto Legatus Illustrissimus, ubi illæ octo cistæ declarantur esse petitoris, illic non potest per jus assentiri, ubi jubetur, tradi cistas has *nunc Hollandico*. Ergo & petit à domino iudice, aut revocari interlocutionem, aut declarari & suspendi circa istam traditionem. Petit Illustrissimus Legatus, longe arceri subditos sui Regis ab ejusmodi secum litibus indecoris, injustis, ingratis. Legatum in jus sine venia à subditis Regis sui? à Legato iniqua alius? contra Legatum, autorem hic unicum recuperationis.

CAPUT XXVIII

Ad idem, & de exceptione nullitatis.

Dixi, decretum esse nullum varie, quod interpositum de cistis octo saccari tradendis Hollandico Et jure dixi. ^{a Bar.} Ecce sententia est ^{Dec C. de} nulla, quæ habet errorem manifestum, sive in ^{err. saic.} se, sive per relationem ad acta. Atque decretum habet hunc errorem, quod jubet, tradi cistas, quæ non exstant. Etiam nullum decretum est, quod aliud habet, quam est petiturum.

Habet de talibus cistis tradendis, quales petitæ
^{b Alex. 6.} non sunt. ^b Sententia, lata super non petitis
^{conf. 171.} nulla est. Nulla sententia est, quæ non lata est
^{Ceph. 176.} solemniter, juxta tit. *Cod. de sent. ex br. re. &*
^{c Bologn.} hoc decretum non latum solemniter est. ^c Sen-
^{conf. 36.} tentia nulla est, quæ est lata festinanter : hoc
^{Ceph. 77.} est, non receptis nostris testibus, non facta
^{Alex. las.} l. 2. *C. de* nobis copia testimoniorum adversæ partis, ju-
^{ed.} dice non instructo. Iudex hic, ut & in casu
quodam Cephali, nec rogatus à procuratore
nostro ulico ante decretum voluit tantulum ex-
pectare, tantum abest, ut voluerit rem plenā
inquisitione discuti, partes sæpius interrogari,
alia fieri, quæ non facta arguunt festinationem
istam. Est sententia nulla, quæ addicit Hollan-
dico, qui mandatum non habet. Ostendatur
mandatum, si est ut Hollandicus iste litiget con-
tra Legatum Regis : si alia habet necessaria.
^{d l. 24. C.} ^d Nullitas ex defectu mandati opponitur etiam
^{de procu.} semper post sententiam. Et sic sunt plura, quæ
^{Menoch.} ostendant de nullitate hujus sententiæ. Dico
^{conf. 345.} sententiam, non interlocutionem, hoc decre-
^{Flor. l. 1.} tum, quod magis participat de definitiva. ^e Ut
^{si me. fa.} sic à majori participatu res ista judicatur. Sed
^{mo. Ma-} & definitiva prorsus hoc est decretum, quod
^{ra sing.} directeque ac principaliter definit negotium
^{exceptio.} universum de possessione, & dominio harum
^{e Menoch.} octo cistarum. ^f Habet interlocutio vim defi-
^{conf. 88.} nitivæ, si vel articulum spectantem ad definiti-
^{191.} vam definit indirecte : si expirat judicis offi-
^{f Gail 1.} cium : si non speratur alia sententia : si in-
^{chf. 130.} terlocutio continet aliquid dari, vel fieri.
^{g l. 4. §.} ^g Cum vero sententia sit nulla, ea nec dicetur
^{condc.} sententia. Et itaque nec mandanda ipsius est
^{mnatum} executio : mandata revocanda est : facta re-
^{de re jud.} tractanda. In casu nostro nullitas tanto magis
^{ubi las.} ^{Rip Ceph.} ^{conf. 263.} impe-

impediet executionem, quando & validæ hic
sententiæ impediretur executio. Nam dixi,
pro sumptibus litis, pro contributione perditio-
rum retineri nunciastis octo cistas. ^h Adeo favo- ^h Menoch.
rabile est jus retinendi, ut competat etiam contra exe- ^{conf. 110.}
cutionem sententiæ. Et retentio privilegiata est maxi-
me. Iterum peto, Illustris dominus Iudex con-
sideret illud, quod dixi de Hollandico hoste:
cui non sint tradendæ hæ octo cistæ per ullum
modum. Quid enim, si Hispanus velit de-
linquere contra leges Regis sui, & Legatus
petat à iudice, ne ipse patiatur subditum sic
delinquere, iudex non justam censebit hanc
Legati petitionem? Et non lex Regis solum,
ⁱ sed jus omne vetat cum hostibus omne com- ^{i l. 2. C.}
mercium. Dicemus, Hispanum aut nescisse ^{de comm.}
hunc Hollandicum, quem fecit sibi procura-
torem: ne & deliquisse judicemus. ^k Ut sic ^k Alc. 2.
præsumitur ignorantia, certe excludendo de- ^{præf. 1.}
lictum. Et sic itaque concludemus, nec man-
datum factum intelligi propter errorem hunc
in qualitate personæ procuratoris. & ita pro-
culdubio Hispanum responsurum, si rogabi-
tur: & itaque respondisse & nunc ita. ^l Sic ^l Decia.
enim est regula notissima & certissima ad o- ^{3. conf. 56.}
mnes dispositiones, ut pro dicto, facto habeat-
ur id, quod verisimiliter dixisset, fecisset
quis, si esset interrogatus. Detur nobis spa-
tium interrogandi. Liquido ostendemus de vo-
luntate Hispani. Ostendemus, nec sibi fuisse
mentem, ut cum Legato litigaretur. Quam-
quam & quid ego de Legato ingero hic, con-
tra quem nec lego latum decretum? Contra
quem fiet executio decreti? ^m Non fit senten- ^m Decia.
tiæ executio contra eum, contra quem non ^{2. conf.}
est lata. Quod si dominus Iudex existimet, ^{103.}

posse se emendare illum errorem, qui notatus
 est primo, & secundo capite nullitatis, ⁿ qui
 & sit veluti nominis error, cum cistæ illæ octo
 aliis signatæ notis exprimantur in decreto,
 quam quibus dictæ sunt in petitione. ^o Re-
 spondebo ego, sententiam, quæ nulla sit,
 corrigi aut emendari neque incontinenti posse.
 p ^{Dec C} Sententia nulla nequit confirmari. Etiam
^{de err. cal.} nulla, quæ illam confirmarit, sententia se-
^{Menocho.} quens. Et caput illud de errore notarum nec est
^{conf. 270.} solum, quod reddit sententiam hanc nullam
 ut dictum est. Hoc potest dominus Iudex no-
 ster, qui ordinarius est, omnino par ordinario,
 judicare iterum. Et judicet igitur iterum: sed
 & nos audiat, si non vult iterum judicare
 nulliter. q ^{Flor. d.} Exceptio nullitatis non est proprie
^{l. 1. si} exceptio: itaque opponitur semper, & cum o-
^{mens. fals.} mnis vetita est exceptio. Et decretum nullum
^{mod. dix.} præcedens, nec confessio partis roborat: etsi
 tanta est efficacia confessionis, ut à quocun-
 que inepto processu ad quamcunque pœnam,
 etiam mortis, Iudex possit licite prorumpere.

CAPUT XXIX.

*De venditione rerum, quæ pondere,
 numero, & mensura constant.*

Quæ numero, pondere, mensura vendi
 solent, ea si sunt simpliciter vendita, inesse
 venditioni conditio dicitur, si adnumerata, ap-
 pensa, admensa sint: ^a ut clare à I. C. distin-
 guitur: quod aut vinum, verbi gratia, omne
 venditur, quantumcunque esset, uno pretio, &
 per-

perfecta statim venditio eo casu intelligatur; aut ita venditur, ut in singulas amphoras certum pretium esset, & tunc perfecta sit venditio, cum admensum vinum erit: *quasi sub hac conditione videtur fieri, ut in singulas amphoras, quæ admensæ erunt*, inquit Iurisconsultus ibi. ^b Et repetit distinctionem Imperator. Idem in fundo vendito ad mensuram, ut venditio sit conditionalis, tenet. Bald. ^d & dicit, hoc probari, ubi idemque notat. Locatio, venditio, siue in mobilibus, siue in immobilibus, ad mensuram conditionalis: scilicet qua reperitur mensura, etiam si fines certi demonstrati. ^c Ut itaque ante mensuram non agatur ex eo contractu. ^f Atque illa dicitur vera omnium scribentium conclusio: ut si à corpore coeptum sit, posteaque mentio fiat mensuræ, ut venditio dicatur ad corpus facta: contra si coeptum à mensura proponatur: qui dicit, quod ita conditionalis sit venditio in secundo casu; etiam si dedêrit venditor emptori licentiam, ut iret ad laborandum. Et sic Oldradi dicitur ea distinctio & adprobata communiter, ut si principium sit à nominibus numeri, vel mensuræ, non plus in actum deducatur, quam per signatum numerum significetur, alias mensuræ adjectio loco falsæ est demonstrationis. Et dici principium à numero factum, si prius expressa non sunt confinia, ex quibus corpus certum reddatur: nec enim dici corpus determinatum aliter potest. Sic à numero factum principium, *Vendotibi terram quatuor iugerum in talibus confinibus*. Sic venditionem limitatam expresso numero in eadem oratione, *Vendo fundum cum tot iugeribus, quæ ibi sunt*. Et quod itaque excedit, servari venditori. Nec obstare, his stantibus, quo minus ad mensuram videatur facta

^b l. 2. C. de peric. & comm. rei vend. c d. l. §. in his. d l. 10. §. de peric. & comm. rei vend. e Alex. 6. conf. 176. f l. 1. conf. 79. Decia. 3. conf. 113. Alex. 3. conf. 73. lib. 5. conf. 159. lib. 6. conf. 33.

facta venditio quod uno pretio facta sit, & itaque etiam pro uno corpore : ut sic valet argumentum à pretio ad hunc contractum. ^{g d. l. 35} Nam ea pretii unitas imo non obstat. Etiam non ob-
^{d. §. in his} stare, quod in fine dictum sit, *Ad habendum,*
^{vers. sed si} *tenendum, &c.* quæ clausula certum respicere
^{ex dole-} corpus videtur, nam verba contractus concordanda sunt, ne posteriora prioribus derogent. Etiam ea clausula non in corpore instrumenti posita est, sed in executivis & accessoriis : quæ minus mutant. Et itaque nec pro his militet illud, *Ultima derogant prioribus* : unde nec necesse sit, addere clausulam, *Cassans &c.* nam illud intelligitur etiam, cum verba essent præcise contraria. ^{h conf.} Ad adhæc omnia Decium, ubi & quod
^{500.} in dubio intelligatur ad mensuram facta venditio : quoniam sic fiat partibus minus præjudicialis. Etiam & ne superflua sit mensuræ mentio. Et tamen illud videndum, an unum illud pretium correspondeat magis mensuræ ? Ad id Decii etiam conf. 347. Ubi hoc, quod ex qualitate pretii, vel pensionis intelligatur, quid venditum, quidve locatum sit. Et de Imola, inspicere numerum semper, ubi de causa agitur non lucrativa. Scilicet in lucrativa procedere distinctiones communes, an cœptum sit à numero, an in eadem clausula versemur. Et tamen distinctiones ipse tenet (quod & recte fit) in omni causa. Ecce sic ait, quod quando in venditione vel locatione prius cum eorum finibus bona exprimuntur, deinde adjecta mensura certa est, quod venditio non restringitur ad eam mensuram, sed finibus notatis omnia continentur, quæ sunt intra fines. Et clausula separata ad demonstrationem hic est : nec demonstratio attenditur. Ecce, *Vendo fundum cum*

Ex Oldr.
& alio,
quos ibi
allegat.

tot dolis ibi existentibus : hic est numerus caussa limitandæ dispositionis. *Vendo fundum* : & dico, *tot esse dolia ibi, tot jugera* : non est numerus limitandæ dispositioni. Ibidem Decius, quod si numerus positus in pluribus capitulis sic est, qui in uno positus non est, quod statur pluribus, & una pars contractus secundum aliam declaratur.

Eadem vero & conf. 179. quod regula commu-
nis est, ut venditio ad mensuram sit conditio-
nalis, nec ante dicatur perfecta, quam secuta
mensura fuerit, & quod plana conclusio est,
cum contrahentes incipiunt explicare conce-
ptum mentis designando numerum, mensuram.
Disputat ibi Decius, an venditio perfecta sit,
& translata possessio & dominium per traditio-
nem, cum tamen mensuratio facta nondum est.

Ait autem, censeret hæc omnia. ¹ Et ita adfir-
mare Angelum & Castrensem, item & Cor-
neum : à quibus non esse discedendum : etsi
possit lex cavillari. Et alteri ibi Decius scri-
bit. * At Odofredus tamen verbum tradan-
tur interpretatur in mensurentur, idque pro-
pter verba præcedentia, & subjectam mate-
riam. Vinum ibi venditum dicit in genere ge-
neralissimo. Ergo sine mensura nec intelligi
posse traditum. Ergo sit illic traditio pro men-
suratione : qua facta vinum datum videatur,
quod est promissum à principio. ¹ Item quod

si traditio sine mensuratione consideretur, se-
quatur, antequam traditionem periculum esse
venditoris, etiam facta mensuratione, quod
est falsum. ^m Item quia primus casus est,
cum venditio fuit vini in genere ad mensu-
ram : secundus, cum fuit venditio in specie
absque mensura. Et itaque ut adversativa
adversetur bene, dicetur quod traditio per
men-

*V. &
Odd.conf.
50. n. 14.
15. & 16.*

*i l. 2. per
illum
text. a
contrario
sensu. C.
de peric.
& comm.
rei vend.
k d. l. 2.*

*l. cum
incertus.
& ibi
Bar. de
leg. 1.
m d. §. in
his.*

mensurationem accipietur. Quæ Odofredus, & contra quæ Decius, quod in dubio non fit recedendum à verbis literæ. Item, quod certa pars pro indiviso potest alienari, ratione quotæ pro indiviso possideri: item ratione loci. Cum est omnimoda incertitudo utroque respectu & loci, & quotæ, tum potest esse verum dictum Bartoli: secus si incertitudo tantum respectu alterius. Et Bartolus dicit male incertum ratione quotæ *centum tabulas*. Sed & in sententiam Odofredi affertur, quod clausula constituti hoc casu non videatur transfuisse possessionem, nec dominium, nam intelligatur secundum naturam contractus purificata conditione: cui licet derogari naturæ possit de voluntate partium, tamen id sic est, cum expresse fit, non si simpliciter ponitur clausula constituti: nec enim generalis clausula deroget conditioni ex natura contractus. Item nec operetur clausula constituti, ubi incertum est ratione loci & quotæ: ut hic est. Et contra hæc tamen Decius: quod, etsi ea vera sint, quæ de constituto dicta sunt, traditio tamen ex constituto operatur effectum mensurationis, ut periculum transeat & venditio sit perfecta; non quod tacita conditio mensurationis tollatur, sed per traditionem fortius impleatur effectus, qui ex mensuratione inducitur: nam facta traditione translatum dominium est; & periculum pertinet ad emptorem, quia dominus reperitur. Sic & mensuratio, etiam non facta traditione, transfert periculum: quia per eam apparet de specie vendita: & rei venditæ in specie, licet non traditæ, statim est periculum emptoris: major autem sit perfectio ex translatione domini, quam periculi.

Bart. in
l. 3. §. in-
certam.
D. de acq.
poss. Ang.
in l. quæ
de tota §.
1. D. de re
vindic.

d. l. 2. a
contrario
sensu. ibi
antequam
tradantur.

riculi. Et si mensuratio operatur, ut transeat
 periculum, idem operabitur traditio fortius.
 Tandem vero, quod de clausula simpliciter po-
 sita dicitur, verum sic sane est de simpliciter
 posita, quia clausula generalis distinguatur
 secundum præcedentia. hic tamen esse clau-
 sulam specialem, quantum (ut dictum est)
 ad effectum. ⁿ Sic Decius. ^o Sic & Pari- ^{n d. conf.}
 sius, & Cephalus: quod si traditio qualis- ^{179.}
 cunque accesserit, etiam per constitutum, non ^{o conf.}
 noceat, mensuram non esse factam, quia &
 ex contractu conditionalis transferatur domi-
 nium necdum purificata conditione, si condi-
 tio intercedat. Et citat Cephalus alios quoque.
 Etiam contractum hunc dici conditionalem,
 quoad periculum rei, non quoad alios effectus,
 secuta traditione: nam & fructus quæret is,
 cui tradita res est, & ad onera itaque tenebi- ^{p l. 4. de}
 tur. Adi Cephalum. Etiam in venditione ^{peri. &}
 rei, quæ degustari solet, intelligitur conditio, ^{comm. rei}
si fuerit degustata. ^{vend.} ^{q l. sicut.}
^{C. de aff.} Vix enim fit, ut quisquam
 aliter emat, ubi sic notatur, quod hæc in fit ^{empt.}
 conditio nec expressa. ^{r l. 1. de}
^{peri. &} Sed & sic omnes. ^{com. rei}
^{vend.} Quidquid late disputetur contra ab Azone. ^{f l. ult. C.}
^{de contr.} Item dicitur venditio conditionalis, quæ fa- ^{empt.}
 cta pro justo pretio est. tamquam debeat li- ^{D D. ad}
 quidari pretium prius. Atque idem Cephalus in ^{l. si quis}
 prima nostra quæstione mensurationis, quod ^{arbitra-}
 non sit ^{tu. de V.} contractus conditionalis, sed purus ac-
 perfectus, quantum ad sui substantiam, si fun- ^{O. Alc. 8.}
 dus venditur vel locatur ad rationem talis pretii
 in singula jugera: at sit ^{conf. 69.} conditionalis ad de-
 clarificationem solius pretii, & contractus sit per- ^{Ceph. conf.}
 fectus inspecta veritate, sicut quando contra- ^{10.}
 hitur sub conditione de præterito. Contractus ^{r conf.}
 conditionalis sit, si venduntur vel locantur tot ^{643.}
 jugera ^{u Ceph.}
^{conf. 767.}

jugera ex illo fundo. Sed & tantum conditionalis quoad periculum interitus: quia si res pereat ante mensurationem, ea perit venditori. In reliquis autem & perfecta, & pura venditio fit.

x d.l. ff. ent. y conf. 36. z l. quod- zies. de a- sur De- cia. d. conf. 113 ^x Quæ Castrensis & alii, & alibi, ^y ut per Cephalum. Et sic est ad verba attendendum, quomodo concepta sint. ^z Nam quod prius nominatum est, idem & censetur magis contemplatum. Habet ille ibi, quod declarat plenius hanc conclusionem, quod scilicet cum distinctio supradicta conjecturis nitatur, etiam sequitur, ut potentioribus conjecturis induci possit, ne distinctio teneatur: sed etsi corpus nominatum prius sit, adhuc intelligatur venditio ad mensuram facta. Et ait, à Iafone in supradicto consilio conjecturas ejusmodi notari eleganter: alias notari à Torniello, cujus consilio ipse Decianus tum subscribebat, & ipse itidem alias notat: primamque cum locus primo nominatus, non tamen certus demonstratus est, & mox de mensura dicitur, post locus ille specificatur. Secundam, cum in nominatione mensuræ usi sunt contrahentes diligentia maxima, exprimendo etiam minimam partem. Scilicet ex ea exacta diligentia & expressione etiam minimæ partis arguatur, quod in mensura fecerunt contrahentes fundamentum majus, ut per eum. Vide & Menoch. de arbitr. cas. 17. num. 3. Non. consil. 81. num. 14. 15. Socin. in l. 15. num. 8. de acquir. possess.

CAPUT XXX.

De contractus perfectione ante instrumentum confectum.

Idem^a Decianus tractat latissime alteram<sup>a vol. 3
conf. 64</sup> quæstionem, an contractus perfectus sit, cum de eo nondum confectum instrumentum est, præsertim cum & de instrumento conficiendo dixerint contrahentes. Et quæstio est in his omnibus contractibus, qui fieri sine scriptura possunt. nam in aliis de jure requirentibus scripturam certum est, nihil esse actum sine scriptura. In illis igitur sic^b Decianus, quod scriptura ad probationem tantum censeatur desiderata. Sic<sup>b l con-
trahitur.
de pignor</sup> ut & testamentum nuncupativum est, etsi testator mander, de eo fieri scripturam: <sup>c l has
consultis-
sima. C.
de test. a
d C. str. i.
conf 60.</sup> ut tradunt. Etiam & poterit res probari aliter, quamvis dictum sit, & ut actus redigatur in scriptis. Illud præterea (inquit Decianus) dicitur perfectum, quod habet causam efficientem, formalem, materialem & finalem. quæ omnia habet contractus, etsi instrumentum factum non est, nam habet efficientem ipsos contrahentes, habet materialem, consensum, ex quo efficitur contractus: consensum utriusque partis separatum. Videlicet mutuus consensus, in unum colligatus, causa est formalis: causa finalis adest, obligatio; quia in hoc consentitur, ut sit obligatio: de quibus plane apud eum, qui in casu suo sic ait de mutuo illo consensu per conjunctionem manuum, quæ evidens signum sit perfecti contractus, & per alia, quæ probata illic testimoniis ab eo proponuntur. Item ad id, de quo præsens proponitur

tur disceptatio, quod nulla sit conventio, cum est conventum, ut adhiberetur Notarius, & fieret scriptura, & instrumentum, ^{e l. con-} si scriptura aut instrumentum non intervenerit; respon- ^{tractus. c.} det Decianus, loqui legem, & procedere, ^{de si. instr.} quando actum est inter partes, ut non aliter valeat contractus, nisi scriptura facta: vel quando contrahentes gerebant in animo, non prius contrahere, quam scribatur: vel ante inter ipsos convenerit, ut scriptura fieret. Secus, si à principio contrahunt & volunt, fieri scripturam postea ad probationem. Et ita declarat gl. ibi & alibi: quam cæteri scribentes sequantur, & pulchre ibidem Odofr. & Alb. qui de mente Speculatoris scribunt, quod solemnitas illius legis hodie de consuetudine non servatur. Et quod requiratur, ut inter partes actum sit expresse, ne aliter contractus valeat, nisi fiat scriptura, ait, clare tenere Angelum ibidem. Et ibidem tamen contra tenere, aliis videatur; item alibi Castrensis: quem videntur sequi Fulgos. Ias. Socin. Affl. Dec. Citat Decianus Decii consilium undecimum: in quo Decius scribit, quod non censetur perfectus contractus ante instrumentum, si dictum est, ut de transactis fiat instrumentum. Et quod ita obtentum fuit Florentiæ. Scilicet nec obstare, quod non dicatur contractus in scriptis; quia sit satis, suspendi dispositionem in futurum tempus: itaque locum poenitentiae superesse. Sane ita Decius revera tenet, non videtur tenere. Et Decianus non belle tentat istas autoridades sic ^{f in conf.} obscurare. ^{159.} Quid non etiam citavit Decium, ubi idem defendit latius, & Castrensem etiam in consiliis (quæ silet Decianus) pro hac parte

te citat? Non dicitur contractus, aut testamentum perfectum, nisi instrumentum perficiatur, quod instrumentum partes, aut testator confici voluit, non etiam ad pias causas factum sit, secundum Oldradum: secundum quem & res judicatæ proferuntur. Idemque probat & Ioh. Andreæ, & Ioh. de Anania: quos nec nominat Decianus. Sintque & res aliæ sic judicatæ, etiam Cephalus sic: & citat Azonem, & ^g Placentinum. Sed & ^g *conf. 66.*
idem ^h Decius de re gesta cum Pontifice, ^h *conf.*
quod quia is voluit, contractum à Camera ^{404.}
fieri, ostendat nihil esse, quod secum fuerit actum, ut simile hoc sit de contrahentibus, qui volunt contractum in scriptis redigi. Sic Decius sane. Decianus vero ait, opinionem Castrensis veram non esse, neque tenendam, & contra illum esse magis communem opinionem. In contractu, qui ex forma juris communis, ut contractus emphyteuticus; vel ex forma statuti, vel consuetudinis necessario requirit scripturam, & contrahentes dicunt, quod fiat instrumentum vel scriptura: & verior sit, & magis communis opinio, quod non dicatur absolutus contractus, etiam ex mente contrahentium, nisi fiat scriptura, quia partes censentur se conformare cum dispositione juris communis, vel statuti. Quod si talis est contractus, qui neque jure communi, neque municipali, neque ex consuetudine requirit scripturam nisi ad probationem, non ad perfectionem & validitatem, scriptura non requiritur, si non expresse inter contrahentes actum, quod contractus in scriptis fieret, quia & hoc casu censentur partes se conformasse, cum dispositione ^{i in d l.}
juris. Et ita pulchre ^{contra.} Salycetus. Et ita Decianus, ^{an. &}
^{ne} ^{alibi.}

ne videantur voluisse se restringere ultra, quam
k in §. 1. jus eas arctaret. Citat^k & Fabrum, qui, quod
Inst. de tunc dicitur contractus imperfectus, quando
empt. partes expresse egerunt, ut non obligarentur,
antequam confectum esset, & publicatum in-
strumentum, quod frequenter contingat inter
l in d. §. 1. meticulosos, qui decipi timent. Idem^l Are-
tinus, cum distinctione illa Salyceti, quam &
verissimam dicit: additque, ita se vidisse pra-
cticari. Idem, quod scriptura per ea verba non
requiratur pro absolutione & perfectione actus,
sed tantum ad probationem, nisi partes expres-
se egerint, quod alias sine scriptura non va-
leat: ^m Ioh. Petr. Ferr. ⁿ Idem & Iac. Butr.
m in lib. cum dicit, contractum intelligi fieri in scriptis,
emp. si actum est, ut non valeat contractus, nisi
n in auth. fiat scriptura: & id secundum omnes. item se-
novo jure. cundum alios: si vendo tibi rem, utendo hac
C. si cert. adversativa, *sed volo quod fiat scriptura*: quando
pet. autem vendo simpliciter, voco tabellionem &
dico, quod faciat scripturam, tunc non est con-
tractus in scriptis; sed est scriptura ad probatio-
nem. Hæc ille de Butrigario. Sed tu videta-
men, ne sit Deciani is quasi perpetuus paralogi-
smus à contractu in scriptis, ad contractum per-
fectum. Scilicet nec obstare, quod non dicatur
contractus in scriptis; quia sit satis, suspendi dis-
positionem in futurum: ut antea respondi ex
Decio. At pergit Decianus in auctoribus, &
o in rub. laudat^o Barb. ubi dicit, se vidisse hanc arduam
de empt. quæstionem in facto versari: cum videlicet par-
& vend. tes in venditione fuerunt concordes de re & pre-
tium, dixerunt tamen, cras faciemus instrumen-
tum: an videantur per hujusmodi verba voluis-
se celebrare contractum venditionis in scriptis?
Effectus (inquit) est magnus. quia interim locus
esset

esset pœnitentiæ : cum non possit censi absolutus contractus, nisi post publicatum instrumentum. Concludit autem, non esse contractum in scriptis, per rationem supradictam Salyceti, & quia essent contrahentes aliter ibi contrarii, qui per simplicem consensum absolvisent contractum venditionis, & postea revocassent, suspendendo in sequentem diem. Quæ vana est ratio, & petit principium de absolute contractus. Quamquam nec idem hic casus cum casu Deciani est, de quo hic agimus, & nec idem fuit casus Butrigarii aut Fabri, aut alterius : qui non tractant cum in conveniendo, in contrahendo, sic dicitur de instrumento conficiendo, sed cum post contractum. At Barbatia inquit, obtinuisse se in quæstione illa sua. Citat autem Decianus adhuc^p Fabian. item Affl. & ergo is^{p de mo. fa. Sa.} contrarius sibi ipsi est cum in contrariam partem citetur à Decio. Citat Decianus etiam Angelum : qui voluit quod tunc demum partes videntur voluisse contractum in scriptis celebrari, cum dicunt, quod alias non valeat, nisi in scriptis redigatur. Qui idem paralogismus est, nam dicent adversarii, valere argumentum pro ipsis ut si sit contractus in scriptis, etiam sit conditionalis, pendens, imperfectus ante scripturam de eo factam. Sed non valeat argumentum istorum ex contrario, ut si non sit in scriptis, etiam nec sit in pendenti. Citat & Franciscum Aretinum & respondentem dictis Castrensis, & dicentem, communem consuetudinem & practicam observare, quod licet conveniatur de rogando Notarium, quod tamen non ideo dicatur contractus fieri in scriptis, sed tantum ad probationem. Addit ipse Decianus, se vere hodie videre, talem consuetudinem & practicam passim observari.

Qua de re ego dicerem, nec credendum Do-
 ctori, testanti de consuetudine, extra loca, ubi
 ipse vixerit: imo etiam nec esse expeditum,
 an credendum unquam huic Doctori sit: [¶] Sa-
 ne enim id plures negant, & communem opi-
 nionem esse testantur, ne credatur; nisi forte
 Doctori mortuo, & singularis autoritatis. Quod
 de mortuo tamen minus probabile est, quia pos-
 sit postea variasse consuetudo. Et sic de loco,
 quod sit credendum Doctori huic de loco, in
 quo versatur, idem [¶] Decianus. At in quæstio-
 ne pro eadem opinione contra Castrensem idem
 citat [¶] Decium, ubi quod communiter teneatur,
 quod contractus nunquam dicatur de voluntate
 partium in scriptis fieri, nisi agatur per partes
 expresse, quod aliter non valeat. Ibi que re-
 spondet dictis Castrensis, & non veram ejus
 sententiam concludit. Ibi tamen talis est casus,
 ut Sejus debeat vendere Titio, & teneatur face-
 re chartam venditionis: inquit autem, obliga-
 tionem de vendendo perfectam esse, ante châr-
 tam etsi non perfecta sit conditio. Quod nihil
 ad quæstionem: nam charta non erat facienda
 de ea obligatione. Item ait, dictum Castren-
 sis non procedere, nisi substantia suspensa;
 non etiam tum, quum videretur habitus respec-
 ctus ad morem faciendi instrumenta, & ad hunc
 videri respectum in dubio. De quo tamen e-
 go dubito, quoniam verba fingimus dicta in
 conventionalibus, non in executorialibus.
 Item ait, quod cum est dictum, ut fiat instru-
 mentum ad sensum sapientis dicti Titii, id sit in
 favorem Titii dictum: & non sit ergo retor-
 quendum & negandum perfectam conditionem
 esse. Quod & infirmum est in contractu one-
 roso, ubi onus Titio esse possit, si perfecta esset
 ante

¶ Dec.
 conf. 142.
 & Mol.
 ad Dec.
 conf. 691.
 & ipse
 Decia. 2.
 conf. 62.
 r 3. conf.
 96.
 f in l. pa-
 rum,
 quod bo-
 na. C. de
 pact. in
 rubr. de
 consuet.
 & conf.
 340.

ante venditio. Duo alia, quæ habet, vera sunt. primum, ut Notarius nequeat sane conficere instrumentum ante tempus dictum à partibus: alterum, ut perfecta sit venditio ante instrumentum, si & ante solvendum fuerit totum pretium: nam pretii solutio arguit venditionem perfectam: cum sit absurdum, pretium solvi prius. Quod potest esse limitatio opinionis Castrensis. Verum idem Castrensis in consilio aliquo citatur sibi contrarius, & respondens ad d. l. *contractus* quod ibi partes egerant expresse, quod nisi confecta fuisset scriptura, nihil actum esse censeretur. Itaque Decianus infert, quod variante Doctore, tenenda sit ejus opinio, quam in consiliis ille tenuit. Sed hic & in consiliis citatus est Castrensis pro prioris opinione: quam Castrensis genuinam esse, omnes agnoscunt. Citat Decianus pro sua Gratum, quod conventio de rogando Notarium pro instrumento non faciat esse locum pœnitentiæ, si contractus alias sit perfectus: & quod ita tenent communiter Doctores. Quod tamen neque concludit hic, non esse propterea contractum conditionalem, etsi non sit locus pœnitentiæ. Etiam de contractu perfecto loquitur Gratus: quod in quæstione nostra adferre, nihil aliud sit quam principium petere. Ergo quod subdit Decianus, patere esse communem opinionem, quam ipse defenstat; mihi vero non patet. Opinio contraria dicitur: Oldr. Joh. And. Joh. de Ana. Fulg. Imo. Ias. Soc. præter ipsum Castrensem, & Decium, & Afflictum, & res judicatas, in quibus varietas adnotatur. Dicit Decianus, inconvincibilem illam rationem esse, quod partes censentur se conformasse cum dispositione juris. Ius autem non nisi ad probationem

desiderat instrumenta. In casu suo perfectionem arguit (ut ait) efficacissime à virtute geminationis : quia dictum fuerat, *factum est, factum est*. Quæ mihi inefficax est ratio : tum quia geminatio est eodem momento facta, itaque nec

1. d. cons.
39. &
2. ul. 3.
resp. 1.

adeo stringat, ut per ipsum 'Decianum & per alios passim ; tum quia verba hæc referunt se ad id, quod factum est ; itaque & referat omnes qualitates facti. Nunc videamus quomodo respondeat iis, quæ pro opinione Castrensis proponuntur : & intelligemus, quomodo nos respondeamus rationi alteri inconvincibili. Ait, duo pro Castrensis sententia proponi. primum d. l. *contractus*. princ. in vers. *quas tamen in scriptis fieri placuit*. juncto vers. mox sequente. ex quibus videntur hæc æquiparari, conventio de contrahendo in scriptis, & conventio de instrumento conficiendo. Respondet Decianus, æquiparari, cum conditionaliter actum est expresse, ut valeat contractus, si fiat in scriptis, vel si fiat de eo instrumentum. Secus esse, quando simpliciter facto contractu convenerunt de faciendo instrumento. Sicut ibi illum textum intelligit Bartolus, & communis schola Doctorum, & in specie sic respondet Barbatius. Quod mihi de communi schola non probavit per supradicta Decianus, per quæ se id probasse ait. Sed ipse efficacissime (ut loquitur) comprobat istam responsum, nam dicitur : *quas tamen in scriptis fieri placuit* : atque dictio *tamen* sine copula adversatur præcedentibus in jure & in facto. in præcedentibus autem dictum est de contractibus : itaque de perfectis. & itaque ista verba, *quas tamen in scriptis fieri placuit*, non intelligentur de contractibus simpliciter initis ; sed tantum de his quos
in

in scriptis fieri voluerunt: & itaque non adjecta adversativa contractus simpliciter initus, etiam si dictum fuisset, ut in scriptis redigeretur, perfectus fuisset. Ego planius ita: quod illa verba, *contractus in scriptis fieri*, omnino nihil significant de instrumento contractus conficiendo, sed de ipso contractu in scriptis ineundo: idem de illis, *quas in instrumento recipi convenit*, quæ itidem ipsam solemnitatem gerendi actus significant, non autem de gesto loquuntur. Et sic ad legem. Adducit & rationem Pauli Castrensis, quod cum partes convenerunt de faciundo instrumentum, non videntur tunc voluisse perficere contractum: itaque Notarius apponit diem rogatus, non diem illum celebrati antea contractus, igitur dies nec ille fuerit dies perfectionis contractus. Cui rationi respondet Decius plurifariam. Decianus ejus responsionem quartam probat, quod non sequatur ex eo, contractum ante fuisse imperfectum: etenim esse reiterationem quandam, quum Notarius rogatur. Addit Decianus, perfectionem contractus tripliciter considerari. Primo, cum non licet poenitentia ab eo discedere. Secundo, quum de periculo rei in contractum deductæ quæritur. Tertio, cum de implemento contractus est quæstio. ^{u gl. Bar.} Prima autem perfectio contractus, qui solo consensu contrahitur, est statim adhibito consensu, etiam si sit contractus sub conditione, nam nec in eo concessa est poenitentia. In secunda distinguitur, an sit contractus purus vel conditionalis: ut iste non sit perfectus ante purificatam conditionem. In tertia, perfectus non dicitur ante traditionem. Et sic igitur contractus in præsentī quæstione sit perfectus in prima specie, licet quoad

Q5

alias

u gl. Bar.
Bal. o-
mnes ad l.
i. C. de
per. &
comm. rei
vend.

alias duas forte non sit perfectus. Satis est, quod sit perfectus perfectione prima, ne liceat poenitere, inquit Decianus : & efficacissimam dicit esse rationem. Inefficacissimam vero, inquam ego : quia de conditione hic quærimus, & secunda perfectione. Addit vero aliam (ut loquitur) inevitabilem : quæ est contra rationem Castrensis. Nam si partes contrahendo dicant, se nolle in scriptis contrahere, & quod volunt contractum intelligi perfectum & absolutum ; sed tamen quod volunt fieri instrumentum ad clariorem probationem & æternam memoriam : certe locus hoc casu non erit legi supradictæ : Et tamen Notarius ipse scribet diem rogatus. Sed & tertiam rationem sic addit, quod si in contractu, puta venditionis, additum fuit pactum de retrovendendo & actum simpliciter, ut de omnibus fieret instrumentum, quo casu secundum Castrensem non dicetur perfecta venditio; si postea fit instrumentum venditionis, omisso pacto retrovendendi, emptor ex ejusdem opinione non potest cogi ad retrovendendum : quia ante confectum instrumentum licuerit emptori semper poenitere : & neque poterit per testes probari pactum. ^x quod utrumque est falsum, inquit Decianus. nam & probari poterit pactum per testes : & ex pacto sic probato poterit emptor conveniri. Ergo & falsa sit ratio Castrensis, sumpta ab instrumento. Falsa est sane. Nec probat opinionem ipsius d. l. *contractus*. Ergo & nos contrariam sententiam in hac quæstione sequamur : quæ probata est multo melius : non tamen per hæc argumenta Deciani, sed per illa Salyceti, quibus nullam video bonam responsionem objici ac referri posse. Adjuvatur etiam per regulam vulga-

x d. l.
contra-
ctus.

vulgarem, ut fiat interpretatio in contractibus *y Alc. 8.*
 contra eum, qui fundat se in verbis eorum. *conf. 2. 54.*
 Semper in favorem promissoris. *& 76. lib.*
9. conf. 8.

CAPUT XXXI.

Epistola ad Coadvocatam.

*De appellatione ab incidenti in momentaneo &
 fidejussione idonea probanda, &c.*

REs quidem confecta est, ut voluimus. Sed
 quæ tu de non appellando in causâ mo-
 mentaneæ possessionis afferebas, illa sane &
 esse vulgaria & subjecta limitationibus multis,
 recte respondebat Iudex. Ego illud adnota-
 bam in meo responso, non nunc causam actam
 possessorii, sed quæstionis incidentis de fidejuf-
 forum receptione. ^a Et in isto incidenti datur *a Bart. l.*
 appellatio, & in aliis omnibus, etsi non datur *ult. §. pen.*
 in possessorio. Sic tua versabantur extra quæstio-
 nem præsentem. Memineris vir eruditissime,
 ad statum quæstionis semper attendere. Quam-
 quam & possis, & forte etiam debeas admisce-
 re aliquando, quod aut ad rem non faciat, aut
 sit infirmum. ^b His iudices nonnulli moventur *b Alb. 4.*
 sæpe magis, quam aptis, ac bonis. Hoc à me. *de jur. int.*
 Ego à te audiam libenter, si quid ipse peccavi. *Decia.*
 Audies, quæ pars adversa peccavit. Narravi *apud. c. 15.*
 Legato per epistolam. Hic tibi addo unum, quod *n. 11.*
 attingit supradictas allegationes tuas: quod illa *c Ang.*
 non appellavit a sententia æstimatorum mer-
 cium controversarum. ^c Potuit enim ab hac sen-
 tentia, etsi à sententia in momentaneo non po-
 tuisset. ^d Potuit contendere, licere sibi ite-
 rum *Soc. l. 9.*
qui sat.
cog. Ang.
add. Bar.
C. de pon-
derat.
de Saly. l.
28. C. da
appell.
Alex. 6.
conf. 64.

rum appellare intra decendium ab interlocutoria probante fidejussores, & novas causas allegare appellationis. Bone D E U S, quam est erratum ab adversariis, aut à me erratur in hac eorum errorum opinione! Alia partis errata in ipsomet possessorio nec tibi dico, ad quem tum pertinent, nec aliis facio palam, ne noceat nobis id in causis aliis. Et si pergis quærere, dicam tibi, appellare partem potuisse à parte illa primæ sententiæ, ubi de relaxando sequestro dicebatur: quamvis à parte altera non potuerit, ubi Legatus declarabat possidere. ^e Non enim tollitur sequestrum per cautionem semper: & hic allegari causæ poterant, cur non tolleretur. ^f Non viderunt adversarii, appellari posse à receptione fidejussorum; vel decisionem in terminis nesciverunt. Quod si nobis objectum fuisset, tum probavissemus ^g de fidejussorum idoneitate, & id certe generaliter Iudex arbitratus esset.

^e Pan. c.
2. n. 24. de
seq. pos-
sess.
^f D D. i.
5. §. 1. qui
sat. cog.
^g Rom. d.
l. 5. fi.
Menoch.
de arb.
c. 65.

Rex, ac Domine.

IN causis piraticis non est appellatio per edictum Majestatis vestræ, nisi appellans deponat totam summam, ad quam est damnatus: & hæc Boteliæ Lusitani causa est piratica, sive est tota contra subditos vestræ Majestatis, sive ex parte contra subditos, sive etiam tota contra externum. Et hæc ostensa sunt Iudici admirallitatis: qui & sententias tulit pro Lusitano. Et sic igitur Legatus Hispanus petit, jus administrari subditis sui Regis ex edicto justissimo Majestatis vestræ, & appellationem in piratica hac causa non admitti, nisi summa deposita. Etiam putat Legatus,

tus, aliud non secundum jus fieri in ista causa subditis sui Regis; quod dati appellationis sunt Judices & Professores juris municipalis Angliæ, non soli Doctores Civilis juris item Angliæ. Nam causæ inter externos hæc judicantur per hoc jus civile: & hæc judicata est per hoc civile. Et nunc cum videndum in appellatione, si est judicatum bene, videndum est, si est judicatum bene secundum jus illud, secundum quod fuit judicandum: in qua visione quid videant illi, qui alterius sunt juris, Legatus non videt. Existimat Legatus, nec responderi posse, esse sic consuetum, ut sic municipales quoque dentur. Est enim rarissimum hoc factum, nec nisi in crescente potentia municipalium. Et præterea factum erit in causis, quæ aliquam habent mixturam à jure ipsorum municipali vel in causis cum subditis, vel etiam cum externis aliis. Et facta alia, & facta aliorum ad alia facta non trahuntur, aut ad alios. Non timet Legatus municipales, aut jus eorum: sed à jure certo gentium pro Regis sui honore nolit discedere, si annuit Regia vestra Majestas.

Illustris Domine, justissime Iudex.

NON repugnamus, quin cautio detur. Sed duo in ista datione petimus: primum, ut moderata recipiatur cautio, id est, circiter valorem verum: alterum, ut hi accipiantur fidejussores, qui dari à Domino Legato possunt, id est, à peregrino. Atque in posteriore hoc scit Doctissimus Dominus, quemadmodum omnes interpretes semper docent, etiam juratoriam cautionem (quod ramen nos non petimus).

ad-

admittendam esse, si quis, quia forensis est, nequit dare fidejussores. Atque ista impotentia solo probatur juramento, ut omnes volunt. Quod vero propter impotentiam satisfdandi stetur juratoriæ, id quotidie practicatur. Utrumque *l. 1. qui satisfd. cog.* à pari dicimus, recipiendos fidejussores, quos dare potest Dominus Legatus.

Responsum.

An statutum, quod desiderat annum XVII. completum, verificetur in XVII. inchoato.

QUæritur, an qui est ingressus annum septimumdecimum, is eligi in collegium possit, stante collegii statuto de eligendo illum, qui septimumdecimum compleverit. Et quæstio tamen nulla videtur intuitu primo. nam plenus annus non est certe, cum tantum habetur principium ejus. ^a *In omnibus rebus animadverto, id*

^a *l. 1. de orig. jur.* perfectum esse, quod ex omnibus suis partibus con-

^b *l. 3. de stat.* ait lex, & ajunt alii id genus alia. ^b *Non ju. imm.*

Alb. 5. de nupt. 1. videtur major esse septuaginta annis, qui ingressus

c l. 2. de excus. est septuagesimum, nondum egressus: ait lex alia. Atque idem est major esse & impleffe. ^c *quod*

^d *Decia.* alia lex huic nunc dictæ juncta ostendit. ^d *Com-*

2. conf. 36. pletum dicitur, quod habet absolutam perfe-

73. ctionem adeo, ut nihil prorsus superfit, ut sic per has leges dicit Decianus. Plenum, quod

^e *Navarr.* perfectum, nec indigens adjectione, &c. ^e *Dies*

conf. 6. tit. 14. lib. 1. coeptus etsi pro completo habetur regulariter:

annus tamen coeptus pro completo regulariter non habetur, ut notat Navarrus: qui & respondit, non eum recte ordinatum Presbyterum, cui dies circiter quadraginta deerant, ut

exce-

excederet annum vigesimum quartum : quicquid parum in diebus illis esse censeret, qui ordinari iussit. nam complexisse eum annum debuit ordinandus, hoc est, excessisse & attigisse vigesimum quintum, inquit Navarrus. Et plura sic sunt, & de stricta interpretatione statutorum plurima. Quibus tamen non obstantibus, contrarium in proposita quaestione censeo esse juris : ut is scilicet adolescens eligi in collegium possit per statutum. Moveor autem in istam sententiam ex eo, ^f quod tradunt Doctores *Gl. Alb.* communiter, in muneribus & honoribus, & *alii l. 3. de minor. gl. Hoff. Panor. c. 7. de elect. Bar. l. 74. ad Treb. Bal. pe. C. de completo. qua. di. le. cc.* favorabilibus esse imo satis de anno tetigisse : & tempus coeptum in illis haberi pro completo, quam & Panormitanus dicit opinionem communem, etsi ipse cogitet aliud jus. Neque hic repugnat, quod statutum exprimit de completo. ^g Nam certum est, redigi statuta ad intellectum juris communis. ^h Unde *Dec. c. 18. de elect. resc. c. 47. de appell. h Bal. l. 10. de pact.* est illa definitio, præter alias, in materia hac electionum, quod si sit statutum, ut eligatur quis in collegium de consensu omnium, statutum intelligitur ex communi jure de maiore parte. Recipiunt interpretationem hanc, quam dicunt passivam, statuta à jure communi : ut omnino omnium est sententia ad *l. 0. i Alex. 1. conf. 19. & lib. 4. conf. 85. k Bar. l. omnes populi. Dec. c. 3. de constit. Rol. de lu. do. q. 35. I Menoch. conf. 11. 247. Rol. d. q. 35.* ⁱ Etiam verba statutorum interpretando. Et cum habetur statutum, ut statuta ad literam intelligantur. ^k Et de quo statuto, quod nihil, aut modicum operetur, traditum quoque est. ^l Frivolam solam interpretationem respuit statutum hoc : non respuit eam, quæ est juris communis. ^m Imo enim ea non probabilis solum, sed etiam necessaria est interpretatio. ⁿ Sunt statuta intelligenda

ligenda juxta regulas juris. Et nunquam, ut à
 casu discedant deciso per jus commune. ^o Ver-
 ba statutorum sunt ad intellectum juris com-
 munis reducenda. ^p Secundum artem literato-
 rum sunt intelligenda statuta. Et sic sexcenta,
 in quibus nec est dubium. Renoto illud Baldi
 de eligendo per consensum omnium : & quod
 hoc statutum intelligatur secundum jus commu-
 ne de majori parte. Item quod per jus commu-
 ne, per intellectum juris communis, per ar-
 tem literatorum in favorabilibus is compleffe se-
 ptimumdecimum intelligitur, qui septimum-
 decimum est ingressus. ^q Et sic lex, quæ desi-
 derat in favorabilibus majorem annis, intelli-
 gitur & in eo, qui ingressus est ultimum eorum
 annorum. Et definitio est in terminis. Et in ter-
 minis etiam illa videtur : testamento impedi-
 batur quidam, quo minus posset de rebus illic
 sibi relictis disponere ante annum vigesimum
 completum; & disponit inchoato vigesimo anno.
 Valere dispositionem, respondit Menochius,
 quoniam verba testatoris de completo sic intelli-
 gantur de inchoato, cum sumus in favorabilibus.
 Et satis dicatur annus impletus, ex quo habetur
 pro impleto. Et idem igitur nos, quod satis di-
 citur annus impletus septimusdecimus, ex quo
 habetur pro impleto. Nec mora erit in eo, quod
 Menochius loquitur in testamento, at nos sumus
 in statuto. Est enim ratio generalis Menochii.
 Et æquiparantur ista duo, lex & testamentum :
 & præbent sibi argumenta mutuo. Ego non-
 dum video, quid his responderi argumentis
 possit. Est aliud argumentum, quod statuta
 ejusmodi de non admittendo in collegium,
 nisi eum, qui habeat certas qualitates, non
 sunt rigide interpretanda, sed benigne : & in
 dubio

a *Anth.*

conf. 400.

Alex. 2.

conf. 115.

p *Alex.*

1. conf. 9.

q *Gl. d. l.*

3. de ju.

m. Bal. c.

41. de off.

del.

r *Menoch.*

conf. 839.

f *Decia.*

1. conf. 13.

Ceph. 526.

638. Me-

noch. 95.

206.

dubio sic, ut sequatur admissio. ^c Respondit sic Ancharanus in collegii cuiusdam statuto, quo cavebatur, ut à principio admittus ad unam illic scientiam non possit variare, respondit, quod & possit variare; & possit intra sex menses, aut etiam plures. quoniam adhuc in principio esse dicatur, in principio annorum plurium. Et id per non strictam æquitatem, ut ille inquit. Statuto alio cavebatur, ne reciperetur in collegium, nisi oriundus de civitate aut territorio. ^u Respondit Baldus recipiendum eum, qui sit de territorio secundum quid, & large sumpto vocabulo. nam benigne sic tenenda hæc statuta. Late hoc est accipiendum de territorio. Strictè ipsum est accipiendum statutum in prohibitione, ut de Baldo & Felyno scribunt ^x alii. Et hi ad statutum prohibens recipi forenses in collegium, quod recipi possit qui scientia emineret. ^y Pro qua excellentia, indole quoque, sic Alciatus multa alicubi. Et quæ ego non indico tamen, veluti juvatura hunc meum adolescentem: qui (inauditum!) Baccalaureus fuit in tertio decimo ætatis anno, ut ostendam, quam ^z non amare intelligenda statuta sunt, & ejusmodi intelliguntur non amare. Alio statuto cavebatur, ne reciperetur in collegium, nisi civis originarius. ^a Defenditur communiter, & pluries ex facto servatum traditur, recipiendum eum, cujus pater sit originarius, sed ipse alibi natus est casu. nam benigne sic tenenda hæc statuta. Sic Iason legendo, consulendo, subscribendo aliis Clarissimis Iurifconsultis. Sic alii additi Iasoni. ^b Et sic dicit communem Ripa. etsi & multos ajat sentire contra, & ipse putet distinguendum, an conceptus sit ille saltem in civitate, quia conceptus

^c Anch.
conf. 99.

^u Bal. 2.
conf. 183.

^x Bosf. de
unio. item
de pan.
^y Alc.
lib. 1. de
V. S.

^z Isf. 3.
conf. 58.

^a Isf. 3.
conf. 77.
et l. 86.
de leg. 2.

^b Rip. de
prin. cont.
ca. pen.
182.

R

pro

pro nato habeatur in sibi favorabilibus. Etiam in civitate natum hunc vult Ripa, & admittendum in collegium: licet statutum non admittat, nisi in civitate natum. Sed is natus in civitate intelligatur, qui casu natus est extra civitatem: maxime si conceptus in civitate fuit, nam favorabilis hæc interpretatio hic sit capienda. *c l. 7. de stat. hom.* Arripiam hoc de concepto. ^c quod si pro nato is habetur in sibi commodis: etiam isti adolescenti vix defuerit quidquam, quin & excesserit annum septimum decimum. A conceptu numerarunt alique ætatem in tractatu de minoribus. ^d Et nec aliter refutantur illic, quam quod edictum de minoribus loquitur expresse de natis. ^e Et odiosum fuisset in eo tractatu, haberi pro nato, qui conceptus, ut responderet Doctor meus Oddus. Nam sic breviora fierent tempora restitutionis. Itaque in eodem tractatu pro completo habetur annus coeptus vigesimus quintus. ^f Alibi numerantur anni ab infantia, & alibi aliter. At statuto alio sanciebatur, ne admitteretur quis in collegium, nisi cujus avus fuerit civis originarius. ^g Eum, cujus avus natus alibi erat, cum proavus crearetur civis, admittendum veluti originario avo prognatum, respondit Menochius. Etiam statuto alio erat cautum, ut in collegium non cooptaretur quis non natus ex legitimo matrimonio. ^h Legitimum per matrimonium sequens cooptandum, idem Doctor respondit. Et statuta sunt, quæ vetant venire in collegium eos, quorum parentes exercuerint artem vilem, aut mechanicam, aut manualementem. ⁱ Et tamen chirurgi filium (quæ ars in loco infordida, at fordida alibi) venire in collegium posse, respondit Cephalus, etiam cum chi-

*c l. 7. de
stat. hom.*

*d Alb. l. 1.
de minor.*

*e Odd. de
re. in int.
q 2. art. 7.*

*f c. 2. diff.
77. gl. &
c. ult. de
at. &
qual.*

*g Men.
cons. 677.*

*h Men.
cons. 227.*

*i Ceph.
cons. 611.*

chirurgus ille exerceret phlebotomiam, chirurgiæ appendicem, artem vilem & in loco statuti. ^k Etiam illum cooptandum, cujus pater ^{k Men. conf. 648.} mercator pannorum (non hæc ars vilis in loco) erat, & simul vilia admiscebat accessorie ad illam mercaturam, Menochius respondit. ^l Et ^{l Men. conf. 552.} idem pro illo, cujus fuit pater Notarius. ^m Et ^{m Crav. conf. 163.} notariatus vile officium est jure communi. ⁿ Et ^{n Men. conf. 729.} idem pro alio, cujus pater archarius hospitalis, & mercede quidem constituta. Atque illa semper adjecta ratione, quod benigne sint statuta ista accipienda. Alio statuto tradebatur de eo non recipiendo in collegium Doctorum Advocatorum, qui esse Advocatus non possit. ^o Clericum, qui nequit advocare, recipiendum certe ut Doctorem, sed & veluti ^{o Alc. 2. conf. 30.} Advocatum, respondit Alciatus: quoniam idem posset per scriptum advocare, & coram quoque in multis causis: & hoc statutum sit benigne exponendum. Erat aliud statutum de admit- tendo eum, qui majorem numerum haberet suffragantem sibi. ^p Et eum admittendum, qui ^{p Alc. 2. conf. 42.} æqualem numerum tulerit, respondit idem. ^q Scilicet pronunciandum sit in dubio pro ^{q Alc. l. 85. de V. S.} admissione, quia id sit favorabilius: ut idem ^{r Ceph. conf. 601.} ait. ^r Et in duobus statutis, quorum prius jubet, stari parti majori; posterius, auscultari duabus partibus de tribus: tenendum prius, & præferendum posteriori, etiam quia esset favorabilius, respondit Cephalus. ^s Ut ut ^{s l. ult. de const. pri. Menoch conf. 96.} *αἱ μετὰ πλείονα ἀφ' ὧν ἰσχυρότεραι τῶν αὐτῶν εἰσὶν.* ^t Atque ad numerum suffragiorum noto, quod cum statuto alio caveretur, ut

respondit Menochius, & subscribit Decianus, hunc cenferi electum. Menochius etiam, quod electus *ab omnibus uno omnium consensu*, & ille intelligitur, qui non est passus, nisi duo aut tria suffragia contraria. Num desideramus majora adversus scrupulosam, superstitiosam, duram, rigorosam statutorum interpretationem? ^u Statuta non esse intelligenda Iudaice, sic dicunt frequenter. *Etsi de istis Iudaicis, licet non sint Iudæi, mundus est satis repletus: sed tanquam quadam mundi ignominia.* ut verba se habent Baldi. Quod si autem ille *ab omnibus uno omnium consensu* intelligitur electus, qui tulit tamen tria vota contraria: etiam eligi iste potest adolescens, cui desint tantum menses ad annos exactos septendecim, etsi juberetque arctius statutum de eligendo eum, cui *omnes uno omnium tenore* anni septendecim completi essent. ^x Ut sic valet argumentum de personis ad tempus. Ecquid argumentamur tamen, aut diutius immoramur, qui decisiones recitavimus in terminis claras? non obstant autem, quæ dicta sunt, aut dici possunt in contrarium: quæ & refutata & remota à nostra quæstione videri jam possunt. Non obstat, quod est dictum de verbo compleri, nam est responsum, intelligi completum annum septimum decimum in quæstione nostra. Et complere non est excessisse, sed quid citra. ^y *Utrum autem excessisse debeat quis quantumdecimum annum, ut testamentum facere possit, an sufficiat complere?* Sic lex implendi verbum & inchoationem significat. ^z Et itaque quod de ætate contrahendi matrimonii ajunt leges, mulierem oportere *exple*re, marem *comple*re annos, quidam & accipere potuerunt etiam de inceptis. ^a Qui nec refutantur, quia verbum *implendi* accipi de ince-

u Alex.

6. conf.

148. alii

ad l. o-

mnes po-

puli.

Anch. 6.

1. nu. 263.

de constit.

Bal. 1.

conf. 294.

x Decia.

3. conf. 82.

y l. 5. de

testam.

21. 4. de ri.

nupt. l.

24. C. de

nupt. c. 3.

de de. im-

pu. Alb. 5.

de nupt.

1.

a Pan. c.

ut. de

desp.

impub.

inceptis non potest, sed alias ob rationes. Favor est, ne annus inceptus pro completo illic habeatur, ut plenior & maturior sit deliberatio in re tanta, ac in tam gravi servitute (^b sic dicitur) ^b *Alb. de nup. 3. c San- chez. de matr. lib. 2. disp. 24. d Sæ- chez. de matr. lib. 1. disp. 16.* matrimonii. ^c Sic dicitur in spirituali matrimonio propter altissimum professionis statum. ^d Et tamen coeptus dies habetur pro completo inque matrimonio, ut in testamento. Aliqui moraliter nec curant, si defuerint dies octo: nam moraliter dicatur completum, quod parum deest. Certe supplente ætatem prudentia nec anni illic curantur. Quid si idem diceremus nos in casu nostro? non Metaphysice, sed moraliter esse accipiendum statutum nostrum. Etiam respiciendum ad puerum, qui linguas, qui artes plures cognoscit, quam qui sit alius ejus ætatis. Factum est publice periculum hujus rei non semel, etiam cum esset collector, & quidem prior, in medio versans anni decimiquarti. Facite nunc periculum, si plura potest supra omnes annorum suorum. Ego ad verbum *implendi* redeo. De Domino JESU baptizato, cum expleisset tres annorum decadas, scribit ad Trallianos Ignatius: qui nec nescivit, ^e *αὐτὸς ὡς ὁ Ἰησοῦς ὡς εἰς τὴν πεντήκοντα ἔτη ἡμῶν. e* *Lac. 3.* ^f Et ipse Evangelista de die circumcisionis, ^f *Luc. 2. ubi Trem. de octavo certe non præterito, non finito.* ^g *Βεκα.*

Et ibi sic interpres sane, quod *impleri* non significat prorsus expleri & eximi, sed advenisse, & incipere, atque ita frequenter verbum implendi in scriptura sumi. Ut frustra sit alius ibidem, qui & se & rem torquet aliter. Quid autem si scriptor statutorum, Archiepiscopus, homo versans scripturas, & hunc sit secutus morem scripturarum? homo studiosus

juris nec aliter verbum istud acceperit, quam accipiat jus in favorabilibus, cœptum pro completo. ^g Certe nobis audienda sunt verba secundum conditionem loquentis. Noster & videtur aperte distinxisse verbum excedere à nostro, dum scribit, *Qui septimumdecimum com-pleverit, & vigesimum sextum non exceſſerit*. Ausim credere, nec responſurum hodie aliter fundatorem, si viveret, cum nec tanta hodie, nec tam exacta annorum ratio habeatur, & gradus multo citius appetuntur, & multo facilius conceduntur in universa Academia. ^h Porro autem communis regula est, & maxime concludens conjectura, ut id dispositum intelligatur, quod fuisset dispositum, si fuisset rogatum. ⁱ Atque utitur ista regula Navarrus, dum & ipse sequitur illam opinionem de recipiendo natum alibi ex casu; etsi statutum jubeat de originario: atque alii, bone Deus! quam sæpe, & quam ex occasionibus levioribus, quam dictæ sunt in casu nostro à nobis. Et neque hic tamen agimus de dispositione, sed de interpretatione vocabuli: quæ plausibilis obtineat. ^k Ut admittitur declaratio, cum dispositio non admittitur. ^l nihil enim mutat declaratio. Et neque dicatur juris fictio ea nobis affirmata declaratio: imo enim non est ^m fictio. ⁿ & juris fictio etiam ipsa est veritas. ^o Objiciebatur electio, siue eligendo Menochii, quod & deformitate quadam esset affectus: propter quam Levitico jure ad ministerium altaris, quod cupiebat Menochianus, eligi non potuisset. Inquit Menochius, quod hodie non habetur tanta ratio deformitatis. Et idem nos, non haberi hodie tantam temporum rationem, cum & Baccalauræi plurimi sunt, iste & Magister fieri potuerit ante

^g Rip l.

^{ex facto.}

^{§. 1. ad}

^{Treb. Alc.}

^{lib. 2. de}

^{stro, dum}

^{scribit,}

^{Qui septimumdecimum com-}

^{pleverit, &}

^{vigesimum sextum non exceſſerit.}

^{Ausim}

^{credere, nec}

^{responſurum hodie}

^{aliter funda-}

^{torem, si}

^{viveret, cum}

^{nec tanta hodie,}

^{nec tam exacta}

^{annorum ratio}

^{habeatur, &}

^{gradus multo}

^{citius appetuntur,}

^{& multo facilius}

^{conceduntur in}

^{universa Academia.}

^h

^{Porro autem}

^{communis regula}

^{est, & maxime}

^{concludens}

^{conjectura, ut}

^{id dispositum}

^{intelligatur, quod}

^{fuisset dispositum,}

^{si fuisset rogatum.}

ⁱ

^{Atque}

^{utitur ista regula}

^{Navarrus, dum}

^{& ipse sequitur}

^{illam opinionem}

^{de recipiendo}

^{natum alibi}

^{ex casu; etsi}

^{statutum jubeat}

^{de originario: at-}

^{que alii, bone}

^{Deus! quam}

^{sæpe, & quam}

^{ex occasionibus}

^{levioribus, quam}

^{dictæ sunt in}

^{casu nostro à}

^{nobis. Et neque}

^{hic tamen agimus}

^{de dispositione,}

^{sed de interpretatione vo-}

^{cabuli: quæ}

^{plausibilis obtineat.}

^k

^{Ut admit-}

^{titur declaratio,}

^{cum dispositio non}

^{admit-}

^{titur.}

^l

^{nihil enim}

^{mutat declaratio.}

^{Et neque}

^{dicatur juris}

^{fictio ea nobis}

^{affirmata declaratio:}

^{imo enim non}

^{est}

^{fictio.}

ⁿ

^{& juris fictio}

^{etiam ipsa}

^{est veritas.}

^o

^{Objiciebatur}

^{electio, siue}

^{eligendo}

^{Menochii,}

^{quod & deformitate}

^{quadam esset}

^{affectus: propter}

^{quam Levitico}

^{jure ad ministerium}

^{altaris, quod}

^{cupiebat}

^{Menochianus,}

^{eligi non potuisset.}

^{Inquit}

^{Menochius,}

^{quod hodie non}

^{habetur tanta}

^{ratio deformita-}

^{tis. Et idem}

^{nos, non haberi}

^{hodie tantam}

^{temporum}

^{rationem, cum}

^{& Baccalauræi}

^{plurimi sunt,}

^{iste & Magister}

^{fieri potuerit}

ante istam ætatem, in qua de Grammaticis solis interrogari eligendos jubet statutum. Rigorosum statutum, si non vult admitti scholarem Collegii hujus, nisi qui^p per jus commune jam ^{p Bal.} ^{Fely. c.} creari Doctor potest, adeoque in Collegio esse ^{41. de off. deleg.} Doctorum: qui potest alia obire munera in ipsa republica. At neque rigor præsumendus est, neque statutum rigorosum. ^q Etenim rigor jus ^{Decia.} est subtile, severum, summa injuria, summa ^{2. conf.} ^{84.} crux, &c. Quid præterea? acceptumne aliter est statutum hæctenus, quam ego dico accipiendum? Ostendatur de rejectione aliquorum solemni, quia non exceßerint annum septimum decimum, utcunque agerent annum septimumdecimum. Facilius fuerit ostendere, qui admissi sunt juniores. Spectio fiat. Ego fileo, quod frequentissime hic auditur. ^{r Navar.} quod fre- ^{conf. 47.} ^{tit. 3.} ^{lib. 5.} quentissime Tolosæ solitum fieri, & Avenioni, ut quis Collegio renunciaret, accepta pecunia: in quo & fit contra statuta, & admittitur crimen magnum Simonix. Cæterum statuta servantur religiosissime, rigorosissime, ad verborum apices tamen, ubi loca contribuenda sunt gratis. Et neque gratiæ patris rogantis, meritique non pessime de Academia, quid tribuetur? & neque gratiæ Regis, qui iterum, & de nota meliori jubet, puerum recipi, afferetur ultro hoc? & neque justitiæ auscultabitur, quam ostendi liquidam pro puero? ^{s Ceph.} Iusta interpreta- ^{conf. 692.} ^{Anchor.} ^{c. 1. n. 35.} ^{de consuet.} tio prævalet & propriæ significationi. Iustam ego ostendi interpretationem, ut in casu nostro annus cœptus accipiatur pro completo: si justum est, quod ex jure est: & juris ea interpretatio est. ^{t Anchor.} Auctoritas autem juris & dat voca- ^{c. 1. n.} ^{262. 264.} ^{de consuet.} bulis veram ac propriam significationem. Et hæc sumenda ex auctoritate legem statuentis,

v *Anch.*
d. c. 1. nu.
265.

quod tale vocabulum sic debeat intelligi in talibus.^u Nec est dicendum, quod casus fictus iste est, cum inchoatum habetur pro impleto. nam ex quo esse tale, & haberi pro tali, est hic expresse & singulariter ordinatum, debent pari jure censer. Quæ Ancharanus ad statutum vetans, quem esse de magistratu, nisi sit originarius civis: ut possit de magistratu esse Titius, qui receptus in civitatem cum clausula, quod habeatur pro originario quoad omnia. Sed huic scrupulo de fictione legis etiam supra responsum est.

x *Anch.*
d. c. 1.
nu. 277.

Ut non obstat, quod idem Ancharanus, & alii (si quis hoc objiceret) dicunt, in statutis non sufficere, haberi pro tali, nisi sit tale, quale statutum requirit. Et tandem dici hic potest, annum septimumdecimum capiendum ab ultimo actu electionis, qui est post annum probationis: & cum iste adolescens erit per menses ultra septimum decimum quod enim de hac ætate cavet statutum, statim à principio faciendæ electionis, non tamen dicit, quod ista ætas desideretur, & dicit faciendam electionem modo & forma, & provisionibus infra scriptis: adeoque (quod est observandum) unum actum facit totam electionem, in quam adprobatio includitur & annus adprobationis. Et actum tamen id urgere, quia superiora sunt longe certissima.

FINIS LIBRI II.

INDEX

INDEX RERUM MEMO- RABILIU M.

A.

- A**ctio facilius admittitur, quæ executionem non moratur,
quam exceptio, quæ executionem moratur vel senten-
tiam 157
- Actui propinqua potentia reputatur pro actu 37
- Actum si quid reperiatur, cur præsumatur sponte actum, non
meu 221
- Actus ubi requiritur, non sufficit habitus & potentia 40
- Ægyptii & Cappadoces in quæstionibus mori maluerunt, quam
veritatem proderent 113
- Aggressor præsumitur, qui adversario validior 119
- Angliæ jus civile cur aptius sit, secundum quod peregrinis jus
dicatur, quam commune 98. 99
- Appellare an non liceat ab incidente in momentaneo & fide-
jussione idonea probanda 251
- Appellatio an negetur etiam in possessoriis quod ad devolutio-
nem 203
- Appellationis in iudicibus, an cum appellatur à iudice Ad-
mirallitatis, esse debeant hi quoque qui jus Anglicum profe-
tentur commune, an soli sint dandi illi, qui jus Anglicum
profitentur civile 95. cur in Appellatione tertius appellans
proponere debeat causam expressam, etiam si alioqui non
sit causa exprimenda in appellatione à definitiva 155. in
Appellatione si ab interlocutoria non est necessaria scriptu-
ra, cur sit necessaria in supplicatione 194. 195

B.

- Barbari qui hodie existimantur 81
- in Bello vere videtur fieri, quod fit in acie 35

C.

- Capere qui accipiendum 14. cur Capienda non babeantur
pro capris, & quæ sitis hosti 14. 15. 16
- Capta res quando dicatur ibid. an Capta per ducem hostium,
post-

I N D E X.

<i>postquam foedus ferierant Principes, de quo tamen nescierunt duces, facta illa essent capientium</i>	68.
<i>cur Captum non liceat ducere per territorium alienum</i>	24.
<i>qui Captus in loco est ubi non oportuit, is etiam est ita dimittendus in locum tutum, ut difficilis sit ejusdem persecutio</i>	63
<i>Causæ in decisivis & meritis locus gestæ rei cur semper attendatur</i>	105. 106
<i>Commisssa quomodo acquirantur</i>	54
<i>Confiscatio semper fit ex jure communi, etsi propter specialis legis prohibitionem commercii</i>	54. 55. 56. & seqq.
<i>Confederatio non operatur plus vel minus quam dicent ipsæ pacta</i>	4
<i>Contractus quinam requirat scripturam, qui secus</i>	242. & seqq.
<i>Contractus perfectio quotupliciter consideretur</i>	249
<i>Contractus an perfectus sit, cum de eo nondum confectum instrumentum est, præsertim cum & de instrumento dixerint conficiendo contrahentes</i>	241
<i>Contractus licitus quis</i>	50
<i>Contractus cur causa finalis sit obligatio</i>	213
<i>Contractus cur in scriptis non sit</i>	244
<i>Consuetudinem probare nimis magnæ difficultatis est</i>	17
<i>Consuetudo loci justum facit contractum, qui alias sit injustus</i>	106
<i>Criminis particeps est, aut fautor, qui negligit punire</i>	79
<i>Culpa non præsumitur nisi proberur</i>	77
<i>Custos cur levissimam quoque culpam præstare debet</i>	78
D.	
<i>Debitor patiens creditorem litigare, sibi præjudicat</i>	171
<i>Delicto qui adstuit armatus, etsi nihil fecit aliud, auxilium præstitisse delicto dicitur</i>	44
<i>Delictum non consummatum qui habeatur pro consummato</i>	92
<i>Deportatum si ab insula hostes ceperunt, redemptus is, quibus casibus redit, in eam causam veniet, in qua futurus esset, si captus non fuisset</i>	52
<i>Dolus qui non præsumitur, conjecturis probatur & indiciiis</i>	221
	Eccle-

I N D E X.

E.

<i>Ecclesiam pertransiens malefactor ad supplicium ducendus, an gaudeat immunitate Ecclesiæ, neque possit inde violenter extrahi</i>	26
<i>Edicti potestas ad præterita non porrigitur</i>	33
<i>Electiōne in qualibet quæ requirantur</i>	39
<i>Emptores raptorum, an retinere illa possint sibi</i>	105. & seqq.
<i>Executio cur non sit petenda extra territorium, si potest sententia executioni mandari in bonis aliis in territorio</i>	60
<i>Externus quis dicatur</i>	103
<i>Externis quibus cum postliminium sit</i>	104
<i>Extraneus cur plus videatur esse quam externus</i>	103. 104

F.

<i>Facultates certi loci ubi sunt deputatæ confiscationi, tum satisfaciendum est sententiæ ejus loci per bona etiam alterius territorii prorsus separati</i>	60
<i>in Favorem alicujus quæ inducuntur sunt, tacitam conditionem habent, si illi placuerit</i>	11
<i>Feræ an desinant esse nostræ, quæ nostram evaserint custodiam</i>	10
<i>Fur, qui cum furto fugit in Ecclesiam, dicitur ibi novum furum committere ex nova contrectatione</i>	23
<i>Furandi animo repertus in domo, non potest furti puniri, si nondum quid coeperit contrectare</i>	40
<i>Furti tenetur, qui scit rem furatam, & eam accipit, emit, vincit in ludo</i>	50
<i>Furtivæ rei & vi possessæ etiam est possessio, etsi dominium ejus adquiri non possit</i>	105.
<i>Furtum & Rapina qui differant</i>	108

G.

<i>Gentium genera quot</i>	103
----------------------------	-----

H.

<i>Hispani an petere à Rege possint, ut sub ipsius majestatis salvo conductu possint trajicere, quo destinati sunt in Belgium</i>	63
<i>Hispaniæ Rex an velit, Hispanos tutari in Belgium navigare, qui</i>	

I N D E X.

<i>qui male habiti ab Hollandis ad portum Regis fuerunt</i>	61
<i>Hollandi cur nequeant cedere Britannos in militiam profici-</i>	
<i>scientes Hispaniam</i>	38. 39
<i>Hostem an liceat capere in territorio alieno</i>	18
<i>Hostes cur proprie ii non sint, cum quibus bellum non est: qui-</i>	
<i>bis bellum decretum non est, ut ut jura hostium cum iisdem</i>	
<i>sint quædam</i>	93
<i>Hosti an res capta fiat propria ante deductionem intra ipsius</i>	
<i>præsidia 5. quando hosti quæsitæ bona capta intelligan-</i>	
<i>tur 12. quando hosti recepta bona, priori non sint restituenda</i>	
<i>domino 13. utrum, qui ad hostium nostrorum militiam</i>	
<i>proficiuntur, juste eos cedamus</i>	37
I.	
<i>Ignorantes qui ligentur</i>	71
<i>Ignorantia facti qui probeatur</i>	148. 149
<i>Illustres fidejussorem dare cogi nequeunt de judicio sisti, sed</i>	
<i>juratoriæ illorum stari cautioni</i>	201
<i>Imperator an ante coronationem possit omnia</i>	39
<i>Interlocutio cur revocari possit à Iudice, ad quem appellatum</i>	
<i>fit à definitiva</i>	190
<i>Iudex prudens recte judicabit causam justam & probabilem</i>	
<i>esse admittendæ appellationis ab interlocutoria, cum vider</i>	
<i>damnum illatum per interlocutoriam, esse irreparabile per</i>	
<i>definitivam 189. cur Iudex is non ferendus, qui sit suspe-</i>	
<i>ctus 185. 186. cur Iudex in causis criminalibus relaxare</i>	
<i>reum fidejussoribus non possit 72. testis vocem considerare</i>	
<i>debet & attendere ad mentis & orationis trepidationem</i>	126
<i>Iudicata res quatenus noceat tertio</i>	181
<i>Iudicatæ rei exceptio ut obstat, quæ concurrere debeant</i>	178
<i>Iudices appellationis tales esse debent, qualis est primus Iudex</i>	96
L.	
<i>Legati officium quale</i>	74 & seqq.
<i>Legatus cur agere queat causas subditorum Regis</i>	74 & seqq.
<i>Legatus an hodie teneatur instrumentum fidejussoribus facere</i>	
<i>aut aliam promissionem, quod eos liberabit cum discedent,</i>	
<i>aut</i>	

I N D E X.

<i>aut (quod postulant fidejussores) intra certum tempus</i>	184
<i>Liberos homines cum quis à latrone vel pirata redimit , potest redemptos tetinere pignori , donec resolvatur sibi pretium redemptionis</i>	102
<i>Liberi homines quando quæstionibus torquendi</i>	113
<i>Licentiatum cur Doctoris nomine non veniat</i>	44
<i>Litem alterius qui sciverunt , aut scivisse præsumuntur , & de sententia contra eum lata , & siluere , ii obicere se executioni illius sententiæ postea per calumniam videmur</i>	153
M.	
<i>Malefactor cur captus in territorio permissio duci possit per alienum , nec ibi relaxetur</i>	21
<i>Marchæ impressæ voluminibus & cistis mercium , non probant plene de dominio mercium , sed præsumptivè atque fallaciter</i>	162
<i>Matrimonium cur consummatum sit solvendum filiorum familias contractum absque consensu parentum</i>	42
<i>Mensuratio etiam cur non facta traditione transferat periculum</i>	238. 239
<i>Mercatorum literæ qui vim habere dicantur publicorum monumentorum , & fidem ad omnes facere</i>	162
<i>Miles cingi confestim iussus pro cincto habetur 38. electus quando dici possit 39. qui rem à Duce prohibitam fecit , aut mandata non servavit , capite punitur , etiam si res bene cesserit</i>	62
<i>Militum an sint bona capta , si apud se pernoctarint</i>	11. 12
<i>Mobilia semper confiscantur etiam extra territorium</i>	56
N.	
<i>Notarius manifestans dicta testium ante publicationem , tenetur falsi</i>	141
<i>Numero , pondere & mensura quæ vendi solent , ea si simpliciter vendita , inesse venditioni conditio dicitur , si adnumerata , appensa , admensa sint</i>	234. 235
O.	
<i>Officiales non prohibentes attentari illicita , puniuntur</i>	36
<i>Officiales publici etiam erga privatos læsos tenentur prolevari</i>	

I N D E X.

<i>ma etiam culpa civiliter, imo & pro casu, quem culpa præcedit</i>	78
<i>Operam dare quid sit</i>	72

P.

<i>Pecunia à piratis accepta an repeti per illos possit, qui spoliati sunt</i>	47
<i>Perduco, quid notet</i>	5
<i>Pirata cur minus delinquat, qui in mari delinquit</i>	109
<i>Portubus & territoriis quæ debeatur reverentia</i>	61
<i>Possessione is quoque dejectus videtur, qui illic vindictus est</i>	222
<i>Possessio an his non auferenda vel movenda, qui emisse dicuntur res raptas per piratas, atque etiam ex ipsis piratis</i>	101
<i>Possessorium omne est momenti</i>	202
<i>Postliminio redisse quis dicatur</i>	1
<i>Postliminium an sit apud amicum communem</i>	1
<i>Potentia in poenalibus & odiosis propinqua actui non habetur pro actu</i>	41
<i>Præda cur tum demum hostium fiat, ut primum intra præsidia delata est 9. cur cum prædonibus pactiones permixtæ censeantur</i>	110
<i>Præsidia quid</i>	6
<i>Pretia in emptionibus solent taxari secundum voluntatem contrahentium, non secundum valorem ipsarum rerum</i>	210
<i>Pretium an loco rei succedat</i>	49
<i>Princeps obligatur suis restaurare, quæ accepit de illis publico belli pacisve bono</i>	117
<i>Probationem offerre incontinenti, & petere dilationem brevem, an idem sit</i>	159
<i>Prodere testimonium quid</i>	140

Q.

<i>Quæstiones in re pecuniaria quando habendæ</i>	112. 113
---	----------

R.

<i>Res qui adquisivit bona fide, consumpsit easdem fide bona, is adhuc tenetur, quatenus factus est locupletior</i>	47
<i>Res tempore perituræ quæ dicantur</i>	213
<i>Res tempore perituræ quomodo vendi debeant</i>	213. 214. quod si

I N D E X.

<i>si Res usu consumptibiles & usu consumptæ sint à foeneratore pro usuris extortæ, est quidem translatum earum dominium, attamen cum foenerator non sit solvendo, actio est in subsidium pro restitutione usurarum</i>	48
<i>Res nondum ductæ ad locum verisimiliter tutum, non sunt adhuc capientium: nec perditum est earum dominium</i>	11
<i>Res inter alios judicata quando aliis noceat 166. an Res lusingosæ vendantur</i>	219. 220
<i>Rationem reddere quid sit</i>	70
<i>Regulariter omnia permissa quæ intelligantur</i>	109
<i>Revisio non datur de errore juris sed facti</i>	191
S.	
<i>Saccarum suæ naturali bonitate non servatur extra triennium</i>	215
<i>Scientia vel præsumpta ex fama non sufficit ad poenam vel præsentem in loco famæ</i>	69
<i>Scientia facti qui probetur</i>	148. 149
<i>Sententia nulla non dicitur sententia, non habet executionem, imo si commissæ sit executio ejus, executio est revocanda</i>	227
<i>Sententia lata super non petitis, nulla est</i>	232
<i>Sequester cur viris honestis non faciendus</i>	199. 200
<i>Servus à latronibus ereptus, qui postea ad Germanos perveniens, inde in bello, victis Germanis, servus venierit, cur ab emptore non possit usucapi</i>	50. 51
<i>Statim qui capiendum</i>	6. 10
<i>Supplicatio nunquam admittitur, ubi habere locum potest appellatio</i>	191
T.	
<i>Territorium quomodo de aquis & terris dicatur 32. 33. extra territorium esse quis dicatur 19. an per territorium alienum hostem captum ducere liceat</i>	21
<i>Testamentum non dicitur perfectum, nisi instrumentum perficiatur, quod instrumentum testator confici voluit</i>	241
<i>Testes criminosi an admitti debeant in criminibus</i>	142. 143
<i>Testes criminosi cur etiam in his admittantur criminibus, quæ regu-</i>	regu-

I N D E X.

<i>regulariter non solent patrari sine sociis</i>	144.	<i>Testes singu-</i>
<i>lares probant in his, quæ sunt difficilis probationis, nec est</i>		
<i>singularitas obstativa, sed adminiculativa</i>	145	
<i>Testimonia stante Rep. non absentes, nec pertabellam dare</i>		
<i>in judiciis publicis solebant, sed coram & præsentem dicere</i>		
<i>coacti</i>	130	
<i>Testis corruptio quatenus permessa</i>	136	
<i>Testium instructio quatenus admittenda</i>	137. 138	
<i>Transire quid</i>	25	
<i>cum Turcis an commercium sit vetitum</i>	114. 115	
<i>pro Turcis ab Etrusco captis in navi Anglica cur nauum de-</i>		
<i>beatum</i>	122	

V.

<i>Venditio nulla est, quæ pretium non habet certum, & hoc non</i>	
<i>est, nisi cujus quantitas expressa ac definita est</i>	210
<i>Venditio conservat nobis bona præsentia, propulsat incommo-</i>	
<i>da futura</i>	218
<i>Victi res & corpus ejusdem cur à quocunque dedi oporteat vi-</i>	
<i>tori</i>	20
<i>Vincula à carcere custodiare qui differant</i>	72
<i>Vi possidere quis dicatur</i>	24
<i>Vis rei quando fiat</i>	23

F I N I S.

ERRATA IN THE EDITION OF 1661.

PAGE	LINE	FOR	READ
vi	7-8	judiciiue	judiciiue paenitebat
xvi	12	modum	metum
7	14	ceperunt	ceperunt
8	20	Molin	Molina
9	34	rescuti	restitui
10	1	dici	diei
12	10	qui	cuius
13	35	perductione	perductionem
22	19	qui	qui corpus in itinere defuncti per vicos aut oppidum
24	33	belli	Belli
33	3 <i>marg.</i>	br.	per.
46	6	& in ullam	et in nullam <i>or</i> nec in ullam
46	11	hac	hæc
50	22-23	eripuerunt	eripuerant
52	29	no	ne
56	12	etia	etiam
57	10	contrariam communem	contrariam communi
59	8	victigal	vectigal
62	17	μαλαπράως	μάλα πρᾶως
62	35	ἐξάκθυσαι	ἐξακούσαι
62	35	νόφον	ῥόθον
63	20	θαλάης	θαλάσσης
63	30	obesessi	obsessi
69	13-14	posuit	potuit
71	20	Legatos	ligatos
79	21	φυλαλοντῶν	φυλασσόντων
82	4	lignamina	ligamina
83	2	tem	tunc
83	35	Hispanit	Hispani
84	8	il as	illas
86	5 <i>marg.</i>	Straccha	Stracchæ
92	29	ibibem	ibidem
103	28	κατακοῦς	μαλακῶν
103	31	Novellam	Novellæ
103	31	Ἀλλωδαπός	Ἀλλοδαπός
120	22	rerritorio	territorio
127	23	omibus	omnibus
129	18	iratus	iuratus
130	29	ostat	obstat
136	26	&	ut
142	24-25	in in eo	in eo
143	18	duo	duobus
146	1	an gustare	angustare

PAGE	LINE	FOR	READ
163	8	scilitet	scilicet
175	23	contraire	contrarie
178	22	hostro	nostro
190	5	apellatur	appellatur
191	26-27	sexum	sextum
197	19	judicale	judicialie
212	10-11	& procedat	ut procedat
213	25	tenutam	tenuram
213	29	qui	quis
219	25	relia	reali
232	4	ex br. re.	ex per. re.
252	7	pertinent	pertinebant
257	24	quam	quem

THE CLASSICS OF INTERNATIONAL LAW

This series, which includes the classic works connected with the history and development of international law, was undertaken by the Carnegie Institution of Washington in 1906, at the suggestion of Mr. James Brown Scott, then Solicitor for the Department of State, under whose supervision as General Editor the series has since been published. On January 1, 1917, the project was transferred to the Carnegie Endowment for International Peace and the publication of the series is being continued by the Endowment's Division of International Law, of which the General Editor of the Classics is the Director.

The republication of these classics has been undertaken principally on account of the difficulty of procuring the texts in convenient form for scientific study. The text of each author is reproduced photographically, so as to lay the source before the reader without the mistakes which creep into a newly printed text. An introduction is prefixed to each work, giving the necessary biographical details concerning its author and stating the importance of the text and its place in international law. Tables of errata in the original are added when necessary, and notes to clear up doubts and ambiguities or to correct mistakes in the text are supplied. Each of the Classics is specially edited by an expert in international law and is accompanied by an English version made expressly for the series by a competent translator.

The following works have appeared and are now on sale. The price is indicated for each work. They can be obtained by remittance to the publishers, either the Clarendon Press, Oxford, England, or the Oxford University Press, American Branch, 35 West 32d Street, New York, N. Y., who are the regular selling agents for the Clarendon Press in this country.

Ayala, Balthazar: *De Jure et Officiis Bellicis et Disciplina Militari.* Edited by John Westlake. 2 vols. 1912. Price, \$7.00. [No. 2 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1582, with portrait of Ayala, Introduction by John Westlake, etc. xxvii + 226 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate. xii + 250 p.

Gentili, Alberico: *Hispanicae Advocationis Libri Duo.* 2 vols. 1921. [No. 9 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1661, with an Introduction by Frank Frost Abbott and a List of Errata.

Vol. II. A Translation of the Text, by Frank Frost Abbott, with an Index of Authors prepared by Arthur Williams.

Legnano, Giovanni da: *De Bello, De Repraesaliis et De Duello.* Edited by Sir T. Erskine Holland. 1 vol. 1917. xxxiii + 458 p. Price, 42s. 6d. in Great Britain; \$13.00 in the United States. [No. 8 of the series.]

1. Collotype of the Bologna Manuscript of *circa* 1390, with Extended and Revised Text of Same, Introduction, List of Authorities Cited, etc., by Sir T. Erskine Holland, together with Photograph of Legnano's Tomb.

2. A Translation of the Text, by J. L. Brierly.

3. A Photographic Reproduction of the First Edition (1477).

Rachel, Samuel: *De Jure Naturae et Gentium Dissertationes.* Edited by Ludwig von Bar. 2 vols. 1916. Price, \$4.00. [No. 5 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1676, with portrait of Rachel, Introduction by Ludwig von Bar, and List of Errata. 16a + x + 335 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate, with Index of Authors cited. 16a + iv + 233 p.

Textor, Johann Wolfgang: *Synopsis Juris Gentium.* Edited by Ludwig von Bar. 2 vols. 1916. Price, \$4.00. [No. 6 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the First Edition (1680), with portrait of Textor, Introduction by Ludwig von Bar, and List of Errata. 28a + vi + 148 + 168 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate, with Index of Authors Cited. 26a + v + 349 p.

- Vattel, E. de:** *Le Droit des Gens*. 3 vols. 1916. Price, \$8.00. [No. 4 of the series.]
- Vol. I. A Photographic Reproduction of Books I and II of the First Edition (1758), with portrait of Vattel and Introduction by Albert de Lapradelle. lix + 541 p.
- Vol. II. A Photographic Reproduction of Books III and IV of the First Edition (1758). xxiv + 376 p.
- Vol. III. A Translation of the Text, by Charles G. Fenwick, with translation (by G. D. Gregory) of Introduction by Albert de Lapradelle. lxxxviii + 398 p.
- Victoria, Franciscus de:** *Relectiones: De Indis and De Iure Belli*. Edited by Ernest Nys. 1 vol. 1917. 500 p. Price, \$3.00. [No. 7 of the series.]
1. Introduction by Ernest Nys, and Translation of Same, by John Pawley Bate.
 2. A Translation of the Text, by John Pawley Bate.
 3. Revised Text, with Prefatory Remarks, List of Errata, and Index of Authors Cited, by Herbert F. Wright.
 4. A Photographic Reproduction of Simon's Edition (1696).
- Zouche, Richard:** *Juris et Judicii Feialis, sive, Juris inter Gentes, et Quaestionum de Eodem Explicatio*. Edited by Sir T. Erskine Holland. 2 vols. 1911. Price, \$4.00. [No. 1 of the series.]
- Vol. I. A Photographic Reproduction of the First Edition (1650), with Introduction, List of Errata, and Table of Authors, by Sir T. Erskine Holland, together with portrait of Zouche. xvi + 204 p.
- Vol. II. A Translation of the Text, by J. L. Brierly. xvii + 186 p.

(*In Press*)

- Bynkershoek, Cornelius van:** *De Dominio Maris*. 1 vol. [No. 11 of the series.]
1. Introduction by James Brown Scott.
 2. A Translation of the Text, by Ralph Van Deman Magoffin.
 3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1744.
- Gentili, Alberico:** *De Legationibus Libri Tres*. [No. 12 of the series.]
1. Introduction by Ernest Nys.
 2. A Translation of the Text, by Gordon J. Laing.
 3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1594.
- Grotius, Hugo:** *De Jure Belli ac Pacis*. [No. 3 of the series.]
1. A Translation of the Text, by Francis W. Kelsey, with the assistance of Henry A. Sanders and Arthur E. Boak.
 2. A Photographic Reproduction of the Edition of 1646.
- Pufendorf, Samuel von:** *De Officio Hominis et Civis Juxta Legem Naturalem Libri Duo* [No. 10 of the series.]
1. Introduction by James Brown Scott.
 2. A Translation of the Text, by Frank Gardner Moore.
 3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1682.
- Wolff, Christian von:** *Jus Gentium Methodo Scientifica Pertractatum*.
1. Introduction by Otfried Nippold, and Translation of Same by Francis J. Hemelt.
 2. A Translation of the Text, by Joseph H. Drake.
 3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1764.

341
G 289

~~*~~
GENTILI, ALBERICO

18969

AUTHOR

Hispanicae Advocationis Libri Duo

TITLE

Vol. I.

DATE
LOANED

CHURCH INDEX

ROOM
NUMBER

OF

FORBIDDEN BOOKS

NOV 21 1986

CHURCH INDEX
OF
FORBIDDEN BOOKS
18969

